

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΔΙΑΔΡΟΜΗ ΑΡΧΑΙΩΝ ΘΕΑΤΡΩΝ ΣΤΗΝ ΗΠΕΙΡΟ & ΤΟΠΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Μελέτη για την οργάνωση της συμμετοχής της τοπικής οικονομίας της Ηπείρου στην Πολιτιστική Διαδρομή των Αρχαίων Θεάτρων της Ηπείρου.

Αθήνα, Απρίλιος 2017

ΤΟΠΟΣ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ

Πίνακας Περιεχομένων

1.	Πρόλογος.....	3
2.	Εισαγωγή.....	8
3.	Πόλοι Ενδιαφέροντος	9
3.1.	Φυσικό Περιβάλλον	10
3.2.	Ιστορικό & Αρχαιολογικό Ενδιαφέρον	17
3.3.	Θρησκευτικό Ενδιαφέρον	22
3.4.	Λαογραφικό Ενδιαφέρον.....	23
3.5.	Πολιτιστικό Ενδιαφέρον	24
3.6.	Παραδοσιακή Αρχιτεκτονική	24
3.7.	Αργυροχοΐα	25
3.8.	Γαστρονομία.....	26
3.9.	Τουριστικά Καταλύματα & Εστίαση.....	27
4.	Πολιτιστική Διαδρομή Αρχαίων Θεάτρων στην Ήπειρο & Τοπικά Δρομολόγια	30
4.1.	Υποδομές.....	31
4.2.	Δεξαμενές Επισκεπτών	32
4.3.	Πολιτιστική Διαδρομή Αρχαίων Θεάτρων στην Ήπειρο & Τοπικά Δρομολόγια	33
4.4.	Χρόνοι & Χιλιομετρικές Αποστάσεις.....	59
5.	Συμμετοχή Φορέων, Επιχειρήσεων, Υποδομών στην Πολιτιστική Διαδρομή Αρχαίων Θεάτρων της Ηπείρου	60
5.1.	Κριτήρια Συμμετοχής / Προδιαγραφές	61
5.2.	Εντοπισμός Πιθανών Συμμετεχόντων.....	63
6.	Σύμφωνο Ανάπτυξης Με Επίκεντρο την Πολιτιστική Διαδρομή Αρχαίων Θεάτρων στην Ήπειρο.....	74
6.1.	Περιγραφή της Προτεινόμενης Δικτύωσης	75
6.2.	Σχέδιο Μνημονίου Συνεργασίας.....	79
6.3.	Στόχευση για Ιδιωτική Συμμετοχή	91
6.4.	Στόχευση για Κρατικές Ενισχύσεις.....	93
7.	Παραρτήματα	95

1. Πρόλογος

Το σωματείο «Διάζωμα» ανέθεσε στην «Τόπος Συμβουλευτική ΙΚΕ» («Τόπος Συμβουλευτική») την εκπόνηση μελέτης με αντικείμενο την «οργάνωση της συμμετοχής της τοπικής οικονομίας της Ηπείρου στην Πολιτιστική Διαδρομή Αρχαίων Θεάτρων της Ηπείρου». Είχε προηγηθεί η εκπόνηση από την «Τόπος Συμβουλευτική ΟΕ» για λογαριασμό του Διαζώματος και η παραλαβή από την Περιφέρεια Ηπείρου μελέτης υποβάθρου για την καταγραφή των πιθανολογούμενων εσόδων της Πολιτιστικής Διαδρομής Αρχαίων Θεάτρων της Ηπείρου («Διαδρομή») σε επίπεδο: (α) μακροοικονομικό, (β) φορέα διαχείρισης της Διαδρομής και (γ) cluster επιχειρήσεων του ιδιωτικού τομέα που θα τον στηρίζουν.

Η ανάθεση και των δύο μελετών εδράζεται στην παραδοχή εκ μέρους του Διαζώματος ότι «το νέο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα της Ηπείρου περιλαμβάνει τη σύνδεση του τοπικού Ιδιωτικού Τομέα με τη Διαδρομή των αρχαίων θεάτρων της Ηπείρου, ώστε να κινητοποιηθεί η τοπική επιχειρηματικότητα για να στηρίξει και να αξιοποιήσει τις δυνητικές αναπτυξιακές δυνατότητες, που προσφέρει το έργο της Πολιτιστικής Διαδρομής»¹.

Συνεπώς, απαιτείται η ανάπτυξη και η στήριξη τοπικών επιχειρηματικών πρωτοβουλιών και συνεργασιών με όχημα το νέο Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα («ΠΕΠ») της Ηπείρου 2014-2020. Όπως αναφέρεται και στο ΠΕΠ της Ηπείρου, οι αναπτυξιακές ανάγκες της περιοχής συνδέονται μεταξύ άλλων και με την άμβλυνση των δομικών προβλημάτων των μικρομεσαίων επιχειρήσεων. Στο πλαίσιο της Πολιτιστικής Διαδρομής, κατεξοχήν μπορεί να υλοποιηθεί μέσω τοπικού «συμφώνου ανάπτυξης» της Διαδρομής² η στρατηγική τουρισμού του νέου ΠΕΠ Ηπείρου, η οποία ζητά «ανάπτυξη επιχειρηματικότητας σε νέες μορφές τουρισμού, ποιοτική και περιβαλλοντική αναβάθμιση των υποδομών, τήρηση συστημάτων διαχείρισης και εξασφάλιση ποιότητας, ανάπτυξη συνεργειών με τον αγροδιατροφικό, βιοτεχνικό και πολιτιστικό τομέα, αξιοποίηση νέων τεχνολογιών στη διαχείριση και προβολή των επιχειρήσεων»³.

Υπάρχουν, λοιπόν, ισχυρές δυνατότητες υποστήριξης, με πόρους από το ΠΕΠ Ηπείρου, της δημιουργίας ενός συμμετοχικού σχηματισμού των τοπικών επιχειρήσεων, τύπου τοπικού συμφώνου ποιότητας και ανάπτυξης, προκειμένου να προωθήσει και να αξιοποιήσει το έργο της Πολιτιστικής Διαδρομής, εξασφαλίζοντας ταυτόχρονα διευρυμένη αγορά για τις υπηρεσίες και τα προϊόντα των επιχειρήσεων, που θα συμμετάσχουν. Διευκρινίζεται ότι θα επιχειρηθεί η συμμετοχή με διάφορους τρόπους των επιχειρήσεων όλου του εύρους και όλων των μεγεθών, με έμφαση και στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις, όπως επίσης, και η συμμετοχή όχι μόνο των επιχειρήσεων του τουριστικού και του αγροδιατροφικού τομέα, αλλά και της βιοτεχνίας/βιομηχανίας και της παραγωγής πολιτιστικών προϊόντων».

¹ Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιφέρειας Ηπείρου 2015-2019, Περιφέρεια Ηπείρου (2015).

² Το οποίο περιλαμβάνει τόσο στοιχεία διασφάλισης της ποιότητας των υπηρεσιών που προσφέρονται στο πλαίσιο της Διαδρομής, όσο και αναπτυξιακών συνεργειών μεταξύ των φορέων (ιδιωτικών και δημόσιων) που τη στηρίζουν.

³ Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιφέρειας Ηπείρου 2015-2019, Περιφέρεια Ηπείρου (2015).

Στο πλαίσιο αυτό, το αντικείμενο της νέας μελέτης περιλαμβάνει τα ακόλουθα επί μέρους παραδοτέα:

- I. Εντοπισμός των **κλάδων επιχειρήσεων ή εγκαταστάσεων**, που θα ενταχθούν στη Διαδρομή κατά τα ανωτέρω. Η έρευνα και πρόταση του αναδόχου θα πρέπει να καλύπτει τις αμιγώς τουριστικές επιχειρήσεις, τις συμπληρωματικές αυτών και τυχόν δημόσιες υποδομές, η λειτουργία των οποίων σχετίζεται άμεσα ή έμμεσα με τη βελτίωση της προσβασιμότητας των επισκεπτών στην Ήπειρο (εταιρείες διαχείρισης αυτοκινητοδρόμων ή αεροδρομίων, οργανισμοί λιμένων κ.λπ.), ανεξάρτητα της νομικής μορφής και του χαρακτήρα του φορέα διαχείρισης και λειτουργίας της υποδομής (π.χ. κρατική υπηρεσία, εταιρεία του δημοσίου, παραχωρησιούχοι κ.ά.).
- II. Εντοπισμός και τεκμηριωμένη πρόταση των **τοπικών προϊόντων ανά κλάδο παραγωγής**, που κρίνονται πρόσφορα κατ' αρχήν ως είδος προϊόντων για να συμμετάσχουν στη Διαδρομή και καταγραφή των προτεινόμενων παραγωγών.
- III. Πρόταση **προδιαγραφών/κριτηρίων** των επιχειρήσεων και γενικά εγκαταστάσεων της παραγράφου I, καθώς και των προϊόντων και επιχειρήσεων της παραγράφου II, προκειμένου αυτές να συμμετάσχουν στη Διαδρομή. Επίσης, αδρομερής πρόταση των κατευθύνσεων (τομέων των επιχειρήσεων), στις οποίες θα πρέπει να στοχεύουν οι κρατικές ενισχύσεις που ενδεχομένως θα προβλεφθούν από το ΠΕΠ και άλλα Επιχειρησιακά Προγράμματα για Μικρές και Μεσαίες επιχειρήσεις («ΜΜΕ»), ώστε να εξυπηρετούνται πληρέστερα οι ανάγκες της Διαδρομής. Τυχόν υφιστάμενα/ισχύοντα συστήματα ποιότητας ή αριστείας θα πρέπει να ληφθούν υπόψιν και να ενσωματωθούν.
- IV. Περιγραφή **συστήματος και μεθοδολογίας ελέγχου της ποιότητας** και διατήρησης/ανανέωσης της σχετικής συμμετοχής.
- V. **Υπόδειγμα Συμφώνου Ποιότητας** τριών επιπέδων των επιχειρήσεων και εγκαταστάσεων που θα συμμετάσχουν στη Διαδρομή, με καταγραφή των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των συμβαλλομένων. Πρόταση για νομική μορφή του συμφώνου, καθώς και για τη νομική μορφή της συνεργασίας με τον φορέα στον οποίο η Περιφέρεια θα αναθέσει τη λειτουργία της Διαδρομής ως θεματικού τουριστικού προϊόντος.
- VI. Τρόπους/μέσα εξασφάλισης **ελάχιστης αναγκαίας συμμετοχής ιδιωτικών επιχειρήσεων** (δημοσιότητα κ.λπ.).

Θερμές ευχαριστίες οφείλονται στα μέλη της Επιτροπής Παρακολούθησης για τις γόνιμες συζητήσεις και τις ενδιαφέρουσες παρατηρήσεις και επισημάνσεις τους. Ιδιαίτερες ευχαριστίες για τις ιδέες και σκέψεις που συνεισέφεραν στα στελέχη της Αναπτυξιακής Ηπείρου ΑΕ, στον Πρόεδρο του Διαζώματος Σταύρο Μπένο και τον Γιάννη Ζηρίνη, ο οποίος έχει εργαστεί πάνω στο θέμα του τουρισμού στην Ήπειρο και έθεσε στη διάθεση της Τόπος Συμβουλευτική για κάθε χρήση το σχετικό υλικό που είχε

συγγράψει ή επεξεργαστεί. Σημαντική ήταν επίσης η συμβολή του Αντιπεριφερειάρχη Ηπείρου, αρμόδιου για τα θέματα Τουρισμού, Στράτου Ιωάννου.

Για τις ανάγκες εκπόνησης της μελέτης, η ανάδοχος εταιρεία επισκέφθηκε την Ήπειρο, πραγματοποίησε μια σειρά από συναντήσεις από τις οποίες προέκυψε γόνιμος διάλογος με τον Αντιπεριφερειάρχη Περιφερειακής Ενότητας Πρέβεζας και θεματικό Αντιπεριφερειάρχη, αρμόδιο για θέματα τουριστικής ανάπτυξης της Ηπείρου, Στράτο Ιωάννου, με τη Διευθύνουσα Σύμβουλο, το Διευθυντή και τα στελέχη της Αναπτυξιακής Ηπείρου ΑΕ («Αναπτυξιακή Ηπείρου»), Ελένη Ρόκκου, Γεράσιμο Παπαηλία και Μαρία Στεργίου, Αριστοτέλη Σταγκίκα και Καλλιόπη Ζαβογιάννη αντιστοίχως, με τον Πρόεδρο της Ένωσης Ξενοδόχων Ιωαννίνων Κώστα Βλάχο, τον Διευθυντή Στρατηγικού Σχεδιασμού της ίδιας Ένωσης Σαμ Κουδούνη, και, τέλος, με τον Διευθυντή του Κέντρου Παραδοσιακής Βιοτεχνίας («ΚΕΠΑΒΙ»), Βαγγέλη Κυριαζή.

Αρκετές συνομιλίες έγιναν και με επαγγελματίες του τουρισμού (γραφεία γενικού, ειδικού και εναλλακτικού τουρισμού, εταιρείες κρουαζιέρας κ.λπ.), οι οποίοι γνωρίζουν από πρώτο χέρι την καθημερινότητα του τουρισμού στην Ήπειρο και ως εκ τούτου έχουν πολύτιμη βιωματική εμπειρία πάνω στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, τα δυνατά και τρωτά σημεία του τοπικού τουριστικού προϊόντος, καθώς και τη συμπεριφορά και τις προτιμήσεις των πελατών τους.

Παρά τη διακριτή θεματική της ενότητα, η συγκεκριμένη μελέτη αποτελεί φυσική και άμεση συνέχεια της αμέσως προηγούμενης, και με αυτή την έννοια εξελίσσεται λαμβάνοντας υπόψιν, τόσο κάποιες βασικές παραδοχές που έγιναν, όσο και κάποια από τα συμπεράσματα που εξήχθησαν, τα οποία και συνοπτικά παραθέτουμε στη συνέχεια, για την οργανική σύνδεση και την καλύτερη κατανόηση του περιεχομένου της παρούσας μελέτης.

Τρεις ήταν οι σημαντικότερες υποθέσεις που έγιναν στην προηγούμενη μελέτη υποβάθρου για τα πιθανολογούμενα έσοδα της Πολιτιστικής Διαδρομής Αρχαίων Θεάτρων της Ηπείρου⁴:

- Η Διαδρομή θα αποτελέσει ένα **σύνθετο τουριστικό προϊόν** που εκτός από το κοινό με ειδικό ενδιαφέρον για τα αρχαία θέατρα και τα αντίστοιχα μουσεία και αρχαιολογικούς χώρους, **θα συνδυάζει και άλλα ειδικά είδη τουρισμού**, ώστε να μπορεί να απευθύνεται σε πολλαπλά κοινά (π.χ. θερινός τουρισμός «ήλιου και θάλασσας» παράπλευρων με τη Διαδρομή περιοχών, συνεδριακός τουρισμός με επίκεντρο τα Ιωάννινα, τουρισμός κρουαζιέρας με βάση την Ηγουμενίτσα, οικολογικός τουρισμός και διάφορα είδη «τουρισμού περιπέτειας» κ.λπ.).
- Θα μπορέσει να υπάρξει **επαρκής κινητοποίηση του ιδιωτικού τομέα**, ώστε η Διαδρομή να υιοθετηθεί όχι μόνο από τους δημόσιους φορείς, αλλά να απολαμβάνει **ευρύτερης στήριξης από την τοπική οικονομική κοινότητα και**

⁴ Μελέτη Υποβάθρου: Πιθανολογούμενα Έσοδα της Πολιτιστικής Διαδρομής στα Αρχαία Θέατρα της Ηπείρου, Τόπος Συμβουλευτική, 2015.

κοινωνία, και προπαντός από τους ιδιωτικούς φορείς που μπορεί να προσδοκούν πρόσθετα έσοδα από την επιτυχημένη ανάπτυξή της.

- Τα έργα και οι δράσεις που έχουν ως τώρα προβλεφθεί θα υλοποιηθούν **εντός των χρονοδιαγραμμάτων** που σήμερα προδιαγράφονται. Η υπόθεση αυτή είναι σημαντική λόγω των μεγάλων αλλαγών που προβλέπονται στη δυνατότητα πρόσβασης στην Ήπειρο, τόσο μετά την ολοκλήρωση των βασικών οδικών αξόνων (κυρίως Ολυμπία Οδός και Ιονία Οδός) που επιτρέπουν την πολύ ταχύτερη πρόσβαση στην Ήπειρο από το λεκανοπέδιο της Αθήνας και από περιοχές της Δυτικής Ελλάδας που αναπτύσσονται τουριστικά, όσο και λόγω της αναβάθμισης σημαντικών πυλών εισόδου της Διαδρομής (αεροδρόμιο Ακτίου και λιμάνι Ηγουμενίτσας).

Τα τελικά συμπεράσματα και οι προϋποθέσεις ανατροφοδοτούμενης ανάπτυξης στην περίπτωση της Πολιτιστικής Διαδρομής των Αρχαίων Θεάτρων της Ηπείρου στα οποία κατέληξε η προηγούμενη μελέτη παρατίθενται παρακάτω⁵:

Συμπεράσματα

- Τα έργα ανάδειξης της πολιτιστικής κληρονομιάς έχουν τη δυνατότητα να κινητοποιήσουν **πολλαπλάσιους οικονομικούς πόρους** από αυτούς που επενδύονται σ' αυτά. Η πολιτιστική κληρονομιά **πρέπει να πάψει να θεωρείται οικονομική πολυτέλεια**, με τις επενδύσεις σ' αυτή να αναλαμβάνονται μόνο σε περιόδους οικονομικής άνθησης.
- Στην πρόκληση της αυξημένης ανταγωνιστικότητας στην σημερινή παγκοσμιοποιημένη τουριστική αγορά που **απαιτεί στοιχεία μοναδικότητας και αυθεντικότητας**, η πολιτιστική κληρονομιά έχει πολλά να προσφέρει, ιδίως σε μια χώρα όπως η Ελλάδα.

Προϋποθέσεις

- Είναι σημαντικό να δημιουργηθεί ένα **ολοκληρωμένο και σύνθετο προϊόν** που να προσφέρεται στους επισκέπτες, τόσο ως ένα αυτοτελές ενιαίο σύνολο, όσο και «τμηματοποιημένο» (σε διακριτά «modules»), σε συνδυασμό με άλλα είδη θεματικού τουρισμού.
- Βασική προϋπόθεση για την ανάπτυξη της Διαδρομής αποτελεί η **ολοκλήρωση των έργων** τα οποία προβλέπεται ότι θα τελειώσουν μέσα στην επόμενη πενταετία (Ολυμπία Οδός, Ιονία Οδός, αεροδρόμιο Ακτίου, σύνδεση Ακτίου με δυτικό άξονα, λιμάνι Ηγουμενίτσας Γ1 φάση), που μεταξύ άλλων θα μειώσουν το χρόνο μετάβασης από την Αθήνα σημαντικά (π.χ. από την Αθήνα στα Ιωάννινα σε κάτω από 4 ώρες).
- Εξίσου σημαντική είναι η ύπαρξη μιας οργανωμένης καμπάνιας **πολλαπλού και ενεργού marketing και προβολής**. Με άλλα λόγια, η προσέλκυση κοινών από πολλαπλούς χώρους (ειδικός χώρος του πολιτιστικού

⁵ Μελέτη Υποβάθρου: Πιθανολογούμενα Έσοδα της Πολιτιστικής Διαδρομής στα Αρχαία Θέατρα της Ηπείρου, Τόπος Συμβουλευτική, 2015.

τουρισμού/αρχαιολογίας και θεατρικών σπουδών, κρουαζιέρα, τουρίστες ήλιου και θάλασσας από τις ακτές της Ηπείρου και των κοντινών Ιονίων νησιών, συνεδριακός, φυσιολατρικός, αθλητικός, αστικός και εκπαιδευτικός τουρισμός κ.ά.), αλλά και η χρήση νέων εργαλείων και καινοτόμων ιδεών, όπως για παράδειγμα η ιδέα της ανάθεσης της επιμέλειας («curation») της διαδρομής (ή των γεγονότων που συνδέονται με αυτήν), σε μια κατάλληλη διεθνούς ακτινοβολίας προσωπικότητα του θεάτρου.

- Αναγκαία είναι επίσης η **αξιοποίηση της πλούσιας θεματολογίας** που διαθέτει η συγκεκριμένη Διαδρομή, του βασικού δηλαδή ανταγωνιστικού πλεονεκτήματός της που είναι οι σχεδόν ανεξάντλητες δυνατότητές της να παράγει θέματα και «ιστορίες».
- Η διοργάνωση **σημαντικών πολιτιστικών γεγονότων** στο πλαίσιο της Διαδρομής δημιουργεί δυνατότητες αξιοποίησης για την τοπική και εθνική δημιουργική βιομηχανία.
- Σημαντική είναι και η **γεωγραφική συγκέντρωση των προσπαθειών**, ώστε να έχει πιθανότητες να προκληθεί λόγω της άθροισής τους η αναπτυξιακή ανάφλεξη. Κλειδί στην περίπτωση αυτή είναι ο κατά προτεραιότητα σχεδιασμός, η αναβάθμιση και η αξιοποίηση των σημείων και δραστηριοτήτων που μπορούν να συνδυαστούν με τη Διαδρομή.
- Η **ενεργή εμπλοκή του ιδιωτικού τομέα, όσο και άλλων stakeholders** σε τοπικό και εθνικό επίπεδο είναι απαραίτητη και πρέπει να περιλαμβάνει και τη χρηματοδότηση από την πλευρά τους μέρους των σχετικών δαπανών για τη διαρκή αναβάθμισή της Διαδρομής, από τα οφέλη που θα προκύπτουν από την ανατροφοδοτούμενη ανάπτυξη που προκαλεί.
- Είναι δυνατή η μετατροπή των δύο βασικών μειονεκτημάτων του τουρισμού της Ηπείρου, της χαμηλής πληρότητας και της χαμηλής μέσης διάρκειας διαμονής, σε πλεονεκτήματα, με την επένδυση από την πλευρά των επιχειρήσεων καταλυμάτων στην **καλύτερη ποιότητα των υπηρεσιών που προσφέρουν**.
- Καταλυτικό ρόλο θα παίξει η οργάνωση ενός **Τοπικού Συμφώνου Ποιότητας** (ή άλλου παρόμοιου συστήματος), με ρεαλιστικές απαιτήσεις και μαζική συμμετοχή, και η επιλογή της **κατάλληλης νομικής μορφής** συμμετοχής του ιδιωτικού τομέα στη Διαδρομή, που θα περιλαμβάνει μεταξύ άλλων και τις ισχυρότερες επιχειρήσεις της περιοχής, ώστε να έχει δυνατότητες να κινητοποιήσει και ιδιωτικά κεφάλαια στο πλαίσιο της συγκεκριμένης αναπτυξιακής προσπάθειας.

Με βάση όσα εκτέθηκαν στο πλαίσιο αυτής της μελέτης, είναι σαφές ότι, ενώ θεωρητικά υπάρχουν πολύ μεγάλες δυνατότητες ανάπτυξης της Διαδρομής της Ηπείρου και της σύνδεσής της με την τοπική οικονομία και επιχειρηματικότητα, όπως και τους άλλους φορείς της περιοχής, αυτή η πορεία δεν είναι ούτε εύκολη, ούτε προφανής, ούτε αυτονόητη. Κρίσιμος παράγοντας στην επιτυχία του εγχειρήματος είναι ο σχεδιασμός της «επόμενης μέρας»: ο τρόπος οργάνωσης του ιδιωτικού τομέα για να συνδράμει

στην τελική επιτυχία, η μορφή, οι προϋποθέσεις επιτυχίας, τα αναγκαία βήματα και η σειρά με την οποία οφείλουν να πραγματοποιηθούν.

Θα προτιμηθούν ισχυρές συστάδες επιχειρήσεων σε μικρές γεωγραφικές ενότητες ή ίσως ένα μεγαλύτερο σχήμα με τη συμμετοχή ισχυρών εταίρων που δραστηριοποιούνται στην Περιφέρεια; Είναι προτιμότερο ένα σχήμα στο οποίο θα συμμετέχουν όλοι, με τους ισχυρούς να αποτελούν την προμετωπίδα σε ρόλο πολιορκητικού κριού και τους μικρομεσαίους να «συμβάλλονται»; Θα έχει δημόσιο χαρακτήρα η πρωτοβουλία, με την υποστήριξη της Αναπτυξιακής Ηπείρου ή θα είναι μια αυτόνομη, καθαρά ιδιωτική δράση;

Σε κάθε περίπτωση, η «επόμενη μέρα» οφείλει να σχεδιαστεί στρατηγικά, να στηρίζεται στην εντατική δημόσια διαβούλευση, στην εμμονή στο στόχο με σταθερότητα και σαφήνεια και, κυρίως, στην εμπέδωση ισχυρού κλίματος εμπιστοσύνης με όλους τους εμπλεκόμενους φορείς και την τοπική κοινωνία.

2. Εισαγωγή

Η μελέτη που ακολουθεί έχει ως στόχο την οργάνωση της συμμετοχής της τοπικής οικονομίας της Ηπείρου στην Πολιτιστική Διαδρομή των Αρχαίων Θεάτρων της Ηπείρου.

Ξεκινά με την αποτύπωση ενδεικτικών σημαντικών πόλων ενδιαφέροντος που συνδέονται με τη Διαδρομή: τα μοναδικά φυσικά αξιοθέατα της Ηπείρου, τα σημεία ιστορικού, αρχαιολογικού, θρησκευτικού ή λαογραφικού ενδιαφέροντος κατά μήκος της Διαδρομής, τα μνημεία παραδοσιακής αρχιτεκτονικής, τους γαστρονομικούς σταθμούς και τις πάσης φύσεως εκδηλώσεις που μπορούν να έχουν ενδιαφέρον για έναν επισκέπτη. Σε συνδυασμό με μια παρουσίαση βασικών στοιχείων για τα καταλύματα και την εστίαση στην Ήπειρο, δημιουργείται έτσι ένα μωσαϊκό σημείων ενδιαφέροντος, το οποίο δείχνει τις τεράστιες δυνατότητες που έχει η περιοχή για τουριστική ανάπτυξη, με άξονα τη Διαδρομή αυτή.

Με το μωσαϊκό αυτό κατά νου, προχωρούμε συμπληρωματικά της Πολιτιστικής Διαδρομής των Αρχαίων Θεάτρων της Ηπείρου στη διαμόρφωση και 5 διαφορετικών τμημάτων («modules») της Διαδρομής -«τοπικά δρομολόγια» τα αποκαλούμε- λαμβάνοντας υπόψιν το γεγονός ότι διαφορετικές κατηγορίες επισκεπτών έχουν διαφορετικά ενδιαφέροντα και ταξιδιωτικές προτεραιότητες, διαφορετικά σημεία εισόδου στη Διαδρομή και διαφορετικούς χρόνους διαθέσιμους για να αφιερώσουν σε αυτήν. Τα modules αυτά δίνουν τη δυνατότητα τμηματοποίησης της Διαδρομής για να γίνει όσο το δυνατόν πιο ελκυστική σε πολλούς τύπους δυνητικών επισκεπτών.

Στη συνέχεια, με βάση γεωγραφικά (τα 5 τμήματα/modules), λειτουργικά (π.χ. τα σημεία ενδιαφέροντος που προσδιορίστηκαν στο προηγούμενο κεφάλαιο και επιτρέπουν τη διαμόρφωση ενός πλούσιου και πολυθεματικού τουριστικού προϊόντος) και άλλα κριτήρια, γίνεται ο ενδεικτικός εντοπισμός των φορέων, επιχειρήσεων, και υποδομών που κρίνεται αναγκαίο ή επιθυμητό να επιδιωχθεί με μια ενεργή προσπάθεια εξατομικευμένης προσέγγισής τους να συμμετάσχουν στη Διαδρομή. Η αρχική επιλογή, η οποία δεν είναι σε καμία περίπτωση περιοριστική, βασίζεται σε συνδυασμό κριτηρίων

τα οποία αξιολογούνται ως σημαντικά. Πέραν των γεωγραφικών και λειτουργικών κριτηρίων που προαναφέρθηκαν, λαμβάνονται υπόψη μεταξύ άλλων η τοπικότητα και μοναδικότητα των προϊόντων ή υπηρεσιών που προσφέρονται, η εξωστρέφεια των επιχειρήσεων κ.ά.

Με δεδομένο ότι η διαδρομή μπορεί να λειτουργήσει και ως ευκαιρία τοπικής δικτύωσης, αξιολογούνται επίσης και οι δυνατότητες συνεργειών μεταξύ των συμμετεχόντων. Στόχος μας είναι τα κριτήρια που παρουσιάζονται να λειτουργήσουν ως κατευθυντήριες γραμμές για την ένταξη στη Διαδρομή ικανού αριθμού μελών με αφοσίωση στο όραμά της και συνεισφορά στην ανάπτυξή της. Εξυπακούεται ότι πέραν των επιχειρήσεων και φορέων που θα προσεγγιστούν εξατομικευμένα, θα υπάρχει και ένα παράλληλο πρόγραμμα ευρύτερης ενημέρωσης, προσέγγισης και προσέλκυσης όλων των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στην Ήπειρο και μπορούν γεωγραφικά ή λειτουργικά να συνεισφέρουν στην υποστήριξη και ανάπτυξη της διαδρομής.

Στην τελική ενότητα αυτής της μελέτης προτείνεται ως προσφορότερη μορφή συνεργασίας η δημιουργία ενός Τοπικού Συμφώνου Υποστήριξης και Ανάπτυξης της Διαδρομής των Αρχαίων Θεάτρων της Ηπείρου, με βάση την ποιότητα των παρεχόμενων στο ευρύτερο πλαίσιο της προϊόντων και υπηρεσιών. Βασικές αρχές η αυτοδέσμευση των μελών του, η απλότητα και ευκολία εφαρμογής των κανόνων που το διέπουν, η συστηματική καλλιέργεια εμπιστοσύνης και συνεργειών μεταξύ των συμμετεχόντων, η εξασφάλιση ευρείας συμμετοχής, ιδίως μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων, η ενθάρρυνση της πιστοποίησης των υπηρεσιών των συμμετεχόντων και η σταδιακή τους βελτίωση, μέσα από την αξιολόγηση των ίδιων των πελατών τους, την τακτική συμμετοχή σε προγράμματα εκπαίδευσης και κατάρτισης των στελεχών τους, την ανάδειξη των τοπικών προϊόντων και την επιβράβευση των μελών του δικτύου μέσω του προγράμματος συνεργειών και της κρατικής ενίσχυσης των κοινών δράσεων στις οποίες συμμετέχουν ως μέλη του δικτύου.

Το Σύμφωνο αυτό στηρίζεται στην υπογραφή από τους συμμετέχοντες Μνημονίου Συνεργασίας, σχέδιο του οποίου περιλαμβάνεται στο Κεφάλαιο 6 της παρούσας μελέτης. Στο σχέδιο Μνημονίου περιλαμβάνονται οι αναλυτικοί κανόνες που διέπουν τη λειτουργία του Συμφώνου. Ειδικότερα, οι κανόνες που αφορούν την απόκτηση του σήματος της Διαδρομής, ο προτεινόμενος κομβικός ρόλος της Αναπτυξιακής Ηπείρου στην ανάπτυξη του Συμφώνου, οι κανόνες που αφορούν τη διοίκηση του Συμφώνου, το σύστημα παρακολούθησης και αξιολόγησης κ.ά. Η μελέτη ολοκληρώνεται με μια επισκόπηση της προτεινόμενης στρατηγικής για την άντληση ιδιωτικής και κρατικής χρηματοδότησης που θα επιτρέψει τη βιώσιμη εξέλιξη της πρωτοβουλίας.

3. Πόλοι Ενδιαφέροντος

Η Ήπειρος διαθέτει απaráμιλλα ιστορικά, φυσικά και πολιτισμικά στοιχεία που μπορούν να συνθέσουν ένα τουριστικό προϊόν και για τις τέσσερις εποχές του έτους: αρχαιολογικούς και ιστορικούς χώρους, κάστρα, μουσεία, μνημεία, σε ένα εξαιρετικού κάλλους φυσικό περιβάλλον, με εναλλαγές στο τοπίο, εθνικούς δρυμούς, υδροβιότοπους, φαράγγια, ποταμούς, καθαρές ακτές, ιδιαίτερη αρχιτεκτονική, μερικές

δεκάδες παραδοσιακούς οικισμούς, πέτρινα γεφύρια, βυζαντινές εκκλησίες και μοναστήρια, τοπική γαστρονομία, λαϊκή τέχνη και παράδοση.

Δεν είναι υπερβολή να πει κανείς ότι είναι το κατάλληλο μέρος για κάθε κατηγορία τουρισμού: από το πρότυπο του μαζικού «ήλιος και θάλασσα» στις δυτικές ακτές του Ιονίου, έως τον εναλλακτικό θεματικό τουρισμό στην ενδοχώρα της, αλλά και στο σύνολο της Περιφέρειας (πολιτισμικός τουρισμός, τουρισμός φύσης, τουρισμός της εμπειρίας, συνεδριακός, αστικός, θρησκευτικός, γαστρονομικός, εκπαιδευτικός, αθλητικός, θαλάσσιος τουρισμός κ.λπ.), δυνατότητες που εφόσον αξιοποιηθούν μπορούν να επιφέρουν αύξηση του τουρισμού στην Περιφέρεια και επέκταση της τουριστικής περιόδου.

Στη συνέχεια αυτού του κεφαλαίου, γίνεται μια καταγραφή ενδεικτικών πόλων τουριστικού ενδιαφέροντος στην Περιφέρεια της Ηπείρου, ανά θεματική κατηγορία. Στόχος της καταγραφής είναι τόσο η δόμηση των επί μέρους υποενοτήτων/τμημάτων (modules) της Διαδρομής που προτείνονται από τον ανάδοχο, όσο και η διευκόλυνση της επιλογής των φορέων και επιχειρήσεων που η Αναπτυξιακή Ηπείρου θα επιδιώξει να προσελκύσει, μέσω εξατομικευμένων επαφών, στο πλαίσιο της προτεινόμενης δικτύωσης.

3.1. Φυσικό Περιβάλλον

Το μεγαλείο της φύσης είναι παντού παρόν στην Ήπειρο, η οποία αποτελεί το ορεινότερο διαμέρισμα της Ελλάδας, με μόλις το 10% της έκτασής της –κυρίως της παράκτιας ζώνης του Ιονίου– να είναι πεδινό. Χαρακτηρίζεται επίσης από αφθονία επιφανειακών υδάτων.

Επιβλητικά, κατάφυτα βουνά με πηγές και καταρράκτες, ποτάμια και μαγευτικά φαράγγια, εθνικοί δρυμοί, υδροβιότοποι, λίμνες και λιμνοθάλασσες, αξιόλογα οικοσυστήματα με σπάνια χλωρίδα και πανίδα, ενδιαφέροντα σπήλαια, δαντελωτές ακρογιαλιές και εκτεταμένες αμμουδερές παραλίες συνθέτουν ένα φυσικό περιβάλλον απaráμιλλης ομορφιάς.

Η οροσειρά της Πίνδου, με την υψηλότερη κορυφή της να φτάνει τα 2.600 μέτρα, αποτελεί φυσικό σύνορο που διαχωρίζει την Ήπειρο από τις άλλες περιοχές της χώρας. Στα βόρεια η Ήπειρος συνορεύει με την Αλβανία, στα ανατολικά με τη Μακεδονία και τη Θεσσαλία, στα νότια απλώνεται μέχρι τον Αμβρακικό και συνορεύει με την Αιτωλοακαρνανία, ενώ δυτικά απλώνεται μέχρι το Ιόνιο Πέλαγος⁶.

Οι κυριότεροι ποταμοί της Ηπείρου είναι ο Αώος, ο Θύαμις ή Καλαμάς, ο Αχέροντας, ο Λούρος, ο Άραχθος και ένα μέρος του Αχελώου⁷. Ειδικά ο ποταμός Αχέροντας, από τις πηγές μέχρι τις εκβολές του, δημιουργεί μια εναλλαγή τοπίων με ιδιαίτερο οικολογικό και φυσιολατρικό ενδιαφέρον και ταυτόχρονα είναι συνυφασμένος με το μύθο που ήθελε τον ποταμό αυτό να οδηγεί στον Άδη⁸. Η Ήπειρος διαθέτει επίσης σημαντικούς

⁶ Φυσικό Περιβάλλον & Γεωγραφία, Epirus for All Seasons.

⁷ Η Ήπειρος, Περιφέρεια Ηπείρου.

⁸ Ο Ποταμός Αχέροντας στη Μυθολογία, Acheron Springs.

υδροβιότοπους, όπως η λίμνη Παμβώτιδα (ή λίμνη των Ιωαννίνων), το Δέλτα του Καλαμά και ο υδροβιότοπος του Αμβρακικού⁹.

Στην Ήπειρο υπάρχει σημαντικός αριθμός περιβαλλοντικά ευαίσθητων αξιόλογων ή/και προστατευόμενων περιοχών με υψηλή οικολογική και αισθητική αξία που την καθιστούν ιδιαίτερα προνομιούχο. Ορισμένοι απ' αυτούς τους φυσικούς πόρους έχουν ενδιαφέρον και σε διεθνές επίπεδο.

Η μοναδικότητα και η ποικιλομορφία του φυσικού περιβάλλοντος της Ηπείρου αποτυπώνονται στο μεγάλο αριθμό περιοχών της -31 συνολικά- που ανήκουν στο ευρωπαϊκό δίκτυο ζωνών προστασίας της φύσης Natura 2000. Αναλυτικά οι ζώνες αυτές, οι οποίες καλύπτουν 28% της έκτασης της Περιφέρειας Ηπείρου, παρουσιάζονται ανά Περιφερειακή Ενότητα παρακάτω¹⁰:

- **Άρτα:** Αμβρακικός Κόλπος – Δέλτα Λούρου & Άραχθου (Πέτρα, Μύτικας, Ευρύτερη Περιοχή), Όρη Αθαμανών (Νεράιδα), Αμβρακικός Κόλπος – Λιμνοθάλασσα Κατάφουρκο & Κορακονήσια, Κοιλιάδα Αχελώου και Όρη Βάλτου.
- **Θεσπρωτία:** Εκβολές (Δέλτα) Καλαμά, Έλος Καλοδίκι, Λίμνη Λιμνοπούλα, Στενά Καλαμά, Υγρότοπος Εκβολών Καλαμά & Νήσος Πρασούδι, Έλη Μαργαριτίου και Καρτερίου, Καρτέρι & Λίμνη Προντάνη, Στενά Παρακαλάμου, Όρη Παραμυθιάς, Στενά Καλαμά & Στενά Αχέροντα, Όρη Τσαμαντά, Όρη Φιλιατών, Φαρμακοβούνι, και Μεγάλη Ράχη.
- **Ιωάννινα:** Εθνικός Δρυμός Βίκου-Αώου, Κορυφές Όρους Σμόλικας, Κεντρικό Τμήμα Ζαγορίου, Λίμνη Ιωαννίνων, Περιοχή Μετσόβου (Ανήλιο – Κατάρα), Όρος Λάκμος (Περιστέρι), Όρος Μπισικέλι, Όρος Τύμφη (Γκαμήλα), Όρος Δούσκο, Ωραιόκαστρο, Δάσος Μερόπης, Κοιλιάδα Γκόρμου, Λίμνη Δελβινακίου, Κεντρικό Ζαγόρι & Ανατολικό Τμήμα Όρους Μπισικέλι, Ευρύτερη Περιοχή Πόλης Ιωαννίνων και Ευρύτερη Περιοχή Αθαμανικών Όρεων.
- **Πρέβεζα:** Εκβολές Αχέροντα (από Γλώσσα έως Αλωνάκι) & Στενά Αχέροντα, Παράκτια Θαλάσσια Ζώνη από Πάργα έως Ακρωτήριο Αγίου Θωμά (Πρέβεζα) και Ακρωτήριο Κελάδιο – Άγιος Θωμάς.

Συνοψίζουμε τους σημαντικότερους πόλους φυσικού ενδιαφέροντος της Ηπείρου παρακάτω:

- **Γεωπάрко Βίκου-Αώου:** καταλαμβάνει το μεγαλύτερο μέρος των δήμων Ζαγορίου και Κόνιτσας. Η περιοχή έχει ένα μεγάλο δίκτυο προστατευόμενων περιοχών Natura 2000, εδώ βρίσκεται ένα μεγάλο μέρος του Εθνικού Πάρκου Βόρειας Πίνδου και ο Εθνικός Δρυμός Βίκου-Αώου. Η γεωλογική ιστορία του Γεωπάρκου αρχίζει πριν από περίπου 200 εκατομμύρια χρόνια.¹¹ Πολιτισμικά, η περιοχή διαθέτει αξιόλογα αρχιτεκτονικά κτίσματα, αρχαιολογικούς χώρους και πολλά μνημεία από τη βυζαντινή μέχρι και τη νεότερη περίοδο.

⁹ Οι Σημαντικοί Υδροβιότοποι της Ελλάδας, Σελίδες Ιστορίες & Επιστήμης (2012).

¹⁰ Ευρωπαϊκό Οικολογικό Δίκτυο Natura 2000, Υπουργείο Περιβάλλοντος & Ενέργειας.

¹¹ Γεωπάрко Βίκου-Αώου, www.vikosaoosgeopark.com.

- **2 Εθνικοί Δρυμοί:** Η Περιφέρεια της Ηπείρου διαθέτει 2 από τους 10 μεγαλύτερους εθνικούς δρυμούς της Ελλάδας, τον Εθνικό Δρυμό Βίκου-Αώου και τον Εθνικό Δρυμό Πίνδου (Βάλια-Κάλντα)¹².
- **Αμβρακικός Κόλπος:** Υγρότοπος διεθνούς σημασίας, ο Αμβρακικός κόλπος είναι το μεγαλύτερο «σύστημα υγροτόπων» της χώρας και από τους σπουδαιότερους της Ευρώπης. Αποτελείται από τρεις μεγάλες λιμνοθάλασσες (Τσουκαλιό, Ροδιά και Λογαρού), τον βάλτο της Ροδιάς, εκτεταμένους αλμυρόβαλτους (Δέλτα Αράχθου) και πλημμυριζόμενες εκτάσεις στον Λούρο¹³. Προστατεύεται από τη διεθνή συνθήκη «Ramsar» και ανήκει όπως αναφέρθηκε και παραπάνω στο Δίκτυο Natura 2000 και στη Ζώνη Ειδικής Προστασίας Πουλιών. Στον Αμβρακικό διαχειμάζουν περίπου 100 χιλιάδες αγριόπαπιες, σταθμεύουν και αναπαράγονται περισσότερα από 250 είδη πουλιών, ενώ απαντάται η τρίτη σε μέγεθος αποικία αργυροπελεκάνων στην Ευρώπη και η μεγαλύτερη αποικία ερωδιών στα Βαλκάνια. Ο υγρότοπος είναι γνωστός για τη μεγάλη ιχθυοπαραγωγική ικανότητα, καθώς μεταξύ άλλων εδώ παράγονται οι περισσότερες ποσότητες χελιών στην Ελλάδα¹⁴.
- **5 Προστατευόμενες Περιοχές:** Εθνικό Πάρκο Βόρειας Πίνδου, Εθνικό Πάρκο Τζουμέρκων, Περιστερίου & Χαράδρας Αράχθου, Περιοχή Οικοανάπτυξης Λίμνης Παμβώτιδας, Προστατευόμενη Περιοχή Χερσαίων, Υδάτινων & Θαλάσσιων Περιοχών των Στενών & Εκβολών των Ποταμών Αχέροντα και Καλαμά και του Έλους Καλοδικίου και Εθνικό Πάρκο Υγροτόπων Αμβρακικού (με αντίστοιχους φορείς διαχείρισης).
- **13 Περιοχές για Παρατήρηση Πουλιών:** Όρη Γράμμος, Γκαμήλα & Σμόλικας, Κεντρικό Ζαγόρι & Ανατολικό Όρος Μπισικέλι, Βάλια-Κάλντα, Όρος Περιστερί, Λίμνη και Περιοχή της Πόλης των Ιωαννίνων, Ωραιόκαστρο, Λίμνη Δελβινακίου, Δάσος Μερόπης, Κοιλάδα Γκόρμου και Όρος Κασιδιάρης, Όρη Τσαμαντά & Φιλιατών, Φαρμακοβούνι, Μεγάλη Ράχη, Εκβολές & Στενά Καλαμά, Όρη Παραμυθιάς, Εκβολή και Στενά Αχέροντα, Λίμνη Καλοδικίου, Έλη Μαργαριτίου και Καρτερίου, Αθαμανικά Όρη, Κοιλάδα Αχελώου και Αμβρακικός Κόλπος.
- **45 Τοπία Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους:** 45 περιοχές στην Ήπειρο έχουν χαρακτηριστεί ως Τοπία Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους - 3 στην Περιφερειακή Ενότητα Άρτας, 10 στην Περιφερειακή Ενότητα Θεσπρωτίας, 24 στην Περιφερειακή Ενότητα Ιωαννίνων και 7 στην Περιφερειακή Ενότητα Πρέβεζας.
- **2 Διατηρητέα Μνημεία της Φύσης:** Ως «Διατηρητέα Μνημεία της Φύσης» ορίζονται περιοχές δημόσιες ή ιδιωτικές που έχουν φυσικά χαρακτηριστικά μεγάλης οικολογικής αξίας (ακόμη και μεμονωμένα δέντρα, τμήματα δάσους, περιοχές με σπάνια είδη φυτών κ.λπ.). Στην Ήπειρο υπάρχουν 2 τέτοια μνημεία, ο Πλάτανος της Άρτας και ο Πλάτανος Λειά¹⁵.

¹² Φυσικό Περιβάλλον & Γεωγραφία, Epirus for All Seasons.

¹³ Ελληνικοί Υγρότοποι Ραμσάρ, WWF (2009).

¹⁴ Ο Αμβρακικός, Κέντρο Υγροτόπων Ροδιάς.

¹⁵ Διατηρητέα Μνημεία της Φύσης, Πατριδογνωσία.

- **2 Αισθητικά Δάση:** Ως «Αισθητικά Δάση» έχουν θεσμοθετηθεί βάσει «δασικά τοπία με ιδιαίτερο αισθητικό και οικολογικό ενδιαφέρον, που έχουν σκοπό εκτός από την προστασία της φύσης να δώσουν την ευκαιρία στο κοινό να γνωρίσει και να απολαύσει το φυσικό περιβάλλον με διάφορες δραστηριότητες αναψυχής»¹⁶. Στην Ήπειρο υπάρχουν 2 τέτοια δάση, το Περιαστικό Δάσος Ιωαννίνων και το Δάσος Νικόπολης-Μύτικα Πρέβεζας¹⁷.
- **34 Καταφύγια Άγριας Ζωής:** Ως «Καταφύγια Άγριας Ζωής» χαρακτηρίζονται φυσικές περιοχές «που έχουν ιδιαίτερη σημασία ως σημαντικοί τόποι ανάπτυξης της άγριας χλωρίδας ή ως βιότοποι αναπαραγωγής, διατροφής, διαχείμασης ειδών της άγριας πανίδας, ή ως περιοχές αναπαραγωγής ψαριών και συγκέντρωσης γόνου, ή, τέλος, ως σημαντικοί θαλάσσιοι οικότοποι»¹⁸. Στην Ήπειρο υπάρχουν συνολικά 34 τέτοιες περιοχές, 7 στην Περιφερειακή Ενότητα Άρτας, 8 στην Περιφερειακή Ενότητα Θεσπρωτίας, 14 στην Περιφερειακή Ενότητα Ιωαννίνων και 5 στην Περιφερειακή Ενότητα Πρέβεζας.
- **2 Διεθνή & 2 Εθνικά Μονοπάτια:** Στα μονοπάτια της Ηπείρου συμπεριλαμβάνονται 2 διεθνή ορειβατικά μονοπάτια, το Ε4 και το Ε6, καθώς και 2 εθνικά μονοπάτια, το Ο1, το οποίο ξεκινά από το Μέτσοβο στην ίδια διαδρομή με το Ε6 και καταλήγει στο Γαρδίκι, και το Ο3, το οποίο ξεκινά από την πόλη των Ιωαννίνων και καταλήγει στην Αγία Παρασκευή, όπου και ενώνεται με το διεθνές ορειβατικό μονοπάτι Ε6¹⁹.
- **Σπήλαιο Περάματος:** Το σπήλαιο του Περάματος, στο οποίο υπάρχουν 19 είδη σταλακτιτών και σταλαγμιτών, ηλικίας περίπου 1.500.000 χρόνων, βρίσκεται σε απόσταση 4 χιλιομέτρων από τα Ιωάννινα. Η διαδρομή που μπορεί κανείς να διανύσει μέσα στο σπήλαιο έχει συνολικό μήκος 1.100 μέτρων²⁰.
- **Μουσείο Φυσικής Ιστορίας (Βοτάνων):** Στο Μουσείο Φυσικής Ιστορίας (Βοτάνων) «Κώστας Λαζαρίδης» στο Κουκούλι Κεντρικού Ζαγορίου οι επισκέπτες έχουν την ευκαιρία να γνωρίσουν 1.300 είδη βοτάνων που έχουν συλλεχθεί από τη γύρω περιοχή και τη χαράδρα του Βίκου, πολλά εκ των οποίων οι τοπικοί πρακτικοί γιατροί -οι αποκαλούμενοι και «Βικογιατροί»- χρησιμοποιούσαν στο παρελθόν για θεραπευτικούς λόγους²¹.

Δραστηριότητες στη Φύση

Δεδομένης της πλούσιας γεωμορφολογίας της περιοχής, η Ήπειρος είναι ένας ιδανικός προορισμός για τους λάτρεις του τουρισμού της φύσης και της περιπέτειας, προσφέροντας πολλές δυνατότητες για δραστηριότητες και σπορ. Στην περιοχή δραστηριοποιούνται αρκετά γραφεία που εξειδικεύονται στα είδη αυτά τουρισμού, με

¹⁶ Προστατευόμενες Περιοχές, Ελληνικό Κέντρο Βιοτόπων-Υγροτόπων, Μουσείο Γουλανδρή Φυσικής Ιστορίας.

¹⁷ Αισθητικά Δάση, Βιοποικιλότητα στην Ελλάδα.

¹⁸ Καταφύγια Άγριας Ζωής, Εθνικό Πάρκο Δέλτα Αξιού.

¹⁹ Διεθνή & Εθνικά Ορειβατικά Μονοπάτια, Zagorochoia.gr.

²⁰ Το Σπήλαιο Περάματος, Σπήλαιο Περάματος Ιωαννίνων.

²¹ Μουσεία, Δήμος Ζαγορίου.

δραστηριότητες που συμπεριλαμβάνουν πεζοπορία, ιππασία, κανό, rafting, kayaking, monorafting, mountain biking, 4x4 off-road διαδρομές κ.ά.

Μια πρώτη καταγραφή των εταιρειών που παρέχουν υπηρεσίες εναλλακτικού τουρισμού στην Ήπειρο περιλαμβάνει τις ακόλουθες: [Trekking Hellas](#), [Acheron Kayak](#), [Rafting Athletic Center](#), [Πάπιγγο Rafting](#), [White Pegasus](#), [Kassaros Travel](#), [Hikes 4 All](#), [Compass Adventures](#), [Alpine Zone](#), [Active Nature](#), [Into the Wild Preveza](#), [Eco Cruising](#), [Zagori Outdoor Activities](#), [Pony Club](#), [Riverdream Club](#) και [Fly Parapente-Fly Paramotor](#).

Δραστηριότητες στη Φύση της Ηπείρου

	Άρτα	Θεσπρωτία	Ιωάννινα	Πρέβεζα
 Rafting	Ποταμοί Αχελώος & Άραχθος	Ποταμοί Αχέροντας & Καλαμάς	Ποταμοί Αώος, Βοΐδομάτης, Άραχθος, Καλαρρίτικος & Μετσοβίτικος	Ποταμός Αχέροντας
 Kayaking	Ποταμοί Αχελώος & Άραχθος	Ποταμοί Αχέροντας & Καλαμάς	Ποταμοί Αώος, Βοΐδομάτης, Άραχθος, Καλαρρίτικος & Λίμνη Παμβώτιδα	Ποταμός Αχέροντας
 Canoeing	Ποταμοί Αχελώος & Άραχθος	Ποταμοί Αχέροντας & Καλαμάς	Ποταμοί Αώος, Βοΐδομάτης, Άραχθος, Καλαρρίτικος & Λίμνη Παμβώτιδα	Ποταμός Αχέροντας
 Κωπηλασία		Στις εγκαταστάσεις του Ναυταθλητικού Ομίλου Ηγουμενίτσας (παράκτια κωπηλασία)	Λίμνη Παμβώτιδα	
 Διάσχιση Φαραγγιών		Φαράγγι Ποταμού Καλαμά & Φαράγγι στα «Στενά του Αχέροντα»	Φαράγγι Βίκου	Φαράγγι στα «Στενά του Αχέροντα»
 Αλεξίπτωτο Πλαγιάς («Παραπέντε»)	Χρονόπουλο	Παραμυθιά & Πλαταριά	Ζαγόρι, Ιωάννινα, Κόνιτσα & Συρράκο	Παραλία Βράχου- Λούτσας
 Αετός (Αιωρόπτερο)			Φαράγγια Βίκου & Αώου	
 Ορειβασία	Όρη Αθαμανικά, Βάλτου & Γάβρογου	Όρη Μουργκάνα & Παραμυθιάς	Όρη Μπισκέλι, Μαυροβούνι, Σμόλικα, Αθαμανικά, Πίνδου, Λάκμου, Γράμμου & Νεμέρτσικα	

	Αναρρίχηση			Όρη Τόμαρος & Τύμφη	
	Ιππασία			Ζαγοροχώρια, Οροπέδιο Πολιτισίων, Όχθες Τεχνητής Λίμνης Αώου & Καλαρρύτες	Όχθες του Αχέροντα
	Ποδηλασία	✓	✓	✓	✓
	Ορεινή Ποδηλασία	Όρη Αθαμανικά, Βάλτου & Γάβρογου	Βουνά της Παραμυθιάς	Στους εθνικούς δρυμούς Πίνδου, Βίκου-Αώου, στα Αθαμανικά Όρη, στην περίμετρο της λίμνης Αώου	
	Πεζοπορία	✓	✓	Διεθνές μονοπάτι Ε6	✓
	Θαλάσσια Σπορ		Κατά Μήκος της Δυτικής Ακτής	Λίμνη Παμβώτιδα (Σκι)	Κατά Μήκος της Δυτικής Ακτής
	Σκι & Snowboarding			Περιοχή Μετσόβου (Ανήλιο, Καρακόλι & Προφήτης Ηλίας)	
	Παρατήρηση Πουλιών	Αμβρακικός, Αθαμανικά Όρη	Εκβολές & Στενά Αχέροντα, Έλος Καλοδικίου, Αμβρακικός, Λίμνη Ζηρού, Φιλιππιάδα & Όρη Παραμυθιάς	Όρος Γράμμος, Γκαμήλα, Σμόλικας, Κεντρικό Ζαγόρι & Ανατολικό Όρος Μιτισκέλι, Βάλλια Κάλντα, Όρος Περιστερί, Λίμνη Ιωαννίνων, Ωραιόκαστρο & Λίμνη Δελβινακίου	Σαγιάδα, Εκβολές Καλαμά & Πλαταριά

3.2. Ιστορικό & Αρχαιολογικό Ενδιαφέρον

Τα πρώτα σημάδια ανθρώπινης παρουσίας στην περιοχή της Ηπείρου ανάγονται στα 200.000 χρόνια πριν από σήμερα. Η Ήπειρος διαθέτει μακραίωνη ιστορία (Μολοσσοί, Θεσπρωτοί, Χάονες, Κασσωπαίοι, Βασιλιάς Πύρρος, Ηπειρωτική Συμμαχία, Κοινό των Ηπειρωτών, Ναυμαχία Ακτίου, Ρωμαϊοκρατία, Χριστιανισμός, Δεσποτάτο της Ηπείρου, Τουρκοκρατία, Απελευθέρωση, πεδίο συγκρούσεων του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου), στη διάρκεια της οποίας γνώρισε μεγάλες συγκρούσεις, αλλά και περιόδους μεγάλης οικονομικής ευημερίας και πολιτιστικής άνθησης.

Αδιάψευστοι μάρτυρες του υψηλού πολιτισμού της Ηπείρου στο πέρασμα των αιώνων και των αρχαίων πόλεων που άκμασαν και άφησαν τα σημάδια τους στον ηπειρωτικό χώρο είναι τα θέατρα, αρχαία ή ρωμαϊκά, τα οποία υποδηλώνουν την απήχηση που είχε ο θεσμός και σ' αυτό το κομμάτι του ελληνικού κόσμου.

Τα ακόλουθα πέντε θέατρα, μαζί με τους ευρύτερους αρχαιολογικούς χώρους, και άλλα σημεία αρχαιολογικού ενδιαφέροντος, συνθέτουν την «Πολιτιστική Διαδρομή των Αρχαίων Θεάτρων στην Ήπειρο», επιτρέποντας στη φαντασία των επισκεπτών να

περιηγηθεί σε ένα ταξίδι στην ιστορία που ξεκινά από τα μυκηναϊκά χρόνια (Μαντείο Δωδώνης και Νεκρομαντείο Αχέροντα), προχωρά στην κλασική εποχή (με τα θέατρα της Δωδώνης, των Γιτάνων και της Κασσώπης), και από εκεί στην εντυπωσιακή πόλη της Νικόπολης και στη Ρωμαϊκή περίοδο.

Πολιτιστική Διαδρομή Αρχαίων Θεάτρων στην Ήπειρο

- **Δωδώνη²²**: Το ιερό της Δωδώνης, το οποίο βρίσκεται στην Περιφερειακή Ενότητα Ιωαννίνων, αποτελούσε στην αρχαιότητα το θρησκευτικό κέντρο της βορειοδυτικής Ελλάδας και συνδεόταν με τη λατρεία του Δία. Τοποθετημένη σε ένα τοπίο εξαιρετικού φυσικού κάλλους, η Δωδώνη ήταν ξακουστή για το μαντείο της, το οποίο μάλιστα σύμφωνα με την παράδοση ήταν το αρχαιότερο στην ελληνική επικράτεια. Το θέατρο, το οποίο δεσπόζει στο χώρο της Αρχαίας Δωδώνης, είναι ένα από τα μεγαλύτερα της αρχαιότητας, με χωρητικότητα περίπου 17.000 θεατών. Κατασκευάστηκε τον 3ο π.Χ. αιώνα, στο πλαίσιο του φιλόδοξου οικοδομικού προγράμματος που πραγματοποίησε ο βασιλιάς της Ηπείρου Πύρρος, προκειμένου να αναμορφώσει το πανελλήνιο ιερό και να του δώσει μνημειακό χαρακτήρα, και συνδέεται με την τέλεση των Ναίων, γιορτής προς τιμήν του Νάιου Διός που τελούνταν κάθε 4 χρόνια και περιλάμβαναν αθλητικούς, ιππικούς και μουσικούς αγώνες, καθώς και παραστάσεις τραγωδίας και κωμωδίας.
- **Κασσώπη²³**: Ο αρχαιολογικός χώρος της Κασσώπης βρίσκεται στις νότιες υπώρειες του Ζαλόγγου, σε απόσταση 25 χιλιομέτρων από την πόλη της Πρέβεζας, στην Περιφερειακή Ενότητα Πρέβεζας. Η Κασσώπη, διοικητικό, πολιτικό, θρησκευτικό και οικονομικό κέντρο των Κασσωπαίων, έφτασε στο

²² Δωδώνη, Οδυσσεύς, Υπουργείο Πολιτισμού & Αθλητισμού.

²³ Κασσώπη, Οδυσσεύς, Υπουργείο Πολιτισμού & Αθλητισμού.

απόγειό της γύρω στα τέλη του 3ου αιώνα π.Χ., με τον πληθυσμό της να υπολογίζεται στους 8.000-10.000 κατοίκους. Την αίγλη της μαρτυρούν το ιπποδάμειο πολεοδομικό σύστημα και τα πολύ σημαντικά δημόσια κτίρια: θέατρο, μικρό θέατρο, δύο στοές, πρυτανείο και ναός της Αφροδίτης. Το μεγάλο θέατρο, χωρητικότητας περίπου 5.000-6.000 θεατών, διατηρείται σήμερα σε αρκετά καλή κατάσταση, εκτιμάται ωστόσο ότι μπορεί να αποτελέσει ένα από τα ωραιότερα μνημεία της χώρας όταν ολοκληρωθούν οι εργασίες αναστήλωσης, που επιπροσθέτως θα επιτρέψουν τη μελλοντική επαναχρησιμοποίηση του μνημείου για θεατρικές παραστάσεις και μουσικές εκδηλώσεις. Το μικρό θέατρο είναι ένα οικοδόμημα στον τύπο του μεγάλου θεάτρου, με 21 σειρές εδωλίων. Πιθανότατα χρησίμευε ως ωδείο ή βουλευτήριο, χωρητικότητας περίπου 2.000 ατόμων, και βρίσκεται και αυτό σε αρκετά καλή κατάσταση.

- **Νικόπολη²⁴:** Η Νικόπολη, η πόλη που χτίστηκε σε ανάμνηση της νίκης του Οκταβιανού Αυγούστου επί του Μάρκου Αντωνίου και της Κλεοπάτρας στη ναυμαχία του Ακτίου το 31 π.Χ., βρίσκεται σε απόσταση 6 χιλιομέτρων από την πόλη της Πρέβεζας, στην Περιφερειακή Ενότητα Πρέβεζας. Σε νευραλγική γεωγραφική θέση, στο σταυροδρόμι χερσαίων και θαλάσσιων δρόμων, με έκταση που ξεπερνούσε τα 150 εκτάρια (1.500 στρέμματα) και τείχη που ξεπερνούσαν τα 5 χιλιόμετρα, προσέλαβε σύντομα τεράστια αίγλη, την οποία μαρτυρούν μέχρι σήμερα τα δημόσια οικοδομήματά της - ωδείο, θέατρο, στάδιο, μνημείο της Νίκης, γυμναστήριο. Το ωδείο της Νικόπολης, ένα από τα καλύτερα διατηρημένα μνημεία του αρχαιολογικού χώρου, είναι ένα μικρό στεγασμένο θέατρο με χωρητικότητα 1.000 περίπου ατόμων, που προοριζόταν κυρίως για μουσικές και θεατρικές εκδηλώσεις, ομιλίες και συζητήσεις ρητόρων κ.ά., ωστόσο πιθανότατα χρησιμοποιούνταν και ως βουλευτήριο, όπως μαρτυρεί και η θέση του κοντά στην αγορά. Το θέατρο αποτελεί ένα από τα επιβλητικότερα μνημεία του χώρου, παρά την ερειπιώδη, σήμερα, κατάστασή του, ενώ το στάδιο, η ίδρυση του οποίου θα πρέπει να συνδέεται με την τέλεση αγώνων στο πλαίσιο των Ακτίων, φιλοξενεί σήμερα, κατά τους θερινούς μήνες, θεατρικές παραστάσεις και μουσικές εκδηλώσεις.
- **Αρχαίο Θέατρο Αμβρακίας²⁵:** Το μικρό θέατρο της Αμβρακίας βρίσκεται στην Περιφερειακή Ενότητα Άρτας, στο κέντρο της σημερινής πόλης της Άρτας, θέση που συμπίπτει με το ΒΔ τμήμα της αρχαίας πόλης. Κατασκευάστηκε στα τέλη του 4ου με αρχές του 3ου αι. π.Χ., ενώ παρέμεινε σε χρήση μέχρι και τα μέσα του 2ου αι. π.Χ. Πρόκειται για το μικρότερο από τα έως τώρα γνωστά αρχαία ελληνικά θέατρα, έργο πιθανόν της εποχής του Πύρρου, όταν η Αμβρακία γνώρισε μεγάλη οικιστική, καλλιτεχνική και οικονομική άνθηση.
- **Γίτανα²⁶:** Σε απόσταση 11 χιλιομέτρων από την Ηγουμενίτσα στην Περιφερειακή Ενότητα Θεσπρωτίας, ο αρχαίος οικισμός των Γιτάνων περιβάλλεται στις τρεις πλευρές του από τον ποταμό Καλαμά, θυμίζοντας

²⁴ Νικόπολη, Οδυσσεύς, Υπουργείο Πολιτισμού & Αθλητισμού.

²⁵ Μικρό Θέατρο Αμβρακίας, Οδυσσεύς, Υπουργείο Πολιτισμού & Αθλητισμού.

²⁶ Γίτανα, Οδυσσεύς, Υπουργείο Πολιτισμού & Αθλητισμού.

χερσόνησο. Πολυγωνικά τείχη, μήκους 2.500 μέτρων περιβάλλουν την έκταση 280 στρεμμάτων πόλη, της οποίας ο πληθυσμός την περίοδο της ακμής της υπολογίζεται στους 6.000 κατοίκους. Η ακμή της πόλης καθρεφτίζεται στην ποιότητα κατασκευής των δημοσίων κτηρίων που έχουν ανασκαφτεί και στον πλούτο των κινητών ευρημάτων. Δυτικά των τειχών βρίσκεται το θέατρο, χωρητικότητας 4-5.000 θεατών, χώρος διεξαγωγής θεατρικών παραστάσεων, αλλά και εκδηλώσεων πολιτικού χαρακτήρα. Χτίστηκε στα μέσα του 3^{ου} αιώνα π. Χ., εποχή αυξημένης οικοδομικής δραστηριότητας στην Ήπειρο, ιδιαίτερα επί της βασιλείας του Πύρρου, και περίοδο άνθισης των Γιάνων. Το κοίλο του θεάτρου αποτελείται από 28 σειρές εδωλίων, σε δύο διαζώματα, πολλά από τα οποία φέρουν εγχάρακτες επιγραφές με ονόματα ανθρώπων.

Άλλα Σημεία Αρχαιολογικού Ενδιαφέροντος στη Διαδρομή

- **Νεκρομαντείο του Αχέροντα**²⁷: 52 χιλιόμετρα βορειοδυτικά της πόλης της Πρέβεζας βρίσκεται το πιο φημισμένο νεκρομαντείο του αρχαίου ελληνικού κόσμου. Κοντά στις όχθες της Αχερουσίας λίμνης, οι αρχαίες πηγές της οποίας περιγράφονται ως το σημείο κατάβασης των νεκρών στον Άδη, βρίσκεται ο αρχαιολογικός χώρος του νεκρομαντείου. Σε αυτό πήγαιναν οι πιστοί για να συναντήσουν τις ψυχές των νεκρών, που μετά την απελευθέρωσή τους από το σώμα, αποκτούσαν την ικανότητα να προβλέπουν το μέλλον.
- **Ανακτόριον**²⁸: Αρχαία πόλη της Ακαρνανίας, η οποία χτίστηκε από τους Κορίνθιους στην είσοδο του Αμβρακικού, 7 χιλιόμετρα ανατολικά από το ακρωτήριο Άκτιο. Όταν το 30 π.Χ. ο Οκτάβιος έκτισε τη Νικόπολη, το Ανακτόριο έγινε το επίνειό της.
- **Φιδόκαστρο**²⁹: Τμήμα κάστρου στις εκβολές του Άραχθου στον Αμβρακικό κόλπο. Στην αρχαιότητα το σημείο αυτό ήταν μέρος του λιμανιού Άμβρακος.
- **Ρωμαϊκή Έπαυλη**³⁰: Ερείπια ορθογώνιου κτίσματος στη νότια πλευρά του λιμανιού της Ηγουμενίτσας του 2ου-3ου αιώνα π.Χ., στο εσωτερικό του οποίου εντοπίστηκαν τρεις μαρμάρινες σαρκοφάγοι.
- **Ρωμαϊκό Υδραγωγείο**³¹: Ένα θαυμαστό έργο αρχαίας τεχνολογίας στο Άγιο Γεώργιο Πρέβεζας, πρόκειται για μια υπερκατασκευή μήκους 50 χιλιομέτρων, χάρη στην οποία υδροδοτήθηκε η Νικόπολη από τις πηγές του Λούρου ποταμού.
- **Ακρόπολη της Ελέας**³²: Μεγάλο μέρος της αρχαίας Ακρόπολης της Ελέας και αρκετά ερείπια δημοσίων κτιρίων και ιδιωτικών κατοικιών σώζονται στο χωριό Χρυσαιγή Παραμυθιάς στη Θεσπρωτία.

²⁷ Νεκρομαντείο του Αχέροντα, Οδυσσεύς, Υπουργείο Πολιτισμού & Αθλητισμού.

²⁸ Αρχαία Θέατρα Και Αρχαιολογικοί Χώροι της Ηπείρου, Ιστορία Ελληνική & Παγκόσμια.

²⁹ Φιδόκαστρο, Κάστρα της Ελλάδας.

³⁰ Ρωμαϊκή Έπαυλη, Αρχαιολογικό Μουσείο Ηγουμενίτσας.

³¹ Ρωμαϊκό Υδραγωγείο Νικόπολης, Οδυσσεύς, Υπουργείο Πολιτισμού & Αθλητισμού.

³² Ελέα, Οδυσσεύς, Υπουργείο Πολιτισμού & Αθλητισμού.

- **Αρχαία Φανοτή³³**: 16 χιλιόμετρα δυτικά της Ηγουμενίτσας βρίσκονται τα ερείπια του αρχαίου οικισμού, κέντρου του θεσπρωτικού φύλου των Φανοτέων.

Κάστρα

- **Κάστρο των Ιωαννίνων³⁴**: Περιτειχισμένη βραχώδης χερσόνησος με δύο ακροπόλεις, μέσα στο οποίο βρίσκεται η παλιά πόλη των Ιωαννίνων, με πολλά και σημαντικά κτίρια να έχουν διασωθεί και να μας δίνουν ανάγλυφη εικόνα μιας πολιτείας που γνώρισε μεγάλη άνθηση στο πέρασμα των αιώνων.
- **Κάστρο της Άρτας³⁵**: Κάστρο του 13ου αιώνα, από τα πλέον καλοδιατηρημένα στην Ελλάδα.
- **Κάστρα στην Πρέβεζα³⁶**: Στην περιοχή της Πρέβεζας υπάρχουν τα Κάστρα του Αγίου Ανδρέα (στην πόλη της Πρέβεζας), του Αγίου Γεωργίου (νότια της πόλης) και του Παντοκράτορα (στην χερσόνησο της Πρέβεζας).
- **Κάστρο Ρωγών³⁷**: Βρίσκεται επί της διαδρομής Πρέβεζα-Ιωάννινα, κοντά στο χωριό Νέα Κερασούντα. Η εποχή της ακμής του κάστρου συμπίπτει με την περίοδο της ακμής του Δεσποτάτου της Ηπείρου (13ος μ.Χ. αιώνας).
- **Κάστρο της Ρινιάσας³⁸**: Μικρό παραθαλάσσιο ενετικό κάστρο μεταξύ Πάργας και Πρέβεζας, γνωστό και ως Θωμόκαστρο.
- **Κάστρο της Πάργας³⁹**: Δεσπόζει στα δυτικά της σημερινής πόλης και είναι χτισμένο σε απόκρημνο βράχο που περιβάλλεται στις τρεις πλευρές του από θάλασσα. Χτίστηκε από τους Ενετούς και καταστράφηκε κι ανακατασκευάστηκε αρκετές φορές. Στο εσωτερικό του αναφέρεται πως υπήρχαν 400 χτίσματα.
- **Κάστρο της Ανθούσας⁴⁰**: Το κάστρο είναι χτισμένο σε ύψωμα κοντά στην πόλη της Πάργας, με τα τείχη του να έχουν διατηρηθεί σε άριστη κατάσταση.

Αρχαιολογικά & Ιστορικά Μουσεία

- **Αρχαιολογικό Μουσείο Ιωαννίνων⁴¹**: Το κτίριο του Μουσείου, σε σχέδια του Άρη Κωνσταντινίδη, στεγάζει ευρήματα από την πρώτη ανθρώπινη εμφάνιση στην Ήπειρο, μέχρι τον 3ο μ.Χ. αιώνα (από τη Δωδώνη, το Νεκρομαντείο, τη Βίτσα και το Μονοδένδρι).
- **Αρχαιολογικό Μουσείο Νικόπολης⁴²**: Η έκθεση του Μουσείου αφορά αποκλειστικά στα ευρήματα του αρχαιολογικού χώρου της Νικόπολης. Η

³³ Ντόλιανη, Οδυσσεύς, Υπουργείο Πολιτισμού & Αθλητισμού.

³⁴ Κάστρο των Ιωαννίνων, Οδυσσεύς, Υπουργείο Πολιτισμού & Αθλητισμού.

³⁵ Κάστρο Άρτας, Κάστρα της Ελλάδας.

³⁶ Τα Κάστρα της Πρέβεζας, Διακοπές.

³⁷ Κάστρο Ρωγών, Κάστρα της Ελλάδας.

³⁸ Κάστρο Ρινιάσας, Κάστρα της Ελλάδας.

³⁹ Κάστρο Πάργας, Κάστρα της Ελλάδας.

⁴⁰ Κάστρο Ανθούσας, Κάστρα της Ελλάδας.

⁴¹ Το Μουσείο, Αρχαιολογικό Μουσείο Ιωαννίνων.

⁴² Αρχαιολογικό Μουσείο Νικόπολης, Οδυσσεύς, Υπουργείο Πολιτισμού & Αθλητισμού.

παρουσίασή τους με τη χρήση και οπτικοακουστικού υλικού γίνεται με τέτοιο τρόπο ώστε να συνδέονται με το φυσικό τους χώρο, δίνοντας μια πλήρη εικόνα του περιβάλλοντος και της εποχής, ανεξαρτήτως του αν η επίσκεψη στον αρχαιολογικό χώρο προηγείται ή έπεται.

- **Αρχαιολογικό Μουσείο Άρτας**⁴³: Το μουσείο φιλοξενεί τρεις μεγάλες ενότητες εκθεμάτων που αφορούν στον δημόσιο βίο, τα νεκροταφεία και τον ιδιωτικό βίο των κατοίκων της Αμβρακίας και καλύπτουν μεγάλη χρονική περίοδο, από την παλαιολιθική εποχή έως τους ρωμαϊκούς χρόνους.
- **Αρχαιολογικό Μουσείο Ηγουμενίτσας**⁴⁴: Το πλούσιο αρχαιολογικό παρελθόν της Θεσπρωτίας φιλοξενείται στο σύγχρονο αυτό μουσείο που περιλαμβάνει αντικείμενα μεταλλοτεχνίας, λιθοτεχνίας, νομισματικής, κεραμικής, μικροτεχνίας και υαλουργίας, από τη μέση παλαιολιθική εποχή έως τους μεταβυζαντινούς χρόνους (17ος αιώνας).
- **Μουσείο Ελληνικής Ιστορίας - Κέρινων Ομοιωμάτων «Παύλου Βρέλλη»**⁴⁵: Βρίσκεται στο Μπιζάνι, 14 χιλιόμετρα νότια των Ιωαννίνων, και φιλοξενεί 150 κέρινα ομοιώματα και 36 ιστορικά θέματα από σημαντικά γεγονότα της ελληνικής ιστορίας που καλύπτουν 24 αιώνες, με έμφαση την νεότερη ιστορία της Ηπείρου, μέσα από την πιστή παρουσίαση του εκάστοτε περιβάλλοντος.
- **Βυζαντινό Μουσείο Ιωαννίνων**⁴⁶: Στο μουσείο εκτίθενται ευρήματα από την παλαιοχριστιανική έως και την ύστερη μεταβυζαντινή περίοδο, καθώς και εικόνες και θρησκευτικά κειμήλια από τον 16ο μέχρι τον 19ο αιώνα.
- **Δημοτικό & Εθνογραφικό Μουσείο Ιωαννίνων**⁴⁷: Το μουσείο φιλοξενεί πολλά αντικείμενα της ιστορίας της ελληνικής, της εβραϊκής και της μουσουλμανικής κοινότητας που συνυπήρξαν επί πολλούς αιώνες στο κάστρο και την πόλη των Ιωαννίνων.

Λοιπά Σημεία Ιστορικού Ενδιαφέροντος

- **Νησί της Παμβώτιδας**⁴⁸: Γνωστό και ως το νησί της Κυρά Φροσύνης, πρόκειται για προπύργιο του βυζαντινού μοναστικού βίου. Επτά μονές υπάρχουν συνολικά στο νησί, του οποίου η πνευματική ζωή δεν διακόπηκε ούτε μετά την υποδούλωση από τους Τούρκους.
- **Γεφύρι της Άρτας**⁴⁹: Στη νοτιοδυτική έξοδο της πόλης προς τα Ιωάννινα βρίσκεται το πιο φημισμένο πολύτοξο γεφύρι της Ηπείρου, συνδεδεμένο με το λαϊκό θρύλο που θέλει τον πρωτομάστορα να χτίζει τη γυναίκα του ζωντανή για να στεριώσει.

⁴³ Αρχαιολογικό Μουσείο Άρτας, Οδυσσεύς, Υπουργείο Πολιτισμού & Αθλητισμού.

⁴⁴ Αρχαιολογικό Μουσείο Ηγουμενίτσας, Οδυσσεύς, Υπουργείο Πολιτισμού & Αθλητισμού.

⁴⁵ Μουσείο Βρέλλη: Μια Κέρινη Ματιά στην Ιστορία, Click at Life (2010).

⁴⁶ Βυζαντινό Μουσείο Ιωαννίνων, Οδυσσεύς, Υπουργείο Πολιτισμού & Αθλητισμού.

⁴⁷ Δημοτικό & Εθνογραφικό Μουσείο Ιωαννίνων, Travel Ioannina.

⁴⁸ Νησί Ιωαννίνων, το Στολίδι της Παμβώτιδας, Διακοπές.

⁴⁹ Γεφύρι της Άρτας, Οδυσσεύς, Υπουργείο Πολιτισμού & Αθλητισμού.

- **Το Σούλι:** Συγκαταλέγεται στους σημαντικότερους τόπους ιστορικής μνήμης της χώρας μας και συνδέεται με την πράξη ηρωικής αντίστασης απέναντι στους Τούρκους τον Δεκέμβριο 1803, όταν ο ιερομόναχος Σαμουήλ ανατίναξε την πυριπιδαποθήκη στην εκκλησία της Αγίας Παρασκευής στο λόφο Κούγκι.
- **Μνημείο του Ζαλόγγου⁵⁰:** Πολύ κοντά στην Κασσώπη και στην απόκρημνη κορυφή Στεφάνι του ορεινού όγκου του Ζαλόγγου, έχει στηθεί από το 1961 το Μνημείο του Ζαλόγγου, έργο του γλύπτη Γεωργίου Ζογγολόπουλου στη μνήμη των Σουλιωτισσών.

3.3. Θρησκευτικό Ενδιαφέρον

- **Ναοί στην Άρτα⁵¹:** Στην περιοχή της Άρτας συγκεντρώνονται πολλές εκκλησίες, όπως ο Ναός της Παναγίας της Παρηγορήτισσας, ο οποίος χτίστηκε μεταξύ 1285-1289 και θεωρείται αριστούργημα της βυζαντινής τέχνης και ο Ναός της Αγίας Θεοδώρας, στην οποία βρίσκεται η σαρκοφάγος και τα λείψανα της Αγίας. Σε απόσταση 8 χιλιομέτρων από την Άρτα βρίσκεται επίσης η Παναγία των Βλαχερνών του 900 μ.Χ., με μερικά από τα σημαντικότερα έργα βυζαντινής γλυπτικής (π.χ. τέμπλο) της Ηπείρου, ενώ δίπλα στον Άραχθο βρίσκεται η Μονή Κάτω Παναγιάς του 13ου αιώνα, με πολλές από τις πέτρες της τοιχοποιίας της να προέρχονται από κτίρια της αρχαίας Αμβρακίας.
- **Μονή Αγίου Δημητρίου⁵²:** Μονή του 13^{ου} αιώνα στην όχθη του ποταμού Κωκυτού στην Κυψέλη Πρέβεζας.
- **Μονή Γηρομερίου⁵³:** Μονή του 13ου αιώνα 5 χιλιόμετρα από τους Φιλιάτες, στο μέσον μιας μεγάλης χαράδρας, φιλοξενεί πολλά ιερά κειμήλια και σημαντικούς κώδικες.
- **Μονή Κηπίνας⁵⁴:** Ίσως το πιο εντυπωσιακό μοναστήρι της Ηπείρου, χτισμένο το 1212, σε απόκρημνο βράχο στα Τζουμέρκα κοντά στο χωριό Καλαρρύτες, αφιερωμένο στην Κοίμηση της Θεοτόκου.
- **Ιερά Μονή Παναγίας Τσούκας⁵⁵:** Ανδρική μονή στο χωριό Ελληνικό Ιωαννίνων, χτίστηκε το 1190 από τον αυτοκράτορα Ισαάκιο Άγγελο.
- **Μοναστήρια της Νήσου των Ιωαννίνων⁵⁶:** Τα επτά μοναστήρια της Νήσου των Ιωαννίνων, με πιο γνωστή την Ιερά Μονή Αγίου Νικολάου Φιλανθρωπητών.
- **Μονή Μολυβδοσκεπάστης⁵⁷:** Μονή του 7ου αιώνα μ.Χ., η οποία χτίστηκε από τον Αυτοκράτορα του Βυζαντίου Κωνσταντίνο Δ΄ Πωγωνάτο. Στη μονή λειτούργησε σχολή χειρογράφων, καλλιγράφων και ταχυγράφων.

⁵⁰ Μνημείο Ζαλόγγου, At Preveza.

⁵¹ Οι Εκκλησιαστικοί Θησαυροί της Άρτας, Διακοπές.

⁵² Μονή Αγίου Δημητρίου στην Κυψέλη, Οδοσσεύς, Υπουργείο Πολιτισμού & Αθλητισμού.

⁵³ Η Μονή Σήμερα, Μονή Γηρομερίου.

⁵⁴ Ιερά Μονή Κηπίνας Ιωαννίνων, ReligiousGreece.gr.

⁵⁵ Ιερά Μονή Παναγίας Τσούκας, ReligiousGreece.gr.

⁵⁶ Μοναστήρια του Νησιού των Ιωαννίνων, Monastiria.gr.

3.4. Λαογραφικό Ενδιαφέρον

- **Μουσείο Αργυροτεχνίας στα Ιωάννινα**⁵⁸: Πρόκειται για το 9^ο θεματικό μουσείο του Ομίλου Τράπεζας Πειραιώς, το οποίο βρίσκεται στο κάστρο Ιωαννίνων και εγκαινιάστηκε πρόσφατα, με σκοπό τη διάσωση της γνώσης για την ηπειρωτική αργυροτεχνία και της επίδρασής της στην οικονομία, όσο και στην πολιτισμική ταυτότητα της περιοχής. Το ασήμι δουλεύεται στα Ιωάννινα από τα χρόνια της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας, ενώ υπάρχουν στοιχεία για την εμπορική και εξαγωγική δραστηριότητα προϊόντων αργυροχοΐας από Γιαννιώτες τεχνίτες σε περιοχές όπως το Βελιγράδι, τη Βενετία, το Βουκουρέστι, την Πράγα, τη Βιέννη, ακόμη και στα Σκόπια και τη Ρωσία.
- **Κέντρο Παραδοσιακής Βιοτεχνίας Ιωαννίνων**⁵⁹: 24 συνεργαζόμενα εργαστήρια κατασκευάζουν και πωλούν προϊόντα αργυροτεχνίας, κοσμήματα, δώρα, διακοσμητικά αντικείμενα, σκεύη, εκκλησιαστικά είδη, σε έναν χώρο 10.000 τ.μ. Στο κέντρο λειτουργεί από το 2016 διαδραστική αίθουσα⁶⁰ στην οποία παρουσιάζεται η διαδικασία της χύτευσης - το λιώσιμο, δηλαδή, της πρώτης ύλης στο καμίνι και η ρίψη του ρευστού υλικού στα ειδικά καλούπια. Οι επισκέπτες μπορούν να φτιάξουν οι ίδιοι κέρνα αντίτυπα αντικειμένων και να δουν τα πρώτα στάδια για τη δημιουργία ενός κοσμήματος. Στην αίθουσα, εκτίθενται παλιά αντικείμενα κι εργαλεία των αργυροχόων, ενώ μέσω προβολής βίντεο οι επισκέπτες μαθαίνουν για τις πρώτες ύλες, για την παραγωγή ασημένιων αντικειμένων και για τεχνικές, όπως το «φιλιγκράν» και το «συρματερό». Το έργο χρηματοδοτήθηκε από το ΕΣΠΑ και υλοποιήθηκε από τον Δήμο Ιωαννιτών.
- **Μουσείο Ηπειρωτικής Λαϊκής Τέχνης «Κώστας Φρόντζος»**⁶¹: Το μουσείο βρίσκεται στα Ιωάννινα και φιλοξενεί παραδοσιακές φορεσιές, κεντήματα, κοσμήματα και όπλα.
- **Μουσείο Λαϊκής Τέχνης Μετσόβου**⁶²: Στο μουσείο εκτίθενται τοπικές ενδυμασίες, υφαντά, αργαλειοί, οικιακά σκεύη, όπλα και αγροτικά εργαλεία.
- **Λαογραφικό Μουσείο «Σκουφά»**⁶³: Το μουσείο βρίσκεται δίπλα στο γεφύρι της Άρτας και φιλοξενεί αντικείμενα που συνδέονται με τα τοπικά επαγγέλματα και τις αγροτικές ασχολίες, οικιακά σκεύη, ενδυμασίες και έντυπο υλικό σχετικό με το θρόλο του γεφυριού.

⁵⁷ [Ιερά Μονή Μολυβδοσκεπάστης Κόνιτσας](http://www.religiousgreece.gr), ReligiousGreece.gr.

⁵⁸ Μουσείο Αργυροτεχνίας, Πολιτιστικό Ίδρυμα Ομίλου Τράπεζας Πειραιώς.

⁵⁹ ΚΕΠΑΒΙ, Κέντρο Παραδοσιακής Βιοτεχνίας Ιωαννίνων.

⁶⁰ Μια «Ασημένια» Αίθουσα στο ΚΕΠΑΒΙ, ΤΥΠΟΣ-ι (2017).

⁶¹ Μουσείο Ηπειρωτικής Λαϊκής Τέχνης «Κώστας Φρόντζος», Οδυσσεύς, Υπουργείο Πολιτισμού & Αθλητισμού.

⁶² Το Ίδρυμα, Λαογραφικό Μουσείο Μετσόβου.

⁶³ Λαογραφικό Μουσείο, Μουσικοφιλολογικός Σύλλογος Άρτης «Σκουφάς».

- **Λαογραφικό Μουσείο Δήμου Ζαλόγγου⁶⁴**: Το μουσείο βρίσκεται στην Καμαρίνα Πρέβεζας και φιλοξενεί παραδοσιακές φορεσιές, υφαντά, κεντήματα και εργαλεία.
- **Paragaea Parga Old Olive-Oil Factory⁶⁵**: Το πρώτο μηχανοκίνητο ελαιοτριβείο της Πάργας, που ιδρύθηκε το 1929, έχει μετατραπεί σε μουσείο ελιάς και χώρο γευσιγνωσίας και μαθημάτων τοπικής γαστρονομίας με βάση το ελαιόλαδο.

3.5. Πολιτιστικό Ενδιαφέρον

- **Δημοτική Πινακοθήκη Ιωαννίνων⁶⁶**: Στην πινακοθήκη εκτίθενται αντιπροσωπευτικά έργα μεγάλων Ελλήνων ζωγράφων και χαρακτών.
- **Πινακοθήκη Ευάγγελου Αβέρωφ⁶⁷**: Η πινακοθήκη, η οποία βρίσκεται στο Μέτσοβο, φιλοξενεί αντιπροσωπευτικά έργα των μεγαλύτερων Ελλήνων ζωγράφων, γλυπτών και χαρακτών.
- **Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης «Θόδωρος Παπαγιάννης»⁶⁸**: Βρίσκεται στο Ελληνικό Ιωαννίνων και είναι σύμφωνα με τον δημιουργό του «ένα σχολείο αισθητικής κι ένα κύτταρο πολιτισμού της περιοχής για την αναβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος και την ανάδειξη της ηπειρωτικής πολιτιστικής κληρονομιάς».
- **Δημοτική Πινακοθήκη Άρτας «Γ. Μόραλης»⁶⁹**: Η πινακοθήκη, η οποία βρίσκεται στην Άρτα, φιλοξενεί μόνιμη συλλογή έργων ζωγραφικής και περιοδικές εκθέσεις.
- **Πινακοθήκη «Λεάνδρος Σπαρτιώτης»⁷⁰**: Στην πινακοθήκη, η οποία βρίσκεται στην Πρέβεζα, εκτίθενται έργα ζωγραφικής Ελλήνων και ξένων καλλιτεχνών.

3.6. Παραδοσιακή Αρχιτεκτονική

Το αρχιτεκτονικό και πολεοδομικό περιβάλλον της Ηπείρου διατηρεί έντονα την ταυτότητά του, με ενδιαφέρουσα λαϊκή αρχιτεκτονική, αλλά και αστική αρχιτεκτονική στις πόλεις που γνώρισαν μεγάλη οικονομική και πνευματική ακμή.

Πλησιάζουν τους 100 οι οικισμοί που έχουν χαρακτηριστεί παραδοσιακοί⁷¹, με λιθόστρωτα καλντερίμια και πλατείες, σπίτια χτισμένα με ανεπίχριστη πέτρα που αφθονεί και οροφές καλυμμένες με σχιστόπλακα λόγω των κλιματολογικών συνθηκών.

⁶⁴ Λαογραφικό Μουσείο Δήμου Ζαλόγγου, Greek Travel Pages.

⁶⁵ Ένα Ελαιοτριβείο στην Πάργα με Ιστορία 100 Χρόνων, Paragaea.

⁶⁶ Πινακοθήκη, Δημοτική Πινακοθήκη Ιωαννίνων.

⁶⁷ Η Πινακοθήκη, Πινακοθήκη Ευάγγελου Αβέρωφ.

⁶⁸ Μουσείο, Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης «Θόδωρος Παπαγιάννης».

⁶⁹ Μουσεία Άρτας, Επιμελητήριο Άρτας.

⁷⁰ Πινακοθήκη «Λεάνδρος Σπαρτιώτης».

⁷¹ Παραδοσιακοί Οικισμοί Περιφέρειας Ηπείρου, Περιφέρεια Ηπείρου.

Ανάμεσά τους εξαιρετικής ομορφιάς χωριά με ενδιαφέροντα αφηγήματα, όπως παραδείγματος χάριν το Συρράκο, οι κάτοικοι του οποίου υπήρξαν περίφημοι υφαντουργοί, με εξαγωγές σε ολόκληρη την Ευρώπη⁷² και οι Καλλαρύτες, απ' όπου κατάγονται διάσημοι αργυροχόοι μεταξύ των οποίων ξεχωρίζει η οικογένεια Βούλγαρη, του διάσημου οίκου κοσμημάτων Bulgari⁷³.

Τα κτίρια στους οικισμούς αυτούς χαρακτηρίζονται από τη χρήση του ξύλου σε κουφώματα, δάπεδα, χρηστικά αντικείμενα, αλλά και έπιπλα. Τα περισσότερα έπιπλα, ιδιαίτερα στα πλούσια αρχοντικά, αποτελούν εξαιρετικά ξυλόγλυπτα έργα, ενώ οι κασέλες και οι ντουλάπες ζωγραφίζονται με ιδιαίτερο μεράκι.

Οι Ηπειρώτες εξελίσσονται σε μοναδικούς τεχνίτες της πέτρας και του ξύλου (μάστορες και ξυλογλύπτες) και η τέχνη τους αποτυπώνεται σε πλήθος έργων, τόσο στην Ήπειρο, όσο και σε πόλεις των Βαλκανίων και της Ευρώπης. Είναι αξιοσημείωτη η εξειδίκευση ορισμένων χωριών σε μια τέχνη (οικοδομική, ζωγραφική, ξυλογλυπτική), η οποία πηγάζει από την ανάγκη για επιβίωση και τις δύσκολες συνθήκες του ορεινού τοπίου και ισχυροποιείται μέσα απ' την οργάνωση των κατοίκων σε ομάδες και συντεχνίες, τη δημιουργία και χρησιμοποίηση μυστικής γλώσσας, τη μετάδοση του επαγγέλματος από γενιά σε γενιά, κ.λπ.

Η ικανότητά των τεχνιτών να χειρίζονται την πέτρα αποτυπώνεται και στα περίφημα γεφύρια. 150 μονότοξα ή πολύτοξα, καμπύλα ή κυματοειδούς μορφής γεφύρια διασώζονται μέχρι σήμερα από τα 359 που είχαν καταμετρηθεί συνολικά, με πλέον γνωστά τα ακόλουθα: γεφύρι της Πλάκας (κατέρρευσε το 2015 και οι εργασίες ανακατασκευής του αναμένεται να ολοκληρωθούν στο τέλος του 2017 ή στις αρχές του 2018⁷⁴), του Παπαστάθη, της Πολιτσάς, της Άρτας, του Πλακίδα, της Κόνιτσας, του Νούτσου, του Καμπέρ Αγά, της Τσίπιανης, της Βωβούσας, της Πάλτσας, του Ντούβλη, της Γκαλντερούσας, της Βροσίνας, του Μίσιου, του Μύλου, του Κοντοδήμου, το Κατωγέφυρο, του Αυλακίου, της Κλειδωνιάνιστας και του Κουβαρά.

3.7. Αργυροχοΐα

Οι ρίζες της γιαννιώτικης λαϊκής τέχνης της αργυροχοΐας εντοπίζονται στα χρόνια της βυζαντινής αυτοκρατορίας. Τουρκικά έγγραφα δείχνουν ότι το 1430 ο κλάδος της ασημουργίας βρίσκεται στην ακμή του, με μεγάλη εμπορική και εξαγωγική δραστηριότητα στο Βελιγράδι, τη Βενετία, το Βουκουρέστι, την Πράγα, τη Βιέννη, ακόμη και τη Ρωσία.

Ενδεικτικά, αναφέρεται ότι τυπογραφεία της Βενετίας και της Κωνσταντινούπολης στέλνουν εκκλησιαστικά βιβλία -κυρίως Ευαγγέλια- στα εργαστήρια των Ιωαννίνων για να τα επενδύσουν με ασημένια καλύμματα. Το Ευαγγέλιο της Μολυβδοσκεπάστου, το οποίο εκτίθεται στο Βυζαντινό Μουσείο της Αθήνας αποτελεί χαρακτηριστικό δείγμα της εκκλησιαστικής τέχνης της αργυροχοΐας του 16^{ου} αιώνα. Στη Μονή Σίμωνος Πέτρας του Αγίου Όρους βρίσκεται κάλυμμα Ευαγγελίου, έργο του γιαννιώτη αργυροχόου

⁷² Συρράκο-Καλαρρύτες, Art Travel.

⁷³ Οίκος Bulgari: Η Πιο Γνωστή Ελληνική Οικογένεια, Ελευθεροτυπία (2014).

⁷⁴ Αναστηλώνουν το Γεφύρι της Πλάκας, Έθνος (2016).

Σουγδουρή και στο Εθνικό Μουσείο Τέχνης του Βουκουρεστίου βρίσκεται ασημένιο ποτήρι του 1671 με σλαβική γραφή και την υπογραφή Σουγδουρή. Στη Μονή Σινά σώζεται ασημένιος πολυέλαιος, έργο του 1752 των αδερφών Σουγδουρή και των Σερμπάνου και Ευσταθίου⁷⁵.

Παράλληλα με την τέχνη επί εκκλησιαστικών αντικειμένων, παρουσιάζεται μεγάλη παραγωγή κοσμικών αντικειμένων (δίσκοι, πιατέλες, βάσεις ποτηριών και ένθετα διακοσμητικά σε ξύλο), εξαρτήματα αντρικής χρήσης (ράβδοι, ταμπακέρες, πίπες κ.λπ.) και γυναικεία κουτάκια για φύλαξη μικρών αντικειμένων. Μεγάλη άνθηση όμως γνωρίζει και η δημιουργία ασημένιων γυναικείων και αντρικών κοσμημάτων που κατασκευάζονται με ιδιαίτερες τεχνικές (συρματερή, φιλιγκράν), τεχνικές γνωστές από την αρχαιότητα, οι οποίες όμως διατηρούνται μέχρι τη σήμερον ημέρα.

Την ιδιαίτερη παράδοση της αργυροχοΐας στα Ιωάννινα ήρθαν τον τελευταίο χρόνο να αναδείξουν τόσο το νέο Μουσείο Αργυροχοΐας, όσο και η διαδραστική αίθουσα στο Κέντρο Παραδοσιακής Βιοτεχνίας Ιωαννίνων, στα οποία αναφερθήκαμε σε προηγούμενη ενότητα.

Σήμερα στα Γιάννενα υπάρχουν περίπου 90 εργαστήρια που εξακολουθούν να παράγουν χειροποίητα έργα τέχνης με παραδοσιακές τεχνικές όπως σκαλιστά σκεύη, καντήλια, εικόνες, σεργίτσια, φωτιστικά και τα ιδιαίτερα συρματερά ή φιλιγκράν κοσμήματα και σκεύη που κατασκευάζονται εξολοκλήρου στο χέρι από σύρμα⁷⁶.

3.8. Γαστρονομία

Τοπική Κουζίνα

Η κουζίνα της Ηπείρου, επηρεασμένη από την ιδιομορφία του εδάφους της, χαρακτηρίζεται ως «ορεινή» και στηρίζεται κυρίως στα κτηνοτροφικά προϊόντα: γάλα, γιαούρτι, τυρί και αιγοπρόβειο κρέας. Ο πλούτος των τυριών της περιοχής οφείλεται στο φρέσκο αιγοπρόβειο γάλα και τη μεγάλη παράδοση στην τυροκομία, με πολλά προϊόντα Προστατευόμενης Ονομασίας Προέλευσης («ΠΟΠ»). Ιδιαίτερα αγαπητά προϊόντα της περιοχής είναι η τοπική φέτα, το καπνιστό τυρί μετσοβόνη, η γραβιέρα, η κεφαλογραβιέρα και το ανθότυρο.

Το Ιόνιο Πέλαγος, ο Αμβρακικός και η Λίμνη Παμβώτιδα χαρίζουν στην τοπική γαστρονομία μεγάλη ποικιλία ψαριών, θαλασσινών και παραγώγων τους, όπως κέφαλους, λαβράκια, τσιπούρες, γλώσσες, πέστροφες, χέλια, βατραχοπόδαρα, γαρίδες/γάμπαρη Αμβρακικού, όπως και το περίφημο αυγοτάραχο.

Βασικό έδεσμα της ηπειρώτικης κουζίνας είναι οι πίτες, γεμισμένες με κάθε λογής απλά και λιπά υλικά, που συνδυάζουν τη σοφία της μαγειρικής οικονομίας με την υψηλή γαστρονομία, εμπλουτίζοντας έτσι μοναδικά την ξεχωριστή πολιτιστική ταυτότητα της περιοχής, καθώς και τα εξαιρετικής ποιότητας χειροποίητα ζυμαρικά (χυλοπίτες, τραχανάς κ.λπ.).

⁷⁵ Ιστορική Αναδρομή, Κέντρο Παραδοσιακής Βιοτεχνίας Ιωαννίνων.

⁷⁶ Η Περιοχή Ιωαννίνων και η Αργυροχοΐα, Σωματείο Ασημουργών Ιωαννίνων «Η Γιαννιώτικη Τέχνη».

Στα γλυκά της Ηπείρου συγκαταλέγονται μεταξύ άλλων μοναδικά σιροπιαστά γλυκά όπως σαραγλί, καρυδόπιτα, αμυγδαλόπιτα, μετσοβίτικες φλογέρες, «σκερ-μπουρέκ», και κλωστάτι (παραδοσιακός μπακλαβάς με καρύδι), με σήμα κατατεθέν το γιαννιώτικο κανταΐφι και γλυκά του κουταλιού με όλα τα φρούτα και τους καρπούς της ηπειρωτικής γης (κάστανο, άγουρο σύκο, βατόμουρο, δαμάσκηνο, μύριλο, κολοκύθι είναι μερικά μόνο απ' αυτά).

Οινοποιεία

Ο αμπελώνας της Ηπείρου προσφέρει κρασιά με έντονη προσωπικότητα και αντοχή στο χρόνο, από τα αρωματικά κρασιά με Ονομασία Προέλευσης Ανώτερης Ποιότητας («ΟΠΑΠ») της Ζίτσας και την ποικιλία Ντεμπίνα, μέχρι τα βουνίσια ερυθρά Προστατευόμενης Γεωγραφικής Ένδειξης («ΠΓΕ») του Μετσόβου, όπου δοκιμάστηκε για πρώτη φορά σε ελληνικό έδαφος η καλλιέργεια του Cabernet Sauvignon που πλέον συναντούμε σε κάθε αμπελουργική ζώνη της χώρας⁷⁷.

Παρά ταύτα, η παραγωγή εμφιαλωμένων κρασιών -και κατά συνέπεια και ο οινοτουρισμός- περιορίζονται πρακτικά στην περιοχή των Ιωαννίνων (Ζίτσα, Μέτσοβο, Βόρεια Τζουμέρκα), καθώς στη Θεσπρωτία υπάρχει μόνο ένα μικρό οινοποιείο στο δήμο Φιλιατών, ενώ στην Άρτα και στην Πρέβεζα δεν υπάρχει κανένα. Στην περιοχή των Ιωαννίνων εξελίσσεται και η Διαδρομή του Κρασιού της Ηπείρου, που είναι μια απ' τις 8 διαδρομές των Δρόμων του Κρασιού της Βόρειας Ελλάδας⁷⁸.

Στην Ήπειρο παράγονται επίσης εκλεκτά τσίπουρα και ηδύποτα (με τις γεύσεις του κράνου και του βατόμουρου) τόσο σε οινοποιεία, όσο κι από μεμονωμένους παραγωγούς. Στα Ιωάννινα και στην Άρτα υπάρχει μάλιστα μεγάλη παράδοση τσίπουρου χωρίς γλυκάνισο, ενώ από τον Δεκέμβριο του 2011 το Τσίπουρο Ηπείρου είναι Προστατευόμενη Γεωγραφική Ένδειξη («ΠΓΕ»)⁷⁹.

Υπάρχουν 8 οινοποιεία στην Ήπειρο, αρκετά από τα οποία είναι μάλιστα επισκέψιμα: τα **Κτήματα Ευδοξία** στην Πλατανούσα Ιωαννίνων, η **Οινοποιεία Παπαθανασίου** στην Κοπάνη Ιωαννίνων, το **Κτήμα Ες Αεί** στα Ραβένια Ιωαννίνων, το **Κτήμα Γκλίναβος**, η **Οινοποιεία Ζοίνος** και η **Οινοποιεία Πράσσου** στη Ζίτσα, το **Κατώγι Αβέρωφ** στο Μέτσοβο και η **Οινοποιεία Μαρκατσέλη** στις Φιλιάτες Θεσπρωτίας.

3.9. Τουριστικά Καταλύματα & Εστίαση

Σύμφωνα με τα στοιχεία του Ξενοδοχειακού Επιμελητηρίου Ελλάδας, το 2016 υπήρχαν συνολικά 411 καταλύματα όλων των κατηγοριών στην Ήπειρο, με τη μερίδα του λέοντος να συγκεντρώνεται στην Περιφερειακή Ενότητα Ιωαννίνων, όπου βρίσκονται και τα 9 από τα 11 συνολικά ξενοδοχεία πέντε αστέρων της Ηπείρου (καθώς και το 60% των ξενοδοχείων τεσσάρων αστέρων), τα οποία διαθέτουν μάλιστα επαρκείς εγκαταστάσεις για τη διοργάνωση συνεδρίων.

⁷⁷ Η Διαδρομή του Κρασιού της Ηπείρου, Wine Roads.

⁷⁸ Δρόμοι του Κρασιού - Οινοτουρισμός στην Ήπειρο, Wine Surveyor.

⁷⁹ Με Γεωγραφική Ένδειξη το Τσίπουρο Ηπείρου, Palo.gr (2011).

Επαρκής για τα μέχρι στιγμής δεδομένα, αλλά με δυναμική ανάπτυξης, είναι και οι ξενοδοχειακές υποδομές στο δυτικό παράκτιο μέτωπο Ηγουμενίτσας-Πρέβεζας, με κύριο χαρακτηριστικό την εποχικότητα στη λειτουργία τους, η οποία εξαντλείται συχνά στους καλοκαιρινούς μήνες.

Καταλύματα στην Ήπειρο ⁸⁰					
Κατάταξη Ξενοδοχείων	5*****	4****	3***	2**	1*
Ιωάννινα	9	57	95	59	7
Θεσπρωτία	1	13	21	19	8
Πρέβεζα	1	17	28	48	13
Άρτα	-	2	5	7	1
Σύνολο Περιφέρειας	11	89	149	133	29

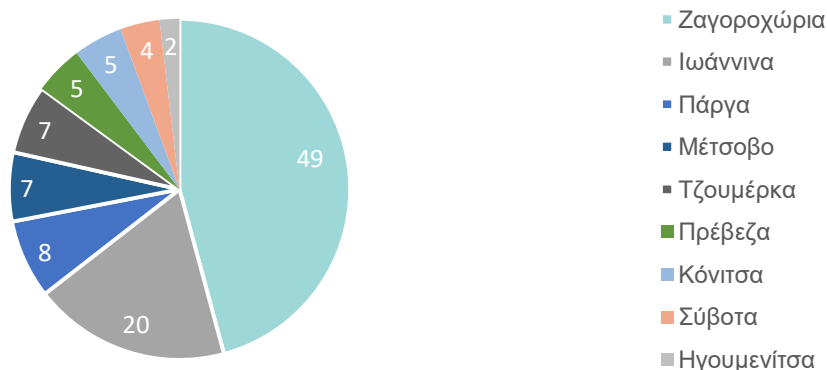
Από τα 411 καταλύματα συνολικά, τα 109 (από μεγάλα οργανωμένα συγκροτήματα, έως μεγάλα ή μικρά ξενοδοχεία πόλεων, μεσαίες τουριστικές μονάδες και παραδοσιακούς ξενώνες) περιλαμβάνονται στη λίστα «Alpha Guide», τη θεωρούμενη ως πλέον έγκυρη λίστα στην Ελλάδα, η οποία συντάσσεται από το [Αθηνόγραμμα](#). Σε πολλά εξ αυτών μάλιστα συμπίπτουν επίσης οι προτιμήσεις τουριστών που δημοσιεύουν την αξιολόγησή τους στο [TripAdvisor](#)⁸¹.

Αναλυτικά η λίστα του Alpha Guide παρατίθεται στο σχετικό παράρτημα της μελέτης, ενώ η γεωγραφική κατανομή των καταλυμάτων που αναφέρονται παρουσιάζεται παρακάτω:

⁸⁰ Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο της Ελλάδας (2016).

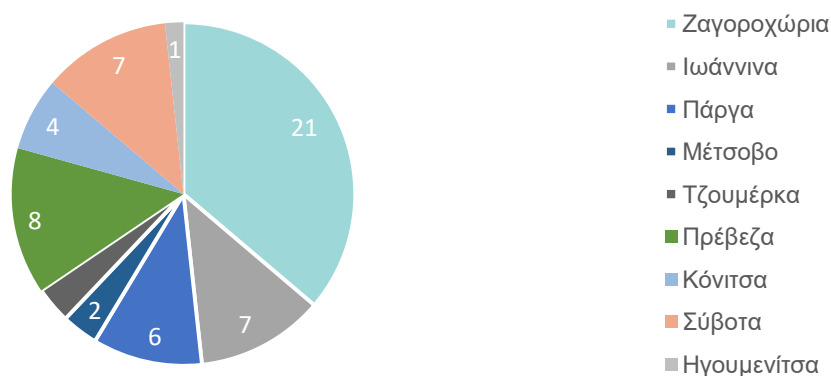
⁸¹ Ξενοδοχεία στην Ήπειρο, TripAdvisor.

Γεωγραφική Κατανομή Καταλυμάτων του Alpha Guide στην Ήπειρο

Η ίδια λίστα Alpha Guide περιλαμβάνει επίσης 60 επιλεγμένους χώρους εστίασης στην Ήπειρο, οι οποίοι παρατίθενται αναλυτικά στο σχετικό παράρτημα, με τη γεωγραφική κατανομή των οποίων να παρουσιάζεται κι αυτή στο παρακάτω γράφημα.

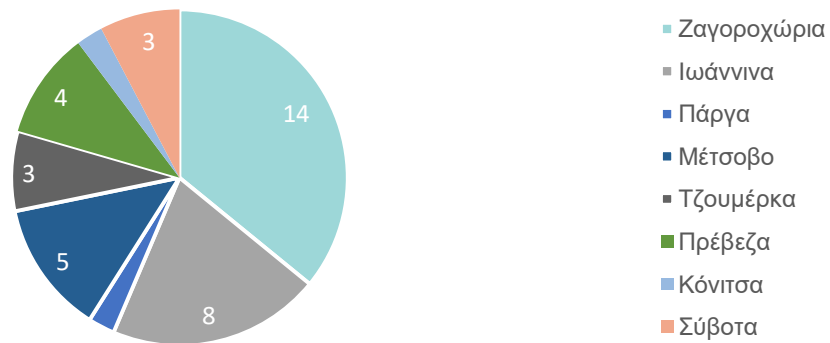
Γεωγραφική Κατανομή Χώρων Εστίασης του Alpha Guide στην Ήπειρο

Τέλος, παρά το μεγάλο γαστρονομικό πλούτο της περιοχής, 43 μόνο ξενοδοχεία της Ηπείρου έχουν ενταχθεί στην πρωτοβουλία του Ξενοδοχειακού Επιμελητηρίου Ελλάδας «Ελληνικό Πρωινό»⁸², «για τον εμπλουτισμό του πρωινού που προσφέρεται στα ελληνικά ξενοδοχεία με αγνά και μοναδικά προϊόντα της ελληνικής γης, καθώς και παραδοσιακά τοπικά εδέσματα της κάθε περιοχής της Ελλάδας». Αναλυτικά τα ξενοδοχεία αυτά παρατίθενται στο σχετικό παράρτημα της έκθεσης, ενώ η γεωγραφική κατανομή τους παρουσιάζεται παρακάτω.

⁸² Η Φιλοσοφία του Προγράμματος «Ελληνικό Πρωινό», Ελληνικό Πρωινό.

Γεωγραφική Κατανομή Καταλυμάτων με «Ελληνικό Πρωινό» στην Ήπειρο

4. Τοπικά Δρομολόγια

Η Πολιτιστική Διαδρομή των Αρχαίων Θεάτρων της Ηπείρου αποτελεί ένα αδιάσπαστο σύνολο 344 χιλιομέτρων, το οποίο διαπερνά 4 Περιφερειακές Ενότητες, 5 αρχαιολογικούς χώρους και 2.300 χρόνια ιστορίας, και είναι η πρώτη οργανωμένη προσπάθεια βιώσιμης ανάπτυξης που επιχειρείται στη χώρα μας, με επίκεντρο τα μνημεία και συμμετοχή της τοπικής οικονομίας.

Με απόλυτη πίστη στο **ενιαίο του χαρακτήρα** της «Διαδρομής» και στις τεράστιες δυνατότητες τουριστικής ανάπτυξης, **με άξονα τη Διαδρομή**, που έχει η περιοχή, ο μελετητής, μολονότι δεν είχε προς τούτο συμβατική υποχρέωση, διαμόρφωσε σειρά προτάσεων για «τοπικά δρομολόγια» λαμβάνοντας υπόψιν το γεγονός ότι διαφορετικές κατηγορίες επισκεπτών έχουν διαφορετικά ενδιαφέροντα και ταξιδιωτικές προτεραιότητες, διαφορετικά σημεία εισόδου στη Διαδρομή και διαφορετικούς χρόνους διαθέσιμους για να αφιερώσουν σε αυτήν.

Τα «τοπικά δρομολόγια» δίνουν τη δυνατότητα τμηματοποίησης της Διαδρομής για να γίνει όσο το δυνατόν πιο ελκυστική σε πολλούς τύπους δυνητικών επισκεπτών. Ο μελετητής πιστεύει απολύτως ότι όχι μόνον δε διασπών το ενιαίο της «Πολιτιστικής Διαδρομής», αντιθέτως, η αύξηση της επισκεψιμότητας σε κάθε ξεχωριστό σημείο της Διαδρομής και η προσέγγισή του (μέσα από το διαθέσιμο ενημερωτικό/πληροφοριακό υλικό) ως μέρους ενός αδιάσπαστου συνόλου αναδεικνύει και αναβαθμίζει ακόμη περισσότερο την αξία της «Πολιτιστικής Διαδρομής των Αρχαίων Θεάτρων της Ηπείρου»

Τα «Τοπικά Δρομολόγια» που διαμορφώθηκαν για τις ανάγκες της μελέτης, ανάλογα με την αφετηρία/δεξαμενή των επισκεπτών και τον τελικό προορισμό τους παρουσιάζονται αναλυτικά στην ενότητα αυτή.

Στις δεξαμενές/στόχους επισκεπτών περιλαμβάνονται τόσο αλλοδαποί, όσο και ημεδαποί δυνητικοί επισκέπτες, καθώς υπό προϋποθέσεις και ικανοποιητικούς όρους προβολής, και οι δύο κατηγορίες θα μπορούσαν να ενδιαφερθούν/παρακινηθούν από

ένα σύνθετο πακέτο τουριστικών υπηρεσιών που θα προσέφερε η Πολιτιστική Διαδρομή των Αρχαίων Θεάτρων της Ηπείρου. Θα μπορούσαν έτσι να τη συμπεριλάβουν στη λίστα των προορισμών που επιθυμούν να επισκεφθούν, είτε ως ενιαία διαδρομή -εκδοχή που διατηρεί εμφανώς μικρότερες πιθανότητες μιας και απευθύνεται σε «ειδικό κοινό»- είτε κατά τμήματα («modules»), εκδοχή μεγάλης δυναμικής, στο μέτρο που θα συνδυαστεί με άλλα συμβατά είδη θεματικού τουρισμού.

Η δεύτερη ιδιαίτερα προοπτική είναι απολύτως εφικτή, αν αναλογιστεί κανείς τη βολική γεωγραφία της Πολιτιστικής Διαδρομής των Αρχαίων Θεάτρων της Ηπείρου. Τοποθετημένη γεωγραφικά ανάμεσα στον τουριστικό πόλο της παράκτιας δυτικής ζώνης και περιοχών που προσδιορίζονται ως ζώνες για οικοτουρισμό και φυσιολατρικό τουρισμό, η Διαδρομή περιλαμβάνει σημαντικές αρχαίες πόλεις και περιοχές που συμπλέκονται με σπάνιους οικότοπους, όπως ο Αμβρακικός, ο Αχέροντας, η Σαγιάδα και η περιοχή της Κόνιτσας, αλλά και με το διοικητικό κέντρο της Ηπείρου, τα Ιωάννινα, με εξαιρετική ξενοδοχειακή και συνεδριακή υποδομή κι ένα «ζωντανό» πανεπιστήμιο. Τα χαρακτηριστικά αυτά προσφέρονται για συνδυασμούς πολιτιστικού τουρισμού με τον τουρισμό της φύσης, της περιπέτειας, τον αθλητικό τουρισμό, τον συνεδριακό, τον εκπαιδευτικό, το γαστρονομικό κ.λπ.

4.1. Υποδομές

Η συγκοινωνιακή απομόνωση της Ηπείρου από την υπόλοιπη Ελλάδα, λόγος που μεταξύ άλλων συνέβαλε διαχρονικά στη μη αξιοποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της, τόσο ως προς παραδοσιακές τουριστικές δραστηριότητες, όσο και από πλευράς εναλλακτικής τουριστικής προσφοράς, οδεύει στο τέλος της. Τα μεγάλα έργα υποδομών που ολοκληρώθηκαν ή ολοκληρώνονται μέσα στα αμέσως προσεχή χρόνια βελτιώνουν δραματικά την προσβασιμότητα της Ηπείρου και προσδίδουν μεγάλη δυναμική και νέες δυνατότητες για την ανάπτυξη της Περιφέρειας και του τουρισμού στην περιοχή.

Ήδη η Εγνατία Οδός έχει συνδέσει την Ήπειρο με τη Μακεδονία και τη Θεσσαλονίκη, αλλά και τις χώρες των Βαλκανίων, ενώ από το καλοκαίρι του 2017, το ταξίδι από την Αθήνα στα Ιωάννινα θα διαρκεί λιγότερο από 4 ώρες, καθώς η διαδρομή Αντίρριο-Ιωάννινα θα διανύεται πια σε 1 ώρα και 40 λεπτά (από 3 ώρες και 30 λεπτά). Σύμφωνα με τις τελευταίες ανακοινώσεις των κατασκευαστριών εταιρειών, παραδόθηκαν ή παραδίδονται στην κυκλοφορία (πλην ελαχίστων τμημάτων) τόσο η Ιονία, όσο και η Ολυμπία Οδός.

Εντός του 2019 προβλέπεται επίσης η ολοκλήρωση της οδικής σύνδεσης του Ακτίου με το Δυτικό Άξονα Βορρά-Νότου, ενώ και τα εξαγγελθέντα έργα αναβάθμισης του Αεροδρομίου του Ακτίου, μετά την παραχώρησή του στην Κοινοπραξία Frarort-Kοπελούζου, στοχεύουν στην ενίσχυση της διεθνούς ανταγωνιστικότητας και την επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου⁸³.

⁸³ Frarort: Η Επένδυση στα Αεροδρόμια Είναι Μήνυμα Στις Αγορές Ότι η Ελλάδα Πάει Μπροστά, New Money (2016).

Την ίδια στιγμή, η βελτίωση των υποδομών κρουαζιέρας μέσα απ' την επέκταση και τον εκσυγχρονισμό του λιμανιού της Ηγουμενίτσας θα επιτρέψουν την αύξηση των αφίξεων κρουαζιερόπλοιων, οι οποίες το 2015 ήταν μόλις 6 στον αριθμό, με 3.090 επιβάτες⁸⁴.

Άκτιο και Ηγουμενίτσα, εκτός από πύλες εισόδου στην Ήπειρο, θεωρούνται επίσης πύλες εισόδου στην Πολιτιστική Διαδρομή, λόγω της άμεσης γειτνίασής τους με αυτήν.

4.2. Δεξαμενές Επισκεπτών

Τα παραπάνω μεγάλα έργα υποδομών μεταφορών, ευλόγως αναμένεται ότι θα συμβάλουν στην αύξηση της επισκεψιμότητας της Ηπείρου, τόσο ως προς τους αλλοδαπούς επισκέπτες (274.525 διανυκτερεύσεις το 2014, σύμφωνα με τα στοιχεία της Ελληνικής Στατιστικής Υπηρεσίας), όσο και ως προς τον εσωτερικό, εκδρομικό τουρισμό ημεδαπών, οι οποίοι το ίδιο χρονικό διάστημα πραγματοποίησαν υπερδιπλάσιες (663.329) διανυκτερεύσεις στην Ήπειρο από αυτές των αλλοδαπών⁸⁵.

Για τη διαμόρφωσή των «τοπικών δρομολογίων» θεωρούμε όπως αναφέρθηκε και παραπάνω δύο κατηγορίες τουριστών: αλλοδαπούς και ημεδαπούς, τα βασικά χαρακτηριστικά των οποίων παρουσιάζονται στη συνέχεια.

Αλλοδαποί Επισκέπτες

Οι αλλοδαποί επισκέπτες, στη συντριπτική τους πλειονότητα, έρχονται στην Ελλάδα για διακοπές οδικώς, αεροπορικώς ή ακτοπλοϊκώς, μέχρι τώρα σχεδόν αποκλειστικά κατά τους θερινούς μήνες. Καταλύουν κυρίως στις ακτές του Ιονίου, στο δυτικό παραλιακό μέτωπο από τα Σύβοτα Θεσπρωτίας μέχρι την Πρέβεζα, όπου υπάρχει καλή ξενοδοχειακή υποδομή.

Μια δεύτερη κατηγορία αλλοδαπών αφορά στους τουρίστες κρουαζιέρας, τομέας που όπως προαναφέρθηκε μπορεί να έχει μεγάλη ανάπτυξη και να σημειώσει εκρηκτικό πολλαπλασιασμό των επισκεπτών, όταν διασφαλιστεί η δυνατότητα προσέγγισης μεγάλων κρουαζιερόπλοιων κι ένας προορισμός της περιοχής αρχίσει -για διάφορους λόγους- να αποκτά δημοφιλία.

Σε δυνητική δεξαμενή επισκεπτών για μονοήμερες επισκέψεις στην Ήπειρο θα μπορούσε επίσης να αναδειχθεί και η γειτονική Κέρκυρα, ιδιαίτερα δημοφιλής στους ξένους επισκέπτες, η οποία εμφανίζει υπερδεκαπλάσιες διανυκτερεύσεις αλλοδαπών απ' ό,τι η Ήπειρος στο σύνολό της (σχεδόν 4 εκατομμύρια διανυκτερεύσεις το 2014)⁸⁶. Σε αρκετά μικρότερο βαθμό, δυνητική δεξαμενή για μονοήμερες εκδρομές θα μπορούσε να αποτελέσει και η Λευκάδα, με περισσότερους από τους μισούς αλλοδαπούς της Ηπείρου το 2014, αλλά με μεγαλύτερη ευκολία πρόσβασης και πολύ μεγαλύτερους αριθμούς ημεδαπών τουριστών⁸⁷.

Ημεδαποί Επισκέπτες

⁸⁴ 5 Αφίξεις Κρουαζιερόπλοιων για το 2015 στην Ηγουμενίτσα, e-Igoumenitsa News (2015).

⁸⁵ ΕΛΣΤΑΤ (2014).

⁸⁶ ΕΛΣΤΑΤ (2014).

⁸⁷ ΕΛΣΤΑΤ (2014).

Οι ημεδαποί επισκέπτες είτε πραγματοποιούν τις καλοκαιρινές τους διακοπές, όπως και η προηγούμενη κατηγορία, στο παραλιακό μέτωπο, ή/και στη Λευκάδα, είτε με αφετηρία κυρίως την Αθήνα ή την Θεσσαλονίκη πραγματοποιούν τριήμερες ή τετραήμερες επισκέψεις σε διάφορους δημοφιλείς προορισμούς της Ηπείρου.

Σε μικρότερα ποσοστά επισκέπτονται την Ήπειρο ημεδαποί επισκέπτες για επαγγελματικούς λόγους ή για να συμμετάσχουν σε συνέδρια που πραγματοποιούνται στην περιοχή, συνήθως στα Ιωάννινα, και διοργανώνονται είτε από το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, είτε από το δραστήριο σ' αυτό τον τομέα «Πανεπιστημιακό Νοσοκομείο Ιωαννίνων».

Σύμφωνα και με όσα εκτενώς έχουν αναφερθεί στην προηγούμενη μελέτη υποβάθρου για τα πιθανολογούμενα έσοδα της Πολιτιστικής Διαδρομής στα Αρχαία Θέατρα της Ηπείρου), αλλά και τους επαγγελματίες του τουρισμού στην περιοχή, και οι δύο παραπάνω κατηγορίες, μπορούν να διαθέσουν από κάποιες ώρες ή και μία ολόκληρη μέρα για να μετακινηθούν πέραν της βάσης διαμονής που αρχικά έχουν επιλέξει, προκειμένου να επισκεφθούν τμήματα της Πολιτιστικής Διαδρομής, εφόσον τους προσελκύσει ένα πιο σύνθετο πακέτο που θα τους παρέχει και άλλες επιλογές, ανάλογα με τα ιδιαίτερα ενδιαφέροντά τους.

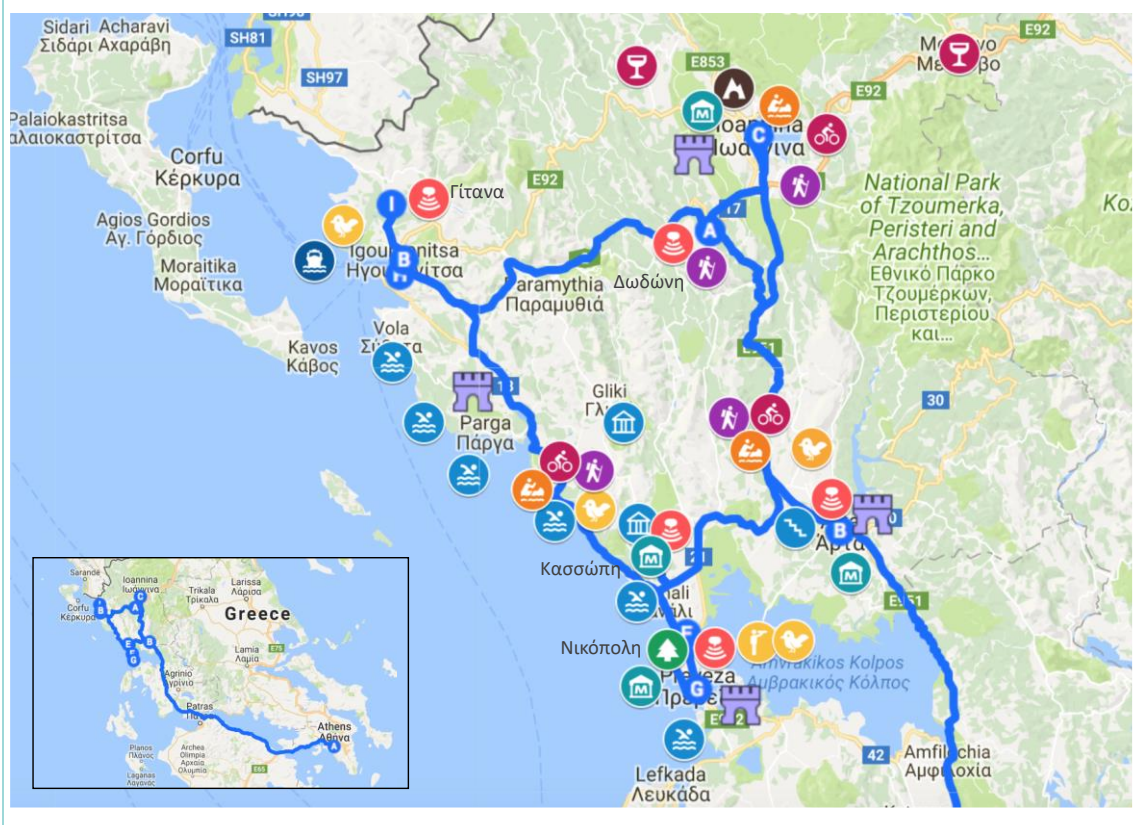
Στο πλαίσιο λοιπόν αυτό διαμορφώθηκαν 6 προτάσεις για «τοπικά δρομολόγια» στην Διαδρομή με 7 αφετηρίες -Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Ηγουμενίτσα, Παραλιακό Μέτωπο Συβότων/Πάργας, Λευκάδα, Κέρκυρα- που περιλαμβάνουν το σύνολο ή τμήματα της Πολιτιστικής Διαδρομής των Αρχαίων Θεάτρων, καθώς κι ένας συνολικός πίνακας των χιλιομετρικών αποστάσεων και του χρόνου που απαιτείται για τη διάνυση αυτών, ώστε να μπορούν οι ενδιαφερόμενοι να διαμορφώσουν συνδυασμούς που ταιριάζουν στις δικές τους ανάγκες, ανάλογα με το χρόνο που μπορεί να διαθέσει ο κάθε επισκέπτης και τα ενδιαφέροντά του.

4.3. Πολιτιστική Διαδρομή των Αρχαίων Θεάτρων της Ηπείρου & Τοπικά Δρομολόγια

Υπόμνημα Σήμανσης στους Χάρτες			
Παραλία		Μνημείο	
Πλοίο Γραμμής/ Κρουαζιέρα		Αρχαίο Θέατρο/ Αρχαιολογικός Χώρος	
Παρατήρηση Πουλιών		Παραδοσιακό Γεφύρι	

Υδροβιότοπος		Εκκλησία	
Κανόε/Καγιάκ		Σπήλαιο	
Πεζοπορία		Αισθητικό Δάσος	
Ποδηλασία		Μνημείο της Φύσης	
Κάστρο		Αμπελώνας/Οινοποιείο	
Μουσείο			

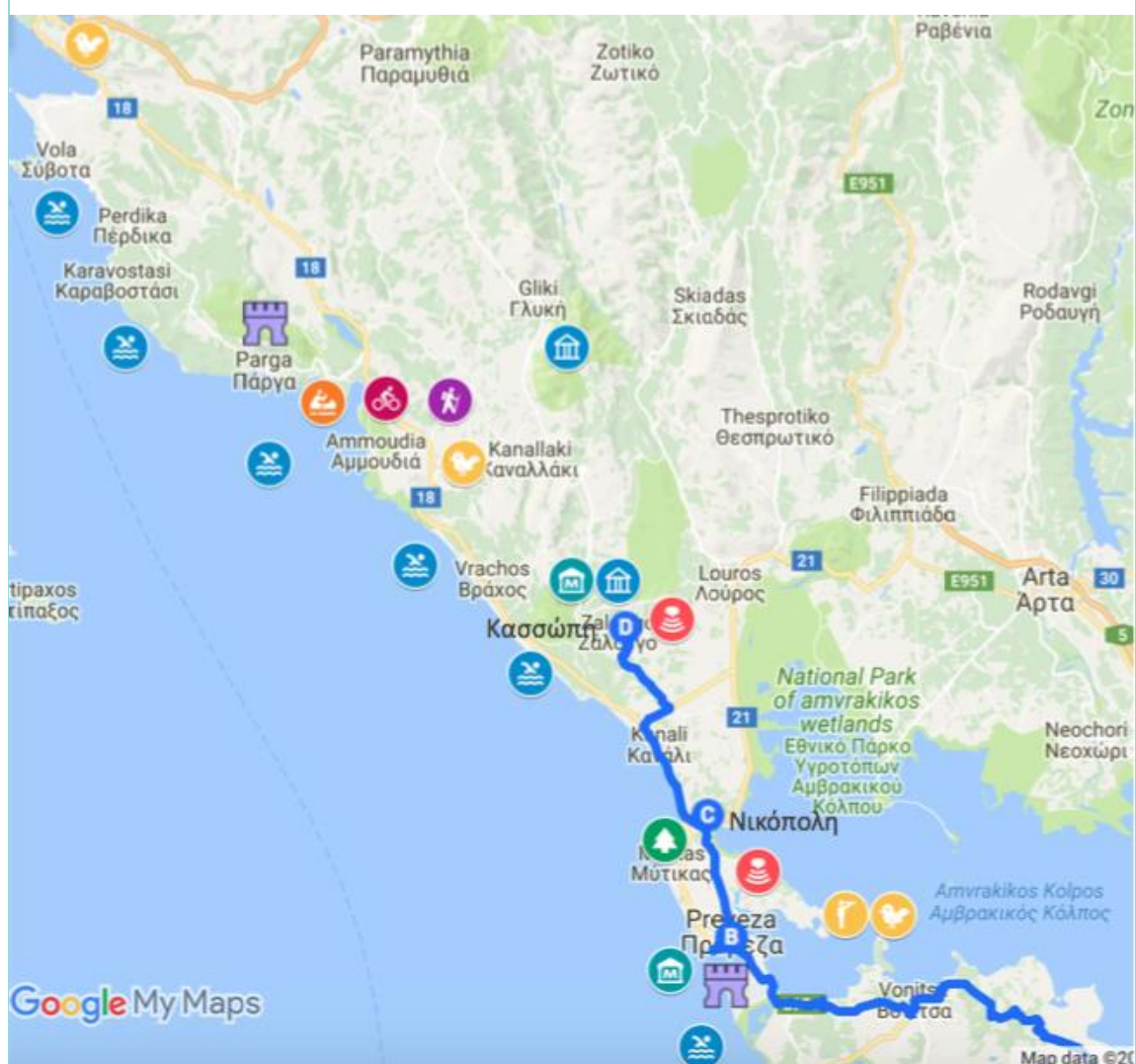
Πολιτιστική Διαδρομή των Αρχαίων Θεάτρων της Ηπείρου

Αφετηρία	Αθήνα
Προορισμοί	Άρτα, Ιωάννινα, Δωδώνη, Γίτανα, Κασσώπη, Νικόπολη
Περιγραφή	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Η Πολιτιστική Διαδρομή των Αρχαίων Θεάτρων, μήκους 344 χιλιομέτρων, περιλαμβάνει 5 αρχαιολογικούς χώρους (Αμβρακία, Δωδώνη, Γίτανα, Κασσώπη, Νικόπολη) ▪ Θεωρείται βέβαιον ότι ο πανθομολογουμένως εξαιρετικός χώρος των Γιτάνων, σε απόσταση 20 λεπτών από την Ηγουμενίτσα, θα ενσωματωθεί πλήρως στον «ταξιδιωτικό χάρτη» της Διαδρομής, ευθύς μόλις οι βελτιώσεις στο οδικό δίκτυο θα διευκολύνουν την προσβασιμότητα όλες τις εποχές του χρόνου ▪ Στο παρόν κείμενο παρατίθεται ως ενδεικτικό ένα 4ήμερο ταξίδι που έχει ήδη εντάξει στο πρόγραμμά του σε συνεργασία με το Σωματείο «Διάζωμα», το εξειδικευμένο ταξιδιωτικό γραφείο πολιτιστικού τουρισμού «Somewhere We Know, με έδρα την Αθήνα, που αποτελεί την πιο αυθεντική σε σχέση με την Πολιτιστική Διαδρομή εκδοχή, καθώς περιλαμβάνει τους 4 από τους 5 αρχαιολογικούς χώρους ▪ Το πρόγραμμα αυτό μπορεί να προσαρμοστεί σε tailor made παραλλαγές, αναλόγως των ειδικότερων προτιμήσεων των ενδιαφερομένων
Πρόγραμμα	<u>1η Ημέρα</u>
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Επισκέψεις στο Αρχαίο Θέατρο της Αμβρακίας, το Γεφύρι της Άρτας στον ποταμό Άραχθο και στις Βυζαντινές εκκλησίες της Αγίας Θεοδώρας και της Παναγίας της Παρηγορήτισσας ▪ Άφιξη-διανυκτέρευση στα Ιωάννινα (ξενοδοχείο Λίμνης Παμβώτιδας) και γεύμα σε παραδοσιακή ταβέρνα, με εδέσματα τοπικής γαστρονομίας
	<u>2η Ημέρα</u>
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Επίσκεψη στο Κάστρο Ιωαννίνων, βόλτα στις όχθες της Λίμνης Παμβώτιδας, γευσιγνωσία με τοπικά γλυκά («σκερμπουρεκ» μπουγάτσα και μπακλαβάς), περιήγηση στα καταστήματα αργυροτεχνίας και επίσκεψη στο Αρχαίο Θέατρο Δωδώνης ▪ Άφιξη-διανυκτέρευση στην Πάργα

	<p style="text-align: center;"><u>3η Ημέρα</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Επισκέψεις στο Αρχαίο Θέατρο και τον αρχαιολογικό χώρο της Κασσώπης, το Νεκρομαντείον-Πύλη του Άδη και το χωριό Αμμουδιά, με μικρή βόλτα με βάρκα στα νερά του ποταμού Αχέροντα, μέσα σε μια καταπληκτική φύση ▪ Άφιξη-διανυκτέρευση στην Πάργα
	<p style="text-align: center;"><u>4η Ημέρα</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Επίσκεψη στον αρχαιολογικό χώρο και το Ρωμαϊκό Ωδείο Νικόπολης ▪ Επιστροφή-Άφιξη στην Αθήνα
Σημειώσεις	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Οι υπεύθυνοι του «Somewhere We Know» επιβεβαιώνουν ότι τα Γίτανα θα συμπεριληφθούν στην πρότασή τους, ευθύς μόλις οι συνθήκες πρόσβασης βελτιωθούν ▪ Επιβεβαιώνουν επίσης ότι από τη μέχρι σήμερα εμπειρία τους με αλλοδαπούς τουρίστες (Γερμανοί, Ελβετοί και Αυστριακοί), αλλά και τους Έλληνες που έχουν κάνει χρήση των υπηρεσιών τους, «ακόμη και οι πλέον συνειδητοί πολιτιστικοί τουρίστες, ακόμη και το πλέον ειδικό κοινό» (στην περίπτωση μας αρχαιολόγοι, αρχαιολάτρες, ιστορικοί κ.λπ.), αποζητούν να ικανοποιήσουν σ' ένα ταξίδι τουρισμού και κάποιες επιπρόσθετες ανάγκες (π.χ. κολύμπι, χαλάρωση, πεζοπορία, συμμετοχή σε πανηγύρι ή άλλες εκφάνσεις της τοπικής ζωής, δοκιμή τοπικών εδεσμάτων κ.λπ.)

Τοπικό Δρομολόγιο 1: Νικόπολη-Κασσώπη

Αφετηρία	Αθήνα
Προορισμοί	Πρέβεζα, Νικόπολη, Κασσώπη
Διάρκεια	2 Διανυκτερεύσεις

<p>Περιγραφή</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Περίπου 5 ώρες απόσταση χωρίζουν την Αθήνα από ένα αρχαιολογικό δίπλο της κλασικής εποχής και των ρωμαϊκών χρόνων όχι τόσο γνωστό και προβλεπόμενο, αλλά εξαιρετικής αρχαιολογικής και ιστορικής σημασίας ▪ Η ενότητα Νικόπολης-Κασσώπης ωστόσο δεν απευθύνεται μόνον σε ειδικό κοινό, αφού οι επισκέπτες έχουν πολλές δυνατότητες τις οποίες μπορούν να αξιοποιήσουν μέσα σ' ένα τριήμερο που είναι το χρονικό διάστημα το οποίο απαιτεί αυτή η εξόρμηση ▪ Στις επιλογές που προσφέρει η ευρύτερη περιοχή, από το Νεκρομαντείο του Αχέροντα, έως τον μοναδικό υδροβιότοπο του Αμβρακικού και τη γοητεία της Πρέβεζας. Και αυτά σε ένα τοπίο ιδιαίτερου φυσικού κάλλους
<p>Πρέβεζα-Νικόπολη</p>	<p style="text-align: center;"><u>Αξιοθέατα</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Αρχαίο Θέατρο & Αρχαιολογικός Χώρος Νικόπολης: Περισσότερες πληροφορίες στην ενότητα 3.2 ▪ Αρχαιολογικό Μουσείο Νικόπολης: Στο μουσείο εκτίθενται αποκλειστικά ευρήματα του αρχαιολογικού χώρου της Νικόπολης και η παρουσίασή τους γίνεται με τέτοιο τρόπο ώστε να συνδέονται ζωντανά -και με τη βοήθεια οπτικοακουστικού υλικού- με το φυσικό τους χώρο, δίνοντας στον επισκέπτη πλήρη εικόνα του περιβάλλοντος και της εποχής, ανεξαρτήτως του αν η επίσκεψη στον αρχαιολογικό χώρο προηγείται ή έπεται ▪ Κάστρο των Ρωγών: Κοντά στο χωριό Στρογγυλή, κάστρο η εποχή ακμής του οποίου συμπίπτει με την περίοδο της ακμής του Δεσποτάτου της Ηπείρου (13ος μ.Χ. αιώνας) ▪ Πόλη της Πρέβεζας: Στην πόλη βρίσκονται τα κάστρα του Αγίου Ανδρέα, του Αγίου Γεωργίου και του Παντοκράτορα <p style="text-align: center;"><u>Εναλλακτικές Δραστηριότητες</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Υδροβιότοπος Ροδιάς στον Αμβρακικό: Σε απόσταση περίπου 20 λεπτών απ' τη Νικόπολη, με βάση το χωριό Στρογγυλή, βρίσκεται ο υδροβιότοπος της Ροδιάς (με το ομώνυμο Κέντρο Ενημέρωσης), ο μεγαλύτερος ενιαίος καλαμιώνας των Βαλκανίων, ένα τοπίο σπάνιας ομορφιάς, ιδανικό και για παρατηρητές πουλιών, αφού εδώ διαχειμάζουν περίπου 100 χιλιάδες αγριόπαπιες, απαντάται η 3^η σε μέγεθος αποικία αργυροπελεκάνων στην Ευρώπη και η μεγαλύτερη αποικία ερωδιών στα Βαλκάνια, ενώ στον τόπο αυτό παράγονται επίσης οι περισσότερες ποσότητες

	<p>χελιών στην Ελλάδα</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Αισθητικό Δάσος Νικόπολης-Μύτικα Πρέβεζας: Το παραθαλάσσιο αυτό δάσος αποτελείται από πεύκα, ευκαλύπτους και ακακίες, γεινιάζει με τον αρχαιολογικό χώρο και προσφέρεται για περσιπάτους στο δίκτυο μονοπατιών που βρίσκεται στο εσωτερικό του ▪ Μουσείο Μικροπανίδας του Δήμου Πρέβεζας: Το μουσείο βρίσκεται 3 χιλιόμετρα απ' την πόλη της Πρέβεζας, στις όχθες του Αμβρακικού
	<p style="text-align: center;"><u>Παραλίες</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Στον Αμβρακικό: Κυανή Ακτή και Αγίων Αποστόλων Αλωνάκι ▪ Στο Ιόνιο: Καλαμίτσι, Μύτικα και Μονολίθι
	<p style="text-align: center;"><u>Εκδηλώσεις</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Διεθνές Χορωδιακό Φεστιβάλ: Πραγματοποιείται στην Πρέβεζα την πρώτη εβδομάδα του Ιουλίου ▪ Διεθνές Φεστιβάλ Παραδοσιακών Χορών: Πραγματοποιείται στην Πρέβεζα το δεύτερο Σαββατοκύριακο του Ιουλίου ▪ Νικοπόλεια: Φεστιβάλ με θεατρικές και μουσικές εκδηλώσεις στο αρχαίο θέατρο της Νικόπολης, το οποίο διοργανώνεται κάθε Αύγουστο ▪ Γιορτή της Σαρδέλας: Πραγματοποιείται στο Κάστρο του Αγίου Ανδρέα το πρώτο Σάββατο του Αυγούστου, με παραδοσιακή μουσική από τοπικά συγκροτήματα, οινόποσια και σαρδέλες σε αφθονία, οι οποίες προσφέρονται στους επισκέπτες
	<p style="text-align: center;"><u>Τοπική Γαστρονομία</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Η περιοχή φημίζεται για το αυγοτάραχο, γνωστό ως το «χαβιάρι του Αμβρακικού Κόλπου» και τη γαρίδα γάμπαρη ▪ Κεφαλογραβιέρα, φέτα και γαλοτύρι Πρέβεζας είναι τα ΠΟΠ τυριά της περιοχής ▪ Εξέχουσα θέση στο ηπειρώτικο τραπέζι έχουν οι παραδοσιακές πίτες, όπως η λαδόπιτα και η χορτόπιτα, καθώς και τα χειροποίητα ζυμαρικά ▪ Από τις τοπικές συνταγές ξεχωρίζει ο «κέφαλος πετάλι», ψάρι ανοιγμένο στη μέση, που έχει στεγνώσει στον ήλιο κι έχει ψηθεί στα κάρβουνα

Κασσώπη	<u>Αξιοθέατα</u>
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Αρχαιολογικός Χώρος Κασσώπης: Περισσότερες πληροφορίες στην ενότητα 3.2 ▪ Νεκρομαντείο Αχέροντα: Το πιο φημισμένο νεκρομαντείο του αρχαίου ελληνικού κόσμου βρίσκεται κοντά στις όχθες της Αχερουσίας λίμνης, η οποία περιγράφεται ως το σημείο κατάβασης των νεκρών στον Άδη στις αρχαίες πηγές – επισκέψιμος είναι ο αρχαιολογικός χώρος του νεκρομαντείου, το ιερό και η υπόγεια αίθουσα-σκοτεινό ανάκτορο της Περσεφόνης και του Άδη ▪ Μνημείο του Ζαλόγγου: Πολύ κοντά στην Κασσώπη, στο όρος του Ζαλόγγου, βρίσκεται το ομώνυμο μνημείο, έργο του γλύπτη Γιώργου Ζογγολόπουλου, στη μνήμη των Σουλιωτισσών που επέλεξαν το θάνατο, αντί της υποταγής ▪ Λαογραφικό Μουσείο Δήμου Ζαλόγγου: Στο μουσείο, το οποίο βρίσκεται στην Καμαρίνα Πρέβεζας, πολύ κοντά στην Κασσώπη, παρουσιάζονται παραδοσιακές φορεσιές, υφαντά, κεντήματα και εργαλεία ▪ Πόλη της Πάργας: Μια πόλη με ξεχωριστό αρχιτεκτονικό χαρακτήρα, ενετικό Κάστρο με θέα προς τους Παξούς και τα στενά του Αχέροντα και το γραφικό νησάκι της Παναγίας μπροστά απ' το λιμάνι της ▪ Paragea Parga Old Olive-Oil Factory: Το πρώτο μηχανοκίνητο ελαιοτριβείο της Πάργας, το οποίο ιδρύθηκε το 1929, έχει μετατραπεί σε μουσείο ελιάς και χώρο γευσιγνωσίας και μαθημάτων τοπικής γαστρονομίας με βάση το ελαιόλαδο ▪ Κάστρο της Ανθούσας: Κοντά στην Πάργα, κάστρο χτισμένο σε ύψωμα, τα τείχη του οποίου έχουν διατηρηθεί σε άριστη κατάσταση ▪ Κάστρο της Ρινιάσας: Μικρό παραθαλάσσιο ενετικό κάστρο μεταξύ Πάργας και Πρέβεζας, γνωστό και ως Θωμόκαστρο

Εναλλακτικές Δραστηριότητες

- Βιότοπος του Αχέροντα: Τοπίο ιδιαίτερου φυσικού κάλλους, ενταγμένο στο Δίκτυο Natura 2000 – στην περιοχή έχουν καταγραφεί 699 είδη χλωρίδας και σημαντικός αριθμός σπάνιων ειδών πανίδας
- Δέλτα του Καλαμά: Σημαντικός υδροβιότοπος, ενταγμένος στο Δίκτυο Natura 2000, σε μικρή απόσταση βόρεια της Ηγουμενίσσας, ιδανικός τόπος για παρατηρητές πτηνών, αφού εδώ έχουν βρει καταφύγιο δεκάδες είδη
- Αμμουδιά: Χωριό στις εκβολές του ποταμού Αχέροντα, απ' όπου κατά τους καλοκαιρινούς μήνες μπορεί κανείς να φτάσει με βάρκα κοντά στο Νεκρομαντείο (στο χωριό Μεσοπόταμος), αποτελεί αφετηρία πολλών οργανωμένων εναλλακτικών δραστηριοτήτων (καγιάκ, πεζοπορία, ποδηλασία και mountain biking, river trekking και rafting)
- Γλυκή: Στο χωριό βρίσκεται η είσοδος για τις πηγές του Αχέροντα, ενώ υπάρχει και μια απ' τις καλύτερες πίστες «παραπέντε» πανελληνίως, με πανοραμική θέα στα στενά του Αχέροντα

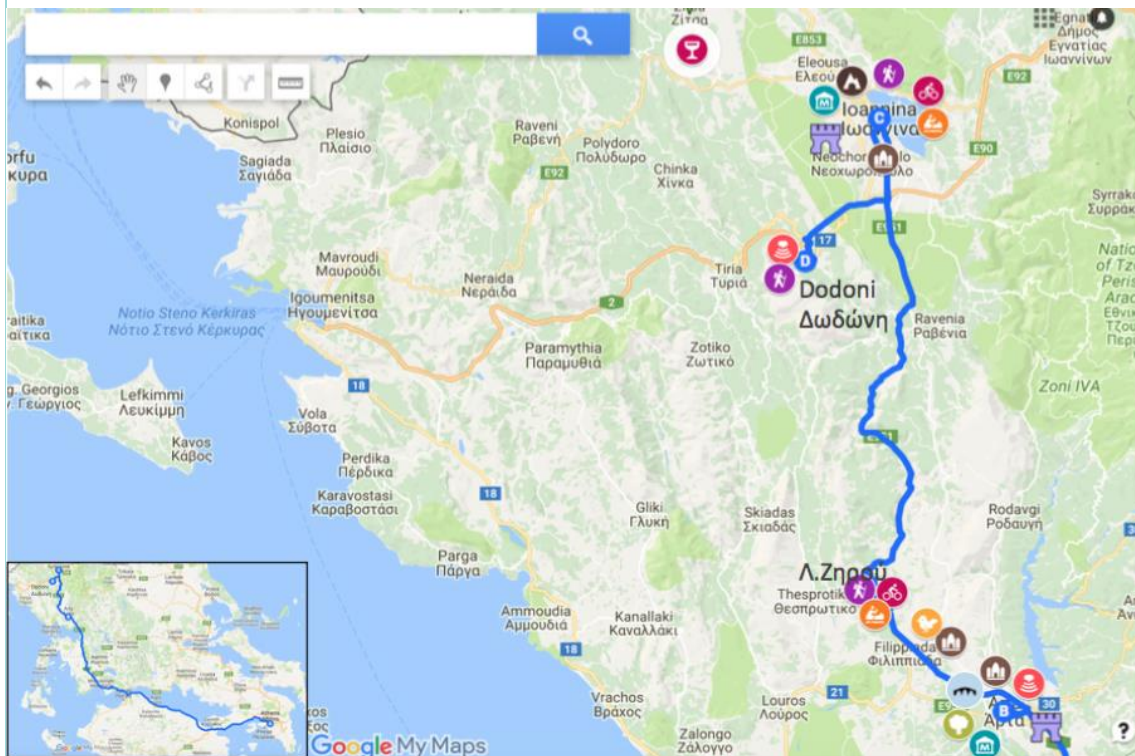
Παραλίες

- Λούτσα, Βράχος, Βάλτος, Λύχνος, Σαρακήνικο, Αμμουδιά, Αλωνάκι, Καστροσυκιά, Μπέλα Βράκα και Πισίνα

Τοπική Γαστρονομία

- Ψάρια και θαλασσινά, αυγοτάραχο, χέλια, οι περίφημες ριγωτές γαρίδες του Αμβρακικού, αλλά και κρασί, λάδι, μέλι, τυροκομικά προϊόντα, τσίπουρο, χειροποίητα ζυμαρικά, γλυκά του κουταλιού και αρωματικά βότανα

Τοπικό Δρομολόγιο 2: Άρτα-Ιωάννινα-Δωδώνη

Αφετηρία	Αθήνα
Προορισμοί	Άρτα, Ιωάννινα, Δωδώνη
Διάρκεια	3 Διανυκτερεύσεις
Περιγραφή	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Και αυτή η επιλογή διαδρομής απαιτεί ένα τριήμερο διακοπών και είναι απ' τις πιο πλούσιες πολιτισμικά διαδρομές της Ηπείρου ▪ Ιδανική για τους λάτρεις της αρχαιολογίας, της ιστορίας, της φύσης, της παράδοσης, του θρησκευτικού τουρισμού, αλλά και του καλού κρασιού ▪ Στο δεύτερο μισό αυτής της ενότητας, ένας σημαντικός αρχαιολογικός χώρος, της Δωδώνης, αλλά και μια ζωντανή πόλη, με μεγάλο αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον, πλούσια ιστορία και έντονη φυσιογνωμία, τα Ιωάννινα, γοητεύουν τον επισκέπτη
Άρτα	<p><u>Αξιοθέατα</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Αρχαίο Θέατρο της Αμβρακίας: Περισσότερες πληροφορίες στην ενότητα 3.2

- Γεφύρι της Άρτας: Στην έξοδο της πόλης προς τα Ιωάννινα βρίσκεται το πιο φημισμένο πολύτοξο γεφύρι της Ηπείρου, συνδεδεμένο με το λαϊκό θρύλο που θέλει τον πρωτομάστορα να χτίζει τη γυναίκα του ζωντανή για να σεριώσει.
- Κάστρο της Άρτας: Κάστρο του 13ου αιώνα, από τα πλέον καλοδιατηρημένα στην Ελλάδα
- Αρχαιολογικό Μουσείο Άρτας: Περιλαμβάνει τρεις μεγάλες ενότητες εκθεμάτων που αφορούν στον δημόσιο βίο, τα νεκροταφεία και τον ιδιωτικό βίο των κατοίκων της Αμβρακίας και καλύπτουν μεγάλη χρονική περίοδο, από την παλαιολιθική εποχή έως του ρωμαϊκούς χρόνους
- Λαογραφικό Μουσείο Σκουφάς: Δίπλα στο Γεφύρι της Άρτας, το κτίριο φιλοξενεί λαογραφικά αντικείμενα και έντυπο υλικό σχετικό με το θρύλο του γεφυριού

Εναλλακτικός Τουρισμός

- Πλάτανος της Άρτας: Διατηρητέο Μνημείο της Φύσης (ένα από τα 52 της Ελλάδας) δίπλα από το γεφύρι της Άρτας, στον ποταμό Άραχθο
- Φιλιππιάδα: Σε απόσταση περίπου 10 λεπτών από την Άρτα, στη διαδρομή Άρτας-Ιωαννίνων, επιβάλλεται μια στάση στην Φιλιππιάδα, την επονομαζόμενη και πόλη των πελαργών, όπου οι κάτοικοι έχουν δημιουργήσει ιδανικές συνθήκες για τους πελαργούς που καταφτάνουν κάθε χρόνο και περνούν το καλοκαίρι τους στην περιοχή
- Λίμνη Ζηρού: Άλλα 10 λεπτά οδήγησης κατά μήκος της διαδρομής Άρτας-Ιωαννίνων απαιτούνται για να φτάσει κανείς στη Λίμνη Ζηρού, ενδιαφέροντα βιότοπο σε φυσικό περιβάλλον μεγάλης ομορφιάς, η οποία προσφέρεται για πεζοπορία και ποδηλασία στις όχθες της
- Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης: Ένα ζωντανό βιωματικό σχολείο για το περιβάλλον στη λίμνη Ζηρού, με δυνατότητα φιλοξενίας αρκετών μαθητών, διαθέτει αίθουσες διδασκαλίας, ηλεκτρονικούς υπολογιστές και σύγχρονα εποπτικά μέσα

	<p style="text-align: center;"><u>Θρησκευτικός Τουρισμός</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Ναός της Παναγίας της Παρηγορήτισσας: Χτίστηκε μεταξύ του 1285 και του 1289 και θεωρείται αριστούργημα της βυζαντινής τέχνης, ενώ αρχιτεκτονικά ανήκει στον τύπο του οκταγωνικού σταυροειδούς ▪ Ναός της Αγίας Θεοδώρας: Στον ναό βρίσκεται η σαρκοφάγος και τα λείψανα της Αγίας ▪ Παναγία των Βλαχερνών: Βρίσκεται σε απόσταση 8 χιλιομέτρων από την Άρτα και αποτελεί εξαιρετικό δείγμα Βυζαντινής τέχνης του 900 μ.Χ., με μερικά απ' τα σημαντικότερα έργα βυζαντινής γλυπτικής (π.χ. τέμπλο) της Ηπείρου ▪ Μονή Κάτω Παναγιάς: Μονή του 13^{ου} αιώνα δίπλα στον Άραχθο, με πολλές από τις πέτρες της τοιχοποιίας της να προέρχονται από κτίρια της αρχαίας Αμβρακίας <p style="text-align: center;"><u>Τοπική Γαστρονομία</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Πρόσφατα η Περιφερειακή Ενότητα Άρτας κατέγραψε σε συνεργασία με ντόπιους μάγειρες και νοικοκυρές 200 τοπικά εδέσματα και δημιούργησε έναν Γαστρονομικό Οδηγό Εδεσμάτων της ευρύτερης περιοχής της Άρτας⁸⁸
Δωδώνη-Ιωάννινα	<p style="text-align: center;"><u>Αξιοθέατα</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Αρχαιολογικός Χώρος της Δωδώνης: Περισσότερες πληροφορίες στην ενότητα 3.2 ▪ Κάστρο των Ιωαννίνων: Μέσα στο κάστρο βρίσκεται η παλιά πόλη, με πολλά και σημαντικά κτίρια να έχουν διασωθεί και να μας δίνουν ανάγλυφη εικόνα μιας πολιτείας που γνώρισε μεγάλη άνθηση στο πέρασμα των αιώνων ▪ Νήσος των Ιωαννίνων: Στο κέντρο της λίμνης Παμβώτιδας βρίσκεται το νησάκι, προπύργιο του βυζαντινού μοναστικού βίου -7 μονές υπάρχουν στο νησί, με σπουδαιότερη την Μονή Φιλανθρωπινών- του οποίου η πνευματική ζωή δεν διακόπηκε ούτε μετά την υποδούλωση από τους Τούρκους ▪ Μουσείο Ελληνικής Ιστορίας - Κέρινων Ομοιωμάτων «Παύλου Βρέλλη»: Βρίσκεται στο Μπιζάνι, 14 χιλιόμετρα νότια των Ιωαννίνων και φιλοξενεί 150 κέρνα ομοιώματα και 36 ιστορικά θέματα από σημαντικά γεγονότα της

⁸⁸ Γαστρονομικός Οδηγός Εδεσμάτων, Περιφερειακή Ενότητα Άρτας.

ελληνικής ιστορίας που καλύπτουν 24 αιώνες, με έμφαση στη νεότερη ιστορία της Ηπείρου, μέσα από την πιστή παρουσίαση του εκάστοτε περιβάλλοντος

- Μουσείο Αργυροτεχνίας στα Ιωάννινα: Το νεότερο απόκτημα των Ιωαννίνων και 9^ο θεματικό μουσείο του Ομίλου Τράπεζας Πειραιώς, βρίσκεται στο κάστρο Ιωαννίνων και εγκαινιάστηκε προσφάτως, με σκοπό τη διάσωση της γνώσης για την ηπειρωτική αργυροτεχνία και τη σύνδεσή της με τα χαρακτηριστικά της εποχής στην οποία αναπτύχθηκε και ήκμασε
- Αρχαιολογικό Μουσείο Ιωαννίνων: Σε σχέδια του Άρη Κωνσταντινίδη, το κτίριο του μουσείου στεγάζει ευρήματα από την πρώτη ανθρώπινη εμφάνιση στην Ήπειρο μέχρι τον 3^ο μ.Χ. αιώνα, από τη Δωδώνη, το Νεκρομαντείο, την Κασσιώπη και τη Βίτσα
- Βυζαντινό Μουσείο Ιωαννίνων και Θησαυροφυλάκειο: Στο Μουσείο εκτίθενται ευρήματα από την παλαιοχριστιανική έως και την ύστερη μεταβυζαντινή περίοδο, εικόνες και θρησκευτικά κειμήλια από τον 16^ο μέχρι τον 19^ο αιώνα, ενώ στο θησαυροφυλάκιο φυλάσσονται θρησκευτικά και διακοσμητικά αντικείμενα αργυροχοΐας
- Δημοτικό & Εθνογραφικό Μουσείο Ιωαννίνων: Φιλοξενεί πολλά αντικείμενα της ιστορίας της ελληνικής, της εβραϊκής και της μουσουλμανικής κοινότητας που συνυπήρξαν επί πολλούς αιώνες στο κάστρο και την πόλη των Ιωαννίνων
- Μουσείο Ηπειρωτικής Λαϊκής Τέχνης «Κώστας Φρόντσος»: Το μουσείο, το οποίο βρίσκεται στα Ιωάννινα, φιλοξενεί παραδοσιακές φορεσιές, κεντήματα, κοσμήματα και όπλα
- Δημοτική Πινακοθήκη Ιωαννίνων: Στην πινακοθήκη εκτίθενται αντιπροσωπευτικά έργα μεγάλων Ελλήνων ζωγράφων και χαρακτών
- Κέντρο Παραδοσιακής Βιοτεχνίας Ιωαννίνων: Σε χώρο 10.000 τ.μ., 24 συνεργαζόμενα εργαστήρια κατασκευάζουν και πωλούν προϊόντα αργυροτεχνίας, κοσμήματα, διακοσμητικά αντικείμενα, σκεύη και εκκλησιαστικά είδη, ενώ σε διαδραστική αίθουσα που λειτουργεί τους τελευταίους μήνες γίνεται «ζωντανή» επίδειξη κατασκευής ενός αντικειμένου, σε όλα τα στάδια της διαδικασίας

	<p style="text-align: center;"><u>Εναλλακτικές Δραστηριότητες</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Λίμνη Παμβώτιδα: Με 33 χιλιόμετρα περίμετρο, η λίμνη αποτελεί σημαντικό υδροβιότοπο, φημίζεται για τα ψάρια, τα χέλια, τις καραβίδες και τα βατράχια της, τα οποία αποτελούν και εδέσματα της περιοχής (στον Ιχθυογεννητικό Σταθμό της Δημοτικής Επιχείρησης Λίμνης Ιωαννίνων παράγεται επίσης ελληνικό χαβιάρι από οξύρυγχους ρωσικής προέλευσης), ενώ φιλοξενεί επίσης κάθε χρόνο αγώνες κωπηλασίας και θαλάσσιου σκι ▪ Διεθνές Μονοπάτι Ε6: Για τους λάτρεις της πεζοπορίας, από την περιοχή της Δωδώνης περνά το Διεθνές Μονοπάτι Ε6 (με αφητηρία τη Σουηδία), το οποίο κατευθύνεται προς το Μέτσοβο και από εκεί προς τη Μακεδονία ▪ Σπήλαιο Περάματος: Σπήλαιο σε απόσταση 4 χιλιομέτρων από τα Ιωάννινα, με 19 είδη σταλακτιτών και σταλαγμιτών, ηλικίας περίπου 1.500.000 χρόνων, μέσα στο οποίο μπορεί κανείς να διανύσει διαδρομή μήκους 1.100 μέτρων
	<p style="text-align: center;"><u>Εκδηλώσεις</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Γιορτή Κρασιού Ζίτσας: Πραγματοποιείται το δεύτερο δεκαπενθήμερο του Αυγούστου, λίγο πριν ξεκινήσει ο τρύγος ▪ Αγώνες Κωπηλασίας στη Λίμνη των Ιωαννίνων: Οι αγώνες πραγματοποιούνται ετησίως τον Αύγουστο και Σεπτέμβριο ▪ Πανελλήνια Εμπορική Έκθεση «Ήπειρος»: Διοργανώνεται από την HELEXPO Θεσσαλονίκης κάθε Ιούνιο, με τη συμμετοχή Ελλήνων και ξένων εκθετών
	<p style="text-align: center;"><u>Αγορές</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Τα Ιωάννινα φημίζονται για την αργυροχοΐα, την παραδοσιακή λαϊκή τέχνη και την ξυλογλυπτική, έτσι επισκέπτες μπορούν να προμηθευτούν κοσμήματα, υφαντά, διακοσμητικά αντικείμενα, σουβενίρ, σκεύη, μπακίρια και λοιπά είδη στα μαγαζιά γύρω από το Κάστρο των Ιωαννίνων, όπως και στο Νησί της Κυρά Φροσύνης
	<p style="text-align: center;"><u>Τοπική Γαστρονομία</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Η περιοχή παράγει εξαιρετικής ποιότητας τυροκομικά προϊόντα, πολλές δε απ' τις μεγαλύτερες και γνωστότερες

γαλακτοβιομηχανίες και τυροκομεία της Ελλάδας βρίσκονται στην περιοχή ή κοντά στον άξονά της (Ηπειρος, Δωδώνη, Καραλής, Μπάφας, Τάτσης, Τυροκομείο Αβέρωφ)

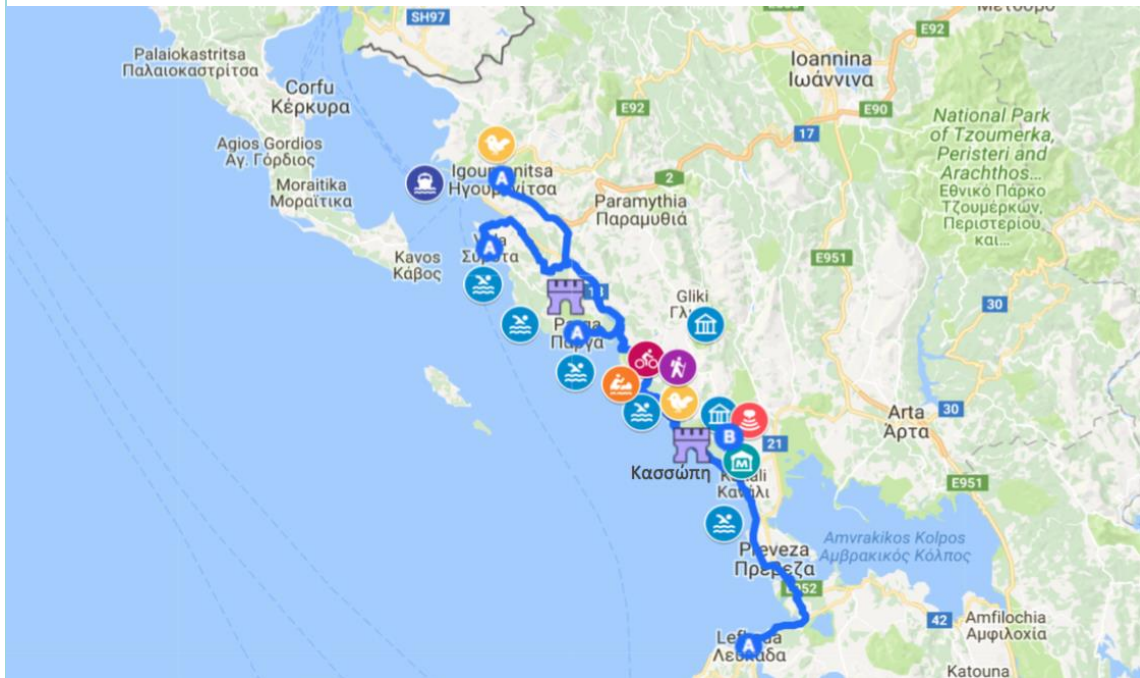
- 24 χιλιόμετρα βόρεια των Ιωαννίνων, οι λάτρεις του καλού κρασιού θα αποζημιωθούν από μια επίσκεψη στη Ζίτσα, περιτριγυρισμένη από 2.000 στρέμματα αμπελώνων της ποικιλίας Ντεμπίνα, η οποία έχει κηρυχθεί ζώνη Ονομασίας Προέλευσης Ανώτερης Ποιότητας
- Στη Ζίτσα λειτουργεί ένα απ' τα πιο σύγχρονα οινοποιεία της χώρας, το συνεταιριστικό **Ζοίνος ΑΕ**, ενώ βορειότερα, κοντά στο χωριό Μοναστήρι λειτουργεί το επίσης επισκέψιμο για το κοινό οινοποιείο **Κτήμα Γκλίναβος ΑΕ**, και τα δύο επισκέψιμα για το κοινό
- Επίσης επισκέψιμο είναι και το ιστορικό οινοποιείο **Κατώγι Αβέρωφ** στο Μέτσοβο, σε έναν πρόσφατα ανακαινισμένο χώρο που επιτρέπει τη χρήση ποικίλων οπτικοακουστικών μέσων στο πλαίσιο της ξενάγησης
- Στις ταβέρνες και τα εστιατόρια της ευρύτερης περιοχής της διαδρομής μπορεί κανείς να γευτεί ιδιαίτερες γεύσεις, όπως: γομούδια (τηγανητά λάχανα), πιλάφι με γαλοτύρι και πετιμέζι, χέλι στο κεραμίδι, κέφαλο πετάλι, σουπιές στον νταβά με κρεμμύδι, μύδια γεμιστά με σπανακόρυζο, μπουμπάρια (έντερα γεμιστά), αγριογούρουνο με κυδώνια και κάστανα, τσουμπλέκι (κεφτέδες με κρεμμύδια στο φούρνο) και πολλά είδη πίτας (ζαρκόπιτα, κασιάτα, κοσμηρί, κρεασόπιτα, μπλατσάρα, ξινογαλόπιτα, πατατόπιτα, πλιγουρόπιτα, τραχανόπιτα, γαλατόπιτα, κολοκυθόπιτα, λαχανόπιτα, μακαρονόπιτα, τυρόπιτα με ρύζι)⁸⁹
- Ειδικότερα στην περιοχή των Ιωαννίνων, χαρακτηριστικά πιάτα της τοπικής γαστρονομίας είναι το κατσικάκι με πατάτες, η προβατίνα στα κάρβουνα, το κοντοσουβλι, οι χορτόπιτες/λαχανόπιτες⁹⁰, καθώς και οι κεφτέδες με πρασοσέλινο, η κοτόπιτα με τραχανά, η ζυμαρόπιτα, το κρέας με λάχανο, το χοιρινό με τραχανά, η πισπιλίτα, η γαλατόπιτα και τα χειροποίητα ζυμαρικά μαγειρεμένα με πολλούς τρόπους⁹¹
- Άλλα τοπικά εδέσματα: Τσίπουρο, γλυκά ταψιού, παραδοσιακά αμυγδαλωτά «σκερ μπουρέκ», χέλια, γαρίδες Αμβρακικού, χαβιάρι Άρτας, βατραχοπόδαρα, πέστροφες, μέλι, βασιλικός πολτός και αρωματικά βότανα

⁸⁹ Ο Γαστρονομικός Πλούτος των Ζαγοροχορίων & του Μετσόβου, Greek Gastronomy Guide.

⁹⁰ Ταξίδι στη Γαστρονομία, Epirus for all Seasons.

⁹¹ Ιωάννινα: Γαστρονομία, The Travel Book.

Τοπικό Δρομολόγιο 3: Ημερήσια Εκδρομή στην Κασσώπη

Αφετηρία	(1) Παραλιακό μέτωπο Συβότων-Πάργας, (2) Ηγουμενίτσα (τουρίστες κρουαζιέρας), (3) Λευκάδα
Προορισμοί	Κασσώπη
Διάρκεια	Ημερήσια εκδρομή
Περιγραφή	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Σε απόσταση 1 ώρα και 15 λεπτών από την Ηγουμενίτσα, 45-60 λεπτών από το παραλιακό μέτωπο Συβότων-Πάργας και 1 ώρα και 45 λεπτών από τη Λευκάδα, η ημερήσια εκδρομή προς την Κασσώπη προσφέρει την εξαιρετική ευκαιρία επίσκεψης δύο μοναδικών αρχαιολογικών χώρων: του αρχαιολογικού χώρου της Κασσώπης και του Νεκρομαντείου του Αχέροντα ▪ Όπως είδαμε και σε προηγούμενες ενότητες, η εκδρομή μπορεί να εμπλουτιστεί από μια σειρά από επισκέψεις και δραστηριότητες, ιδιαίτερα για τους λάτρεις του τουρισμού της φύσης
Κασσώπη	<p style="text-align: center;"><u>Αξιοθέατα</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Αρχαιολογικός Χώρος Κασσώπης: Περισσότερες πληροφορίες στην ενότητα 3.2

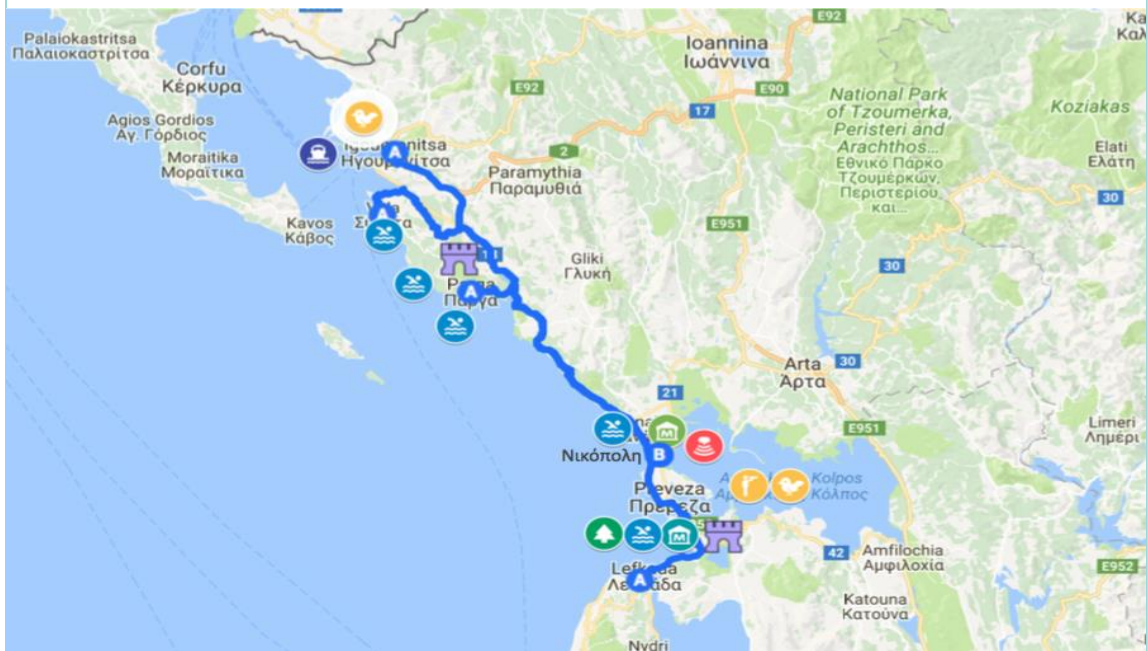
- **Νεκρομαντείο Αχέροντα:** Το πιο φημισμένο νεκρομαντείο του αρχαίου ελληνικού κόσμου βρίσκεται κοντά στις όχθες της Αχερουσίας λίμνης, η οποία περιγράφεται ως το σημείο κατάβασης των νεκρών στον Άδη στις αρχαίες πηγές – επισκέψιμος είναι ο αρχαιολογικός χώρος του νεκρομαντείου, το ιερό και η υπόγεια αίθουσα-σκοτεινό ανάκτορο της Περσεφόνης και του Άδη
- **Μνημείο του Ζαλόγγου:** Πολύ κοντά στην Κασσώπη, στο όρος του Ζαλόγγου, βρίσκεται το ομώνυμο μνημείο, έργο του γλύπτη Γιώργου Ζογγολόπουλου, στη μνήμη των Σουλιωτισσών που επέλεξαν το θάνατο, αντί της υποταγής
- **Λαογραφικό Μουσείο Δήμου Ζαλόγγου:** Στο μουσείο, το οποίο βρίσκεται στην Καμαρίνα Πρέβεζας, πολύ κοντά στην Κασσώπη, παρουσιάζονται παραδοσιακές φορεσιές, υφαντά, κεντήματα και εργαλεία
- **Πόλη της Πάργας:** Μια πόλη με ξεχωριστό αρχιτεκτονικό χαρακτήρα, ενετικό Κάστρο με θέα προς τους Παξούς και τα στενά του Αχέροντα και το γραφικό νησάκι της Παναγίας μπροστά απ' το λιμάνι της
- **Paragea Parga Old Olive-Oil Factory:** Το πρώτο μηχανοκίνητο ελαιοτριβείο της Πάργας, το οποίο ιδρύθηκε το 1929, έχει μετατραπεί σε μουσείο ελιάς και χώρο γευσιγνωσίας και μαθημάτων τοπικής γαστρονομίας με βάση το ελαιόλαδο
- **Κάστρο της Ανθούσας:** Κοντά στην Πάργα, κάστρο χτισμένο σε ύψωμα, τα τείχη του οποίου έχουν διατηρηθεί σε άριστη κατάσταση
- **Κάστρο της Ρινιάσας:** Μικρό παραθαλάσσιο ενετικό κάστρο μεταξύ Πάργας και Πρέβεζας, γνωστό και ως Θωμόκαστρο

Εναλλακτικές Δραστηριότητες

- **Βιότοπος του Αχέροντα:** Τοπίο ιδιαίτερου φυσικού κάλλους, ενταγμένο στο Δίκτυο Natura 2000 – στην περιοχή έχουν καταγραφεί 699 είδη χλωρίδας και σημαντικός αριθμός σπάνιων ειδών πανίδας
- **Δέλτα του Καλαμά:** Σημαντικός υδροβιότοπος, ενταγμένος στο Δίκτυο Natura 2000, σε μικρή απόσταση βόρεια της Ηγουμενίτσας, ιδανικός τόπος για παρατηρητές πτηνών, αφού εδώ έχουν βρει καταφύγιο δεκάδες είδη

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Αμμουδιά: Χωριό στις εκβολές του ποταμού Αχέροντα, απ' όπου κατά τους καλοκαιρινούς μήνες μπορεί κανείς να φτάσει με βάρκα κοντά στο Νεκρομαντείο (στο χωριό Μεσοπόταμος), αποτελεί αφητηρία πολλών οργανωμένων εναλλακτικών δραστηριοτήτων (καγιάκ, πεζοπορία, ποδηλασία και mountain biking, river trekking και rafting) ▪ Γλυκή: Στο χωριό βρίσκεται η είσοδος για τις πηγές του Αχέροντα, ενώ υπάρχει και μια απ' τις καλύτερες πίστες «παραπέντε» πανελληνίως, με πανοραμική θέα στα στενά του Αχέροντα
	<p style="text-align: center;"><u>Παραλίες</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Λούτσα, Βράχος, Βάλτος, Λύχνος, Σαρακήνικο, Αμμουδιά, Αλωνάκι, Καστροσυκιά, Αρίλλας, Καραβοστάσι, Μικρή και Μεγάλη Άμμος, Μπέλα Βράκα, Πισίνα, Πλαταριά, Δρέπανος, Μακρυγιάλι
	<p style="text-align: center;"><u>Τοπική Γαστρονομία</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Ψάρια και θαλασσινά, αυγοτάραχο, χέλια, οι περίφημες ριγωτές γαρίδες του Αμβρακικού, αλλά και κρασί, λάδι, μέλι, τυροκομικά προϊόντα, τσίπουρο, χειροποίητα ζυμαρικά, γλυκά του κουταλιού και αρωματικά βότανα ▪ Στην ευρύτερη περιοχή της Θεσπρωτίας, χειροποίητες πίτες και μοναδικά, παραδοσιακά, κρεατικά (κατσικάκι, προβατίνα, παϊδάκια, αρνί, κοκορέτσι)

Τοπικό Δρομολόγιο 4: Ημερήσια Εκδρομή στη Νικόπολη

Αφετηρία	(1) Παραλιακό μέτωπο Συβότων-Πάργας, (2) Ηγουμενίτσα (τουρίστες κρουαζιέρας), (3) Λευκάδα
Προορισμοί	Νικόπολη
Διάρκεια	Ημερήσια Εκδρομή
Περιγραφή	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Σε απόσταση 1 ώρας από την Ηγουμενίτσα και 1 ώρα και 30 λεπτών απ' τη Λευκάδα, η εντυπωσιακή Νικόπολη προσφέρεται για ημερήσια εκδρομή τόσο για επισκέπτες κρουαζιέρας που καταφτάνουν στο λιμάνι της Ηγουμενίτσας, όσο και για τους τουρίστες των δυτικών ακτών του Ιονίου (για τους οποίους θα απαιτηθεί χρόνος που ποικίλλει από τα 45 λεπτά έως τη μισή ώρα) ή της Λευκάδας ▪ Για τους πρώτους, η επίσκεψη μπορεί να συμπληρωθεί από μια περιήγηση στην πόλη της Πρέβεζας (10-15 λεπτά από την Νικόπολη), όπου μπορούν να ψωνίσουν και να γευτούν τοπικά προϊόντα ▪ Οι δεύτεροι έχουν στη διάθεσή τους περισσότερο ωφέλιμο χρόνο, τον οποίο, αναλόγως των ενδιαφερόντων τους, μπορούν να διαθέσουν σε μία ή περισσότερες απ' τις επιλογές που παρατίθενται παρακάτω

	<p style="text-align: center;"><u>Αξιοθέατα</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Αρχαίο Θέατρο & Αρχαιολογικός Χώρος Νικόπολης: Περισσότερες πληροφορίες στην ενότητα 3.2 ▪ Αρχαιολογικό Μουσείο Νικόπολης: Στο μουσείο εκτίθενται αποκλειστικά ευρήματα του αρχαιολογικού χώρου της Νικόπολης και η παρουσίασή τους γίνεται με τέτοιο τρόπο ώστε να συνδέονται ζωντανά -και με τη βοήθεια οπτικοακουστικού υλικού- με το φυσικό τους χώρο, δίνοντας στον επισκέπτη πλήρη εικόνα του περιβάλλοντος και της εποχής, ανεξαρτήτως του αν η επίσκεψη στον αρχαιολογικό χώρο προηγείται ή έπεται ▪ Κάστρο των Ρωγών: Κοντά στο χωριό Στρογγυλή, κάστρο η εποχή ακμής του οποίου συμπίπτει με την περίοδο της ακμής του Δεσποτάτου της Ηπείρου (13ος μ.Χ. αιώνας) ▪ Πόλη της Πρέβεζας: Στην πόλη βρίσκονται τα κάστρα του Αγίου Ανδρέα, του Αγίου Γεωργίου και του Παντοκράτορα
<p>Πρέβεζα-Νικόπολη</p>	<p style="text-align: center;"><u>Εναλλακτικές Δραστηριότητες</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Υδροβιότοπος Ροδιάς στον Αμβρακικό: Σε απόσταση περίπου 20 λεπτών απ' τη Νικόπολη, με βάση το χωριό Στρογγυλή, βρίσκεται ο υδροβιότοπος της Ροδιάς (με το ομώνυμο Κέντρο Ενημέρωσης), ο μεγαλύτερος ενιαίος καλαμιώνας των Βαλκανίων, ένα τοπίο σπάνιας ομορφιάς, ιδανικό και για παρατηρητές πουλιών, αφού εδώ διαχειμιάζουν περίπου 100 χιλιάδες αγριόπαπιες, απαντάται η 3^η σε μέγεθος αποικία αργυροπελεκάνων στην Ευρώπη και η μεγαλύτερη αποικία ερωδιών στα Βαλκάνια, ενώ στον τόπο αυτό παράγονται επίσης οι περισσότερες ποσότητες χελιών στην Ελλάδα ▪ Αισθητικό Δάσος Νικόπολης-Μύτικα Πρέβεζας: Το παραθαλάσσιο αυτό δάσος αποτελείται από πεύκα, ευκαλύπτους και ακακίες, γειτνιάζει με τον αρχαιολογικό χώρο και προσφέρεται για περιπάτους στο δίκτυο μονοπατιών που βρίσκεται στο εσωτερικό του ▪ Μουσείο Μικροπανίδας του Δήμου Πρέβεζας: Το μουσείο βρίσκεται 3 χιλιόμετρα απ' την πόλη της Πρέβεζας, στις όχθες του Αμβρακικού

Παραλίες

- Στον Αμβρακικό: Κυανή Ακτή και Αγίων Αποστόλων Αλωνάκι
- Στο Ιόνιο: Καλαμίτσι, Μύτικα και Μονολίθι

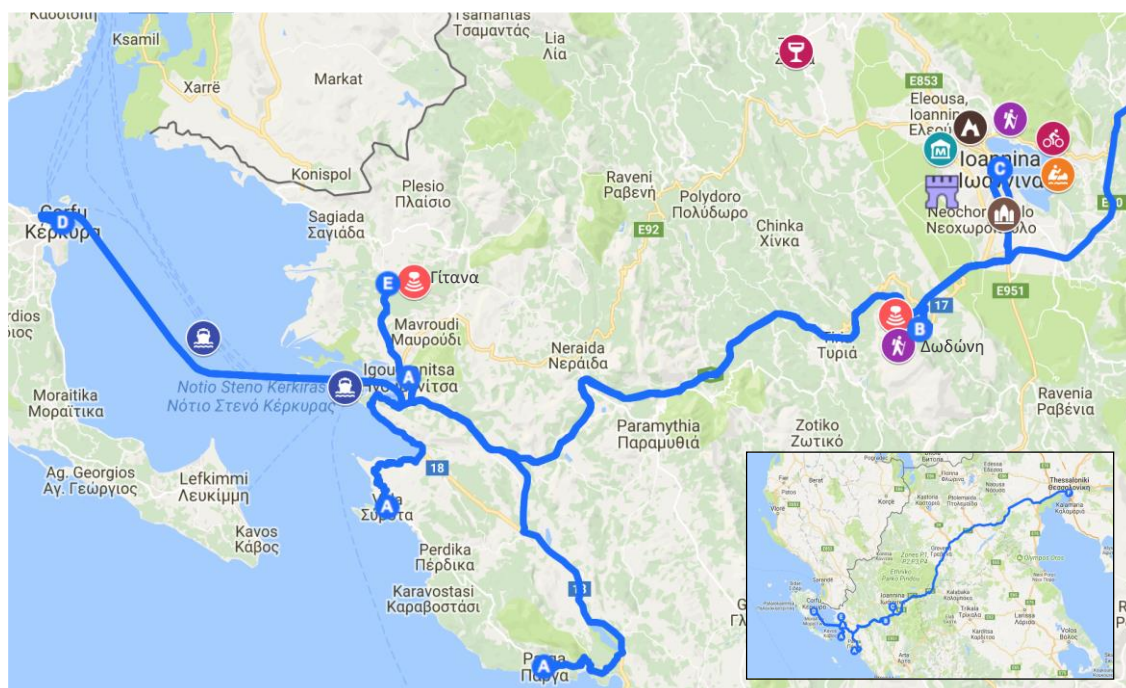
Εκδηλώσεις

- Διεθνές Χορωδιακό Φεστιβάλ: Πραγματοποιείται στην Πρέβεζα την πρώτη εβδομάδα του Ιουλίου
- Διεθνές Φεστιβάλ Παραδοσιακών Χορών: Πραγματοποιείται στην Πρέβεζα το δεύτερο Σαββατοκύριακο του Ιουλίου
- Νικοπόλεια: Φεστιβάλ με θεατρικές και μουσικές εκδηλώσεις στο αρχαίο θέατρο της Νικόπολης, το οποίο διοργανώνεται κάθε Αύγουστο
- Γιορτή της Σαρδέλας: Πραγματοποιείται στο Κάστρο του Αγίου Ανδρέα το πρώτο Σάββατο του Αυγούστου, με παραδοσιακή μουσική από τοπικά συγκροτήματα, οινοποσία και σαρδέλες σε αφθονία, οι οποίες προσφέρονται στους επισκέπτες

Τοπική Γαστρονομία

- Η περιοχή φημίζεται για το αυγοτάραχο, γνωστό ως το «χαβιάρι του Αμβρακικού Κόλπου» και τη γαρίδα γάμπαρη
- Κεφαλογραβιέρα, φέτα και γαλοτύρι Πρέβεζας είναι τα ΠΟΠ τυριά της περιοχής
- Εξέχουσα θέση στο ηπειρώτικο τραπέζι έχουν οι παραδοσιακές πίτες, όπως η λαδόπιτα και η χορτόπιτα, καθώς και τα χειροποίητα ζυμαρικά
- Από τις τοπικές συνταγές ξεχωρίζει ο «κέφαλος πετάλι», ψάρι ανοιγμένο στη μέση, που έχει στεγνώσει στον ήλιο κι έχει ψηθεί στα κάρβουνα

Τοπικό Δρομολόγιο 5: Δωδώνη-Γίτανα-Ιωάννινα

Αφετηρία	(1) Θεσσαλονίκη, (2) Παραλιακό μέτωπο Συβότων-Πάργας, (2) Ηγουμενίτσα (τουρίστες κρουαζιέρας), (3) Κέρκυρα
Προορισμοί	Δωδώνη, Γίτανα, Ιωάννινα
Διάρκεια	Ημερήσια Εκδρομή
Περιγραφή	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Δυο σημαντικούς αρχαιολογικούς χώρους της Ηπείρου μπορούν να επισκεφθούν μέσα σε μια μέρα οι ενδιαφερόμενοι, με εξαίρεση τους προερχόμενους από την Κέρκυρα και τη Θεσσαλονίκη που θα πρέπει να επιλέξουν τον έναν από τους δυο σε συνδυασμό πάντα με την επίσκεψη στα Ιωάννινα, αν δεν διαθέτουν περισσότερο χρόνο. ▪ Σε 2 ώρες και 40 λεπτά φτάνουν στην ενότητα αυτή οδικώς, μέσω της Εγνατίας Οδού, οι Θεσσαλονικείς (που θα χρειαστούν άλλα 45 λεπτά για τα Γίτανα), εύκολα την προσεγγίζουν οι τουρίστες κρουαζιέρας μέσω του λιμανιού της Ηγουμενίτσας, καθώς απαιτούνται 20 λεπτά μέχρι τα Γίτανα και με την προϋπόθεση ότι θα βελτιωθούν οι δυσνήκες προσβασιμότητας, 50 λεπτά για τη Δωδώνη και 1 ώρα για τα Ιωάννινα, ενώ οι τουρίστες του δυτικού παραλιακού μετώπου χρειάζονται από 1 έως μιάμιση ώρα αντιστοίχως

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Μεγαλύτεροι χρόνοι απαιτούνται για τους προερχόμενους από την Κέρκυρα ενδιαφερόμενους (στην περίπτωση αυτή απαιτούνται 2 ώρες και 15 λεπτά για τη Δωδώνη και ακόμη 15 λεπτά για τα Ιωάννινα), γεγονός που σε συνδυασμό με τα αμετακίνητα δρομολόγια πλοίων επιστροφής περιορίζει τις επιλογές στη Δωδώνη και σε μια βόλτα στα Ιωάννινα
<p>Δωδώνη-Γίτανα-Ιωάννινα</p>	<p style="text-align: center;"><u>Αξιοθέατα</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Αρχαιολογικός Χώρος της Δωδώνης: Περισσότερες πληροφορίες στην ενότητα 3.2 ▪ Αρχαιολογικός Χώρος των Γιτάνων: Περισσότερες πληροφορίες στην ενότητα 3.2 ▪ Ακρόπολη Καστρίτσας: Η ακρόπολη στο λόφο της Καστρίτσας πρόσφατα διαμορφώθηκε σε έναν οργανωμένο αρχαιολογικό χώρο⁹² ▪ Ακρόπολη Μεγάλου Γαρδικίου: Ο οχυρωμένος οικισμός αποτελεί τη βορειότερη από τις τρεις ακροπόλεις που φύλασσαν το λεκανοπέδιο των Ιωαννίνων κατά την αρχαιότητα⁹³ ▪ Πάρκο Κληματιάς: Το αρχαιολογικό πάρκο Κληματιάς περιλαμβάνει πέντε μεταβυζαντινούς ναούς ▪ Κάστρο των Ιωαννίνων: Μέσα στο κάστρο βρίσκεται η παλιά πόλη, με πολλά και σημαντικά κτίρια να έχουν διασωθεί και να μας δίνουν ανάγλυφη εικόνα μιας πολιτείας που γνώρισε μεγάλη άνθηση στο πέρασμα των αιώνων ▪ Νήσος των Ιωαννίνων: Στο κέντρο της λίμνης Παμβώτιδας βρίσκεται το νησάκι αυτό, προπύργιο του βυζαντινού μοναστικού βίου -7 μονές υπάρχουν στο νησί με σπουδαιότερη την Μονή Φιλανθρωπινών- του οποίου η πνευματική ζωή δεν διακόπηκε ούτε μετά την υποδούλωση από τους Τούρκους ▪ Μουσείο Ελληνικής Ιστορίας - Κέρινων Ομοιωμάτων «Παύλου Βρέλλη»: Βρίσκεται στο Μπιζάνι, 14 χιλιόμετρα νότια των Ιωαννίνων και φιλοξενεί 150 κέρινα ομοιώματα και 36 ιστορικά θέματα από σημαντικά γεγονότα της ελληνικής ιστορίας που καλύπτουν 24 αιώνες, με έμφαση στη νεότερη ιστορία της Ηπείρου, μέσα από την πιστή παρουσίαση του εκάστοτε περιβάλλοντος ▪ Μουσείο Αργυροτεχνίας στα Ιωάννινα: Το νεότερο απόκτημα των Ιωαννίνων και 9^ο θεματικό μουσείο του

⁹² Ιωάννινα: Επισκέψιμος ο Αρχαιολογικός Χώρος της Ακρόπολης Καστρίτσας, Ναυτεμπορική.

⁹³ Ακρόπολη Μεγάλου Γαρδικίου, Οδυσσεύς, Υπουργείο Πολιτισμού & Αθλητισμού.

Ομίλου Τράπεζας Πειραιώς, βρίσκεται στο κάστρο Ιωαννίνων και εγκαινιάστηκε προσφάτως, με σκοπό τη διάσωση της γνώσης για την ηπειρωτική αργυροτεχνία και τη σύνδεσή της με τα χαρακτηριστικά της εποχής στην οποία αναπτύχθηκε και ήκμασε

- Αρχαιολογικό Μουσείο Ιωαννίνων: Σε σχέδια του Άρη Κωνσταντινίδη, το κτίριο του μουσείου στεγάζει ευρήματα από την πρώτη ανθρώπινη εμφάνιση στην Ήπειρο μέχρι τον 3^ο μ.Χ. αιώνα, από τη Δωδώνη, το Νεκρομαντείο, την Κασσώπη και τη Βίτσα
- Βυζαντινό Μουσείο Ιωαννίνων και θησαυροφυλάκειο: Στο μουσείο εκτίθενται ευρήματα από την παλαιοχριστιανική έως και την ύστερη μεταβυζαντινή περίοδο, εικόνες και θρησκευτικά κειμήλια από τον 16^ο μέχρι τον 19^ο αιώνα. Στο θησαυροφυλάκειο φυλάσσονται θρησκευτικά και διακοσμητικά αντικείμενα αργυροχοίας
- Δημοτικό & Εθνογραφικό Μουσείο Ιωαννίνων: φιλοξενεί πολλά αντικείμενα της ιστορίας της ελληνικής, της εβραϊκής και της μουσουλμανικής κοινότητας που συνυπήρξαν επί πολλούς αιώνες στο κάστρο και την πόλη των Ιωαννίνων
- Μουσείο Ηπειρωτικής Λαϊκής Τέχνης «Κώστας Φρόντσος»: Το μουσείο, το οποίο βρίσκεται στα Ιωάννινα, φιλοξενεί παραδοσιακές φορεσιές, κεντήματα, κοσμήματα και όπλα
- Δημοτική Πινακοθήκη Ιωαννίνων: Στην πινακοθήκη εκτίθενται αντιπροσωπευτικά έργα μεγάλων ελλήνων ζωγράφων και χαρακτών
- Κέντρο Παραδοσιακής Βιοτεχνίας Ιωαννίνων: Σε χώρο 10.000 τ.μ., 24 συνεργαζόμενα εργαστήρια κατασκευάζουν και πωλούν προϊόντα αργυροτεχνίας, κοσμήματα, διακοσμητικά αντικείμενα, σκεύη και εκκλησιαστικά είδη, ενώ σε διαδραστική αίθουσα που λειτουργεί τους τελευταίους μήνες γίνεται «ζωντανή» επίδειξη κατασκευής ενός αντικειμένου, σε όλα τα στάδια της διαδικασίας

Εναλλακτικές Δραστηριότητες

- Λίμνη Παμβώτιδα: Με 33 χιλιόμετρα περίμετρο, η λίμνη αποτελεί σημαντικό υδροβιότοπο, φημίζεται για τα ψάρια, τα χέλια, τις καραβίδες και τα βατράχια της, τα οποία αποτελούν και εδέσματα της περιοχής (στον Ιχθυογεννητικό Σταθμό της Δημοτικής Επιχείρησης Λίμνης Ιωαννίνων παράγεται επίσης ελληνικό χαβιάρι από οξύρυγχους ρωσικής προέλευσης), ενώ φιλοξενεί επίσης κάθε χρόνο αγώνες κωπηλασίας και θαλάσσιου σκι

- Διεθνές Μονοπάτι Ε6: Για τους λάτρεις της πεζοπορίας, από την περιοχή της Δωδώνης περνά το Διεθνές Μονοπάτι Ε6 (με αφητηρία τη Σουηδία), το οποίο κατευθύνεται προς το Μέτσοβο και από εκεί προς τη Μακεδονία
- Σπήλαιο Περάματος: Σπήλαιο σε απόσταση 4 χιλιομέτρων από τα Ιωάννινα, με 19 είδη σταλακτιτών και σταλαγμιτών, ηλικίας περίπου 1.500.000 χρόνων, μέσα στο οποίο μπορεί κανείς να διανύσει διαδρομή μήκους 1.100 μέτρων
- Δέλτα του Ποταμού Καλαμά: Ορίζεται από το τρίγωνο Ηγουμενίτσα-Ράγιο-Σαγιάδα και πορεύει κανείς να πλεύσει το ποτάμι, να επισκεφθεί τα νησάκια μέσα στο δέλτα, να παρατηρήσει τα χιλιάδες πουλιά που φωλιάζουν στον υγρότοπο και να συναντήσει κοπάδια με άγρια άλογα

Εκδηλώσεις

- Γιορτή Κρασιού Ζίτσας: Πραγματοποιείται το δεύτερο δεκαπενθήμερο του Αυγούστου, λίγο πριν ξεκινήσει ο τρύγος
- Αγώνες Κωπηλασίας στη Λίμνη των Ιωαννίνων: Οι αγώνες πραγματοποιούνται ετησίως τον Αύγουστο και Σεπτέμβριο
- Αγώνες Κωπηλασίας και Εκδηλώσεις στην Ηγουμενίτσα: Αγώνες και εκδηλώσεις κάθε καλοκαίρι στην Ηγουμενίτσα από τον Ναυταθλητικό Όμιλο
- Πανελλήνια Εμπορική Έκθεση «Ήπειρος»: Διοργανώνεται από την HELEXPO Θεσσαλονίκης κάθε Ιούνιο, με τη συμμετοχή ελλήνων και ξένων εκθετών

Αγορές

- Τα Ιωάννινα φημίζονται για την αργυροχοΐα, την παραδοσιακή λαϊκή τέχνη και την ξυλογλυπτική, έτσι επισκέπτες μπορούν να προμηθευτούν κοσμήματα, υφαντά, διακοσμητικά αντικείμενα, σουβενίρ, σκεύη, μπακίρια και λοιπά είδη στα μαγαζιά γύρω από το Κάστρο των Ιωαννίνων, όπως και στο Νησί της Κυρά Φροσύνης

Τοπική Γαστρονομία

- Η περιοχή παράγει εξαιρετικής ποιότητας τυροκομικά προϊόντα, πολλές δε απ' τις μεγαλύτερες και γνωστότερες γαλακτοβιομηχανίες και τυροκομεία της Ελλάδας βρίσκονται στην περιοχή ή κοντά στον άξονά της (**Ήπειρος, Δωδώνη, Μπάφας, Τυροκομείο Αβέρωφ**)

- 24 χιλιόμετρα βόρεια των Ιωαννίνων, οι λάτρεις του καλού κρασιού θα αποζημιωθούν από μια επίσκεψη στη Ζίτσα, περιτριγυρισμένη από 2.000 στρέμματα αμπελώνων της ποικιλίας Ντεμπίνα, η οποία έχει κηρυχθεί ζώνη Ονομασίας Προέλευσης Ανώτερης Ποιότητας
- Στη Ζίτσα λειτουργεί ένα απ' τα πιο σύγχρονα οινοποιεία της χώρας, το συνεταιριστικό **Ζοίνος ΑΕ**, ενώ βορειότερα, κοντά στο χωριό Μοναστήρι λειτουργεί το επίσης επισκέψιμο για το κοινό οινοποιείο **Κτήμα Γκλίναβος ΑΕ**, και τα δύο επισκέψιμα για το κοινό.
- Επίσης επισκέψιμο είναι και το ιστορικό οινοποιείο **Κατώγι Αβέρωφ** στο Μέτσοβο, σε έναν πρόσφατα ανακαινισμένο χώρο που επιτρέπει τη χρήση ποικίλων οπτικοακουστικών μέσων στο πλαίσιο της ξενάγησης
- Στις ταβέρνες και τα εστιατόρια της ευρύτερης περιοχής της διαδρομής, μπορεί κανείς να γευτεί χαρακτηριστικές τοπικές γεύσεις, όπως το κασικάκι με πατάτες, η προβατίνα στα κάρβουνα, το κοντοσούβλι, οι χορτόπιτες/λαχανόπιτες⁹⁴, καθώς και οι κεφτέδες με πρασοσέλινο, η κοτόπιτα με τραχανά, η ζυμαρόπιτα, το κρέας με λάχανο, το χοιρινό με τραχανά, η πισπιλίτα, η γαλατόπιτα και τα χειροποίητα ζυμαρικά μαγειρεμένα με πολλούς τρόπους⁹⁵, ενώ ασφαλώς δεν θα πρέπει να παραλείψει τα βατραχοπόδαρα, χαρακτηριστικό πιάτο στις ταβέρνες του νησιού της Λίμνης Παμβώτιδας
- Άλλα τοπικά εδέσματα: Τσίπουρο, γλυκά ταψιού, παραδοσιακά αμυγδαλωτά «σκερ μπουρέκ», μέλι, βασιλικός πολτός και αρωματικά βότανα

⁹⁴ Ταξίδι στη Γαστρονομία, Epirus for all Seasons.

⁹⁵ Ιωάννινα: Γαστρονομία, The Travel Book.

4.4. Χρόνοι & Χιλιομετρικές Αποστάσεις

Χρόνοι & Χιλιομετρικές Αποστάσεις ⁹⁶							
Αφετηρία	Προορισμός						
	Ιωάννινα	Δωδώνη	Γίτανα	Πρέβεζα	Νκόπολη	Κασσώπη	Άρτα
Αθήνα	5:30 ώρες / 420 km	5:15 ώρες / 412 km	5:52 ώρες / 454 km	4:42 ώρες / 362km	4:48 ώρες / 371 km	5:10 ώρες / 385 km	4:37 ώρες / 354 km
Θεσσαλονίκη	2:42 ώρες / 261 km	2:40 ώρες / 266 km	3:22 ώρες / 332 km	3:50 ώρες / 349 km	3:38 ώρες / 341 km	3:43 ώρες / 342 km	3:30 ώρες / 322 km
Ιωάννινα	-	0:28 ώρες / 21 km	1:11 ώρες / 87 km	1:34 ώρες / 103 km	1:29 ώρες / 96 km	1:32 ώρες / 97 km	1:14 ώρες / 74 km
Ηγουμενίτσα	1:05 ώρες / 78 km	0:50 ώρες / 65 km	0:20 ώρες / 11 km	1:10 ώρες / 85 km	1:05 ώρες / 79 km	1:15 ώρες / 82 km	1:20 ώρες / 107 km
Κέρκυρα	2:30 ώρες	2:18 ώρες	1:54 ώρες	2:43 ώρες	2:39 ώρες	2:42 ώρες	3:05 ώρες
Λευκάδα	2:52 ώρες / 158 km	2:45 ώρες / 150 km	2:35 ώρες / 145 km	1:26 ώρες / 54 km	1:32 ώρες / 63 km	1:44 ώρες / 77 km	2:05 ώρες / 103 km
Πρέβεζα	1:34 ώρες / 103 km	1:29 ώρες / 96 km	1:20 ώρες / 94 km	-	0:28 ώρες / 25 km	0:12 ώρες / 8 km	0:46 ώρες / 49 km
Πάργα	1:19 ώρες / 98 km	1:05 ώρες / 85 km	1 ώρα / 55 km	0:52 ώρες / 40 km	1:05 ώρες / 59 km	0:56 λεπτά / 56 km	1:57 ώρες / 118 km

⁹⁶ Η ανάλυση έγινε με βάση στοιχεία διαδρομών της εφαρμογής [Google Maps](#) του Μαρτίου 2017.

5. Συμμετοχή Φορέων, Επιχειρήσεων, Υποδομών στην Πολιτιστική Διαδρομή Αρχαίων Θεάτρων της Ηπείρου

Ο πολιτιστικός τουρισμός παρουσιάζει ιδιαιτερότητες σε σχέση με το κυρίαρχο μοντέλο τουρισμού «ήλιου και θάλασσας», γεγονός που εν μέρει εξηγεί τη μικρότερη του αναμενόμενου συμμετοχή του στην τουριστική αγορά της Ελλάδας (ο πολιτιστικός τουρισμός προσελκύει στη χώρα μας μόλις το 2,4% των ευρωπαϊκών τουριστών που ανήκουν σ' αυτήν την κατηγορία)⁹⁷.

Ανάμεσα σε άλλα, οι υποδομές που χρησιμοποιούνται και οι υπηρεσίες που προσφέρονται στο πλαίσιο του πολιτιστικού τουρισμού, παρέχονται από πολλούς και διαφορετικού τύπου συντελεστές, με διαφορετικά ενδιαφέροντα και στόχους. Προκειμένου λοιπόν να σχεδιαστεί και να αναπτυχθεί με επιτυχία ένα πολιτιστικό τουριστικό προϊόν, απαιτείται συνεχής συνεργασία και συντονισμός αυτών των πολλών και ανόμοιων μεταξύ τους συντελεστών -δημόσιος τομέας, διαχειριστές κοινωφελών υποδομών, ιδιώτες (επιχειρηματίες και επαγγελματίες), κοινωνία των πολιτών- έτσι ώστε να εξασφαλίσουν ένα ενιαίο και υψηλό ποιοτικά επίπεδο στο προσφερόμενο τελικό προϊόν, συντονιζόμενοι με θετικό πνεύμα στην επίτευξη του κοινού στόχου⁹⁸.

Ακολουθώντας αυτούς τους κανόνες, η Πολιτιστική Διαδρομή των Αρχαίων Θεάτρων της Ηπείρου, με δυναμική ζήτηση είτε από επισκέπτες γενικού ενδιαφέροντος που αποτελούν και την πλειονότητα, είτε ειδικής κατηγορίας, μπορεί να εξελιχθεί σε ένα δυναμικό και ελκυστικό τουριστικό πακέτο, μέσα απ' τη βελτίωση της ποιότητας των προσφερόμενων υπηρεσιών και προϊόντων και την ανάπτυξη συνεργειών σε όλο το φάσμα των εμπλεκόμενων, με στόχους:

- Τη δημιουργία ενός **τουριστικού επώνυμου προϊόντος** («brand name») διεθνώς αναγνωρίσιμου.
- Την **προσέλκυση επισκεπτών**.
- Τη **δημιουργία ευκαιριών** για επιχειρήσεις και παραγωγούς προϊόντων και υπηρεσιών που δραστηριοποιούνται στην ευρύτερη περιοχή.
- Την **επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου**.
- Την **προσέλκυση νέων επενδύσεων**.

Ως νέο τουριστικό προϊόν, η Πολιτιστική Διαδρομή ενδιαφέρει οργανισμούς, φορείς, επιχειρήσεις και επαγγελματίες, η δραστηριότητα των οποίων βρίσκεται σε γεωγραφική, ή λειτουργική συνάφεια και αλληλεπίδραση με τη Διαδρομή και την ευρύτερη περιοχή της, όπως:

- **Ξενοδοχεία και καταλύματα**.

⁹⁷ Ο Πελάτης Μας και οι Πελάτες των Άλλων, INSETE (2015).

⁹⁸ Μελέτη Αναβάθμισης του Προϊόντος «Πολιτιστικός Τουρισμός» Μέσω Εργαλείων ΕΣΠΑ, INSETE & ΣΤΑΔΙΟΝ ΑΕ (2015).

- Χώρους **εστίασης** και **αναψυχής**.
- **Επιχειρήσεις και παραγωγούς** του πρωτογενούς και δευτερογενούς τομέα.
- **Τουριστικά γραφεία** εσωτερικού και εξωτερικού.
- Μεγάλους **τουριστικούς οργανισμούς**.
- Οργανισμούς και εταιρείες διαχείρισης **λιμένων** και **αερολιμένων**.
- Εταιρείες **κρουαζιέρας**.
- **Αεροπορικές** εταιρείες.
- Εταιρείες διαχείρισης **οδικών αξόνων**.
- Χώρους **πολιτισμού** (μουσεία, πινακοθήκες, φορείς πολιτιστικών εκδηλώσεων κ.λπ.).
- Διάφορες **επαγγελματικές δραστηριότητες** που σχετίζονται ή θα μπορούσαν να σχετίζονται με τον τουρισμό.

5.1. Κριτήρια Συμμετοχής / Προδιαγραφές

Προτού προχωρήσουμε στον εντοπισμό πιθανών συμμετεχόντων στην Πολιτιστική Διαδρομή Αρχαίων Θεάτρων της Ηπείρου, έχει σημασία να αποσαφηνίσουμε τα σημαντικότερα κριτήρια τα οποία λαμβάνουμε υπόψιν κατά την άσκηση αυτή, τα κριτήρια δηλαδή τα οποία καθιστούν επωφελή τη συμμετοχή φορέων, υποδομών, επιχειρήσεων και προϊόντων στη Διαδρομή.

Κάποια ενδεικτικά κριτήρια συμμετοχής τα οποία οφείλουμε να λάβουμε υπόψιν παρουσιάζονται παρακάτω:

- **Γεωγραφική συνάφεια:** Η γεωγραφική εγγύτητα μιας επιχείρησης, ενός φορέα ή μιας υποδομής στη Διαδρομή είναι αδιαμφισβήτητα ένα σημαντικό κριτήριο στη δυνατότητα να επωφεληθεί από τη συμμετοχή σε αυτήν. Παρά ταύτα, η εγγύτητα δεν είναι το παν: παραδείγματος χάριν, μια επιχείρηση της Ηπείρου θα μπορούσε να προμηθεύει προϊόντα σε μια άλλη επί της Διαδρομής, να έχει λοιπόν συμφέρον στην ανάπτυξή της, χωρίς κατ' ανάγκην να βρίσκεται πλησίον αυτής. Έτσι προτιμούμε το κριτήριο «γεωγραφική συνάφεια», το οποίο επιτρέπει μια πιο ολοκληρωμένη αξιολόγηση των ωφελειών που μπορεί κανείς να έχει από την ανάπτυξη της Διαδρομής.
- **Τοπικότητα:** Ο τοπικός χαρακτήρας ενός προσφερόμενου προϊόντος ή υπηρεσίας είναι ιδιαίτερης σημασίας στην επιλογή του για συμμετοχή στη Διαδρομή, άλλωστε η ανάπτυξη της Διαδρομής μπορεί και πρέπει να επωφεληθεί από τις τοπικές ιδιαιτερότητες της Ηπείρου, την ιστορία και τις παραδόσεις της. Έτσι, επιχειρήσεις, φορείς, προϊόντα και επαγγελματίες που χτίζουν πάνω στην ιδιαίτερη ταυτότητα της Ηπείρου έχουν πολλά να

προσφέρουν στη Διαδρομή με τη συμμετοχή τους, συνεισφέροντας παράλληλα στο branding της περιοχής στο σύνολό της.

- **Μοναδικότητα:** Κατά την ίδια λογική, και η μοναδικότητα ενός προτεινόμενου προϊόντος ή υπηρεσίας έχει τη σημασία της και μπορεί να συμβάλει σε εκθετικό βαθμό στην ανάπτυξη της Διαδρομής. Η μοναδικότητα συντελεί στη διαμόρφωση του brand name, τόσο όταν αφορά προϊόντα (π.χ. ένα παραδοσιακό κόσμημα Ηπειρώτικης τεχνοτροπίας), όσο και όταν πρόκειται για υπηρεσίες (π.χ. μια μοναδικής θέας πίστα «παραπέντε») ή ένα αξιοθέατο (π.χ. ένας υδροβιότοπος μοναδικού κάλλους με σπάνια πανίδα).
- **Ποικιλία:** Επίσης σημαντικό είναι στη Διαδρομή να συμμετέχει μια ικανή ποικιλία υποδομών, φορέων και επιχειρήσεων διαφορετικών τύπων και εξειδικεύσεων, έτσι ώστε να επιτευχθεί η διαμόρφωση ενός όσο το δυνατόν πιο ολοκληρωμένου και ελκυστικού τουριστικού πακέτου, κατάλληλου για ένα ευρύ δυνητικό κοινό. Τα ενδιαφέροντα των επισκεπτών σπάνια είναι μονοδιάστατα, ακόμη και για τις πιο εξειδικευμένες περιπτώσεις εξ αυτών, έτσι η επιλογή των συμμετεχόντων πρέπει να έχει ως στόχο την ύπαρξη πλήθους επιλογών που να ταιριάζουν στα αλληλοκαλυπτόμενα αυτά ενδιαφέροντα.
- **Εξωστρέφεια:** Η επίδειξη εκ μέρους επιχειρήσεων και παραγωγών εξωστρέφειας, είτε μέσω της συμμετοχής τους -με την υποστήριξη της Περιφέρειας Ηπείρου- σε διεθνείς εκθέσεις (π.χ. συμμετοχή στη Διεθνή Έκθεση Τροφίμων και Ποτών Anuga της Κολωνίας, στη «Food & Life» στο Μόναχο, στη «Foodex Saudi» στη Τζέντα της Σαουδικής Αραβίας, σε διήμερο παρουσίασης προϊόντων στα Τίρανα κ.ά.), όσο και σε πολλές ελληνικές, είτε από τη διατήρηση ιστοσελίδας τουλάχιστον δίγλωσσης, είτε επειδή διαθέτουν τα προϊόντα τους και μέσω ηλεκτρονικών e-shops είναι σημαντική, καθώς αποκαλύπτει μια διάθεση εξυπηρέτησης ξένου κοινού που είναι καταλυτικής σημασίας για την ανάπτυξη της Διαδρομής.
- **Παρουσία στο διαδίκτυο:** Μια ικανοποιητική και όπως αναφέρθηκε και παραπάνω τουλάχιστον δίγλωσση παρουσία μιας επιχείρησης ή ενός παραγωγού στο διαδίκτυο είναι από μόνη της ενδεικτική μιας διάθεσης για αξιοποίηση των δυνατοτήτων που δίνει η τεχνολογία για την καλύτερη εξυπηρέτηση ενός κοινού, αλλά και τη διεύρυνση αυτού.
- **Μέγεθος:** Είναι σαφές ότι ενώ το μέγεθος μιας επιχείρησης δεν είναι σε καμία περίπτωση το μοναδικό κριτήριο που λαμβάνουμε υπόψιν, η ένταξη κάποιων εκ των μεγαλύτερων επιχειρήσεων της Ηπείρου στη Διαδρομή θα είχε θετικό πρόσημο στη δυνατότητα της Διαδρομής να εξελιχθεί και να αναδειχθεί με γρήγορους ρυθμούς, κάτι επωφελές για το σύνολο των εμπλεκομένων.
- **Κυκλοφορία:** Εκτός από το μέγεθος μιας επιχείρησης ή ενός παραγωγού, σημασία έχει και το πόσο ευρεία είναι η κυκλοφορία των προϊόντων του εντός και εκτός της Ηπείρου. Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, η ευρεία κυκλοφορία ενός προϊόντος μπορεί να λειτουργήσει καταλυτικά στην ένταξη ενός παραγωγού στη Διαδρομή, ιδιαίτερα σε περιπτώσεις κατά τις οποίες γεωγραφικά ο παραγωγός δεν βρίσκεται πλησίον της Διαδρομής.

- **Δυνατότητες συνεργειών:** Η Διαδρομή είναι στην πράξη μια μορφή δικτύωσης, έτσι οι δυνατότητες συνεργειών μεταξύ των συμμετεχόντων λαμβάνονται σοβαρά υπόψη και θα καλλιεργούνται στο πλαίσιο της Διαδρομής συστηματικά. Όσο το δυνατόν περισσότερες και εντονότερες είναι οι συνέργειες αυτές, τόσο μεγαλύτερα τα οφέλη που μπορούν να αποκομίσουν, τόσο οι εμπλεκόμενοι, όσο και η ίδια η Διαδρομή στην ανάπτυξή της.
- **Υφιστάμενα δίκτυα:** Υφιστάμενες δικτυώσεις στην περιοχή της Ηπείρου πρέπει να ληφθούν υπόψη και να ενταχθούν στην προσπάθεια ανάπτυξης της Διαδρομής, καθώς η εμπιστοσύνη και το «track record» συνεργασίας που προϋποθέτουν είναι ανεκτίμητης αξίας για την εξέλιξη της ευρύτερης δικτύωσης η οποία επιδιώκεται.

5.2. Εντοπισμός Πιθανών Συμμετεχόντων

Οδικό Αξονες

- **Νέα Οδός ΑΕ:** Είναι η εταιρεία που έχει αναλάβει την κατασκευή, τη λειτουργία και τη διαχείριση του αυτοκινητόδρομου «Ιονία Οδός», ο οποίος συνδέει όλη τη Δυτική Ελλάδα, αναβαθμίζοντας σημαντικά αστικά και αγροτικά κέντρα και προσφέροντας επαρκέστερη σύνδεση των λιμανιών Ηγουμενίτσας, Αστακού και Πάτρας. Η Ιονία Οδός, μήκους 196 χιλιομέτρων από το Αντίρριο έως τα Ιωάννινα (ανισόπεδος κόμβος με την Εγνατία οδό), συμβάλλει στην ευρύτερη ανάπτυξη της Δυτικής Ελλάδας, βελτιώνοντας την προσβασιμότητα σε περιοχές με υψηλό τουριστικό και αρχαιολογικό ενδιαφέρον, αφού το ταξίδι από το Αντίρριο έως και τα Ιωάννινα θα διαρκεί 1 ώρα και 40 λεπτά, έναντι 3 ωρών και 30 λεπτών σήμερα.
- **Εγνατία Οδός ΑΕ:** Η υλοποίηση του έργου «Εγνατία Οδός» άλλαξε άρδην τα δεδομένα όσον αφορά την πρόσβαση των περιοχών της Βόρειας Ελλάδας και βαλκανικών χωρών στην Ήπειρο, μειώνοντας δραματικά τους χρόνους μετάβασης σε ασφαλείς συνθήκες. Με συνολικό μήκος 670 χιλιομέτρων, 123 εκ των οποίων διατρέχουν την Ήπειρο, εκτείνεται από την Ηγουμενίτσα του Νομού Θεσπρωτίας έως τους Κήπους του Νομού Έβρου, διερχόμενη από τις πόλεις Ηγουμενίτσα, Ιωάννινα, Μέτσοβο, Γρεβενά, Κοζάνη, Βέροια, Θεσσαλονίκη, Καβάλα, Ξάνθη, Κομοτηνή και Αλεξανδρούπολη. Επιπλέον, στο πλαίσιο της κοινωνικής εταιρικής ευθύνης, η εταιρεία χρηματοδοτεί αρχαιολογικές ανασκαφές, έργα προστασίας των μνημείων, μέτρα προστασίας περιβάλλοντος κ.λ.π.

Αεροδρόμια

- **Κρατικός Αερολιμένας Ιωαννίνων «Βασιλεύς Πύρρος»:** Το Αεροδρόμιο Ιωαννίνων βρίσκεται σε απόσταση 5 χιλιομέτρων απ' το κέντρο της πόλης και συνδέει την πρωτεύουσα της Ηπείρου με την Αθήνα και κύριες πόλεις της Βόρειας Ελλάδας.

- Εξυπηρετεί σχεδόν αποκλειστικά πτήσεις εσωτερικού, με 86.515 επιβάτες να διακινήθηκαν μέσω του αεροδρομίου το 2015⁹⁹.
- Παρά το γεγονός ότι η περιοχή αποτελεί ανερχόμενο προορισμό, με την τουριστική κίνηση να αυξάνεται συνεχώς τα τελευταία χρόνια και τους αρμόδιους φορείς του νομού να συντονίζουν τις προσπάθειές τους προς την κατεύθυνση αυτή, «μεγάλοι tour operators από το εξωτερικό, έχουν εκδηλώσει εγγράφως προς το Δήμο Ιωαννιτών και την Ένωση Ξενοδόχων Νομού Ιωαννίνων, το ενδιαφέρον τους να συμπεριλάβουν το Αεροδρόμιο Ιωαννίνων στους προορισμούς τους, όμως συναρτούν τις τελικές τους αποφάσεις από την αντιμετώπιση του προβλήματος των συχνών ακυρώσεων πτήσεων λόγω καιρικών συνθηκών, σε συνδυασμό με την έλλειψη σύγχρονων συστημάτων προσέγγισης, που καθιστά αναξιόπιστο τον προγραμματισμό των πτήσεων»¹⁰⁰.
- Τα πρώτα καλά νέα, μετά από κάποιες βελτιώσεις που έγιναν, ήρθαν προσφάτως, με τον μεγαλύτερο tour operator της Σκανδιναβίας, το Apollo Travel Group, να αναμένεται να ξεκινήσει στις αρχές Ιουνίου 2017 πτήσεις charter απ' την Κοπεγχάγη προς τα Ιωάννινα, οι οποίες θα πραγματοποιούνται μέχρι τον Οκτώβριο και θα εξυπηρετούν τους κορυφαίους θερινούς προορισμούς της Ηπείρου¹⁰¹.
- **Κρατικός Αερολιμένας Ακτίου:** Το αεροδρόμιο του Ακτίου, το οποίο διοικητικά ανήκει στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας, εξυπηρετεί την Πρέβεζα και τη Λευκάδα, απέχοντας 4,5 και 20 χιλιόμετρα από τους προορισμούς αντιστοίχως.
 - Από το φθινόπωρο του 2016, μετά την ιδιωτικοποίηση, ένα χρόνο νωρίτερα, 14 περιφερειακών αεροδρομίων, ο Αερολιμένας Ακτίου έχει περιέλθει για 40 έτη στην Κοινοπραξία Fraport AG/Όμιλος Κοπελούζου. Στόχος της κοινοπραξίας, όπως αναγράφεται στο δικτυακό της τόπο, είναι «να ενισχύσει τη διεθνή ανταγωνιστικότητα των αεροδρομίων και να επιμηκύνει την τουριστική περίοδο, ενώ θεωρεί ότι η συνεργασία με τις τοπικές κοινωνίες θα δημιουργήσει προγράμματα ανάπτυξης των τοπικών κοινωνιών»¹⁰². Ο Πρόεδρος του Εκτελεστικού Συμβουλίου της Fraport AG Stefan Schulte αναφέρει χαρακτηριστικά: «η Ελλάδα έχει μεγάλο μέλλον και είναι πολύ ελκυστική τουριστικά [...] τα αεροδρόμια είναι μέρος του κλάδου του τουρισμού»¹⁰³.
 - Κατά το 2015, στον Αερολιμένα Ακτίου πραγματοποιήθηκαν 1.223 πτήσεις εσωτερικού και καταγράφηκαν 4.315 αφίξεις και 3.969

⁹⁹ Στατιστικά Στοιχεία Αερολιμένα Ιωαννίνων «Βασιλεύς Πύρρος» Περιόδου 1995-2015, Υπηρεσία Πολιτικής Αεροπορίας.

¹⁰⁰ Όλοι οι Φορείς των Ιωαννίνων Ζητούν Παρέμβαση του Πρωθυπουργού για το Αεροδρόμιο, Epirus Post (2016).

¹⁰¹ Με Επίκεντρο το Αεροδρόμιο, Άνοιγμα στην Σκανδιναβία, Epirus Post (2017).

¹⁰² Αποστολή, Όραμα & Στόχοι, Fraport Greece.

¹⁰³ Εμπιστοσύνη στην Ελλάδα η Επένδυση Fraport-Κοπελούζου στα Αεροδρόμια, News.gr (2016).

αναχωρήσεις επιβατών. Στην κίνηση εξωτερικού, καταγράφονται 2.717 πτήσεις, άφιξη 190.129 επιβατών και αναχώρηση 189.882 επιβατών¹⁰⁴.

- ο Τη μερίδα του λέοντος της κίνησης διατηρεί το διάστημα απ' τα μέσα Μαΐου μέχρι τα μέσα Οκτωβρίου, οπότε και προστίθενται τόσο οι πτήσεις εξωτερικού, όσο και η σύνδεση της Αθήνας μέσω της Aegean Airlines, με το 70% της κίνησης να πραγματοποιείται κατά τους μήνες Ιούνιο-Σεπτέμβριο. Το υπόλοιπο διάστημα (Νοέμβριος-Απρίλιος) εκτελείται μόνο το δρομολόγιο της Sky Express, στο πλαίσιο του προγράμματος άγονων γραμμών, με αναχώρηση από την Κέρκυρα και ανταποκρίσεις σε Πρέβεζα/Ακτιο (διάρκεια πτήσης 25 λεπτά), Κεφαλλονιά (20 λεπτά από την Πρέβεζα) και Ζάκυνθο (1 ώρα από την Πρέβεζα).
- ο Κατά την υψηλή τουριστική περίοδο, τακτικά δρομολόγια εκτελεί η χαμηλού κόστους εταιρεία Easy Jet, ενώ πραγματοποιούνται και πολλές πτήσεις charter, με τις Σκανδιναβικές χώρες και τη Γερμανία να έρχονται πρώτες στη λίστα των αφίξεων.
- ο Ειδικότερα, το 2015 πραγματοποιήθηκαν πτήσεις charter από/προς Ελσίνκι, Όσλο, Μόναχο, Ντύσελτορφ, Στουτγκάρδη, Φρανκφούρτη, Βιέννη, Ίνσμπρουκ, Λονδίνο, Μάντσεστερ, Ζυρίχη, Βελιγράδι, Λιουμπλιάνα, Μπολόνια, Ρώμη, Μπάρι, Νάπολη, Άμστερνταμ, Λάρνακα, Βουκουρέστι, Πράγα κ.ά. (βλ. πίνακα 5 στο παράρτημα της μελέτης, όπου εμφανίζονται αναλυτικά οι πτήσεις προς/από Άκτιο για το 2017).

Αεροπορικές Εταιρείες

- **Aegean Airlines:** Η μεγαλύτερη αεροπορική εταιρεία της Ελλάδας, μετά την απορρόφηση το 2013 και της Olympic Air, πραγματοποιεί δρομολόγια προς το Αεροδρόμιο των Ιωαννίνων καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου, και του Ακτίου κατά το διάστημα Μαΐου-Οκτωβρίου. Ενδεικτική της αντίληψης της εταιρείας για την προώθηση ενός προορισμού, αλλά και την αξία των συνεργειών είναι η ενέργεια «Όλη η Ελλάδα Κοντά», η οποία κατά τον Δεκέμβριο 2016 ήταν αφιερωμένη στην Ήπειρο, γεμίζοντας τα αεροσκάφη, τους ιστοτόπους και τα διαδικτυακά κανάλια της Aegean με παραδοσιακές γεύσεις (τυριά, πίτες, κρασιά, γλυκά κ.λπ.), εικόνες και ήχους από τη Ήπειρο¹⁰⁵. Το ίδιο διάστημα, μέσω του προγράμματος Miles+Bonus, εγκαινιάστηκε και η συνεργασία με επιχειρήσεις διαμονής και εστίασης στην Ήπειρο, ώστε όλα τα μέλη του να επωφελούνται από αποκλειστικές παροχές¹⁰⁶.
- **Αεροπορικές Εταιρείες Χαμηλού Κόστους:** Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, κατά την υψηλή τουριστική περίοδο, τακτικά δρομολόγια εκτελεί η χαμηλού κόστους εταιρεία Easy Jet, ενώ πραγματοποιούνται και πολλές πτήσεις charter, με τις Σκανδιναβικές χώρες και τη Γερμανία να έρχονται πρώτες στη λίστα των αφίξεων.

¹⁰⁴ Υπηρεσία Πολιτικής Αεροπορίας.

¹⁰⁵ Όλη η Ελλάδα Είναι Κοντά Με Γνώριμους Ήχους και Εικόνες, Καθημερινή (2016).

¹⁰⁶ «Όλη η Ελλάδα Κοντά», η Ήπειρος Προορισμός του Δεκεμβρίου, Money-Tourism.gr (2016).

Λιμάνια

- **Οργανισμός Λιμένος Ηγουμενίτσας:** Το λιμάνι της Ηγουμενίτσας, απ' τους πιο σημαντικούς συγκοινωνιακούς κόμβους της Δυτικής Ελλάδας, είναι κυρίως επιβατικό και συνδέεται τόσο με την Ιταλία (Τεργέστη, Ανκόνα, Βενετία, Μπάρι, Πρίντεζι, Ραβένα), όσο και με το εσωτερικό (Πάτρα, Κέρκυρα και Παξοί).
 - Θεαματική αύξηση σημείωσε, σύμφωνα με τα στοιχεία της Ένωσης Λιμένων Ελλάδας, ο τουρισμός κρουαζιέρας στην Ηγουμενίτσα το 2016, καθώς το 2016 αφίχθησαν στο λιμάνι της Ηγουμενίτσας 7 κρουαζιερόπλοια με 7.623 επιβάτες, έναντι 6 -προφανώς μικρότερων- κρουαζιερόπλοιων το 2015 με 3.090 επιβάτες¹⁰⁷.
 - Καθώς ολοκληρώνεται η φάση επέκτασης των υποδομών του λιμένα και αναβάθμισης των υπηρεσιών του (ήδη η πρόοδος βρίσκεται στο 85%), εκτιμάται ότι η σημασία του στην ενίσχυση της επιβατικής κίνησης, ειδικά σε συνθήκες κατά τις οποίες διαγράφονται θετικές προοπτικές του τουρισμού στη χώρα μας για τα επόμενα χρόνια, θα είναι σημαντικός. Ειδικότερα, η δημιουργία Cruise Terminal μπορεί να δώσει σημαντική ώθηση στον τομέα της κρουαζιέρας, στοχεύοντας να αποτελέσει η Ηγουμενίτσα τα επόμενα χρόνια προορισμό κρουαζιέρας, προσελκύοντας τουρισμό «υψηλού επιπέδου» και συμβάλλοντας στη γενικότερη ανάπτυξη του τουρισμού της Θεσπρωτίας και της Ηπείρου συνολικά.
 - Σημειώνεται ότι ο Οργανισμός Λιμένος Ηγουμενίτσας ενεγράφη προσφάτως ως μέλος στην Ένωση Μεσογειακών Λιμένων «MedCruise», η οποία μετρά 55 μέλη που εκπροσωπούν 78 λιμένες γύρω απ' την περιοχή της Μεσογείου και της Μαύρης Θάλασσας, καθώς και 20 μέλη που αντιπροσωπεύουν εταιρείες τουρισμού ή πρακτόρευσης κρουαζιερόπλοιων. Έχει ως αποστολή την προώθηση της κρουαζιέρας στη Μεσόγειο και τις γειτονικές θάλασσες και παρέχει στα μέλη της βοήθεια στη δικτύωση στο χώρο, αλλά και την προώθηση και προβολή των δραστηριοτήτων τους.

Εταιρείες Κρουαζιέρας

Σύμφωνα με τα στοιχεία που προέρχονται από την ετήσια έκθεση για το 2013-2014 της εξειδικευμένης σε θέματα κρουαζιέρας διεθνούς έκδοσης «Cruise Industry News»¹⁰⁸, 4 είναι οι όμιλοι του χώρου και ελέγχουν, ήδη, το 84% των διαθέσιμων θέσεων σε κρουαζιερόπλοια παγκοσμίως. Αναμένεται δε να διατηρήσουν την ισχύ τους τουλάχιστον μέχρι το 2021, οπότε εκτιμάται ότι θα διαχειρίζονται το 93% της παγκόσμιας χωρητικότητας. Ενδεικτικό της παντοδυναμίας των «τεσσάρων» είναι το γεγονός πως το υπόλοιπο 16% της χωρητικότητας μοιράζονται σήμερα 50 μικρότερες εταιρείες, οι οποίες διαχειρίζονται συνολικά 126 πλοία.

¹⁰⁷ Ένωση Λιμένων Ελλάδος.

¹⁰⁸ Κρουαζιέρα: Ποιοι Είναι οι 4 Γίγαντες της Παγκόσμιας Αγοράς, Euro2day (2014).

- **Carnival Corporation:** Κυρίαρχος της αγοράς είναι ο αμερικανικός όμιλος Carnival Corporation, ο οποίος ελέγχει το 45,8% της παγκόσμιας χωρητικότητας, μέσω 10 διαφορετικών εταιρειών και στόλο 102 κρουαζιερόπλοιων. Ναυαρχίδα του ομίλου είναι η πανίσχυρη εταιρεία Carnival, η οποία αντιπροσωπεύει το 40% της διαθέσιμης χωρητικότητας του ομίλου. Την ισχυρή τριάδα του σχήματος συμπληρώνουν οι εταιρείες Princess (17% της χωρητικότητας του ομίλου) και Costa (πρώτη εταιρεία κρουαζιέρας στην Ευρώπη), με στόλο που αντιπροσωπεύει το 15% των διαθέσιμων θέσεων του αμερικανικού κολοσσού.
- **Royal Caribbean Cruises:** Τη δεύτερη θέση της παγκόσμιας κατάταξης διατηρεί η επίσης αμερικανική Royal Caribbean Cruises, η οποία ελέγχει 6 εταιρείες με 43 κρουαζιερόπλοια και διαχειρίζεται το 23,3% της παγκόσμιας χωρητικότητας. Ο όμιλος βασίζει την ισχύ του στην ομώνυμη εταιρεία («RCI»), η οποία αντιπροσωπεύει το 66% της συνολικής χωρητικότητας.
- **Norwegian Cruise Line:** Στην τρίτη θέση κατατάσσεται η Norwegian Cruise Line, με μερίδιο 8% της παγκόσμιας αγοράς.
- **MSC Cruises:** Την τετράδα της κορυφής συμπληρώνει η ανερχόμενη MSC Cruises, κορυφαία εταιρεία στην αγορά κρουαζιέρας στη Μεσόγειο, με μερίδιο 6,9%.

Μεγάλοι Τουριστικοί Οργανισμοί

Στην κατηγορία αυτή ανήκουν μεγάλοι tour operators, όπως οι εταιρείες TUI, Thomas Cook, ITS, DER Touristik, Neckermann Reisen, Cook Travel κ.λ.π., καθώς και μεγάλες διαδικτυακές πλατφόρμες τουριστικών υπηρεσιών όπως Booking.com, TripAdvisor, Trivago κ.λπ.

Τουριστικά Γραφεία με Εξειδίκευση στον Πολιτιστικό Τουρισμό

Υπάρχουν αρκετά εξειδικευμένα γραφεία στο εξωτερικό που προσφέρουν εκδρομές, είτε τυποποιημένες, είτε προσαρμοσμένες στις ανάγκες των πελατών. Ενδεικτικά μερικά από τα πλέον γνωστά είναι τα ακόλουθα:

- **Γερμανία:** Studiosus, Rundreisen, Gebeco, Olimar
- **Αγγλία:** Special Tours, Martin Randall Travel, JMB Travel, Inscape, Travel for the Arts, Cox & Kings, Andante Travels, Insight Vacations, Arblaster & Clarke, Saga
- **Γαλλία:** Arts et Vie, Intermèdes, Voyageurs du Monde, Terre Entière, Euridice Opéra, Clio

«Οι εταιρείες αυτές είναι εξειδικευμένες στον πολιτιστικό και θρησκευτικό τουρισμό που αναζητά την αυθεντικότητα στους προορισμούς, οι εκδρομές που προτείνουν είναι ακριβές και οι απαιτήσεις αντίστοιχες. Προγραμματίζουν 12 μήνες νωρίτερα τις προτάσεις τους, εκδίδουν νωρίς τις μπροσούρες τους και επιθυμούν έγκαιρη πληροφόρηση για τα πρακτικά θέματα της διοργάνωσης αυτών των εκδρομών όπως:

ωράρια και ημέρες λειτουργίας αρχαιολογικών χώρων και μουσείων, ωράρια ακτοπλοϊκών συγκοινωνιών, πληροφορίες για το κλείσιμο χώρων λόγω επισκευών, κ.λπ. Αυτές οι πληροφορίες θα μπορούσαν να υπάρχουν σε ιστοσελίδες κάθε μουσείου και αρχαιολογικού χώρου, όπως συμβαίνει στις περισσότερες περιπτώσεις στο εξωτερικό. Πρόσθετες πληροφορίες στην κάθε ιστοσελίδα για τις συλλογές και τα κυριότερα εκθέματα του μουσείου και του χώρου, μια σύντομη εξιστόρηση των κύριων γεγονότων που σημάδεψαν τον χώρο κ.λπ. θα έκαναν πιο ελκυστική την επίσκεψη, τόσο για τον επαγγελματία του ταξιδιωτικού γραφείου που θα σχεδιάσει την εκδρομή, όσο και για τον δυνητικό επισκέπτη.»¹⁰⁹

Αντίστοιχα με τα ξένα γραφεία, μικρότερης όμως εμβέλειας, υπάρχουν και καθιερωμένα παλαιότερα ελληνικά γραφεία, με έδρα την Αθήνα, τα οποία οργανώνουν τυποποιημένες εκδρομές στους κλασικούς αρχαιολογικούς χώρους -Επίδαυρος, Μυκήνες, Ολυμπία, Δελφοί, Μετέωρα- και πωλούνται είτε μέσω ξενοδοχείων, δημιουργώντας γκρουπ από πελάτες τους, είτε αυτοτελώς (π.χ. [Keytours](#), [Chat Tours](#)) και τα οποία, υπό προϋποθέσεις θα μπορούσαν να προσανατολίσουν τους πελάτες τους προς την Πολιτιστική Διαδρομή των Αρχαίων Θεάτρων της Ηπείρου.

Το ίδιο ισχύει και για νέα, μικρά ελληνικά εξειδικευμένα γραφεία που ασχολούνται με *tailor made* εκδρομές κατά παραγγελία, για μεγαλύτερα ή και μικρότερα γκρουπ, που αποζητούν την αυθεντικότητα και τις ιδιαιτερότητες του κάθε προορισμού και εναπόκειται στο κάθε γραφείο να σχεδιάσει προϊόντα που θα το διαφοροποιήσουν από τα υπόλοιπα και θα του δώσουν πρόσβαση στην νέα αυτή αγορά. Ενδεικτικά γραφεία στην Ελλάδα: [True Greece](#), [Discover Greek Culture](#), [Somewhere We Know](#).

Τουριστικά Γραφεία Εναλλακτικών Δραστηριοτήτων

Υπάρχουν αρκετά τουριστικά γραφεία εναλλακτικών δραστηριοτήτων που δραστηριοποιούνται στην Ήπειρο, είτε καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου, είτε εποχιακά. Η Πολιτιστική Διαδρομή θα μπορούσε να αποτελέσει τη βάση για συμπληρωματικές δραστηριότητες, στις οποίες αυτά ειδικεύονται.

Ενδεικτικά αναφέρονται τα ακόλουθα:

- **Αρτα:** [Via Natura](#) και [Tzoumerka Activities Center](#) στα Άγναντα Αρτας.
- **Θεσπρωτία:** [Riverdream Club](#) και [Pony Club Acheron](#) στη Γλυκή Θεσπρωτίας.
- **Ιωάννινα:** [Trekking Hellas](#) με δύο γραφεία, το ένα στο Μονολίθι Ιωαννίνων (περιοχές Πρέβεζας και Τζουμέρκων) και το άλλο στα Ιωάννινα για την περιοχή Ζαγοροχωρίων, [Fly and Fun](#) και [Fly Parapente Fly Paramotor](#) στα Ιωάννινα, [Rafting Athletic Center](#) στην Αρίστη Ζαγορίου, [Zagori Outdoor Activities](#) στους Κήπους Ζαγορίου, [Compass Adventures - Day Tours](#) στην Ελάτη Ζαγορίου, [White Pegasus Horse Ride and Treks Day Tours](#) και [Πάπιγκο Rafting](#) στο Πάπιγκο Ζαγορίου, [No Limits](#) στην Κόνιτσα, [Active Nature](#) και [Alpine Zone](#) στα Ζαγοροχώρια-Τζουμέρκα.

¹⁰⁹ Μελέτη Αναβάθμισης του Προϊόντος «Πολιτιστικός Τουρισμός» Μέσω Εργαλείων ΕΣΠΑ, INSETE & ΣΤΑΔΙΟΝ ΑΕ (2015).

- **Πρέβεζα:** *Acheron Kayak* στην Αμμουδιά Πρέβεζας, *Into the Wild Preveza* στο Κανάλι Πρέβεζας και *Eco Cruising-Enviromental Excursions Private Day Tours* στην Πρέβεζα.

Γραφεία Γενικού Τουρισμού

Στην κατηγορία αυτή υπάγονται όλα τα μεγάλα τουριστικά γραφεία που έχουν την έδρα τους στην Αθήνα ή τη Θεσσαλονίκη (*Ginis, Travel Plan, Manassis, Heronia* κ.λπ.), καθώς και αντίστοιχες επιχειρήσεις της Κέρκυρας και της Λευκάδας, στο σύνολο των οποίων πρέπει να προβληθεί για προώθηση η Πολιτιστική Διαδρομή, ώστε να τη συμπεριλάβουν στα τουριστικά πακέτα τους.

Το ίδιο ισχύει σε ακόμη μεγαλύτερο βαθμό και για τα τουριστικά γραφεία της Ηπείρου, τα οποία όμως καλούνται να εκσυγχρονίσουν και να βελτιώσουν τις υπηρεσίες τους, εάν θέλουν να επωφεληθούν από τη δυναμική της τουριστικής ανάπτυξης που προσφέρει η Διαδρομή.

Μια σύντομη περιήγηση στο διαδίκτυο όσον αφορά τα Ιωάννινα δείχνει ότι ελάχιστα γραφεία -μόλις 6 στα 10- διατηρούν ιστοσελίδα, εκ των οποίων μόνο τριών οι σελίδες είναι διαθέσιμες και στην αγγλική γλώσσα. Καλύτερη εμφανίζεται η κατάσταση στην Άρτα και την Πρέβεζα, ενώ ως καλό παράδειγμα θα μπορούσε να αναφερθεί το πιστοποιημένο Γραφείο Γενικού Τουρισμού *Kotsis Travel* στην Ηγουμενίτσα, το οποίο διατηρεί Δικτυακό Τύπο σε 10 γλώσσες και προσφέρει μεταξύ άλλων τουριστικά πακέτα ειδικού ενδιαφέροντος, όπως αθλητικού, θρησκευτικού, ιστορικού, πολιτιστικού, αλλά και τμήμα διοργάνωσης συνεδρίων κ.λπ.

Τουριστικά Καταλύματα

Τα τουριστικά καταλύματα υψηλού επιπέδου της περιοχής έχουν τη δυναμική να προβάλουν/προωθήσουν στους πελάτες τους τις επιμέρους διαδρομές κατά μήκος της Πολιτιστικής Διαδρομής των Αρχαίων Θεάτρων της Ηπείρου. Όσον αφορά το γεωγραφικό καταμερισμό τους, 9 απ' τα 11 συνολικά ξενοδοχεία 5 αστέρων της Ηπείρου και 57 από τα 89 ξενοδοχεία 4 αστέρων βρίσκονται στο νομό Ιωαννίνων. Έπεται ο νομός Πρέβεζας με 1 ξενοδοχείο 5 αστέρων και 17 ξενοδοχεία 4 αστέρων αντιστοίχως, και ο νομός Θεσπρωτίας με 1 και 13 αντιστοίχως¹¹⁰.

Επιπλέον, 40 καταλύματα απ' τα 109 που περιλαμβάνονται συνολικά στη λίστα Alpha Guide του Αθηνοράματος για την περιοχή της Ηπείρου έχουν γεωγραφική συνάφεια με την Πολιτιστική Διαδρομή: 20 στα Ιωάννινα, 2 στην Ηγουμενίτσα, 4 στα Σύβοτα, 8 στην Πάργα, 5 στην Πρέβεζα και 1 στην Άρτα. Για πολλά εξ αυτών μάλιστα συμπίπτουν και οι προτιμήσεις τουριστών που δημοσιεύουν τη σχετική αξιολόγηση στο TripAdvisor.

Τα καταλύματα στην Ήπειρο με γεωγραφική συνάφεια με την Διαδρομή τα οποία προτείνονται από τον Alpha Guide συνοψίζονται παρακάτω¹¹¹:

- **Άρτα:** *Βυζαντινό*.

¹¹⁰ Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο της Ελλάδας.

¹¹¹ Ήπειρος: Τα Καλύτερα 114 Ξενοδοχεία, Alpha Guide.

- **Θεσπρωτία:** Angelika Pallas, Perdika Resort, Domotel Agios Nikolaos, Sivota Diamond Spa Resort, Karavostasi Beach και The View Hotel.
- **Ιωάννινα:** Aar Hotel & Spa, Αγνάντιο, Antique, Arktos Mountain Hotel, Αρχονταρίκι, Δάφνη, Hotel Du Lac, Ellopia Point, Epirus Pallas, Essence Contemporary Living, Z Hotel, Haones Suites, Heritage Hotel Kalari, Golden Suites & Spa, Grand Serai Congress & Spa, Its Kale, Κάστρο, Metropolis, Mir Hotel, Mirtali Art Hotel, Olympic, Ορίζων, Παλλάδιον, Φρόντζου Πολιτεία και Φιλύρα.
- **Πρέβεζα:** Sesa Hotel, Dioni Boutique Hotel, daLUZ Boutique Hotel, Captain's House, Piges, Salvator Villas & Spa, Ακροπόλ, Villa Rosa, Ενετικό Resort, Bella Vista, Parga Beach Resort, Racconto Boutique Design Hotel και Hotel 1800.

15 μόνο ξενοδοχεία που βρίσκονται κοντά στην Διαδρομή έχουν ενταχθεί στην πρωτοβουλία του Ξενοδοχειακού Επιμελητηρίου Ελλάδας «Ελληνικό Πρωϊνό» για τον εμπλουτισμό του Πρωινού που προσφέρεται στα ελληνικά ξενοδοχεία με αγνά και μοναδικά προϊόντα της ελληνικής γης, καθώς και παραδοσιακά τοπικά εδέσματα της κάθε περιοχής της Ελλάδας.

Τα καταλύματα στην Ήπειρο με γεωγραφική συνάφεια με τη Διαδρομή, τα οποία έχουν ενταχθεί στην πρωτοβουλία «Ελληνικό Πρωϊνό» συνοψίζονται παρακάτω¹¹²:

- **Άρτα:** Μαρουσιώ.
- **Θεσπρωτία:** Sivota Diamond Spa Resort.
- **Ιωάννινα:** Αγνάντιο, Amfithea, Hotel Du Lac, Giotis Hotel, Metropolis και Φρόντζου Πολιτεία.
- **Πρέβεζα:** Ακταία, Dioni Boutique Hotel, Preveza City, Captain's House, Ionian Theoxenia, Margarona Royal και Parga Beach Resort.

Χώροι Εστίασης

Η λίστα Alpha Guide περιλαμβάνει και 34 -από τους συνολικά 60 της Ηπείρου- επιλεγμένους χώρους εστίασης που έχουν γεωγραφική συνάφεια με τη Διαδρομή, οι οποίοι συνοψίζονται παρακάτω¹¹³:

- **Άρτα:** Η Μυρταριά και Βουλιαγμένη.
- **Θεσπρωτία:** Ο Πατέρας, Συμπόσιο, Θάλεια, Καβούρια, Island Bar Restaurant, Ο Φύλακας, Τρεχαντήρι, Areti's και Βυθός.
- **Ιωάννινα:** Γάστρα, Ζαγορίσιος, Όμιλος, Πρεσβεία, Φύσα-Ρούφα, Πιπερίτσα, Wine Bar Siglitos, Μπουκιά-Μπουκιά και Open Minds Cafe.

¹¹² Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο της Ελλάδας.

¹¹³ Ήπειρος: Τα Καλύτερα 63 Εστιατόρια, Alpha Guide.

- **Πρέβεζα:** Sesa, Μυριούνης, Αμβρόσιος, Ψάθα, Τρελή Γαρίδα, Αλατοπίπερο, Απάγκιο, Κουρδιστό Πορτοκάλι, Baros, Filomila, Castello, Med Club, Saporì και Wine & Food by Sugar.

Μουσεία & Πινακοθήκες

- **Άρτα:** Αρχαιολογικό Μουσείο Άρτας, Δημοτική Πινακοθήκη Άρτας «Γ. Μόραλης» και Λαογραφικό Μουσείο Σκουφάς.
- **Θεσπρωτία:** Αρχαιολογικό Μουσείο Ηγουμενίτσας.
- **Ιωάννινα:** Αρχαιολογικό Μουσείο Ιωαννίνων, Μουσείο Ελληνικής Ιστορίας-Κέρινων Ομοιωμάτων «Παύλου Βρέλλη», Βυζαντινό Μουσείο Ιωαννίνων, Μουσείο Αργυροτεχνίας στα Ιωάννινα, Δημοτικό & Εθνογραφικό Μουσείο Ιωαννίνων, Μουσείο Ηπειρωτικής Λαϊκής Τέχνης «Κώστας Φρόντσος» και Δημοτική Πινακοθήκη Ιωαννίνων.
- **Πρέβεζα:** Αρχαιολογικό Μουσείο Νικόπολης, Paragaea Parga Old Olive-Oil Factory, Πινακοθήκη «Λέανδρος Σπαρτιώτης» και Λαογραφικό Μουσείο Δήμου Ζαλόγγου.

Τοπικά Προϊόντα

Τα τοπικά διατροφικά προϊόντα ανά κλάδο παραγωγής που κρίνονται πρόσφορα κατ' αρχήν, ως είδη, για να συμμετάσχουν στη Διαδρομή, έχουν επιλεγεί από το «Καλάθι Αγροτικών Προϊόντων της Περιφέρειας Ηπείρου»¹¹⁴. Πρόκειται για «προϊόντα που παράγονται ή μεταποιοούνται στην Ήπειρο, αναδεικνύουν την ταυτότητα της περιοχής, συνδέονται με την τοπική γαστρονομία και το διατροφικό της πρότυπο αποτελούν στοιχεία του ιδιαίτερου πολιτισμού της περιοχής και της Μεσογειακής Διατροφής και μπορούν να δώσουν ώθηση στην ανάπτυξή της». Προέρχονται απ' τους τομείς της ζωικής και φυτικής παραγωγής, της αλιείας, της υδατοκαλλιέργειας και της μελισσοκομίας και έχουν επιλεγεί και ενταχθεί στο «Καλάθι» μετά από διαβούλευση και συν-απόφαση της περιφερειακής αυτοδιοίκησης και του συνόλου των τοπικών παραγόντων (φορείς, παραγωγοί, υπηρεσιακοί παράγοντες κ.ά.). Είναι τα προϊόντα που και μπορούν και επιβάλλεται να επιδιωχθεί να συμμετάσχουν στη Διαδρομή.

Ειδική κατηγορία των διατροφικών προϊόντων αποτελούν τα προϊόντα υψηλής γαστρονομίας («delicatessen»), τα οποία μολονότι παράγονται σε περιορισμένες ποσότητες, παρουσιάζουν μεγάλη δυναμική, συνδεδεμένα με καινοτόμες προσπάθειες. Πολλά απ' αυτά εξάγονται ενώ άλλα βρίσκονται σε χώρους αγροτουριστικού ενδιαφέροντος.

Ανά κλάδο παραγωγής προτείνονται τα ακόλουθα:

- **Προϊόντα Επεξεργασίας Γάλακτος:** Τυριά (φέτα ΠΟΠ, γαλοτύρι ΠΟΠ, μετσοβόνη ΠΟΠ, κεφαλογραβιέρα ΠΟΠ, αλλά και μετσοβέλα, κεφαλοτύρι, ούρδα, μυζήθρα, ανθότυρο, γραβιέρα και κατσικίσιο τυρί), γάλα και γιαούρτι.

¹¹⁴ Καλάθι Αγροτικών Προϊόντων, Περιφέρεια Ηπείρου.

- **Προϊόντα Ζωϊκής Παραγωγής:** Κοτόπουλα και αυγά Ηπείρου (η πτηνοτροφία στην Ήπειρο αποτελεί τον πλέον δυναμικό κλάδο της ελληνικής κτηνοτροφίας, με υψηλή συγκέντρωση επιχειρήσεων, κυρίως στο λεκανοπέδιο των Ιωαννίνων, που φτάνει περίπου το 45% της παραγωγής πανελληνίως¹¹⁵), αρνάκι, κατσικάκι, χοιρινό Ηπείρου, λουκάνικα από ελάφι και αγριογούρουνο.
- **Προϊόντα Ιχθυοκαλλιέργειας:** Τσιπούρα, λαβράκι, χέλι, πέστροφα (όπως επίσης καπνιστό φιλέτο πέστροφας) και μύδια.
- **Προϊόντα Αλιείας:** Γαρίδα, σαρδέλα, κουτσομούρα, αυγοτάραχο, χέλι (όπως επίσης καπνιστό χέλι), σουπιά, χάβαρα (ψευτοκύδνα) Αμβρακικού, βατραχοπόδαρα Παμβώτιδας και χαβιάρι Άρτας.
- **Προϊόντα Οινοποιείας:** Οίνοι ΠΟΠ Ζίτσας (ΟΠΑΠ), Οίνοι ΠΓΕ Ιωαννίνων (Τοπικός Οίνος Ιωαννίνων) και ΠΓΕ Μετσόβου (Τοπικός Οίνος Μετσόβου), Τσίπουρο ΠΓΕ Ηπείρου και παλαιωμένο ξύδι.
- **Προϊόντα Φυτικής Παραγωγής:** Ελαιόλαδο ΠΓΕ Πρέβεζας, κονσερβολιά ΠΓΕ Άρτας, εσπεριδοειδή Ηπείρου (πορτοκάλια, μανταρίνια) και ακτινίδιο Ηπείρου.
- **Άλλα Διατροφικά Προϊόντα:** Ηπειρωτικό μέλι, παραδοσιακά γλυκά, γλυκά κουταλιού και ηδύποτα, παραδοσιακές Ηπειρώτικες πίτες, χειροποίητα ζυμαρικά και αρωματικά φυτά/βότανα.

Συμμετοχή στη Διαδρομή πρέπει να επιδιωχθεί και για τα προϊόντα λαϊκής τέχνης/δημιουργικού πολιτισμού της περιοχής της Ηπείρου, όπως τα είδη αργυροχοΐας (κοσμήματα, σκεύη, εκκλησιαστικά είδη, δώρα και διακοσμητικά αντικείμενα), αλλά και ξυλόγλυπτα, υφαντά και λοιπά σουβενίρ.

Προτεινόμενοι Παραγωγοί

Ανά κλάδο παραγωγής προτείνονται ενδεικτικά οι ακόλουθες επιχειρήσεις, φορείς και επαγγελματίες:

- **Φυσικό Μεταλλικό Νερό:** Ηπειρωτική Βιομηχανία Εμφιαλώσεων Βίκος ΑΕ και Χήτος ΑΒΕΕ Μεταλλικό Νερό Ζαγόρι.
- **Τυροκομικά/Γαλακτομικά:** Ήπειρος ΑΕΒΕ, Δωδώνη Αγροτική Βιομηχανία Γάλακτος Ηπείρου ΑΕ, Μπάφας ΑΕ, Καράλης ΑΕ, Τάτσης Βιοτεχνία Γάλακτος και Παπαδόπουλος-Τυροκομική Παραμυθιάς ΕΠΕ.
- **Κοτόπουλα:** Πτηνοτροφική Ιωαννίνων ΑΕ, Νισιάκος Πτηνοτροφικές Επιχειρήσεις ΑΒΕΕ (και η θυγατρική της Food Master Επεξεργασία Πουλερικών ΑΕΒΕ), Ζόριστα ΑΕ και Αγροτικός Πτηνοτροφικός Συνεταιρισμός Ιωαννίνων Πίνδος.
- **Κρέατα & Αλλαντικά:** Βιομηχανίας Κρέατος Ηπείρου ΒΙΚΗ (επιδιώκει δημιουργία νέου σήματος ποιότητας που θα μπορούσε να προσδώσει αναγνωρίσιμη ταυτότητα στο ελληνικό χοιρινό και να λειτουργήσει ως εργαλείο

¹¹⁵ Καλάθι Αγροτικών Προϊόντων, Περιφέρεια Ηπείρου.

εξωστρέφειας, μέσω του προγράμματος «Πράσινο Χοιρινό - Green Pork», το οποίο είναι καρπός της συνεργασίας των ΤΕΙ Ηπείρου, Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, πανεπιστημιακών ιδρυμάτων της Κίνας και της εταιρείας), Σιαπλαούρας (αρνιά), Γιώργος Τάσσος (λουκάνικα ελαφιού και αγριόχοιρου) και Μετσοβίτα (παραδοσιακά αλλαντικά).

- **Ιχθυοκαλλιέργειες/Αλιεύματα:** Β. Γείτονας & ΣΙΑ ΕΕ (καπνιστή πέστροφα και καπνιστό χέλι), Thesauri (χαβιάρι από αβγά οξυρύγχου), Σύνδεσμος Υδατοκαλλιεργητών Θεσπρωτίας, Θαλασσοοστιμιές Πρέβεζας (γαύρος, κουτσομούρα σαβόρο, σαρδέλλα παστή, αυγοτάραχο Αμβρακικού και γαρίδα μαρινάτη Αμβρακικού) και Μαύρη ΑΕ (αυγοτάραχο).
- **Κρασιά & Τσίπουρα:** Ζοίνος ΑΕ, Κατώγι & Στροφιλιά ΑΕ, Οινοποιεία Γιτάνη Μαρκατσέλης & Υιοί, Κτήμα Γκλίναβος, Οινοποιεία Πράσσου ΕΠΕ, Κτήμα Ες Αεί, Κτήματα Ευδοξία, Οινοποιείο Λαμπράκη, Κατερίνα Βαϊμάκη (παραδοσιακό ξύδι) και Ζεύκι (τσίπουρο).
- **Φρούτα:** ΒΙΟΚΗΠ ΑΕ (βιολογικά πορτοκάλια, μανταρίνια, ακτινίδια και λεμόνια με έντονη εξαγωγική δραστηριότητα), Krop Fruit (η πρώτη εταιρεία στην Ήπειρο σε εξαγωγές εσπεριδοειδών), Αγροτικός Συνεταιρισμών Εκμετάλλευσης Ακτινιδίων, Συσκευαστήριο Αγροτικών Προϊόντων «Γκίκας», Χρήστος Κολιός (ακτινίδια και πορτοκάλια).
- **Γλυκά:** Κολιονάσιος (μπακλαβάς) και Μαρμελωδία (γλυκά κουταλιού και μαρμελάδες).
- **Ηπειρώτικο Μέλι:** EBION Βιολογική Μελισσοκομία, Καλδάνης Θεόδωρος - Μέλι Ηπειρωτικής Γης, Μελισσοκομία Σόφιας, Σωτήρης Μακρής και Zalogo.
- **Αρωματικά Φυτά, Βότανα & Καλλυντικά:** Βιολογικά Βότανα Κομίνη (βιολογικά αρωματικά φυτά και βότανα), Ορεινή Γη - Highland (αρωματικά φυτά, βότανα και καρύδια), Αθανάσιος Μαργώνης, (αρωματικά φυτά και κεραλοφές), AGEMA (καλλυντικά με χρήση αυτοφυών βοτανων και αρωματικών της κοιλάδας της Δωδώνης) και Arogee (αρωματικά φυτά και βότανα).
- **Ελιές & Ελαιόλαδο:** Ελαιόλαδο Unique Άρτας, Ελιές Άρτας by Philippos Flavors, Konakis Olive Oil & Olives, Bio Green Olive Oil, Eperion και Pelagros.
- **Ζυμαρικά:** Μονολίθι, Σπανέλλη και Παραδοσιακά Ζυμαρικά Ηπείρου.
- **Σαλιγκάρια:** Σωτήρης Γιολδάσης (καπνιστά φιλέτα σαλιγκαριού).
- **Αγροτικοί Συνεταιρισμοί:** Αγροτικός Γυναικείος Συνεταιρισμός Ιωαννίνων (γλυκά του κουταλιού, γιαννιώτικες πίτες με χειροποίητο φύλο και τραχανάς), Αγροτικός Γυναικείος Συνεταιρισμός Θεσπρωτικού Πρέβεζας «Η Μικρή Λάκκα Σουλίου» (χυλοπίτες, πίτες, τραχανάς, γλυκά του κουταλιού, μαρμελάδες), Γυναικείος Αγροτικός, Βιοτεχνικός και Οικοτεχνικός Συνεταιρισμός Παραμυθιάς «Οι Σουλιώτισσες» (ζυμαρικά, πίτες, γλυκά του κουταλιού, τοπικά εδέσματα και είδη λαϊκής τέχνης), Αγροτικός Χειροτεχνικός Συνεταιρισμός Γυναικών Πέτα Άρτας (ηδύποτα, μαρμελάδες, γλυκά του κουταλιού, τραχανάς, πίτες, υφαντά

και είδη λαϊκής τέχνης), Αγροτικός Γυναικείος Συνεταιρισμός Παραποτάμου Θεσπρωτίας (γλυκά ταψιού και πίτες), Αγροτικός Συνεταιρισμός Γυμνότοπου Φιλιπιάδας Πρέβεζας (μαρμελάδες, λικέρ, γλυκά του κουταλιού, τραχανάς, πίτες, αρτοσκευάσματα και αρωματικά βότανα), Συνεταιριστική Γυναικών Παραποτάμου Παπαγεωργίου & ΣΙΑ ΟΕ (γλυκά ταψιού και πίτες) και Αγροτικός Οικοτεχνικός Συνεταιρισμός Γυναικών Βίγλας Άρτας (υφαντά παραδοσιακά προϊόντα).

6. Σύμφωνο Ανάπτυξης Με Επίκεντρο την Πολιτιστική Διαδρομή Αρχαίων Θεάτρων Ηπείρου

Παρά το διαφορετικό τους μέγεθος, αντικείμενο και χαρακτήρα, μια αεροπορική εταιρεία που εκτελεί δρομολόγια προς την Ήπειρο, έχει ακριβώς την ίδια προσδοκία από την επιτυχία της Διαδρομής, με αυτή που διατηρεί παραδοσιακή ταβέρνα σε ένα χωριό κοντά στη Νικόπολη, αλλά και ένα οινοποιείο που βρίσκεται μακράν της Διαδρομής, πλην όμως προμηθεύει με τα προϊόντα του καταστήματα εστίασης εντός της περιμέτρου της Διαδρομής: την αύξηση του κύκλου εργασιών και των εσόδων τους.

Στην αντίρροπη κατεύθυνση, αν και ασφαλώς όχι με το ίδιο ποσοστό συμμετοχής, και οι τρεις παραπάνω περιπτώσεις επιχειρήσεων μπορούν να συμβάλουν, αναλαμβάνοντας μερίδιο της ευθύνης που τους αναλογεί, στην επιτυχία της Διαδρομής, συμμετέχοντας στην υιοθέτηση του κοινού οράματος και ενσωματώνοντας στην πολιτική και τη λειτουργία τους κριτήρια, κανόνες και πρότυπα που έχουν από κοινού συμφωνηθεί ότι το υπηρετούν.

Το ΠΕΠ Ηπείρου «περιλαμβάνει τη σύνδεση του τοπικού ιδιωτικού τομέα με την Πολιτιστική Διαδρομή των Αρχαίων Θεάτρων της Ηπείρου, ώστε να κινητοποιηθεί η τοπική επιχειρηματικότητα για να στηρίξει και να αξιοποιήσει τις δυναμικές αναπτυξιακές δυνατότητες που προσφέρει το έργο»¹¹⁶.

Με επίγνωση των χαρακτηριστικών εκείνων που συνιστούν την παθογένεια των μικρομεσαίων επιχειρήσεων στη χώρα μας (μικρό μέγεθος, έλλειψη τεχνογνωσίας και πιστοποίησης, χαρακτήρας οικογενειακής επιχείρησης κ.λπ.) και τις καθιστούν αυτομάτως αδύναμο κρίκο στην αλυσίδα των συνεργασιών που απαιτούνται, αλλά και της δύσκολης οικονομικής συγκυρίας των τελευταίων χρόνων, στο ΠΕΠ της Ηπείρου αναφέρεται «ότι οι αναπτυξιακές ανάγκες της περιοχής συνδέονται μεταξύ άλλων και με την άμβλυνση των δομικών προβλημάτων των μικρομεσαίων επιχειρήσεων».

Η δε στρατηγική τουρισμού του νέου ΠΕΠ ζητά «ανάπτυξη επιχειρηματικότητας σε νέες μορφές τουρισμού, ποιοτική και περιβαλλοντική αναβάθμιση των υποδομών, τήρηση συστημάτων διαχείρισης και εξασφάλιση ποιότητας, ανάπτυξη συνεργειών με τον αγροδιατροφικό, βιοτεχνικό και πολιτιστικό τομέα, αξιοποίηση νέων τεχνολογιών στη διαχείριση και προβολή των επιχειρήσεων»¹¹⁷.

Χρηματοδοτικά εργαλεία υπάρχουν, όπως αναφέρεται άλλωστε και αναλυτικά στην ενότητα που ακολουθεί για τη στόχευση της Διαδρομής όσον αφορά κρατικές

¹¹⁶ Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιφέρειας Ηπείρου 2015-2019, Περιφέρεια Ηπείρου (2015).

¹¹⁷ Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιφέρειας Ηπείρου 2015-2019, Περιφέρεια Ηπείρου (2015).

ενισχύσεις, ενώ και η πολιτική ηγεσία της Περιφέρειας στηρίζει ενεργά το έργο. Υπενθυμίζεται ότι η Πολιτιστική Διαδρομή των Αρχαίων Θεάτρων της Ηπείρου είναι η πλέον ώριμη από τις συνολικά 9 που έχουν προταθεί, με τα περισσότερα από τα έργα που προβλέπονται να έχουν ενταχθεί στο ΠΕΠ Ηπείρου, ενώ προτείνεται ως Διαχειριστής της Διαδρομής η Αναπτυξιακή Ηπείρου¹¹⁸.

Έτσι, κι ενώ θεωρητικά υπάρχουν πολύ μεγάλες δυνατότητες ανάπτυξης της Διαδρομής και της σύνδεσής της με την τοπική οικονομία και επιχειρηματικότητα, όπως και τους άλλους φορείς της περιοχής, αυτή η πορεία δεν είναι ούτε εύκολη, ούτε προφανής, ούτε αυτονόητη.

Όπως σημείωνε ο μελετητής και στην προηγούμενη μελέτη που εκπόνησε για λογαριασμό του Διαζώματος «κρίσιμος παράγοντας στην επιτυχία του εγχειρήματος είναι ο σχεδιασμός της «επόμενης ημέρας»: ο τρόπος οργάνωσης, η νομική μορφή της συνεργασίας, το εύρος και η έκταση εφαρμογής, ο δημόσιος, ιδιωτικός ή μικτός χαρακτήρας της πρωτοβουλίας, οι προϋποθέσεις συμμετοχής, τα αναγκαία βήματα και η σειρά με τα οποία πρέπει να γίνουν».

Η «επόμενη ημέρα», λοιπόν, βρίσκει την Περιφέρεια Ηπείρου με χαμηλούς δείκτες ανάπτυξης και χαμηλές εισροές τουριστών, συγκριτικά με τις υπόλοιπες περιφέρειες της χώρας, με ένα νέο για τα ελληνικά δεδομένα τουριστικό προϊόν, το οποίο μάλιστα δεν έχει ακόμη αναγνωρισθεί ως προϊόν ευρύτερα. Παράλληλα, η σύνδεση του προϊόντος με την τοπική οικονομία και την παραγωγικότητα, καθώς και η αλληλοτροφοδότησή τους, οδηγούν στην ανάγκη να επαναδιατυπωθούν πρακτικές συνεργασιών, με βάση τις θετικές και αρνητικές πλευρές που η εμπειρία συνεργατικών σχημάτων στη χώρα μας έχει αναδείξει.

6.1. Περιγραφή της Προτεινόμενης Δικτύωσης

Μείζων στόχος στην προκειμένη περίπτωση είναι ένα αντιγραφειοκρατικό σύμφωνο ποιότητας και ανάπτυξης που θα εφαρμοστεί από τη μεγάλη πλειοψηφία των επιχειρήσεων που βρίσκονται τόσο κατά μήκος της Διαδρομής, όσο και στο σύνολο, ει δυνατόν, της Περιφέρειας Ηπείρου, με συνέπεια τη δημιουργία μιας εξαιρετικά θετικής εικόνας στον επισκέπτη για το σύνολο των εμπειριών του προορισμού, πράγμα που θα διευκόλυνε τη διαδικασία της αναπτυξιακής ανάφλεξης σε ολόκληρη την Ήπειρο.

Για το σκοπό αυτό έχει πολύ μεγάλη σημασία να τεθούν τέτοια κριτήρια συμμετοχής (αναφέρθηκαν κάποια ενδεικτικά σε προηγούμενη ενότητα), έτσι ώστε να μπορούν όλοι ή σχεδόν όλοι όσοι θα βρεθούν στο δρόμο των επισκεπτών της Διαδρομής και της Ηπείρου να υιοθετήσουν σε πρώτη φάση τουλάχιστον τα απολύτως βασικά και απαραίτητα. Σε αμέσως επόμενη φάση, καθώς οι συμμετέχοντες θα αποκομίζουν τα αναπτυξιακά οφέλη και θα γίνονται συνείδηση τα πλεονεκτήματα των κανόνων ποιότητας, θα μπορούν να ενσωματώνονται στο σύμφωνο νέες προδιαγραφές ποιότητας, ανεβάζοντας αντιστοίχως και την κλίμακα αξιολόγησης.

¹¹⁸ Βασίζεται στα κείμενα του Γιάννη Ζηρίνη «Οι Επόμενες Φάσεις του Έργου της Ηπείρου» & «Η Πρόταση του Διαζώματος για το νέο ΕΣΠΑ», όπως επίσης και σε συζητήσεις με τον ίδιο.

Προς τούτο κατατείνει και η εμπειρία της εφαρμογής 19 Τοπικών Συμφώνων Ποιότητας στη χώρα μας, τα οποία κατοχυρώθηκαν μέσω του προγράμματος LEADER («Τοπική Ανάπτυξη με Πρωτοβουλία Τοπικών Κοινοτήτων»)¹¹⁹, η πλειονότητα των οποίων ή έχει σταματήσει να λειτουργεί ή υπολειπουργεί. Όπως βεβαιώνουν στελέχη που πρωτοστάτησαν στη συγκρότηση των τοπικών συμφώνων εκείνης της περιόδου, μεταξύ των άλλων αιτίων αποτυχίας, όπως η λήξη χρηματοδότησης, συγκαταλέγεται το γεγονός ότι «ο γραφειοκρατικός και διαχειριστικός πήχης των Τοπικών Συμφώνων, σε περιοχές μη αναπτυγμένες και με επιχειρήσεις με λίγους ανθρώπινους πόρους, είχε τεθεί τόσο ψηλά ώστε ελάχιστοι ενδιαφέρονταν να ασχοληθούν με τη δύσκολη άσκηση της υπερπήδησής του. Κατέληξαν λοιπόν να εφαρμόζονται από εκείνες τις λίγες επιχειρήσεις που είχαν ήδη υψηλά πρότυπα ποιότητας. Δηλαδή, από αυτές που το είχαν λιγότερο ανάγκη και λόγω του μικρού τους αριθμού δεν μπορούσαν να αλλάξουν τη συνολική εικόνα του προορισμού»¹²⁰.

Παρόμοια αποτελέσματα -μόνο 7 επιχειρήσεις της Ηπείρου εντάχθηκαν σε αυτό- είχε και το έργο «Μεσογειακός Τρόπος Ζωής» που υλοποιήθηκε στο πλαίσιο του Προγράμματος Ευρωπαϊκής Εδαφικής Συνεργασίας Ελλάδα-Ιταλία 2007-2013¹²¹, προσβλέποντας στη δημιουργία ενός κοινού Δικτύου με την επωνυμία «MedLS», με σκοπό τη συγκέντρωση των διαχρονικών αξιών της Μεσογείου υπό ένα συλλογικό εργαλείο που αφορούσε τον πολιτισμό, τα τοπικά προϊόντα, τη χειροτεχνία, τη φύση, τα τρόφιμα και την ευεξία που εκπροσωπεί η μεσογειακή δίαιτα και οι διατροφικές συνήθειες.

Να σημειωθεί ότι με την υπουργική απόφαση του υπουργείου Παραγωγικής Ανασυγκρότησης, Περιβάλλοντος και Ενέργειας περί «καθορισμού των όρων και των απαιτήσεων παραγωγής και διάθεσης τροφίμων οικοτεχνικής παραγωγής και των διαδικασιών καταχώρισης των μονάδων παρασκευής αυτών στο Κεντρικό Ηλεκτρονικό Μητρώο Οικοτεχνίας («ΚΗΜΟ»)¹²² τίθενται οι ελάχιστοι αναγκαίοι κανόνες που επιτρέπουν, ρυθμίζουν και διευκολύνουν την άσκηση επαγγελματικής δραστηριότητας μικρών παραγωγών τοπικών προϊόντων.

Η Μορφή της Συνεργασίας

Προτείνουμε ως προσφορότερη μορφή συνεργασίας τη δημιουργία ενός Τοπικού Συμφώνου Υποστήριξης & Ανάπτυξης της Διαδρομής των Αρχαίων Θεάτρων της Ηπείρου («Σύμφωνο»), το οποίο θα στηρίζεται στην υπογραφή από τους συμμετέχοντες «Μνημονίου Συνεργασίας», σχέδιο του οποίου επισυνάπτεται.

Βασικά χαρακτηριστικά του προτεινόμενου Μνημονίου Συνεργασίας είναι τα ακόλουθα:

- Απευθύνεται σε **επαγγελματίες, επιχειρήσεις, οργανισμούς και φορείς** ιδιωτικού, κοινωφελούς και δημόσιου χαρακτήρα, με ομοειδή ή συμπληρωματικά χαρακτηριστικά, οι οποίοι σχετίζονται με τη «Διαδρομή» και συναποφασίζουν να συνεργαστούν σε **εθελοντική βάση, με αυτοδέσμευση**, προκειμένου να προωθήσουν τη Διαδρομή και την ευρύτερη περιοχή της

¹¹⁹ LEADER/CLLD, The European Network for Rural Development.

¹²⁰ Μελέτη Υποβάθρου: Πιθανολογούμενα Έσοδα της Πολιτιστικής Διαδρομής στα Αρχαία Θέατρα της Ηπείρου, Τόπος Συμβουλευτική, 2015.

¹²¹ Δίκτυο Επιχειρήσεων με Τοπικά Προϊόντα, epirusPost.gr (2014).

Ηπείρου ως προορισμό, με κοινό όραμα τη βελτίωση της ποιότητας των προσφερόμενων υπηρεσιών και προϊόντων.

- **Δικαίωμα συμμετοχής** έχουν όσοι από τις ως άνω κατηγορίες ασκούν δραστηριότητα ή οποία βρίσκεται σε **γεωγραφική**, ή/και **λειτουργική συνάφεια** και **αλληλεπίδραση** με τη «Διαδρομή» και την ευρύτερη περιοχή της Περιφέρειας Ηπείρου.
- Επιδιώκεται η **ευρύτερη δυνατή συμμετοχή**, έτσι ώστε να συγκροτηθεί μια ισχυρή ομάδα, τα μέλη της οποίας, αποδεχόμενα τους κανόνες του Συμφώνου, τόσο **μεμονωμένα**, όσο και -κυρίως- **μέσω συνεργειών**, αποδέχονται την τοπική στρατηγική ανάπτυξης, ενσωματώνουν στην πολιτική και τη λειτουργία τους στοιχεία της **τοπικής ταυτότητας**, συντελούν στη δημιουργία του **καλού ονόματος** του νέου τουριστικού προϊόντος (του brand name της Διαδρομής), ενώ συνδράμουν σε αυτό και το διαφυλάσσουν ως μια **«συλλογική περιουσία»**, λειτουργώντας ως πρεσβευτές των άλλων μελών, της ομάδας ως οντότητας και της περιοχής.
- Καθιερώνονται ως ελάχιστα, κριτήρια συμμετοχής που **δεν αποθαρρύνουν** με δαιδαλώδεις και κοστοβόρες διαδικασίες τις **μικρότερες επιχειρήσεις** απ' το να προσέλθουν στο Σύμφωνο. Αντιθέτως, αυτές «επιβραβεύονται», στο μέτρο που ενσωματώσουν μια πολιτική **αλλαγών και αυτοβελτίωσης** και επιδείξουν σταθερότητα στην αξία του διαρκούς εκσυγχρονισμού τους, ώστε να καταστούν ανταγωνιστικές. Τα ισχύοντα συστήματα πιστοποίησης λαμβάνονται υπόψιν.
- «Μικροί» και «μεγάλοι» αποτελούν ένα **ενιαίο σύνολο** που εμπνέεται και εργάζεται για τον ίδιο στόχο. Η συμβολή του κάθε μέρους δεν αποτιμάται μόνο σε οικονομικούς δείκτες, αλλά και μέσα από τις συνέργειες που αξιοποιεί και από την αποτύπωση και τη σταθερότητα της διάθεσης για ενσωμάτωση της καινοτομίας, της ψηφιακής τεχνολογίας και των τοπικών πολιτιστικών στοιχείων στη λειτουργία μιας μονάδας. Ωστόσο, οι εταίροι που θα θελήσουν να συμμετάσχουν στο Σύμφωνο και έχουν και τη βούληση και την οικονομική δυνατότητα να το πράξουν, καλούνται σε δεύτερη φάση, μέσω ενός **περιορισμένου οικονομικού πόρου** που θα λειτουργήσει συμπληρωματικά με άλλες πηγές χρηματοδότησης και θα διευκολύνει την διάρκεια και αντοχή της πρωτοβουλίας, να δείξουν έμπρακτα τη συμμετοχή τους στην ισχυροποίηση της κοινής προσπάθειας. Σε πρώτη φάση θα αναζητηθούν οικονομικοί πόροι από τον ιδιωτικό τομέα με τη μορφή χορηγιών από τις μεγαλύτερες επιχειρήσεις που θα συμμετάσχουν στο Σύμφωνο.
- Παρέχεται στους συμμετέχοντες στο Σύμφωνο, υπό την προϋπόθεση της πλήρωσης συγκεκριμένων κριτηρίων που τίθενται ανά επίπεδο, το **Σήμα της Διαδρομής**, ως ένδειξη/αποτύπωση της ποιότητας των υπηρεσιών και προϊόντων που προσφέρουν, με τη φιλοδοξία να καθιερωθεί στην εξέλιξή του στην εσωτερική και διεθνή τουριστική αγορά ως αξιόπιστο και υψηλού κύρους σήμα ποιότητας.
- Ενθαρρύνονται και αξιοποιούνται οι **συνέργειες** μεταξύ των «συμπρωταγωνιστών» (παρόχων υπηρεσιών και δημιουργών της εικόνας) του

νέου τουριστικού προϊόντος της Πολιτιστικής Διαδρομής των Αρχαίων Θεάτρων της Ηπείρου, **αυξάνοντας την επισκεψιμότητα** της περιοχής ενδιαφέροντος και την **ανταγωνιστικότητα** των επί μέρους συμμετεχόντων.

- Αποδίδεται μεγάλη σημασία στη **συμμετοχή σε προγράμματα κατάρτισης/ενημέρωσης/ευαισθητοποίησης** εργοδοτών, εργαζομένων και αυτοαπασχολούμενων, τα οποία θα βελτιώσουν τις γνώσεις, δεξιότητες και ικανότητές τους, θα αναπτύξουν την επιχειρηματική κουλτούρα και τη συνεργατικότητα, και θα ενισχύσουν τον αναπτυξιακό χαρακτήρα των μικρομεσαίων επιχειρήσεων.
- Προσδιορίζεται μια **πενταετία** ως χρόνος ισχύος του Συμφώνου (με δυνατότητα επέκτασης ή ενδιάμεσης μετεξέλιξης σε άλλη νομική μορφή). Ο πρώτος χρόνος θα είναι προπαρασκευαστικός, με **ήπιο βαθμό εμπλοκής** στην πρώτη φάση της προσπάθειας, έτσι ώστε να υπάρχει ο χρόνος -χωρίς πιεστικές επιλογές και δεσμεύσεις- να δημιουργηθεί το **αναγκαίο κεφάλαιο εμπιστοσύνης**, που η εμπειρία μας από την προώθηση άλλων δικτυώσεων αποδεικνύει ότι αποτελεί απολύτως **αναγκαία προϋπόθεση** για την τελική επιτυχία μιας τέτοιας πρωτοβουλίας, αλλά και να προχωρήσουν τα μέλη στις αναγκαίες προσαρμογές που απαιτούνται.
- Αναγνωρίζεται η **θετική εμπλοκή της Περιφέρειας Ηπείρου**, η οποία, προτείνοντας την Αναπτυξιακή Ηπείρου ως επιχειρησιακό βραχίονα της προώθησης της Διαδρομής ως τουριστικό προορισμό, καλείται εμπράκτως να υποστηρίξει τη σύνδεσή της με την τοπική οικονομία, αλλά και να προσδιορίσει/ διασφαλίσει τους όρους, τις προϋποθέσεις και τα αναγκαία βήματα που θα δημιουργήσουν το **αναγκαίο κλίμα εμπιστοσύνης** μεταξύ του ιδιωτικού και του δημόσιου τομέα και θα θέσουν στέρεες βάσεις για τη **βιωσιμότητα** του εγχειρήματος.
- Επιπλέον η Αναπτυξιακή Ηπείρου, με βάση το νομοθετικό πλαίσιο και τους διαθέσιμους οικονομικούς πόρους, καλείται να αναλάβει πρωτοβουλίες **εκπαίδευσης, αξιολόγησης, διαπίστωσης της τήρησης των κανόνων και ελέγχου** των συμφωνηθέντων και **μεταφοράς τεχνογνωσίας**, στις οποίες συμφωνούν να συμπράξουν τα μέλη του Συμφώνου. Θα καταθέτει προτάσεις χρηματοδότησης προγραμμάτων που υπηρετούν το συνολικό εγχείρημα και τους σκοπούς του Συμφώνου και θα διασφαλίζει όλα τα αναγκαία μέσα που θα προβάλουν και θα προάγουν στο εσωτερικό και το εξωτερικό το νέο τουριστικό προϊόν ως ταξιδιωτικό προορισμό.
- Το **Σύστημα Διοίκησης** οφείλει -και αυτό- να χτίζει σχέσεις εμπιστοσύνης ανάμεσα στα μέρη που συμπράττουν, με την **εκπροσώπηση**, χωρίς αποκλεισμούς όλων των πλευρών και στα Όργανα Διοίκησης. Η συμμετοχή επίσης **προσωπικότητας γνωσμένου κύρους**, μπορεί να προσδώσει προστιθέμενη αξία, αλλά και να διευκολύνει ένα τόσο σύνθετο, στα πρώτα τουλάχιστον βήματά του έργο. Στην πρώτη φάση, η διοίκηση θα επιλεγεί από όλους τους συμμετέχοντες, με πρωτοβουλία της Αναπτυξιακής Ηπείρου και τη λογική της ομοφωνίας («by consensus»). Στη δεύτερη φάση, μετά από μια

τριετία εφαρμογής του συμφώνου, η επιλογή της νέας διοίκησης θα γίνει με εκλογή των εκπροσώπων των άλλων, πλην της Αναπτυξιακής Ηπείρου, από τα οικονομικά ενήμερα μέλη του Συμφώνου.

6.2. Σχέδιο Μνημονίου Συνεργασίας

Τοπικό Σύμφωνο Υποστήριξης & Ανάπτυξης της Πολιτιστικής Διαδρομής των Αρχαίων Θεάτρων της Ηπείρου

για την προώθηση και αξιοποίηση της «Πολιτιστικής Διαδρομής των Αρχαίων Θεάτρων της Ηπείρου» («Διαδρομή») και τη σύνδεσή της με την τοπική οικονομία της περιοχής.

Στα Ιωάννινα, σήμερα, [ημερομηνία], οι παρακάτω συμβαλλόμενοι:

- 1.
- 2.
- 3.

[..... κ.λπ.]

συμφωνούμε και συναποφασίζουμε με το παρόν να συνεργαστούμε σε εθελοντική βάση προκειμένου να προωθήσουμε ένα κοινό για την περιοχή μας όραμα που αφορά στην προώθηση και αξιοποίηση της Πολιτιστικής Διαδρομής των Αρχαίων Θεάτρων της Ηπείρου, ως επώνυμου τουριστικού προϊόντος, και τη σύνδεσή της με την τοπική οικονομία της περιοχής.

Προς την κατεύθυνση αυτή αποδεχόμαστε ανεπιφύλακτα τους όρους του παρακάτω Μνημονίου Συνεργασίας, όσων συμμετέχουν σήμερα ή/και θα προσέλθουν στο μέλλον στο Τοπικό Σύμφωνο Υποστήριξης & Ανάπτυξης της Πολιτιστικής Διαδρομής των Αρχαίων Θεάτρων της Ηπείρου («Σύμφωνο»).

Μνημόνιο Συνεργασίας

Εισαγωγή

Το Τοπικό Σύμφωνο Υποστήριξης & Ανάπτυξης της Διαδρομής των Θεάτρων της Ηπείρου είναι μια εθελοντική, συλλογική, πρωτοβουλία επαγγελματιών, επιχειρηματιών, φορέων και οργανισμών του ιδιωτικού, κοινωφελούς και δημόσιου τομέα, η δραστηριότητα των οποίων βρίσκεται σε γεωγραφική, ή/και λειτουργική συνάφεια με την Πολιτιστική Διαδρομή των Αρχαίων Θεάτρων της Ηπείρου, για την υποστήριξη και ανάπτυξη της Διαδρομής, με βάση την ποιότητα των παρεχόμενων στο ευρύτερο πλαίσιο της προϊόντων και υπηρεσιών, και τη σύνδεσή της με την τοπική οικονομία, ώστε να καταστεί ένας υψηλού επιπέδου αναγνωρίσιμος τουριστικός προορισμός. Λειτουργεί ως συνδετικός κρίκος μεταξύ των παραγωγικών τομέων της οικονομίας της Περιφέρειας Ηπείρου και ως όχημα ανάπτυξης του πολιτιστικού και ευρύτερου τουρισμού στην περιοχή.

Όσοι αποδέχονται το πνεύμα και τους όρους του παρόντος Μνημονίου Συνεργασίας, συνομολογούν ότι θα εργαστούν και συνεργαστούν, αυτοδεσμευόμενοι, για την τήρηση προδιαγραφών ποιότητας στις παρεχόμενες υπηρεσίες στην ευρύτερη περιοχή της «Διαδρομής», ώστε το υλικό και άυλο πολιτισμικό σύνολο, συνδεδεμένο με το ανθρωπογενές και φυσικό περιβάλλον, να λειτουργεί ως «υψηλού επιπέδου ξεναγός της τοπικής ταυτότητας» ενός εξαιρετικού και με πολλές δυνατότητες τουριστικής ανάπτυξης τόπου, όπως είναι η Ήπειρος.

Έχοντας την πολιτική υποστήριξη της Περιφέρειας Ηπείρου, καθώς και την τεχνική συνδρομή της αναπτυξιακής της εταιρείας «Αναπτυξιακή Ηπείρου ΑΕ» («Αναπτυξιακή Ηπείρου»), η οποία προτείνεται ως Διαχειριστής του έργου ανάπτυξης της Διαδρομής ως τουριστικού προϊόντος, το Σύμφωνο συγκροτείται από ένα σύνολο κανόνων, οι οποίοι λειτουργώντας εντός του θεσμικού πλαισίου της Πολιτείας, καθορίζουν ειδικότερες προδιαγραφές για τους εταίρους και ενισχύουν συνέργειες που βελτιώνουν την ποιότητα και προσδίδουν ταυτότητα στις παρεχόμενες τουριστικές υπηρεσίες στην περιοχή.

Σκοποί

Οι σκοποί του Συμφώνου είναι οι ακόλουθοι:

- Η **σύνδεση της Διαδρομής** με την τοπική οικονομία και επιχειρηματικότητα.
- Η **ανάδειξη της ευρύτερης περιοχής** της Διαδρομής, στην Ελλάδα και το εξωτερικό, ως επώνυμου τουριστικού προϊόντος, στο οποίο αποτυπώνονται τουριστικές υπηρεσίες αναβαθμισμένης ποιότητας και ταυτότητας της περιοχής.
- Η **δημιουργία εστίας ποιότητας** στην «καρδιά» της Διαδρομής, ως σημείο αναφοράς για τους επισκέπτες και οδηγό για τους φορείς, τις επιχειρήσεις και τους παραγωγούς της ευρύτερης περιοχής, η επιτυχία της οποίας μπορεί να συμβάλλει στην ενσωμάτωση του προτύπου στο σύνολο της Περιφέρειας.

Βασικές Αρχές

- **Αυτοδέσμευση:** Οι συμμετέχοντες αντιλαμβάνονται την αξία της συλλογικής προσπάθειας και προσέρχονται σ' αυτήν όχι γιατί μια θεσμική ή ισχυρή νομική δέσμευση τους το επιβάλλει, αλλά με την ισχυρή πεποίθηση ότι παρά τα διαφορετικά χαρακτηριστικά ή οικονομικά μεγέθη, αποτελούν ένα ενιαίο σύνολο, το οποίο μπορεί να προσδώσει προστιθέμενη αξία στη «Διαδρομή», προς όφελος των ιδίων και της περιοχής γενικότερα.
- **Εμπιστοσύνη & Συνέργειες:** Επιδιώκεται η εμπέδωση κλίματος εμπιστοσύνης και ενθαρρύνονται και αξιοποιούνται συνέργειες μεταξύ των μελών, ως ο ισχυρότερος παράγοντας που θα προσδώσει προστιθέμενη αξία στην Διαδρομή και θα αποτελέσει κύριο συστατικό της επιτυχίας της. Μέσω των συνεργειών καθίσταται αποδοτική η διαχείριση της «συλλογικής περιουσίας», καθώς οι συμμετέχοντες λειτουργούν ταυτοχρόνως ως πρεσβευτές των άλλων μελών, της ομάδας ως οντότητας και της περιοχής.

- **Ευρεία Συμμετοχή:** Καθορίζονται απλοί κανόνες και μέτρα ποιότητας, ώστε να επιτευχθεί η ευρύτερη δυνατή συμμετοχή. Καθιερώνονται κριτήρια συμμετοχής που δεν αποθαρρύνουν με δαιδαλώδεις και κοστοβόρες διαδικασίες τις μικρότερες επιχειρήσεις να προσέλθουν στο Σύμφωνο. Αντιθέτως, διαβάζοντας τα κριτήρια, ο καθένας μπορεί αμέσως να αισθανθεί ότι τον αφορούν και ότι εύκολα μπορεί να μετέχει στο Σύμφωνο. Τα μέλη του Συμφώνου αποτελούν ένα ενιαίο σύνολο που εμπνέεται και εργάζεται για τον ίδιο στόχο. Η συμβολή του κάθε μέρους δεν αποτιμάται μόνον σε οικονομικούς δείκτες, αλλά κυρίως μέσα από τις συνέργειες που διενεργεί και από την αποτύπωση και τη σταθερότητα της διάθεσης για την ενσωμάτωση της καινοτομίας, της ψηφιακής τεχνολογίας και των τοπικών πολιτιστικών στοιχείων στη λειτουργία μιας μονάδας.
- **Κατάρτιση:** Αποδίδεται μεγάλη σημασία στη συμμετοχή σε προγράμματα κατάρτισης, εκπαίδευσης, ενημέρωσης, ευαισθητοποίησης, εργοδοτών, εργαζομένων και αυτοαπασχολούμενων, όχι για να δώσουν εξετάσεις και να βαθμολογηθούν απ' αυτών, αλλά για να κατανοήσουν και να αισθανθούν πιο οικείο το περιβάλλον και τα εργαλεία μέσα από τα οποία αναπτύσσεται ένα νέο τουριστικό προϊόν που φιλοδοξεί να έχει διεθνή απήχηση. Παράλληλα, η συμμετοχή τους στα παραπάνω προγράμματα θα βελτιώσει τις γνώσεις, δεξιότητες και ικανότητές τους, θα αναπτύξει την επιχειρηματική τους κουλτούρα και θα ενισχύσει τον αναπτυξιακό χαρακτήρα των μικρομεσαίων επιχειρήσεων.
- **Αξιολόγηση:** Στην καθημερινή πρακτική, αυτός που τελικά κρίνει μια υπηρεσία, ή ένα προϊόν είναι ο πελάτης τους: χρήστης ή αγοραστής. Η παραδοχή αυτή ενσωματώνεται ως κριτήριο αξιολόγησης μέσα από την υποχρεωτική δίγλωσση παρουσία στο διαδίκτυο της επιχείρησης ή του μέλους και -κυρίως- τη λειτουργία (διαδικτυακή και με μήνυμα SMS από το κινητό τηλέφωνο) της υπηρεσίας «Διαχείρισης Παρατηρήσεων & Παραπόνων». Αντί δηλαδή να ωθούνται εκατοντάδες επιχειρήσεις σε βαριές διαδικασίες πιστοποίησης κατά την έναρξη αυτής της προσπάθειας για τις οποίες δεν έχουν ούτε το χρόνο, ούτε τον τρόπο, ούτε τα χρήματα να ανταποκριθούν, θα αξιολογούνται καθημερινά, ανταποκρινόμενες ή μη σε κριτήρια ποιότητας, μέσα απ' την οπτική γωνία των πελατών τους. Η διαδικασία αυτή αντιμετωπίζει τον ξένο κυρίως επισκέπτη ως έναν μοναδικό και όχι περιστασιακό πελάτη, απ' το βαθμό ικανοποίησης του οποίου εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό η από «στόμα σε στόμα» («word of mouth») προβολή του προορισμού, μετά την επιστροφή του στην πατρίδα του. Ισχύοντα συστήματα πιστοποίησης λαμβάνονται υπόψιν για τη δεύτερη βαθμίδα του Σήματος Ποιότητας.
- **Ανάδειξη των Τοπικών Προϊόντων:** Η χρήση και προβολή τοπικών προϊόντων, σε συνδυασμό με τη γαστρονομική παράδοση, γίνονται στα χέρια των μελών του Συμφώνου «εργαλείο δημιουργίας εικόνας» στους επισκέπτες για την ταυτότητα της Διαδρομής και της Ηπείρου, ως νέου τουριστικού προϊόντος και προορισμού αντιστοίχως, και συγχρόνως, μέσο ενδυνάμωσης της τοπικής οικονομίας.
- **Επιβράβευση:** Οι μικρότερες επιχειρήσεις «επιβραβεύονται» στο μέτρο που ενσωματώσουν μια πολιτική αλλαγών και αυτοβελτίωσης και επιδείξουν

σταθερότητα στην αξία του διαρκούς εκσυγχρονισμού τους, ώστε να καταστούν ανταγωνιστικές. Η επιβράβευση δίδεται τόσο από τον ιδιωτικό τομέα, με τη βοήθεια του προγράμματος συνεργειών, όσο και μέσω της κρατικής ενίσχυσης των κοινών δράσεων στις οποίες συμμετέχουν ως μέλη του δικτύου, στις οποίες περιλαμβάνονται και προγράμματα βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας των συγκεκριμένων επιχειρήσεων.

Τα Μέσα

Για την επίτευξη των σκοπών του, το Σύμφωνο:

(1) Θεσπίζει ένα **σύνολο κανόνων** που λειτουργούν με βάση το θεσμικό πλαίσιο της Πολιτείας και εξειδικεύει τις ειδικότερες προδιαγραφές που βελτιώνουν την ποιότητα των παρεχόμενων τουριστικών υπηρεσιών στην περιοχή.

(2) Φροντίζει για την **προσαρμογή σε πρότυπα, προδιαγραφές και μεθοδολογίες** που εκπονούνται και υιοθετούνται στο πλαίσιο του Συμφώνου, σε συνδυασμό με το συντονισμό και την κοινή δράση για την προβολή και προώθηση αυτών.

(3) Παρέχει στους συμμετέχοντες, υπό την προϋπόθεση της πλήρωσης των κριτηρίων που τίθενται ανά επίπεδο (βλ. «Κριτήρια»), το **Σήμα της Διαδρομής 3** βαθμίδων («Σήμα»), ως ένδειξη/αποτύπωση της ποιότητας των υπηρεσιών και προϊόντων που προσφέρουν, με τη φιλοδοξία να καθιερωθεί στην εξέλιξή του στην εσωτερική και διεθνή τουριστική αγορά ως αξιόπιστο και υψηλού κύρους σήμα ποιότητας. Το Σήμα (και οι εφαρμογές του), το οποίο θα σχεδιαστεί από ειδικούς, αναρτάται υποχρεωτικά, σε έντυπη και ηλεκτρονική μορφή, σε εμφανές σημείο της φυσικής εγκατάστασης και της ιστοσελίδας του Συμφώνου και κάθε μέλους του χωριστά, προσδίδοντας αναγνωρισιμότητα και κύρος.

Μέλη

Δικαίωμα συμμετοχής στο Σύμφωνο έχουν επαγγελματίες, επιχειρήσεις, οργανισμοί και φορείς, ανεξαρτήτως μεγέθους, ιδιωτικού, κοινωφελούς και δημόσιου χαρακτήρα, νομικά ή φυσικά πρόσωπα, με ομοειδή ή συμπληρωματικά χαρακτηριστικά, που ασκούν δραστηριότητα η οποία βρίσκεται σε γεωγραφική ή/και λειτουργική συνάφεια και αλληλεπίδραση με τη «Διαδρομή» και την ευρύτερη περιοχή της Ηπείρου.

Ενδεικτικά, μέλη του Τοπικού Συμφώνου μπορεί να είναι:

- Τα πάσης φύσεως καταλύματα.
- Επιχειρήσεις εστίασης και αναψυχής.
- Επιχειρήσεις και παραγωγοί τοπικών προϊόντων του πρωτογενούς και δευτερογενούς τομέα.
- Οινοποιητικές επιχειρήσεις.
- Συνεταιρισμοί παραδοσιακών προϊόντων.
- Αργυροχόοι.

- Δημιουργοί και κατασκευαστές ειδών λαϊκής τέχνης, σουβενίρ, προϊόντων τοπικού πολιτισμού (χειροτεχνήματα, κοσμήματα, υφαντά, ξυλόγλυπτα κ.λπ.).
- Τουριστικά γραφεία εσωτερικού και εξωτερικού.
- Εξειδικευμένα γραφεία τουρισμού περιπέτειας και δραστηριοτήτων στη φύση.
- Μεγάλοι τουριστικοί οργανισμοί.
- Οργανισμοί και εταιρείες διαχείρισης λιμένων και αερολιμένων.
- Εταιρείες κρουαζιέρας.
- Αεροπορικές εταιρείες.
- Εταιρείες διαχείρισης οδικών αξόνων.
- Φορείς πολιτισμού (μουσεία, πινακοθήκες, φορείς πολιτιστικών εκδηλώσεων κ.λπ.).
- Ανώτατα και ανώτερα εκπαιδευτικά ιδρύματα
- Διάφορες επαγγελματικές δραστηριότητες και εμπορικές επιχειρήσεις που σχετίζονται με τον τουρισμό: ξεναγοί, εταιρείες ψηφιακών εφαρμογών, ενώσεις ταξί, τοπικά ΚΤΕΛ, εταιρείες πλωτών μεταφορών κ.ά.

Διάρκεια

Η διάρκεια του Συμφώνου ορίζεται σε πέντε (5) έτη (με δυνατότητα επέκτασης ή ενδιάμεσης μετεξέλιξης σε άλλη νομική μορφή, με απόφαση της Γενικής Συνέλευσης των μελών) και αρχίζει από την ημερομηνία υπογραφής του παρόντος. Ο πρώτος χρόνος θα είναι προπαρασκευαστικός, ώστε αφενός μεν να δημιουργηθεί το αναγκαίο κεφάλαιο εμπιστοσύνης, αφετέρου να δοθεί χρόνος σε επιχειρήσεις και φορείς να προχωρήσουν στις αναγκαίες προσαρμογές στις απαιτήσεις του Συμφώνου.

Ρόλος της Αναπτυξιακής Ηπείρου

Η Αναπτυξιακή Ηπείρου προτείνεται να είναι ο επιχειρησιακός βραχίονας της προώθησης της Διαδρομής ως τουριστικού προορισμού/προϊόντος και της σύνδεσής της με την τοπική οικονομία.

Για τον σκοπό αυτό και με βάση το νομοθετικό πλαίσιο και τους διαθέσιμους οικονομικούς πόρους:

- Έχει την **ευθύνη υλοποίησης** του Συμφώνου.
- Διασφαλίζει τα βήματα και τις προϋποθέσεις που θα δημιουργήσουν το **αναγκαίο κλίμα εμπιστοσύνης** μεταξύ του ιδιωτικού και του δημόσιου τομέα.
- Συμμετέχει στη **διοίκησή** του.
- Συμβάλλει στη **βιωσιμότητα και ανάπτυξη του εγχειρήματος**, υποστηρίζοντας εμπράκτως την προσπάθεια, με οικονομικούς πόρους και

παροχή τεχνογνωσίας. Προς τούτο συγκροτεί «Ομάδα Διαχείρισης», την οποία στελεχώνει με προσωπικό, το οποίο απασχολείται κατά κύριο λόγο με την πρωτοβουλία.

Ειδικότερα, σε εφαρμογή των ανωτέρω η Αναπτυξιακή Ηπείρου:

- Προάγει με δράσεις και δραστηριότητες την **επαγγελματική ενημέρωση και κατάρτιση** των μελών του Συμφώνου, προσφεύγοντας στις προς τούτο υπηρεσίες πιστοποιημένων φορέων κατάρτισης (Κέντρα Δια Βίου Μάθησης «ΚΔΒΜ» κ.λπ.), ή/και συνεργαζόμενη με εκπαιδευτικά ιδρύματα, οργανισμούς, επιμελητήρια κ.λπ.
- Έχει την ευθύνη διαμόρφωσης του **Σήματος της Διαδρομής** και του συστήματος ελέγχου των προϋποθέσεων για την απόκτησή του από τα μέλη του Συμφώνου, μετά το πρώτο προπαρασκευαστικό έτος, για τον περιοδικό έλεγχο τήρησης των προδιαγραφών που τίθενται (σε συνεργασία με τα αρμόδια όργανα του Συμφώνου) και για την απόδοση του Σήματος σε νέα μέλη που εντάσσονται στο Σύμφωνο. Προς τούτο, είτε προσφεύγει σε υπηρεσίες εξειδικευμένων παρόχων, είτε δημιουργεί ομάδα κατάλληλα εκπαιδευμένων στελεχών, τα οποία μετά από έλεγχο που διενεργούν προκειμένου να διαπιστωθεί η συμμόρφωση με τα κριτήρια που τίθενται στο παρόν μνημόνιο, παρέχουν στην ενδιαφερόμενη επιχείρηση ή επαγγελματική δραστηριότητα τη σχετική διαπίστευση για την ένταξη στο Σύμφωνο και την απόκτηση του Σήματος της Διαδρομής.
- Διατηρεί το **διαδικτυακό ιστότοπο** («portal») της Διαδρομής και του Συμφώνου, έχει την ευθύνη σχεδιασμού του περιεχομένου του, καθορίζει τη διαδικασία υποδοχής και χειρισμού παραπόνων και λαμβάνει όλα τα απαραίτητα μέτρα ώστε να προλαμβάνεται η επανάληψή τους.
- Αναπτύσσει, σε συνεργασία με τα αρμόδια όργανα του Συμφώνου, **προγράμματα marketing και προβολής** και διασφαλίζει όλα τα αναγκαία μέσα που θα προβάλλουν (σε έντυπη και ηλεκτρονική μορφή), διεθνώς και στο εσωτερικό, τη Διαδρομή και το Σύμφωνο. Σε αυτά περιλαμβάνονται: η συμμετοχή σε εκθέσεις, οι πάσης φύσεως εκδηλώσεις, όπως συνέδρια, σεμινάρια, διαλέξεις και δημόσιες συζητήσεις, η διοργάνωση ταξιδιών από και προς το εξωτερικό, η διενέργεια ερευνών αγοράς και επιστημονικών ερευνών και κάθε είδους μελετών κ.λπ.
- Υποβάλλει, κατά μόνας ή από κοινού με τα μέλη του Συμφώνου, ή για λογαριασμό τους, προτάσεις **συμμετοχής σε χρηματοδοτικά εργαλεία** και αναλαμβάνει την υλοποίησή τους.
- Συνεργάζεται με ειδικούς σε θέματα τουρισμού για τη **μεταφορά τεχνογνωσίας** στην περιοχή.
- Συνεργάζεται με άλλους φορείς και φυσικά πρόσωπα που επιδιώκουν την προώθηση του πολιτιστικού τουρισμού και αναλαμβάνει **κοινές δραστηριότητες** σε εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο.

Διοίκηση & Εκπροσώπηση

Τα όργανα του Συμφώνου είναι τέσσερα:

- **Εκτελεστική Επιτροπή:** Η Εκτελεστική Επιτροπή αποτελείται από 5 μέλη, τον Πρόεδρο της Επιτροπής Παρακολούθησης, μέλος που ορίζεται από την Αναπτυξιακή Ηπείρου και 3 που εκλέγονται από τα μη οριζόμενα από την Αναπτυξιακή Ηπείρου μέλη της Επιτροπής Παρακολούθησης. Η Εκτελεστική Επιτροπή έχει την ευθύνη της καθημερινής λειτουργίας του Συμφώνου.
- **Επιτροπή Παρακολούθησης:** Η Επιτροπή Παρακολούθησης αποτελείται από 19 μέλη, 7 εκ των οποίων ορίζονται από την Αναπτυξιακή Ηπείρου, 8 εκπροσώπους (2 από καθεμία) των Περιφερειακών Ενοτήτων Ιωαννίνων, Θεσπρωτίας, Πρέβεζας και Άρτας, και 4 εκπροσώπους των δύο βαθμίδων του Σήματος (από 2 ανά κάθε βαθμίδα). Πρόεδρος της Επιτροπής Παρακολούθησης εκλέγεται ένα εκ των μελών που προτείνει η Αναπτυξιακή Ηπείρου. Η Επιτροπή Παρακολούθησης συνεδριάζει τουλάχιστον 3 φορές το χρόνο και έχει την ευθύνη λήψης όλων των αποφάσεων που αφορούν την εφαρμογή του παρόντος Συμφώνου, η υλοποίηση των οποίων ανατίθεται στην Εκτελεστική Επιτροπή.
- **Γενική Συνέλευση:** Η Γενική Συνέλευση, στην οποία συμμετέχουν όλα τα μέλη του Συμφώνου που είναι ταμειακά ενήμερα, λαμβάνει αποφάσεις με πλειοψηφία των παρόντων, ενώ υπάρχει πρόνοια και για συμμετοχή με ηλεκτρονικά μέσα. Η Γενική Συνέλευση συνέρχεται σε τακτική συνεδρίαση ετησίως και εκτάκτως εφόσον το αποφασίσει η Επιτροπή Παρακολούθησης. Η Γενική Συνέλευση επιλέγει τα μέλη της Επιτροπής Παρακολούθησης που δεν ορίζονται από την Αναπτυξιακή Ηπείρου, και αποφασίζει για την τροποποίηση των όρων του παρόντος Συμφώνου, που απαιτεί όμως και τη σύμφωνη γνώμη της Αναπτυξιακής Ηπείρου.
- **Επιτροπή Δεοντολογίας:** Η Επιτροπή Δεοντολογίας μεριμνά για τη σωστή εφαρμογή των όρων του Συμφώνου. Αποτελείται από 5 μέλη και συγκροτείται κυρίως από προσωπικότητες εγνωσμένου κύρους οι οποίες υποδεικνύονται από την Αναπτυξιακή Ηπείρου και από τα μη οριζόμενα από την Αναπτυξιακή Ηπείρου μέλη της Επιτροπής Παρακολούθησης, με αναλογία 2 προς 3 μέλη.

Σε περίπτωση που η Επιτροπή Δεοντολογίας διαπιστώσει παραβίαση των κανόνων και των αρχών που περιλαμβάνονται στο Μνημόνιο Συνεργασίας, είτε αυτεπαγγέλτως, είτε κατόπιν καταγγελιών, είτε ως αποτέλεσμα των ελέγχων και της αξιολόγησης που διενεργούνται κατά τα ως άνω (βλ. «Σύστημα Παρακολούθησης & Αξιολόγησης»), επιβάλλονται κυρώσεις ηθικού περιεχομένου.

Ειδικότερα, η Επιτροπή Δεοντολογίας προβαίνει σε σύσταση συμμόρφωσης, με υποχρεωτικό χαρακτήρα, προσδιορίζοντας εύλογο χρόνο γι' αυτήν. Η μη δικαιολογημένη τήρηση της υποχρέωσης αυτής μετά την πάροδο δύο συστάσεων συνιστά παραβίαση των όρων του Συμφώνου, η οποία επισύρει την επιβολή της διαγραφής του μέλους από το Σύμφωνο, η οποία αποφασίζεται από την Επιτροπή Δεοντολογίας.

Το μέλος που διαγράφεται μπορεί να προσφύγει στην ολομέλεια της Επιτροπής Παρακολούθησης, η οποία μπορεί να άρει τις συνέπειες της σχετικής απόφασης με αιτιολογημένη εισήγηση (που αφορά τη συμμόρφωση του μέλους και ρητές εγγυήσεις για μη παραβίαση των κανόνων του Συμφώνου στο μέλλον) και λαμβάνεται με τη σύμφωνη γνώμη τουλάχιστον 12 εκ των 19 μελών, σε μυστική ψηφοφορία.

Η θητεία των μελών των σχετικών οργάνων ορίζεται στα τρία (3) έτη, με απεριόριστη δυνατότητα ανανέωσης. Τα μέλη των οργάνων που θα υπηρετήσουν στη διάρκεια της πρώτης τριετίας επιλέγονται κατόπιν διαβούλευσης μεταξύ των ιδρυτικών μελών του Συμφώνου, με συναινετική διαδικασία («by consensus») και ορίζονται ονομαστικά στο παρόν κείμενο.

Πόροι

Η εγγραφή των μελών στο Σύμφωνο γίνεται δωρεάν για την πρώτη διετία. Στη συνέχεια, ορίζεται από την Επιτροπή Παρακολούθησης ετήσια συνδρομή που λαμβάνει υπόψιν της το μέγεθος της κάθε επιχείρησης και τις δραστηριότητές της που αφορούν την Περιφέρεια της Ηπείρου.

Η συνδρομή για τις μικρές επιχειρήσεις -με τζίρο μέχρι 100 χιλιάδες ευρώ- δεν μπορεί να υπερβαίνει τα 20 ευρώ το χρόνο. Ο πόρος αυτός, ο οποίος θα λειτουργήσει συμπληρωματικά με άλλες πηγές χρηματοδότησης (π.χ. χορηγίες), κατατίθεται σε κοινό τραπεζικό λογαριασμό που μπορεί να δημιουργηθεί προς τούτο από την Αναπτυξιακή Ηπείρου (υπό την προϋπόθεση ότι το επιτρέπει το θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας της), αποτελεί πόρο του Συμφώνου και διατίθεται για την αντιμετώπιση τρεχουσών αναγκών του, με τη σύμφωνη γνώμη της Εκτελεστικής Επιτροπής και με βάση τις οδηγίες της Επιτροπής Παρακολούθησης.

Έδρα

Προκειμένου να διευκολυνθεί ο συντονισμός και η τεχνική υποστήριξη του Συμφώνου, ορίζεται ως έδρα του η έδρα της Αναπτυξιακής Ηπείρου στα Ιωάννινα.

Δυνατότητα Τροποποίησης

Οι κανόνες του Συμφώνου τροποποιούνται, επεκτείνονται και εμπλουτίζονται μετά από εισήγηση της Επιτροπής Παρακολούθησης και απόφαση της Γενικής Συνέλευσης που λαμβάνεται με πλειοψηφία του συνόλου των ταμειακά ενήμερων μελών και με τη σύμφωνη γνώμη της Αναπτυξιακής.

Στο τέλος της πρώτης τριετίας, με βάση και τις σχετικές ενδιάμεσες Εκθέσεις Αξιολόγησης, προβλέπεται ούτως ή άλλως μια διαδικασία αναθεώρησης των όρων του Συμφώνου, η οποία θα αξιοποιεί τη συσσωρευμένη εμπειρία από την εφαρμογή του.

Κριτήρια Αξιολόγησης για την Παροχή του Σήματος της Διαδρομής

Τα μέλη του Τοπικού Συμφώνου στα οποία παρέχεται το Σήμα της Διαδρομής κατατάσσονται σε βαθμίδες, αναλόγως των κριτηρίων που πληρούν, και παίρνουν το αντίστοιχο Σήμα της Διαδρομής.

Α΄ Βαθμίδα

Τα κριτήρια επιλογής για την ένταξη στην πρώτη βαθμίδα είναι τα ακόλουθα:

- **Προφίλ & Ενεργή Παρουσία στο Portal της Διαδρομής σε Ελληνικά & Αγγλικά:** Κάθε μέλος οφείλει να παρέχει τουλάχιστον τις βασικές πληροφορίες για το είδος της δραστηριότητας που ασκεί, τις προσφερόμενες υπηρεσίες ή προϊόντα που διαθέτει, τις συνέργειες στις οποίες μετέχει, τον τρόπο πρόσβασης και τα στοιχεία επικοινωνίας του, καθώς και αναφορά στη δική του διαδικτυακή σελίδα (εφόσον υπάρχει) και σε μια σελίδα σε ένα τουλάχιστον μέσο κοινωνικής δικτύωσης ή/και εξειδικευμένο ταξιδιωτικό portal που ο ίδιος επιλέγει. Επίσης, σε διακριτό σημείο των εγκαταστάσεών του πρέπει να βρίσκεται το Σήμα της Διαδρομής που διαθέτει, καθώς και ένα σύντομο κείμενο αναφοράς -κοινό για όλα τα μέλη- στο Σύμφωνο και τους σκοπούς του. Οι πληροφορίες του προφίλ πρέπει να ανανεώνονται από τον ίδιο κάθε φορά που προκύπτουν αλλαγές, ώστε να είναι ακριβείς και να ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα. Σε ό,τι αφορά χώρους εστίασης (είτε ασκείται αμιγώς αυτή η δραστηριότητα, είτε προσφέρεται εντός του χώρου των πάσης φύσεως καταλυμάτων), θα πρέπει να υπάρχει διαδικτυακά διαθέσιμος ο ενδεικτικός τιμοκατάλογος («μενού») της επιχείρησης, στον οποίο θα αποτυπώνεται με διακριτό τρόπο η χρήση τοπικών υλών, προϊόντων ή παραδοσιακών τεχνικών στην παρασκευή των εδεσμάτων, με αναφορά ει δυνατόν στον παραγωγό ή προμηθευτή.
- **Διαχείριση Παρατηρήσεων & Παραπόνων:** Αποτελεί εργαλείο καθημερινής αυτοβελτίωσης και αξιολόγησης τόσο για την ίδια την επιχείρηση ή τη δραστηριότητα, όσο και για τη διοίκηση του Συμφώνου. Παρέχει τη δυνατότητα σε κάθε ενδιαφερόμενο να εκφράσει τις παρατηρήσεις του ή και τα παράπονά του αν δεν είναι ικανοποιημένος από τις υπηρεσίες ή τα προϊόντα που του παρασχέθηκαν, μέσα από ειδικό για το σκοπό αυτό χώρο που διατηρείται στο portal της Διαδρομής ή εναλλακτικά στο μέσο ή στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης ή/και στα εξειδικευμένα ταξιδιωτικά portal (π.χ. TripAdvisor, Booking.com κ.λπ.), που έχει επιλέξει για την προβολή της η επιχείρηση. Εναλλακτικά, μπορεί να σταλεί μήνυμα από το κινητό κάθε επισκέπτη/χρήστη σε αριθμό που θα έχει καθοριστεί επί τούτου από την Αναπτυξιακή Ηπείρου, και το οποίο θα κοινοποιείται στο ενδιαφερόμενο μέλος. Το τελευταίο είναι υποχρεωμένο να απαντήσει άμεσα στον ενδιαφερόμενο ή στα μέσα που χρησιμοποιεί, το αργότερο εντός 10 ημερών από την κοινοποίηση του παραπόνου ή του επικριτικού σχολίου. Όταν η απάντηση γίνεται απευθείας στον ενδιαφερόμενο, κοινοποιείται στην Αναπτυξιακή Ηπείρου. Ο αριθμός αποστολής μηνύματος SMS και η διεύθυνση του portal για την υποβολή παρατηρήσεων/παραπόνων ή η συγκεκριμένη διεύθυνση του μέσου κοινωνικής δικτύωσης ή των εξειδικευμένων ταξιδιωτικών portal που χρησιμοποιεί για το σκοπό αυτό η επιχείρηση πρέπει να γνωστοποιούνται στους επισκέπτες ηλεκτρονικώς και εντύπως (να αναγράφονται στο προφίλ του μέλους και σε εμφανές σημείο στις εγκαταστάσεις της επιχείρησης, π.χ. στην είσοδο, στον τιμοκατάλογο στην περίπτωση των καταστημάτων εστίασης και στα έντυπα προβολής της).

- **Χρήση & Προβολή Τουλάχιστον 3 Τοπικών Προϊόντων σε Χώρους Εστίασης:** Η χρήση αφορά κυρίως είτε αμιγώς επιχειρήσεις εστίασης (εστιατόρια, ταβέρνες, ουζερί, καφετέριες κ.λπ.), είτε χώρους εστίασης εντός επιχειρήσεων άλλου αντικειμένου (ξενοδοχείων, ξενώνων και πάσης φύσεως καταλυμάτων που προσφέρουν είτε μόνο πρωινό, είτε και γεύμα και δείπνο, κυλικείων μουσείων και αρχαιολογικών χώρων κ.λπ.), οι οποίες οφείλουν να χρησιμοποιούν και να προσφέρουν 3 τουλάχιστον τοπικά προϊόντα, με σαφή αναφορά στον τιμοκατάλογο στην ονομασία, την προέλευση και τον παραγωγό, ή προμηθευτή. Όπου δεν χρησιμοποιείται τιμοκατάλογος, η απαίτηση αυτή ικανοποιείται με τη σχετική σήμανση που συνοδεύει τα εκτιθέμενα προϊόντα (π.χ. στο μπουφέ του πρωινού ενός ξενοδοχείου ή άλλου τύπου καταλύματος) ή στο υλικό προβολής μιας επιχείρησης (π.χ. αγροτουριστικού καταλύματος ή ενός ξενώνα).
- **Εγκατάσταση & Λειτουργία Συσκευής «Point of Sale» («POS»):** Αφορά όλους τους επαγγελματίες και τις επιχειρήσεις, οι οποίοι σύμφωνα με το νόμο υποχρεούνται στην εγκατάσταση POS και την αποδοχή μέσων πληρωμής με κάρτα.
- **Εφαρμογή Κατ' Ελάχιστον Μίας Πρακτικής Εξοικονόμησης Ενέργειας και ενός τουλάχιστον ρεύματος ανακύκλωσης:** Εφαρμογή τουλάχιστον μίας πρακτικής εξοικονόμησης ενέργειας, όπως η αντικατάσταση κοινών λαμπτήρων με άλλους χαμηλής κατανάλωσης λαμπτήρες και η συστηματική ανακύκλωση υλικών/απορριμμάτων σε ένα κατ' ελάχιστον ρεύμα (π.χ. γυαλί, χαρτί, τηγανέλαια, αλουμίνιο κ.λπ.).
- **Συμμετοχή Κατ' Ελάχιστον σε 10 Ώρες Προγραμμάτων Κατάρτισης:** Τα σχετικά προγράμματα σχεδιάζονται και υλοποιούνται με ευθύνη της Αναπτυξιακής Ηπείρου και αποσκοπούν στην ειδική εκπαίδευση προσωπικού επιχειρήσεων, φορέων και οργανισμών-μελών του Συμφώνου πάνω στην ιστορία της Πολιτιστικής Διαδρομής, τη φιλοσοφία του Τοπικού Συμφώνου, τη διαχείριση παρατηρήσεων και παραπόνων, τη χρήση τοπικών προϊόντων, τη συμπεριφορά απέναντι στους επισκέπτες/χρήστες των προσφερόμενων υπηρεσιών και προϊόντων, στην τοπική γαστρονομία κ.λπ., αλλά και σε ευρύτερα προγράμματα κατάρτισης που έχουν στόχο τη βελτίωση της ποιότητας των παρεχόμενων, στο ευρύτερο πλαίσιο της διαδρομής, προϊόντων και υπηρεσιών. Ως ενδεικτικές κατηγορίες «εκπαιδευομένων» αναφέρονται οι υπεύθυνοι/εργαζόμενοι στον κλάδο των μικρομεσαίων επιχειρήσεων διαμονής και εστίασης, ταξιδιωτικών γραφείων και εξειδικευμένων γραφείων τουρισμού, και επισκέψιμων χώρων παραγωγής και πώλησης τουριστικών προϊόντων (οινοποιεία, τυροκομεία, χειροτέχνες, συνεταιρισμοί παραδοσιακών προϊόντων). Αναφέρονται επίσης ενδεικτικά το προσωπικό του λιμανιού της Ηγουμενίτσας και των αεροδρομίων Ιωαννίνων και Ακτίου, το προσωπικό φύλαξης αρχαιολογικών χώρων και μουσείων, καθώς και το προσωπικό και οι οδηγοί τουριστικών λεωφορείων, ΚΤΕΛ και ενώσεων ραδιοταξί.
- **Ενεργή Επιδίωξη Συνεργειών:** Τα μέλη του Συμφώνου θα πρέπει να συμμετέχουν με εξουσιοδοτημένα στελέχη τους στην «Ημέρα Συνεργειών» που

θα διοργανώνεται μια φορά το χρόνο από την Αναπτυξιακή Ηπείρου. Στη διάρκεια της ημέρας αυτής θα ανακοινώνονται οι προτάσεις της Αναπτυξιακής Ηπείρου για τις οργανωμένες συλλογικές κινήσεις συνεργειών, οι οποίες θα απευθύνονται είτε σε όλους τους συμμετέχοντες είτε σε ευρύτερες υπο-ομάδες συμμετεχόντων. Στη συνέχεια προτείνεται να πραγματοποιούνται οργανωμένα από την Αναπτυξιακή Ηπείρου workshop και επιχειρηματικές συναντήσεις B2B («business-to-business») για την αναζήτηση επιπλέον συνεργειών μεταξύ των μελών του δικτύου.

Ενδεικτικά, αναφέρονται οι ακόλουθες πιθανές δράσεις συνεργειών:

- Αμοιβαίες **εκπτώσεις** για υπηρεσίες ή προϊόντα που προσφέρουν τα μέλη (π.χ. εκπτώτικη κάρτα).
- **Επισκέψεις/γευσιγνωσία** σε χώρους παραγωγής βρώσιμων υλικών (παρασκευή τυριού σε ένα τυροκομείο, κρασιού και τσίπουρου σε ένα οινοποιείο, λαδιού και ελιών σε ένα ελαιοτριβείο, μελιού σε ένα μελισσοκομικό εργαστήριο, κ.λπ.).
- Δράση **«φιλέματος» των επισκεπτών** με χαρακτηριστικά τοπικά προϊόντα σε σημεία εισόδου στην Ήπειρο -αεροδρόμια, λιμάνι Ηγουμενίτσας- ξενοδοχεία, σταθμούς διοδίων κ.λπ.
- **Εκθετήρια ή/και πωλητήρια προϊόντων** της Ηπείρου (γαστρονομικά, κοσμήματα, χειροτεχνήματα, υφαντά, σουβενίρ κ.λπ.) σε ειδικά διαμορφωμένους χώρους που παραχωρούν τα αεροδρόμια, το Λιμάνι Ηγουμενίτσας και μεγάλες ξενοδοχειακές μονάδες. Απλές προθήκες σε μικρότερες μονάδες ή χώρους εστίασης.
- **Ημέρες γαστρονομίας** με την εποπτεία της Λέσχης Αρχιμαγείρων Ηπείρου.
- Οργάνωση **φεστιβάλ τοπικών προϊόντων** και επιδείξεις μαγειρικής με συμμετοχή της τοπικής εφοδιαστικής αλυσίδας (π.χ. ετήσιο «street food festival» των γυναικείων συνεταιρισμών).
- **Πρόγραμμα προβολής** της Διαδρομής και του Συμφώνου από τις οθόνες αεροπορικών εταιρειών με πρόσβαση στην Ήπειρο, κρουαζιερόπλοιων και των λεωφορείων των τοπικών ΚΤΕΛ κ.λπ. Διανομή έντυπου υλικού στους παραπάνω χώρους και στους σταθμούς εισόδου στην Ιονία Οδό και στην Εγνατία Οδό.
- Εξειδικευμένες συνέργειες **προβολής της ιστορίας των σημείων** της πολιτιστικής διαδρομής, σε συνεργασία με το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων (π.χ. εφαρμογές multimedia, ψηφιακά παιχνίδια ή κουίζ).
- Διοργάνωση **workshop αργυροχοΐας και παραδοσιακής μαγειρικής** (ηπειρώτικες πίτες, ζυμαρικά, μαρμελάδες, γλυκά του κουταλιού κ.λπ.).
- Διοργάνωση **μαθημάτων/σεμιναρίων** (αρχαίου θεάτρου, ελληνικής γλώσσας, παραδοσιακών χορών, παραδοσιακής μουσικής κ.λπ.) με τη συνεργασία των

αντίστοιχων τμημάτων της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων και του Τμήματος Παραδοσιακής Μουσικής του ΑΤΕΙ Αρτας.

- Οργάνωση **συμμετοχής επισκεπτών σε παραγωγικές διαδικασίες** του αγροτικού και κτηνοτροφικού τομέα (τρύγος κ.λπ.).
- Διαγωνισμός μέσω **καμπάνιας Instagram** με φωτογραφίες στιγμιότυπων/ εμπειριών από τη Διαδρομή και αντίστοιχες προσφορές από τα μέλη του Τοπικού Συμφώνου για όσους διακριθούν.
- Οργάνωση ειδικών πακέτων για την **απασχόληση των επισκεπτών** εκτός του χώρου διαμονής τους, σε συνεργασία με γραφεία γενικού και εξειδικευμένου τουρισμού (εκδρομές και ξενάγηση σε αρχαιολογικούς χώρους και μνημεία, περιηγήσεις και γνωριμία με τη φύση και τα οικοσυστήματά της, αθλητικές δραστηριότητες, ποδηλασία, ιππασία, trekking, παρατήρηση πουλιών, επισκέψεις σε εκκλησίες και μοναστήρια, παρακολούθηση τοπικών εκδηλώσεων, συμμετοχή σε τοπικά πανηγύρια κ.λπ.).

Ειδικά για τα τουριστικά γραφεία που αναλαμβάνουν να υλοποιούν εκδρομές με βάση τη διαδρομή, εφόσον επιθυμούν να μετέχουν στο δίκτυο οφείλουν:

- Να καλύπτουν ως προς το τουριστικό πακέτο της Διαδρομής **όλες τις υποχρεώσεις που προβλέπει το ΠΔ 339/96** «περί οργανωμένων ταξιδιών, σε συμμόρφωση με την Οδηγία 90/314 (ΕΕΛ 58/59) για τα οργανωμένα ταξίδια και τις οργανωμένες διακοπές και περιηγήσεις»¹²² (ΦΕΚ 225 Α), στο βαθμό που το πακέτο αυτό συνιστά «οργανωμένο ταξίδι» ή «οργανωμένη περιήγηση» κατά την έννοια της Οδηγίας 90/314/ΕΟΚ και το προεδρικό αυτό διάταγμα (βλ. ορισμούς άρθρου 2 του Διατάγματος).
- Να εκτελούν τη διαδρομή με τουριστικά λεωφορεία, που **να μην έχουν υπερβεί τα δέκα (10) έτη κυκλοφορίας** στην Ελλάδα ή το εξωτερικό από την ημερομηνία πρώτης κυκλοφορίας, τα οποία να διαθέτουν θέρμανση και κλιματισμό, WC και μπαρ με νερό και αναψυκτικά.
- Να έχουν **επαγγελματία οδηγό** με στοιχειώδεις γνώσεις αγγλικής γλώσσας, που να επιτρέπουν μια απλή συνεννόηση με τους επιβάτες.
- Εντός των αρχαιολογικών χώρων που περιλαμβάνονται στη Διαδρομή, την ξενάγηση να πραγματοποιεί **επαγγελματίας ξεναγός**.

Β΄ Βαθμίδα

Στη δεύτερη βαθμίδα εντάσσονται τα μέλη που πληρούν όλα τα κριτήρια της πρώτης βαθμίδας και συγχρόνως έχουν αποκτήσει και διατηρούν μία από τις παρακάτω πιστοποιήσεις ή σήματα πιστοποίησης ή άλλες ισοδύναμες ή/και ανώτερες πιστοποιήσεις στο χώρο που δραστηριοποιείται το κάθε μέλος:

- ISO 9001:2015 Σύστημα Διαχείρισης Ποιότητας.

¹²² ΠΔ 339/1996 Περί Οργανωμένων Ταξιδιών, ΦΕΚ Α 225/11-9-1996.

- ISO 22000 Σύστημα Διαχείρισης Ασφάλειας Τροφίμων και Ποτών.
- Βεβαίωση HACCP σύμφωνα με τις αρχές του Codex Alimentarius και τον Κανονισμό (ΕΚ) 852/2004.
- GLOBALGAP για τη διεθνή πιστοποίηση φρέσκων προϊόντων.
- AGRO 2.1 και 2.2 συστήματα ολοκληρωμένης διαχείρισης στη γεωργική παραγωγή και AGRO 3.1, 3.2, 3.3 και 3.4 προδιαγραφές για την εκτροφή και την τυποποίηση χοιρινού κρέατος.
- Πιστοποίηση βιολογικών προϊόντων στη φυτική παραγωγή, στη ζωική παραγωγή και στη μεταποίηση από αναγνωρισμένους από το υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης φορείς πιστοποίησης. Ενδεικτικά αναφέρονται οι: **A Cert-Ευρωπαϊκός Οργανισμός Πιστοποίησης, IRIS bio, ΔΗΩ, BIO Hellas, TUV Hellas, Φυσιολογική, Qways, Πράσινος Έλεγχος, Γεωτεχνικό Εργαστήριο, Bio Euro Cert.**
- ISO 14001 Σύστημα Περιβαλλοντικής Διαχείρισης.
- ISO 50001 για τη Διαχείριση Ενέργειας.
- Σήμα «Ελληνικό Πρωινό» του Ξενοδοχειακού Επιμελητηρίου της Ελλάδας.
- Σήμα «ΕΛΛΑ-ΔΙΚΑ Μας».
- Σήμα «We Do Local».
- Ειδικά για τα καταλύματα, στη Β΄ Βαθμίδα εντάσσονται τα ξενοδοχεία 3, 4 και 5 αστέρων και τα ενοικιαζόμενα δωμάτια 3 και 4 κλειδιών.

Γ΄ Βαθμίδα

Είναι σκόπιμο στην παρούσα φάση να μην προσδιοριστούν περιοριστικά οι όροι και οι προϋποθέσεις ένταξης στην Γ΄ Βαθμίδα, όπως συμβατικά προβλέπεται, αλλά αυτό να αντιμετωπιστεί από τα ίδια τα όργανα της Δικτύωσης, αναλόγως με την εξέλιξή της και της εμπειρίας που στο μεταξύ θα έχει αποκτηθεί.

6.3. Στόχευση για Ιδιωτική Συμμετοχή

Η προσπάθεια που θα αναληφθεί από την Αναπτυξιακή Ηπείρου για την εξασφάλιση της ελάχιστης αναγκαίας συμμετοχής ιδιωτικών επιχειρήσεων στο Σύμφωνο Ποιότητας, επιβάλλεται κατά την κρίση του μελετητή να διεξαχθεί σε δύο διαδοχικές φάσεις.

Κατά την πρώτη, εκτιμάται αρχικά το ποιες είναι εκείνες οι επιχειρήσεις που για λόγους λειτουργικούς, κλαδικούς, αναπτυξιακούς, γεωγραφικούς, διασφάλισης τεκμηρίων ποιότητας κ.λπ. είναι κρίσιμο να συμμετέχουν στο Σύμφωνο. Για τον εντοπισμό τους η Αναπτυξιακή Ηπείρου έχει στη διάθεσή της και θα είναι χρήσιμο να αξιοποιήσει το πρώτο μέρος αυτής της, ανά χείρας, μελέτης, στο οποίο περιγράφονται κριτήρια και κλάδοι επιχειρήσεων και εγκαταστάσεων η ένταξη των οποίων στο δίκτυο είτε επιβάλλεται, είτε κρίνεται πρόσφορη.

Κυρίαρχη θέση μεταξύ των κριτηρίων που πρέπει να πληρούν οι υπό αναζήτηση επιχειρήσεις της πρώτης φάσης είναι η δυνατότητά τους να δημιουργούν, να συμβάλλουν και να μετέχουν σε συνέργειες που θα προσδώσουν ώθηση και αναπτυξιακή διάσταση στη σύνδεση της Διαδρομής με την τοπική οικονομία και επιχειρηματικότητα, αποτελώντας παράλληλα το πρώτο από δείγμα της πεποίθησής τους για την πολλαπλασιαστική και σε πολλά επίπεδα αξία της συνεργατικότητας και συμπληρωματικότητας.

Αφού λοιπόν εντοπιστούν με αυτό τον τρόπο οι 40-60 κρίσιμοι παίκτες, συγκροτείται στην Αναπτυξιακή Ηπείρου μια ομάδα που θα αναλάβει να προσεγγίσει τον καθένα ξεχωριστά, επικοινωνώντας τη φιλοσοφία του Συμφώνου, επιδιώκοντας τη σύμπραξή του και οριστικοποιώντας τη βούληση, τη δυνατότητα και το είδος συνεργειών στις οποίες θέλει να συμμετάσχει.

Παράλληλα, έχει δημιουργηθεί και είναι διαθέσιμη στο διαδίκτυο η παρουσίαση της Διαδρομής και του Συμφώνου, ώστε να μπορεί οποιοσδήποτε ενδιαφερόμενος να την επισκεφθεί και να μάθει περισσότερα γι' αυτά.

Η ίδια ακριβώς διαδικασία των ξεχωριστών συναντήσεων ενημέρωσης θα ακολουθηθεί και όσον αφορά επιλεγμένους συλλογικούς φορείς (π.χ. ενώσεις ξενοδόχων, επιμελητήρια κ.λπ.), προκειμένου να αγκαλιάσουν την πρωτοβουλία και να συμβάλουν στην ευαισθητοποίηση, ενημέρωση, κινητοποίηση και παρότρυνση των μελών τους για τη συμμετοχή στο Σύμφωνο.

Κατά τη δεύτερη φάση εφαρμόζεται η φιλοσοφία των ανοιχτών θυρών, η οποία επιτρέπει σε όσους πληρούν ορισμένες προϋποθέσεις ή έχουν διάθεση ή εμπνέονται από το κοινό όραμα που περιγράφεται στο Σύμφωνο, ανεξαρτήτως του πού βρίσκονται και δραστηριοποιούνται στην Ήπειρο, να προσέλθουν και να συνυπογράψουν.

Για το σκοπό αυτό, η Αναπτυξιακή Ηπείρου διοργανώνει τέσσερις δημόσιες εκδηλώσεις, μία ανά περιφερειακή ενότητα, απευθυνόμενη σε επαγγελματίες και επιχειρήσεις τους οποίους και καλεί να προσέλθουν, μέσα από ένα πρόγραμμα προσωπικών προσκλήσεων και ανακοινώσεων σε τοπικά έντυπα και ηλεκτρονικά μέσα ενημέρωσης, στις οποίες αναφέρεται απαραίτητως ο δικτυακός τόπος ενημέρωσης για την Διαδρομή και το Σύμφωνο. Σχετικές αναρτήσεις γίνονται και στις ιστοσελίδες των αντίστοιχων περιφερειακών ενοτήτων και τοπικών συλλογικών φορέων.

Στις εκδηλώσεις αυτές γίνεται μια συνολική παρουσίαση της Διαδρομής, του Συμφώνου και των χαρακτηριστικών που το διέπουν, επεξηγούνται τα πλεονεκτήματα για τις συμμετέχουσες επιχειρήσεις και δίνεται έμφαση στις δυνητικές συνέργειες, έτσι ώστε ο καθένας να μπορεί να διακρίνει και προσωποποιημένα τα πλεονεκτήματα που αφορούν τη δική του επιχείρηση ή δραστηριότητα.

Θα ήταν πολύ σημαντικό να έχουν διασφαλιστεί ήδη κάποιες συνέργειες ή δυνατότητες για συνέργειες, με τη μορφή ομαδικών προγραμμάτων στα οποία έχουν ήδη αποφασίσει να μετάσχουν οι αρχικοί συμμετέχοντες, ώστε η εκδήλωση να μη περιοριστεί στην παρουσίαση, αλλά να λειτουργήσει στην ουσία ως μια πρώτη ημέρα συνεργειών, από αυτές που προβλέπει το Σύμφωνο.

Έτσι θα μπορούσε να ξεκινά η πρωτοβουλία της Διαδρομής και του Συμφώνου, με ένα ελάχιστο κεφάλαιο συνεργειών που θα έχουν ήδη επιτευχθεί και οι οποίες μαζί με την αναφορά σε χρηματοδοτικά εργαλεία του ΕΣΠΑ, που ευνοούν ιδιαίτερα τις συνέργειες, θα μπορούσαν να δημιουργήσουν τον αναγκαίο αρχικό ενθουσιασμό και να παρακινήσουν τους συμμετέχοντες να αγκαλιάσουν την πρωτοβουλία.

6.4. Στόχευση για Κρατικές Ενισχύσεις

Στη συγκυρία του ΕΣΠΑ 2014-2020, τα νέα εργαλεία διαχείρισης πόρων επιτρέπουν την εστιασμένη διάθεση κονδυλίων από πολλαπλές πηγές (περισσότερα του ενός Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά Ταμεία, Επιχειρησιακά Προγράμματα και Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα), στο πλαίσιο μιας Ολοκληρωμένης Χωρικής Ενότητας («ΟΧΕ») στην οποία αναπτύσσονται καινοτόμες δράσεις με κοινό παρανομαστή τη στρατηγική ανάπτυξης μέσα σε μια καθορισμένη περιοχή.

Είναι προφανές ότι τα εργαλεία αυτά θα μπορούσαν να αποδειχθούν ιδιαίτερα χρήσιμα στην Πολιτιστική Διαδρομή της Ηπείρου (η οποία εκ των πραγμάτων αναπτύσσεται σε μια πιο εκτεταμένη χωρική ενότητα), με την κατεύθυνση πόρων προς τις επιχειρήσεις που θα συμμετέχουν σε αυτήν, οι οποίες θα λαμβάνουν στοχευμένα κίνητρα (κρατικές ενισχύσεις για ΜΜΕ), ειδικά σχεδιασμένα για τη Διαδρομή.

Έτσι, τα έργα/εργασίες το κόστος των οποίων θα μπορούσε να υπαχθεί στα εν λόγω κίνητρα, είναι τα ισχύοντα μέχρι σήμερα προσφερόμενα κίνητρα για ΜΜΕ, αφού όμως προηγουμένως εξειδικευτούν, έτσι ώστε να καλύπτουν τα ειδικά κριτήρια συμμετοχής των επιχειρήσεων στο Σύμφωνο για την Πολιτιστική Διαδρομή των Αρχαίων Θεάτρων της Ηπείρου, όπως αυτά αποτυπώνονται στην ενότητα 6.2 (υποενότητα «Κριτήρια Αξιολόγησης για την Παροχή του Σήματος της Διαδρομής») της παρούσας μελέτης.

Στο πλαίσιο αυτό, προτείνεται η ακόλουθη εξειδίκευση:

- Κτίρια, Εγκαταστάσεις & Περιβάλλον Χώρος: Συντήρηση, βελτιώσεις, εξωραϊσμός κ.λπ.
- Μηχανήματα & Εξοπλισμός: Αγορά, αντικατάσταση και εγκατάσταση με εκμάθηση λειτουργίας.
- Εξοπλισμός/Εγκαταστάσεις Προστασίας Περιβάλλοντος & Εξοικονόμησης Ενέργειας/Υδάτος: Θα πρέπει στο επενδυτικό πρόγραμμα που υποβάλλεται να προβλέπεται η εφαρμογή πρακτικών εξοικονόμησης ενέργειας, καθώς και πρακτικών συστηματικής ανακύκλωσης υλικών/απορριμμάτων, υπό την προϋπόθεση ότι η περιοχή διαθέτει υποδοχές και σύστημα ανακύκλωσης του συγκεκριμένου είδους.
- Ανάπτυξη & Πιστοποίηση Συστημάτων Διασφάλισης Ποιότητας & Περιβαλλοντικής Διαχείρισης: Οι επιχειρήσεις που θα συμμετέχουν θα πρέπει να στοχεύουν και να επιτυγχάνουν την απόκτηση και διατήρηση μιας εκ των πιστοποιήσεων που προβλέπονται στην, ως άνω υποενότητα, για την απόκτηση του σήματος της Β' βαθμίδας.

- Λογισμικά & Υπηρεσίες Λογισμικού.
- Μεταφορικά Μέσα.
- Επενδυτικό Σχέδιο: Παρακολούθηση υλοποίησης του επενδυτικού σχεδίου.
- Μελέτες/Έρευνες Αγοράς: Για να εγκριθούν οι συγκεκριμένες εργασίες θα πρέπει οι επιλεγόμενοι μελετητές να έχουν σημαντική εμπειρία σε αντίστοιχες μελέτες ή έρευνες (τουλάχιστον σε 3) με ανάλογο ή συναφές περιεχόμενο.
- Προβολή/Πρώθηση: Στις ενέργειες προβολής θα πρέπει υποχρεωτικά να περιλαμβάνονται, εφόσον δεν υφίστανται, η δημιουργία και συντήρηση ιστοσελίδας της επιχείρησης σε ελληνικά και αγγλικά (τουλάχιστον) και η ενσωμάτωση του προφίλ και η παρουσία της επιχείρησης στο διαδικτυακό portal της Διαδρομής, καθώς και η ψηφιακή διαχείριση παρατηρήσεων και παραπόνων επισκεπτών/πελατών τα οποία υποβάλλονται μέσω του portal της Διαδρομής, των κοινωνικών δικτύων, τυχόν διεθνών πλατφορμών στις οποίες έχει ενταχθεί η επιχείρηση κ.λπ. Θα πρέπει ακόμη η επιχείρηση να υποβάλει πρόγραμμα προβολής πλήρως τεκμηριωμένο με βάση το είδος, τη θέση και το επίπεδο προϊόντων και υπηρεσιών κ.λπ. και να καταδεικνύει με ποιο τρόπο αναμένει απτά αποτελέσματα από τις δράσεις προβολής/πρώθησης που προτείνει να υλοποιήσει.

Στα παραπάνω πρέπει να προστεθούν και δράσεις που πραγματοποιούνται σε συνέργεια με άλλες επιχειρήσεις είτε του ίδιου, είτε συναφούς κλάδου, είτε διαφορετικού κλάδου, οι οποίες στοχεύουν στην προβολή και καθιέρωση της Διαδρομής, όπως αυτές που αναφέρονται ενδεικτικά στην ίδια υποενότητα.

Οι δράσεις αυτές, αν και σε μεγάλο βαθμό αφορούν την πρώθηση της Διαδρομής και επομένως έμμεσα και την προβολή των επιχειρήσεων που συμμετέχουν σε αυτήν, προτείνεται να ενισχυθούν, δεδομένου ότι χρηματοδοτούνται από κοινού από περισσότερες συνεργαζόμενες επιχειρήσεις. Θα πρέπει επίσης να μπορούν να υπαχθούν στις κρατικές ενισχύσεις για ΜΜΕ κοινές εργασίες/έργα στο χώρο των κτιριακών εγκαταστάσεων (π.χ. κοινές αποθήκες, κοινοί χώροι στάθμευσης κ.λπ.), του περιβάλλοντος χώρου επιχειρήσεων που γειτνιάζουν, των εξοπλισμών κ.λπ., εφόσον η συνέργεια οδηγεί σε βελτίωση του επιπέδου της λειτουργίας της επιχείρησης, εμπλουτισμό των υπηρεσιών της και δημιουργία οικονομιών κλίμακας.

Τέλος, στα προγράμματα που χρηματοδοτούνται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο («ΕΚΤ»), θα πρέπει στο πλαίσιο της ΟΧΕ της Διαδρομής να ενισχύονται προγράμματα κατάρτισης των στελεχών και εργαζομένων των επιχειρήσεων της Διαδρομής, σε θέματα σχετικά με τη Διαδρομή, το περιεχόμενο και τους σκοπούς της, βελτίωσης ποιότητας, προστασίας περιβάλλοντος, πιστοποίησης, υλοποίησης συνεργειών κ.λπ.

Οι επιχειρήσεις που θα συμμετέχουν στη Διαδρομή θα πρέπει :

- Να μπορούν να χρησιμοποιούν το logo της Διαδρομής σε εμφανές σημείο των εγκαταστάσεών τους, καθώς και στο έντυπο και ηλεκτρονικό υλικό προβολής τους και γενικά να προβάλλουν τη συμμετοχή τους με κάθε δόκιμο τρόπο.

- Να προβάλλονται στο portal και στα άλλα μέσα προβολής -δηλαδή στις διαφημιστικές δράσεις και τις δράσεις δημοσίων σχέσεων της Διαδρομής- καθ' όλη τη διάρκεια και μετά τη λήξη της προγραμματικής περιόδου (δηλαδή και μετά το 2023). Η προβολή αυτή θα αποτελεί τμήμα της λειτουργίας της Διαδρομής και θα διενεργείται από τον Φορέα Λειτουργίας.

7. Παραρτήματα

Πίνακας 1: Καταλύματα στην Ήπειρο με Βάση την Κατάταξή τους ¹²³			
Επωνυμία	Κατηγορία	Δήμος	Τηλέφωνο
Περιφερειακή Ενότητα Ιωαννίνων			
ΓΚΡΑΝΤ ΣΕΡΑΪ ΞΕΝΙΑ	5*****	Δήμος Ιωαννιτών	26510-90550
ΗΠΕΙΡΟΣ ΠΑΛΛΑΣ	5*****	Δήμος Ιωαννιτών	26510-93555
ΜΕΓΑΛΟ ΔΑΣΟΣ ΜΕΤΣΟΒΟ	5*****	Δήμος Μετσόβου	26560-29001
ΝΤΟΥ ΛΑΚ	5*****	Δήμος Ιωαννιτών	26510-59100
ΟΡΙΖΟΝΤΕΣ ΤΖΟΥΜΕΡΚΩΝ	5*****	Δήμος Βορείων Τζουμέρκων	26590-61002
ΠΡΙΓΚΙΠΙΣΣΑ ΛΑΝΑΣΣΑ	5*****	Δήμος Βορείων Τζουμέρκων	26590-22600
ΑΝΤΙΚ	L'CLASS	Δήμος Ιωαννιτών	6948409705
ΚΑΛΑΡΗ	L'CLASS	Δήμος Ιωαννιτών	000-0000000
ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ	L'CLASS	Δήμος Ιωαννιτών	26510-30004
ΑΑΡ	4****	Δήμος Δωδώνης	000-0000000
ΑΘΗΝΑ	4****	Δήμος Ζαγορίου	26530-71540
ΑΝΑΒΑΣΗ ΜΑΟΥΝΤΕΝ ΡΙΖΟΡΤ	4****	Δήμος Βορείων Τζουμέρκων	26590-61141

¹²³ Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο της Ελλάδας.

ΑΝΕΜΟΛΙΑ ΡΗΖΟΡΤ	4****	Δήμος Ιωαννιτών	26510-81649
ΑΝΝΑ	4****	Δήμος Ιωαννιτών	2651020855
ΑΡΧΟΝΤΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΟΥ	4****	Δήμος Μετσόβου	26560-29100
ΒΡΑΧΟΙ ΓΚΑΜΗΛΑΣ	4****	Δήμος Ζαγορίου	26530-41070
ΓΙΩΤΗΣ	4****	Δήμος Ιωαννιτών	26510-91578
ΓΚΟΛΝΤΕΝ ΣΟΥΙΤΕΣ	4****	Δήμος Ιωαννιτών	26510-40205
ΔΙΑΣΕΛΟ	4****	Δήμος Μετσόβου	26560-41719
ΔΟΥΚΑΤΟ	4****	Δήμος Ζαγορίου	2106186000
ΕΣΕΝΣ	4****	Δήμος Ιωαννιτών	6936611424
ΖΑΓΟΡΙ ΣΟΥΙΤΕΣ	4****	Δήμος Ζαγορίου	2653071076
ΚΑΙΣΑΡΕΙΑ	4****	Δήμος Ιωαννιτών	26510-93661
ΚΑΤΩΓΙ	4****	Δήμος Μετσόβου	26560-42505
ΜΑΟΥΝΤΕΝ ΡΙΖΟΡΤ	4****	Δήμος Ζαγορίου	26530-41330
ΜΠΑΓΙΑ	4****	Δήμος Ζαγορίου	26530-71112
ΝΤΟΒΡΑ	4****	Δήμος Ζαγορίου	26530-22828
ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟ ΣΤΟ ΒΟΥΝΟ ΤΗΣ ΚΟΝΙΤΣΑΣ	4****	Δήμος Κόνιτσας	26550-29390
ΟΛΥΜΠΙΚ	4****	Δήμος Ιωαννιτών	26510-25147
ΠΥΡΡΕΙΟΝ	4****	Δήμος Ζαγορίου	26530-71141
ΣΑΖ	4****	Δήμος Ιωαννιτών	2651078888
ΤΟ ΒΟΥΝΟ ΟΡΕΙΝΟ ΘΕΡΕΤΡΟ	4****	Δήμος Μετσόβου	26560-29030

ΑΓΙΟΚΛΗΜΑ	A' Class	Δήμος Ιωαννιτών	26510-79193
ΑΔΡΑΣΤΕΙΑ	A' Class	Δήμος Ζαγορίου	26530-71684
ΑΙΘΡΙΟ	A' Class	Δήμος Ζαγορίου	6948878793
ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ	A' Class	Δήμος Βορείων Τζουμέρκων	26590-22008
ΑΜΑΡΥΛΛΙΣ	A' Class	Δήμος Ζαγορίου	26530-71132
ΑΠΕΙΡΟΣ ΧΩΡΑ	A' Class	Δήμος Ζαγορίου	26530-71188
ΑΡΧΟΝΤΑΡΙΚΙ	A' Class	Δήμος Ιωαννιτών	26510-78010
ΑΡΧΟΝΤΙΚΟ ΓΚΕΚΗ 1876	A' Class	Δήμος Ζαγορίου	26530-41610
ΑΡΧΟΝΤΙΚΟ ΔΙΛΟΦΟΥ	A' Class	Δήμος Ζαγορίου	26530-22455
ΑΡΧΟΝΤΙΚΟ ΤΗΣ ΚΟΝΙΤΣΑΣ	A' Class	Δήμος Κόνιτσας	26550-29330
ΑΡΧΟΝΤΙΚΟΝ	A' Class	Δήμος Ζαγορίου	26530-41002
ΑΥΡΑΓΟΝΙΟ	A' Class	Δήμος Ζαγορίου	26530-41129
ΒΙΛΛΑ ΠΑΡΟΡΑΙΑ	A' Class	Δήμος Ζαγορίου	26530-81088
ΓΑΙΑ	A' Class	Δήμος Ζαγορίου	26530-22570
ΔΙΑΣ	A' Class	Δήμος Ζαγορίου	26530-41257
ΘΟΥΚΥΔΙΔΗΣ	A' Class	Δήμος Ζαγορίου	6979-983798
ΚΕΝΤΡΙΚΟΝ	A' Class	Δήμος Ιωαννιτών	26510-71771
ΚΗΠΟΙ ΑΓΓΕΛΩΝ	A' Class	Δήμος Ζαγορίου	26530-71080
ΚΗΠΟΙ ΣΟΥΙΤΕΣ	A' Class	Δήμος Ζαγορίου	26530-71995
ΛΟΦΟΣ ΦΡΟΝΤΖΟΥ	A' Class	Δήμος Ιωαννιτών	26510-21011
ΜΙΚΡΟ ΠΑΠΙΓΚΟ 1700	A' Class	Δήμος Ζαγορίου	26530-41179

ΜΟΝΟΠΑΤΙΑ	A' Class	Δήμος Ζαγορίου	26530-71116
Ο ΞΕΝΩΝΑΣ ΤΟΥ ΝΙΚΟΛΑ	A' Class	Δήμος Ζαγορίου	26530-71721
Ο ΣΤΑΥΡΑΕΤΟΣ	A' Class	Δήμος Βορείων Τζουμέρκων	26510-53296
ΠΑΙΩΝΙΑ	A' Class	Δήμος Πωγωνίου	26570-22007/9
ΠΟΛΙΤΕΙΑ	A' Class	Δήμος Ιωαννιτών	26510-22235
ΠΟΡΦΥΡΟΝ	A' Class	Δήμος Ζαγορίου	26530-71579
ΠΡΙΜΟΥΛΑ	A' Class	Δήμος Ζαγορίου	26530-71133
ΡΟΔΑΜΙ	A' Class	Δήμος Βορείων Τζουμέρκων	26590-22444
ΡΟΠΤΡΟ	A' Class	Δήμος Πωγωνίου	2653041397
ΤΕΧΝΗ ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗΣ	A' Class	Δήμος Ζαγορίου	6937-410350
ΤΟ ΑΡΧΟΝΤΙΚΟ ΤΟΥ ΣΕΡΙΦΗ	A' Class	Δήμος Κόνιτσας	26550-24090
ΤΟ ΣΠΙΤΙ ΜΑΣ	A' Class	Δήμος Ζαγορίου	26530-41082
ΤΟ ΣΠΙΤΙ ΤΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ	A' Class	Δήμος Κόνιτσας	6936131810
ΤΟ ΣΠΙΤΙ ΤΟΥ ΟΡΕΣΤΗ	A' Class	Δήμος Ζαγορίου	26510-68566
ΤΡΩΑΔΑ	A' Class	Δήμος Ζαγορίου	26530-71122
ΑΓΓΕΛΩΝ ΚΑΤΑΦΥΓΙΟ	3***	Δήμος Ζαγορίου	26530-22223
ΑΓΝΑΝΤΙ	3***	Δήμος Ζίτσας	26580-22090
ΑΓΝΑΝΤΙΟ	3***	Δήμος Ιωαννιτών	26510-81191
ΑΓΡΙΟΛΟΥΛΟΥΔΟ ΓΡΑΜΜΟΥ	3***	Δήμος Κόνιτσας	2655-031550
ΑΛΘΕΑ ΔΙΛΟΦΟΥ	3***	Δήμος Ζαγορίου	000-0000000

ΑΜΕΛΙΚΟ	3***	Δήμος Ζαγορίου	26530-71501
ΑΜΠΕΡΑΤΙΟ	3***	Δήμος Ζαγορίου	26530-42202
ΑΜΦΙΘΕΑ	3***	Δήμος Ιωαννιτών	26510-81222
ΑΝΤΑΛΚΗ	3***	Δήμος Ζαγορίου	26530-41441
ΑΡΑΪΔΟΥ	3***	Δήμος Ιωαννιτών	6932601240
ΑΡΚΕΥΘΟΣ	3***	Δήμος Ζαγορίου	26530-41494
ΑΡΚΤΟΣ	3***	Δήμος Ιωαννιτών	2651003004
ΑΡΚΤΟΥΡΟΣ	3***	Δήμος Ζαγορίου	26530-72000
ΑΡΧΟΝΤΙΚΟ ΒΟΓΙΑΡΟΥ	3***	Δήμος Βορείων Τζουμέρκων	26590-62361
ΑΡΧΟΝΤΙΚΟ ΚΡΑΝΑ	3***	Δήμος Ζαγορίου	26530-22225
ΑΡΧΟΝΤΙΚΟ ΤΟΥ ΤΕΡΟΒΟΥ	3***	Δήμος Δωδώνης	26540-71140
ΑΡΩΜΑ ΔΡΥΟΣ ΝΤΙΖΑΪΝ	3***	Δήμος Μετσόβου	26560-29008
ΒΑΚΑΡΑΤΣΑ	3***	Δήμος Ζαγορίου	26560-31526
ΒΙΚΤΩΡΙΑ	3***	Δήμος Μετσόβου	26560-41771
ΓΑΛΑΞΙΑΣ	3***	Δήμος Ιωαννιτών	26510-25432
ΓΕΦΥΡΙ	3***	Δήμος Κόνιτσας	26550-23780
ΓΕΦΥΡΙ ΠΛΑΚΑΣ	3***	Δήμος Βορείων Τζουμέρκων	26850-31220
ΓΚΡΑΝΤ ΟΤΕΛ ΔΕΝΔΡΟ	3***	Δήμος Κόνιτσας	26550-29365
ΔΡΑΚΟΛΙΜΝΗ	3***	Δήμος Ζαγορίου	26530-81318
ΔΡΥΑΔΕΣ	3***	Δήμος Ζαγορίου	26530-71843
ΔΡΥΟΦΥΛΛΟ	3***	Δήμος Ζαγορίου	26530-71077

ΕΓΝΑΤΙΑ	3***	Δήμος Μετσόβου	26560-41263
ΕΞΟΧΗ	3***	Δήμος Ιωαννιτών	26510-81160
ΖΑΓΟΡΙΟΥ ΦΙΛΟΞΕΝΙΑ	3***	Δήμος Ζαγορίου	26530-71040
ΛΑΚΜΟΣ	3***	Δήμος Βορείων Τζουμέρκων	26510-53444
ΜΙΚΡΟ ΠΑΠΙΓΚΟ 1700 (II)	3***	Δήμος Ζαγορίου	26530-41179
ΜΙΡ	3***	Δήμος Ιωαννιτών	26510-81071
ΜΟΝΟΔΕΝΔΡΙ	3***	Δήμος Ζαγορίου	26530-71300
ΜΠΑΛΚΟΝΙ ΖΑΓΟΡΙΟΥ	3***	Δήμος Ζαγορίου	6937-142241
ΜΥΡΤΑΛΗ ΕΙΚΑΣΤΙΚΟ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟ	3***	Δήμος Δωδώνης	26510-82288
ΝΑΥΣΙΚΑ	3***	Δήμος Ιωαννιτών	6944424110
ΝΤΟΒΙΤΕΛ	3***	Δήμος Ιωαννιτών	26510-81611
ΞΕΝΕΙΟΝ ΤΟΥ Γ. ΜΕΡΑΝΤΖΑ	3***	Δήμος Βορείων Τζουμέρκων	26590-62350
Ο ΜΑΧΑΛΑΣ	3***	Δήμος Ζαγορίου	26530-71632
ΟΡΙΖΩΝ	3***	Δήμος Ιωαννιτών	26510-86180
ΠΑΛΑΙΟ ΤΕΛΩΝΕΙΟ ΠΛΑΚΑΣ	3***	Δήμος Βορείων Τζουμέρκων	26850-31006
ΠΑΛΛΑΔΙΟΝ	3***	Δήμος Ιωαννιτών	26510-25856/9
ΠΑΝΑΓΙΟΣ	3***	Δήμος Ιωαννιτών	2651118492
ΠΑΝΘΕΟΝ	3***	Δήμος Ζαγορίου	26530-42239
ΠΑΝΟΡΑΜΑ	3***	Δήμος Κόνιτσας	26550-23135
ΠΑΠΙΓΚΙΩΤΗΣ	3***	Δήμος Ζαγορίου	26530-81341
ΠΕΡΙΣΤΕΡΩ	3***	Δήμος Κόνιτσας	26550-24147

ΠΕΤΡΟΤΕΧΝΟ	3***	Δήμος Ζαγορίου	26530-81100
ΠΡΥΤΑΝΕΙΟ	3***	Δήμος Δωδώνης	26510-82006
ΡΟΔΟΒΟΛΙ	3***	Δήμος Κόνιτσας	26550-29338
ΣΤΗΣ ΓΙΑΓΙΑΣ ΕΥΓΕΝΙΑΣ	3***	Δήμος Ζαγορίου	26530-71971
ΣΤΙΣ ΚΑΜΑΡΕΣ	3***	Δήμος Ζαγορίου	2653-081008
ΤΑΞΙΑΡΧΕΣ	3***	Δήμος Ζαγορίου	26530-41888
ΤΖΟΥΜΕΡΚΑ	3***	Δήμος Βορείων Τζουμέρκων	26590-61336
ΤΟ ΖΑΓΟΡΙ	3***	Δήμος Ζαγορίου	26530-81003
ΤΟ ΜΠΟΥΡΑΖΑΝΙ	3***	Δήμος Κόνιτσας	26550-61283
ΤΟ ΧΑΝΙ	3***	Δήμος Κόνιτσας	26550-24567
ΦΙΛΟΚΑΛΙΑ	3***	Δήμος Ιωαννιτών	26510-76765
ΦΙΛΟΞΕΝΙΑ	3***	Δήμος Ιωαννιτών	26510-93702
ΧΑΟΝΕΣ ΣΟΥΙΤΕΣ	3***	Δήμος Ιωαννιτών	2651081405
ΑΝΕΜΗ	B' Class	Δήμος Ζαγορίου	2653072003
ΑΝΩΚΑΤΩΓΟ	B' Class	Δήμος Βορείων Τζουμέρκων	26510-43420
ΑΡΓΙΑΔΕΣ	B' Class	Δήμος Ζαγορίου	6945371454
ΑΡΧΟΝΤΙΚΟ	B' Class	Δήμος Ιωαννιτών	26510-24462
ΑΡΧΟΝΤΙΚΟ ΤΖΟΥΦΗ	B' Class	Δήμος Ζαγορίου	26530-71736
ΑΡΧΟΝΤΙΚΟ ΤΩΝ ΚΗΠΩΝ	B' Class	Δήμος Ζαγορίου	26530-71030
ΑΡΧΟΝΤΙΣΣΑ	B' Class	Δήμος Ζαγορίου	26530-71370
ΑΣΤΡΑΚΑ	B' Class	Δήμος Ζαγορίου	26530-41693

ΒΙΚΟΣ	B' Class	Δήμος Ζαγορίου	26530-71370
ΒΙΡΓΙΝΙΑ	B' Class	Δήμος Ζαγορίου	26530-22628
ΓΕΩΡΓΙΑ	B' Class	Δήμος Ζαγορίου	6945-429109
ΓΙΟΝΟΣ ΧΑΟΥΖ	B' Class	Δήμος Πωγωνίου	26577-70000
ΔΑΦΝΗ	B' Class	Δήμος Ιωαννιτών	6932601240
Η ΓΚΟΥΡΑ	B' Class	Δήμος Βορείων Τζουμέρκων	26510-53622
ΚΑΜΑΡΕΣ	B' Class	Δήμος Ιωαννιτών	26510-79348
ΚΑΣΤΡΟ	B' Class	Δήμος Ιωαννιτών	26510-22866
ΚΑΤΩ ΜΑΧΑΛΑΣ	B' Class	Δήμος Ζαγορίου	26510-72287
ΚΟΝΑΚΙ	B' Class	Δήμος Ζίτσας	26510-71567
ΛΙΘΟΧΤΙΣΤΟ	B' Class	Δήμος Κόνιτσας	6978-885565
ΜΟΡΦΕΑΣ	B' Class	Δήμος Ζαγορίου	26530-41868
ΜΟΥΣΑΦΙΡ-ΟΝΤΑΣ	B' Class	Δήμος Ζαγορίου	6974-443640
ΠΑΤΡΙΚΟ	B' Class	Δήμος Ιωαννιτών	26510-65500
ΠΕΤΡΑΔΙ 1873	B' Class	Δήμος Βορείων Τζουμέρκων	26590-61561
ΠΛΑΤΑΝΟΣ ΣΤΟ ΚΑΣΤΡΟ	B' Class	Δήμος Ιωαννιτών	6932601240
ΡΟΖΑ ΚΑΝΙΝΑ	B' Class	Δήμος Ιωαννιτών	69348-75799
ΡΟΝΤΟΒΑΝΙ	B' Class	Δήμος Ζαγορίου	26530-71171
ΣΕΛΗΝΗ	B' Class	Δήμος Ζαγορίου	26530-71350
ΣΙΑΡΑΒΑ	B' Class	Δήμος Ιωαννιτών	26510-30820
ΤΑ ΣΠΙΤΙΑ ΤΟΥ ΣΑΞΩΝΗ	B' Class	Δήμος Ζαγορίου	26530-41615

ΤΕΡΨΙΧΟΡΗ	B' Class	Δήμος Ζαγορίου	26530-71736
ΤΟ ΑΡΧΟΝΤΙΚΟ ΤΗΣ ΑΡΙΣΤΗΣ	B' Class	Δήμος Ζαγορίου	26530-42210
ΤΟ ΣΥΡΡΑΚΟ	B' Class	Δήμος Βορείων Τζουμέρκων	26510-53410
ΤΟ ΧΑΝΙ	B' Class	Δήμος Ζαγορίου	26530-42150
ΧΑΓΙΑΤΙ	B' Class	Δήμος Ιωαννιτών	26510-37570
ΧΑΜΚΩ	B' Class	Δήμος Κόνιτσας	26550-23107
ΑΔΩΝΙΣ	2**	Δήμος Μετσόβου	26560-42300
ΑΚΡΟΛΙΜΝΙΟΝ	2**	Δήμος Ιωαννιτών	26510-81162
ΑΛΕΞΙΟΣ	2**	Δήμος Ιωαννιτών	26510-32030
ΑΝΑΞ	2**	Δήμος Μετσόβου	26560-42003
ΑΠΟΛΛΩΝ	2**	Δήμος Μετσόβου	26560-41833
ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ	2**	Δήμος Μετσόβου	26560-41534
ΑΡΕΤΗ	2**	Δήμος Πωγωνίου	26570-71208
ΑΣΤΕΡΙ ΜΕΤΣΟΒΟΥ	2**	Δήμος Μετσόβου	26560-42222
ΑΣΤΟΡΙΑ	2**	Δήμος Ιωαννιτών	26510-20755
ΑΩΟΣ	2**	Δήμος Κόνιτσας	26550-22079
ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΠΥΡΡΟΣ	2**	Δήμος Ιωαννιτών	26510-27652
ΒΟΒΟΥΣΑ	2**	Δήμος Ζαγορίου	26560-22555
ΒΡΕΤΑΝΙΑ	2**	Δήμος Ιωαννιτών	26510-26380
ΒΥΖΑΝΤΙΟ	2**	Δήμος Ιωαννιτών	26510-40453
ΓΑΛΛΕΙΑΣ	2**	Δήμος Μετσόβου	26560-41202

ΓΙΑΝΝΕΝΑ ΧΑΟΥΖ	2**	Δήμος Ιωαννιτών	26510-40762
ΔΙΩΝΗ	2**	Δήμος Ιωαννιτών	26510-27032
ΕΓΝΑΤΙΑ	2**	Δήμος Ιωαννιτών	26510-25667
ΕΛ ΓΚΡΕΚΟ	2**	Δήμος Ιωαννιτών	2651041142
ΕΝ ΧΩΡΑ ΒΕΖΙΤΣΑ	2**	Δήμος Ζαγορίου	26530-71449
ΖΗΣΗΣ	2**	Δήμος Ζαγορίου	26530-41147
ΗΛΙΑΣ	2**	Δήμος Ζαγορίου	26530-41880
ΚΑΙΤΗ	2**	Δήμος Ζαγορίου	26530-41118
ΚΑΛΛΙΘΕΑ	2**	Δήμος Ζίτσας	26580-22933
ΚΑΣΣΑΡΟΣ	2**	Δήμος Μετσόβου	26560-41662
ΚΑΣΤΑΝΙΑΝΗ	2**	Δήμος Κόνιτσας	26550-31700
ΚΡΙΚΩΝΗΣ	2**	Δήμος Ιωαννιτών	26510-44633
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΚΑΙ ΕΛΕΝΗΣ	2**	Δήμος Ζαγορίου	26530-71328
ΛΑΚΚΑΣ	2**	Δήμος Ιωαννιτών	26510-81741
ΜΑΡΙΑ	2**	Δήμος Μετσόβου	26560-41451
ΜΑΤΖΑΤΟ	2**	Δήμος Ζαγορίου	26530-71997
ΜΕΛΙΝΑ	2**	Δήμος Ζαγορίου	26530-71674
ΜΕΛΙΤΕΙΟΝ	2**	Δήμος Ζαγορίου	26530-22659
ΜΠΕΛΟΗ	2**	Δήμος Ζαγορίου	26530-71571
ΜΠΙΤΟΥΝΗ	2**	Δήμος Μετσόβου	26560-41217
ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟ ΛΑΔΙΑ	2**	Δήμος Ζαγορίου	26530-71483
ΟΛΥΜΠΙΚ	2**	Δήμος Μετσόβου	26560-41337

ΠΑΝΟΡΑΜΑ	2**	Δήμος Ζαγορίου	26530-81021
ΠΑΠΑΕΥΑΓΓΕΛΟΥ	2**	Δήμος Ζαγορίου	26530-41135
ΠΕΤΡΩΤΟ	2**	Δήμος Ζαγορίου	26530-71107
ΡΟΜΠΟΛΟ	2**	Δήμος Ζαγορίου	26530-81286
ΣΑΛΒΙΑ	2**	Δήμος Κόνιτσας	6972509910
ΣΠΥΡΙΔΟΥΛΑ	2**	Δήμος Κόνιτσας	26550-25050
ΤΟ ΚΑΔΙ	2**	Δήμος Ζαγορίου	26530-81360
ΤΟ ΚΑΛΝΤΕΡΙΜΙ	2**	Δήμος Ζαγορίου	26530-71510
ΤΟ ΠΑΠΙΓΚΟ	2**	Δήμος Ζαγορίου	26530-41375
ΤΟ ΡΑΔΙΟ	2**	Δήμος Ζαγορίου	26530-81252
ΤΟ ΡΟΔΙ	2**	Δήμος Ζαγορίου	26530-41954
ΤΟ ΦΑΡΑΓΓΙ	2**	Δήμος Ζαγορίου	26530-81014
ΤΟΥΡΙΣΤ	2**	Δήμος Ιωαννιτών	000-0000000
ΤΣΟΥΚΑ ΡΟΣΑ	2**	Δήμος Ζαγορίου	26530-81271
ΤΥΜΦΗ	2**	Δήμος Ζαγορίου	26530-81133
ΦΑΡΑΓΓΙ	2**	Δήμος Κόνιτσας	2655023171
ΦΙΛΥΡΑ	2**	Δήμος Ιωαννιτών	26510-83560
ΦΛΟΚΑ	2**	Δήμος Μετσόβου	26560-41309
ΦΥΛΙΡΑ	2**	Δήμος Ζαγορίου	26530-71371
ΧΑΓΙΑΤΙ	2**	Δήμος Ζαγορίου	26530-81301
ΟΛΓΑ	C' Class	Δήμος Βορείων Τζουμέρκων	26590-61005
ΦΑΣΟΥΛΗΣ	C' Class	Δήμος Κόνιτσας	26550-81481

ΑΓΑΠΗ	1*	Δήμος Ιωαννιτών	26510-27139
ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ	1*	Δήμος Μετσόβου	26560-41672
ΕΛΠΙΣ	1*	Δήμος Ιωαννιτών	26510-26209
ΠΑΡΑΔΕΙΣΟΣ	1*	Δήμος Ιωαννιτών	26510-74124
ΠΑΡΙΣ	1*	Δήμος Ιωαννιτών	26510-20541
Περιφερειακή Ενότητα Θεσπρωτίας			
ΤΟ ΔΙΑΜΑΝΤΙ ΤΩΝ ΣΥΒΟΤΩΝ	5*****	Δήμος Ηγουμενίτσας	26650-93286
ΑΚΟΥΑ ΟΛΙΒΑ ΡΕΖΟΡΤ	4****	Δήμος Ηγουμενίτσας	2665021303
ΘΕΑΣΙΣ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ	4****	Δήμος Σουλίου	26660-29229
ΙΟΝΙΟ ΣΙ	4****	Δήμος Ηγουμενίτσας	26650-91720
ΚΑΤΑΦΥΓΙΟ	4****	Δήμος Ηγουμενίτσας	26650-93270
ΚΟΡΑΛΛΙ	4****	Δήμος Ηγουμενίτσας	26650-91380
ΜΟΥΡΤΟΣ	4****	Δήμος Ηγουμενίτσας	26650-93356
ΟΡΝΕΛΛΑ	4****	Δήμος Ηγουμενίτσας	26650-93306
ΡΕΓΓΙΝΑ ΜΑΡΕ ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ ΤΗΣ ΘΑΛΑΣΣΑΣ	4****	Δήμος Ηγουμενίτσας	26650-97200
ΣΕΛΕΥΚΟΣ	4****	Δήμος Ηγουμενίτσας	26650-27144
ΣΥΒΟΤΑ ΓΚΟΛΑΝΤ	4****	Δήμος Ηγουμενίτσας	2665093006
ΣΥΒΩΤΑ	4****	Δήμος	26650-93597

		Ηγουμενίτσας	
ΑΓΙΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ	A' Class	Δήμος Ηγουμενίτσας	26650-93017/20
ΑΡΧΟΝΤΙΚΟ ΡΙΓΓΑ 1872	A' Class	Δήμος Σουλίου	26660-23863
ΑΓΙΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ	3***	Δήμος Ηγουμενίτσας	26650-91520
ΑΚΤΗ ΠΛΑΤΑΡΙΑΣ	3***	Δήμος Ηγουμενίτσας	26650-61336
ΑΛΜΠΑΤΡΟΣ	3***	Δήμος Ηγουμενίτσας	26650-93464
ΑΝΤΖΕΛΙΚΑ ΠΑΛΛΑΣ	3***	Δήμος Ηγουμενίτσας	26650-26100
ΑΣΤΟΡΙΑ	3***	Δήμος Ηγουμενίτσας	26650-22217
ΕΛΙΝΑ	3***	Δήμος Ηγουμενίτσας	26650-91558
ΖΕΦΗ	3***	Δήμος Ηγουμενίτσας	26650-93470
Η ΘΕΑΣΗ	3***	Δήμος Ηγουμενίτσας	2665091121
ΚΑΡΑΒΟΣΤΑΣΙ ΜΠΗΤΣ	3***	Δήμος Ηγουμενίτσας	26650-91104
ΛΕΙΑΣ	3***	Δήμος Φιλιατών	26640-41602
ΛΟΝΓΚ ΣΑΜΜΕΡ	3***	Δήμος Ηγουμενίτσας	26650-93260/1
ΜΕΓΑ ΑΜΜΟΣ	3***	Δήμος Ηγουμενίτσας	26650-93447/8
ΠΑΝΟΡΑΜΑ	3***	Δήμος Ηγουμενίτσας	26650-93420/2
ΠΕΡΔΙΚΑ ΘΕΡΕΤΡΟ	3***	Δήμος	26650-91580

		Ηγουμενίτσας	
ΡΙΒΙΕΡΑ ΠΕΡΔΙΚΑΣ	3***	Δήμος Ηγουμενίτσας	26650-91191
ΣΑΒΟΥ	3***	Δήμος Ηγουμενίτσας	26650-23961
ΣΥΒΟΤΑ ΣΙΣΚΕΪΠ	3***	Δήμος Ηγουμενίτσας	2665091662
ΤΡΕΙΣ ΑΚΤΕΣ	3***	Δήμος Ηγουμενίτσας	6938-132581
ΦΥΛΑΚΑΣ	3***	Δήμος Ηγουμενίτσας	26650-93345
ΧΡΥΣΟΒΑΛΑΝΤΟΥ	3***	Δήμος Ηγουμενίτσας	26650-93237
ΕΛΕΑΤΙΣ ΡΗΖΟΡΤ	B' Class	Δήμος Ηγουμενίτσας	26650-94256
ΑΧΕΡΩΝ	2**	Δήμος Σουλίου	26660-41464
ΒΙΛΛΑ ΜΑΡΙΑ	2**	Δήμος Ηγουμενίτσας	26650-93047
ΕΛ ΓΚΡΕΚΟ	2**	Δήμος Ηγουμενίτσας	26650-22245
ΕΛΕΑΤΑΝ	2**	Δήμος Σουλίου	26660-23019
ΕΛΕΝΑ	2**	Δήμος Ηγουμενίτσας	26650-93525
ΙΟΝΙΟΝ	2**	Δήμος Ηγουμενίτσας	26650-93636
ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ	2**	Δήμος Σουλίου	26660-49003
ΚΟΤΡΙΖΑ	2**	Δήμος Φιλιατών	26640-22522
ΜΟΥΡΤΕΜΕΝΟ	2**	Δήμος Ηγουμενίτσας	26650-93314

ΝΗΣΙΑ ΤΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	2**	Δήμος Σουλίου	26660-23000
ΟΣΚΑΡ	2**	Δήμος Ηγουμενίτσας	26650-23338
ΠΗΓΕΣ ΑΧΕΡΟΝΤΑ	2**	Δήμος Σουλίου	26660-41900
ΡΑΠΤΗΣ	2**	Δήμος Ηγουμενίτσας	26650-93122
ΤΖΟΛΥ	2**	Δήμος Ηγουμενίτσας	26650-23971
ΩΡΙΑΝΑ	2**	Δήμος Ηγουμενίτσας	26650-93520
ΑΡΙΛΛΑ ΜΠΗΤΣ	C' Class	Δήμος Ηγουμενίτσας	26650-91001
ΘΑΛΑΣΣΑ ΙΟΝΙΟΥ	C' Class	Δήμος Ηγουμενίτσας	26650-91305
ΚΩΣΤΑΝΑ	C' Class	Δήμος Φιλιατών	26640-22585
ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ	1*	Δήμος Ηγουμενίτσας	26650-28346
ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ	1*	Δήμος Ηγουμενίτσας	26650-93263
ΕΓΝΑΤΙΑ	1*	Δήμος Ηγουμενίτσας	26650-23648
ΕΛΛΑΣ	1*	Δήμος Ηγουμενίτσας	26650-93227
ΕΥΗ	1*	Δήμος Ηγουμενίτσας	26650-93307
ΜΙΚΡΟΣ ΠΑΡΑΔΕΙΣΟΣ	1*	Δήμος Ηγουμενίτσας	26650-93281/2
ΤΟ ΣΟΥΛΙ	1*	Δήμος Σουλίου	000-0000000
ΣΤΑΥΡΟΔΡΟΜΙ	1*	Δήμος Ηγουμενίτσας	26650-22343

Περιφερειακή Ενότητα Πρέβεζας			
ΑΚΤΗ ΛΥΧΝΟΥ	5****	Δήμος Πάργας	26840-31257
ΑΚΤΗ ΠΑΡΓΑΣ	4****	Δήμος Πάργας	26840-31410
ΑΛΦΑ	4****	Δήμος Πάργας	26840-32111
ΑΝΤΑΜΣ	4****	Δήμος Πάργας	2684032160
ΒΑΛΤΟΣ ΜΠΗΤΣ	4****	Δήμος Πάργας	26840-31610
ΕΝΕΤΙΚΟ	4****	Δήμος Πάργας	2684032900
ΙΟΝΙΑΝ ΘΕΟΞΕΝΙΑ	4****	Δήμος Πρέβεζας	26820-51860
ΙΟΝΙΟΝ ΣΤΑΡ	4****	Δήμος Πρέβεζας	000-0000000
ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ	4****	Δήμος Πάργας	6944-321869
N & N	4****	Δήμος Πρέβεζας	26820-54110
ΝΤΑΛΟΥΖ	4****	Δήμος Πρέβεζας	26820-89220
ΠΑΛΑΤΙΝΟ	4****	Δήμος Πάργας	2684031473
ΠΑΡΑΔΕΙΣΟΣ	4****	Δήμος Πάργας	26840-41301
ΣΑΛΒΑΤΟΡ	4****	Δήμος Πάργας	26840-32910
ΣΑΠΦΩ	4****	Δήμος Πάργας	2684031410
ΣΟΛ	4****	Δήμος Πάργας	26840-32332
ΒΙΛΛΑ ΡΟΖΑ	A' Class	Δήμος Πάργας	26840-31257
ΤΟ ΣΠΙΤΙ ΤΟΥ ΚΑΠΕΤΑΝΙΟΥ	A' Class	Δήμος Πρέβεζας	26820-23915
ΑΔΩΝΙΣ	3***	Δήμος Πρέβεζας	26820-41314
ΑΖΑΛΕΝΑ	3***	Δήμος Πρέβεζας	26820-56510
ΑΚΤΑΙ ΠΡΕΒΕΖΗΣ	3***	Δήμος Πρέβεζας	26820-52140

ΑΚΤΑΙΑ	3***	Δήμος Πάργας	00000000000
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ	3***	Δήμος Πάργας	000-0000000
ΑΝΝΑ	3***	Δήμος Πάργας	26840-22118
Β-ΣΤΗ ΘΑΛΑΣΣΑ	3***	Δήμος Πρέβεζας	26820-56549
ΒΙΛΛΑ ΑΥΡΑ	3***	Δήμος Πάργας	26840-41336
ΔΗΜΗΤΡΑ	3***	Δήμος Πρέβεζας	26820-56565
ΔΙΩΝΗ	3***	Δήμος Πρέβεζας	26820-27381
ΕΣΠΕΡΑΝΤΖΑ	3***	Δήμος Πρέβεζας	26820-51451
ΖΗΚΑΣ	3***	Δήμος Πρέβεζας	26820-27505
ΙΛΙΑΝΑ	3***	Δήμος Ζηρού	26830-23511
ΚΑΛΑΜΙΤΣΙ	3***	Δήμος Πρέβεζας	26820-25445
ΚΑΝΑΛΙ	3***	Δήμος Πρέβεζας	26820-22741
ΚΑΝΑΛΙ ΜΠΗΤΣ ΟΤΕΛ	3***	Δήμος Πρέβεζας	26820-51100
ΚΟΛΠΟΣ ΤΗΣ ΑΜΜΟΥ	3***	Δήμος Πάργας	26840-41182
ΜΑΡΓΑΡΩΝΑ	3***	Δήμος Πρέβεζας	26820-24360/3
ΜΑΣΤ	3***	Δήμος Πρέβεζας	6945954343
ΜΕΣΟΓΕΙΟΣ 2000	3***	Δήμος Πρέβεζας	26820-56124
ΜΠΑΚΟΛΗ	3***	Δήμος Πάργας	26840-31200
ΟΛΥΜΠΙΑΔΑ	3***	Δήμος Πρέβεζας	26820-56577
ΟΡΙΖΟΝΤΑΣ	3***	Δήμος Πρέβεζας	26820-54443
ΠΑΡΑΛΙΑ ΒΡΑΧΟΥ	3***	Δήμος Πρέβεζας	26820-56284
ΠΗΓΕΣ	3***	Δήμος Πάργας	26660-41300

ΣΕΣΑ	3***	Δήμος Πρέβεζας	26820-52707
ΣΙΑΡΜΠΑΣ	3***	Δήμος Πρέβεζας	26840-56035
ΣΠΥΡΟΣ	3***	Δήμος Πάργας	26840-41505
ΜΟΝΟΛΙΘΙ	B' Class	Δήμος Πρέβεζας	26820-51132
ΞΕΝΩΝΑΣ 1800	B' Class	Δήμος Πάργας	26840-32900
ΑΓΙΟΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ	2**	Δήμος Πάργας	26840-41402
ΑΓΙΟΣ ΘΩΜΑΣ	2**	Δήμος Πρέβεζας	26820-56295
ΑΘΗΝΑ	2**	Δήμος Πάργας	26840-41172
ΑΚΡΟΠΟΛ	2**	Δήμος Πάργας	26840-31239
ΑΚΤΗ ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ	2**	Δήμος Πρέβεζας	26820-52722
ΑΜΜΟΥΔΙΑ	2**	Δήμος Πάργας	26840-41433
ΑΝΕΜΕΛΙΑ	2**	Δήμος Πάργας	26820-56601
ΑΠΟΛΛΩΝΙΟ	2**	Δήμος Πρέβεζας	26820-41463
ΑΣΤΕΡΑΣ	2**	Δήμος Πάργας	26840-41317
ΑΤΛΟΝ	2**	Δήμος Πάργας	26820-56626
ΑΥΡΑ	2**	Δήμος Πρέβεζας	26820-21230
ΑΧΙΛΛΕΑΣ	2**	Δήμος Πάργας	26820-56007
ΑΧΙΛΛΕΑΣ	2**	Δήμος Πάργας	26840-31600
ΒΑΣΙΛΗΣ	2**	Δήμος Πάργας	26840-41210
ΓΑΛΗΝΗ	2**	Δήμος Πάργας	26840-41250
ΓΚΟΛΝΤΕΝ ΜΠΗΤΣ	2**	Δήμος Πρέβεζας	26820-51111
ΓΛΑΡΟΣ	2**	Δήμος Πάργας	26840-41300

ΔΙΟΝΥΣΟΣ	2**	Δήμος Πρέβεζας	26820-41247
ΕΛΕΝΗ	2**	Δήμος Πάργας	26840-41167
ΗΛΙΟΒΑΣΙΛΕΜΑ	2**	Δήμος Πρέβεζας	26820-41868
ΗΡΑΚΛΗΣ	2**	Δήμος Πρέβεζας	26820-42008
ΚΑΣΣΙΩΠΗ	2**	Δήμος Πρέβεζας	26820-51501
ΚΑΣΤΡΟ	2**	Δήμος Πρέβεζας	26820-26643
ΚΑΤΕΡΙΝΑ	2**	Δήμος Πρέβεζας	26820-51051
ΚΟΥΡΟΣ	2**	Δήμος Πρέβεζας	26820-56192
ΛΟΥΚΑΣ	2**	Δήμος Πρέβεζας	26820-56166
ΜΑΓΔΑ	2**	Δήμος Πάργας	26840-31228
ΜΙΑΤΟΣ	2**	Δήμος Πάργας	26840-31384
ΜΙΝΩΣ	2**	Δήμος Πρέβεζας	26820-28424
ΜΥΡΤΩ	2**	Δήμος Πρέβεζας	26820-56116
ΜΥΤΙΚΑΣ	2**	Δήμος Πρέβεζας	26820-41618
ΝΕΦΕΛΗ	2**	Δήμος Πρέβεζας	26820-52033
ΝΙΚΟ ΟΤΕΛ	2**	Δήμος Πρέβεζας	26820-51457
ΝΤΕΛΛΑΣ	2**	Δήμος Πάργας	26840-31655
ΟΛΥΜΠΙΚ	2**	Δήμος Πάργας	26840-31360
ΠΑΠΠΑΣ	2**	Δήμος Πάργας	26840-41284
ΠΟΣΕΙΔΩΝ ΠΑΡΑΘΑΛΑΣΣΙΟ	2**	Δήμος Πρέβεζας	26820-51291
ΠΡΕΒΕΖΑ ΠΟΛΙΣ	2**	Δήμος Πρέβεζας	26820-89500
ΡΕΖΙ	2**	Δήμος Πάργας	26840-31680

ΡΟΥΣΤΟ	2**	Δήμος Πάργας	26820-56111
ΣΕΙΡΙΟΣ	2**	Δήμος Πρέβεζας	26820-52406
ΣΕΛΗΝΗ	2**	Δήμος Πάργας	26840-41561
ΤΟΥΡΥΝΗ	2**	Δήμος Πάργας	26840-31219
ΦΙΛΟΞΕΝΙΑ	2**	Δήμος Πρέβεζας	26820-56517
ΦΙΛΟΞΕΝΙΑ	2**	Δήμος Πάργας	26840-41600
ΦΩΤΕΙΝΗ	2**	Δήμος Πρέβεζας	6977-948715
ΧΑΣΑΚΗΣ	2**	Δήμος Πρέβεζας	26820-52220
ΩΡΑΙΑ ΘΕΑ - ΜΠΕΛΛΑ ΒΙΣΤΑ	2**	Δήμος Πάργας	26840-31833
ΑΚΡΟΓΙΑΛΙ	C' Class	Δήμος Πρέβεζας	26820-56382
ΑΣΤΕΡΙΑΣ	C' Class	Δήμος Πρέβεζας	26820-54098
ΒΑΛΤΟΣ	C' Class	Δήμος Πάργας	26840-31287
ΕΝΤΖΟΥ ΛΥΧΝΟΣ	C' Class	Δήμος Πάργας	26840-31171
ΚΑΛΑΜΙΤΣΙ	C' Class	Δήμος Πρέβεζας	26820-22192
ΠΑΝΟΡΑΜΑ	C' Class	Δήμος Πρέβεζας	26820-41513
ΠΑΡΓΑ	C' Class	Δήμος Πάργας	26840-31161
ΤΟ ΚΟΡΑΛΙ	C' Class	Δήμος Πρέβεζας	26820-56386
ΑΓΙΟΣ ΝΕΚΤΑΡΙΟΣ	1*	Δήμος Πάργας	26840-31150
ΑΛΚΥΩΝ	1*	Δήμος Πάργας	26840-31022
ΑΝΤΖΕΛΑ	1*	Δήμος Πάργας	26840-31614
ΑΧΕΡΩΝ	1*	Δήμος Πάργας	26840-22241
ΓΑΛΗΝΗ	1*	Δήμος Πάργας	26840-31581

ΕΦΥΡΑ	1*	Δήμος Πάργας	26840-22128
ΚΑΛΥΨΩ	1*	Δήμος Πάργας	26840-31316
ΝΤΟΥΓΙΑΣ	1*	Δήμος Πάργας	26840-31258
ΟΥΡΑΝΙΑ	1*	Δήμος Πρέβεζας	26820-89570
ΠΑΝΟΡΑΜΑ	1*	Δήμος Πάργας	26840-41330
ΠΑΡΑΔΕΙΣΟΣ	1*	Δήμος Πάργας	26840-31229
ΡΟΖΑΝΕΑ	1*	Δήμος Πάργας	26840-31237
ΤΟΥΡΙΣΤ	1*	Δήμος Πάργας	26840-31833
Περιφερειακή Ενότητα Άρτας			
ΑΡΤΑ ΠΑΛΛΑΣ	4****	Δήμος Αρταίων	26810-61530/2
ΒΥΖΑΝΤΙΝΟ	4****	Δήμος Αρταίων	26810-52205
ΑΡΑΧΘΟΣ ΧΑΓΙΑΤΙ	3***	Δήμος Κεντρικών Τζουμέρκων	000-0000000
ΚΑΛΛΙΟΠΗ	3***	Δήμος Αρταίων	2104617038
ΚΑΤΑΦΥΓΙ	3***	Δήμος Κεντρικών Τζουμέρκων	26850-51545
ΚΡΟΝΟΣ	3***	Δήμος Αρταίων	26810-22211
ΜΑΡΑΘΙΑ	3***	Δήμος Αρταίων	2681085197
ΡΟΥΙΣΤΑ ΤΖΟΥΜΕΡΚΑ	3***	Δήμος Κεντρικών Τζουμέρκων	2685022556
ΑΘΑΜΑΣ	2**	Δήμος Κεντρικών Τζουμέρκων	26850-24122
ΓΑΒΡΟΓΟΣ	2**	Δήμος Γεωργίου Καραϊσκάκη	26810-70075
ΓΑΛΗΝΗ	2**	Δήμος Κεντρικών Τζουμέρκων	26850-22135

ΕΛΑΤΟΦΙΛΗΤΟ	2**	Δήμος Κεντρικών Τζουμέρκων	26850-22979
ΜΑΡΟΥΣΙΩ	2**	Δήμος Αρταίων	26830-71131
Ο ΚΑΤΑΡΡΑΚΤΗΣ	2**	Δήμος Κεντρικών Τζουμέρκων	26850-51323
ΠΥΡΓΟΣ	2**	Δήμος Γεωργίου Καραϊσκάκη	26850-61393
ΡΕΞ	1*	Δήμος Αρταίων	26810-27563

Πίνακας 2: Καταλύματα στην Ήπειρο Ενταγμένα στην Πρωτοβουλία «Ελληνικό Πρωινό»¹²⁴

Περιοχή	Καταλύματα
Ιωάννινα	Το Αγνάντιο, Amfithea, Du Lac, Giotis Hotel, Metropolis, Πολιτεία Φρόντζου
Πρέβεζα	Ακταία, Dioni Boutique Hotel, Preveza City, The Captain's House, Ionian Theoxenia, Margarona Royal
Πάργα	Parga Beach Resort
Σύβοτα	Sivota Diamond Spa Resort
Άρτα	Μαρουσιώ
Τζουμέρκα	Alexandra, Ανάβαση Mountain Resort, Ξενείον Γιώργου Μεράντζα, Ορίζοντες Τζουμέρκων, Princess Ianassa
Μέτσοβο	Αρχοντικό Μετσόβου, Άρωμα Δρυός, Asteri Hotel, La Munte, Mari, Grand Forest, Κατώγι Αβέρωφ, Kassaros
Ζαγοροχώρια	Αλθαία, Αίθριο, Άπειρος Χώρα, Aristi Mountain Resort & Villas, Γαία, Zagori Suites, Gamila Rocks, Θουκυδίδης, Μικρό Πάπιγκο 1700, Πύρρειον Sweet Hospitality, Parigiotis, Primoula, Το Σπίτι του Ορέστη, Villa Παροραία
Κόνιτσα	Ροδοβόλι

¹²⁴ Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο της Ελλάδας.

Πίνακας 3: Καταλύματα στην Ηπειρο Προτεινόμενα από τον Alpha Guide¹²⁵

Περιοχή	Καταλύματα
Ιωάννινα	Aar Hotel & Spa, Αγνάντιο, Antique, Arktos Mountain Hotel, Αρχονταρίκι, Δάφνη, Du Lac, Ellopia Point, Epirus Pallas, Essence Contemporary Living, Z Hotel, Haones Suites, Heritage Hotel Kalari, Golden Suites & Spa, Grand Serai Congress & Spa, Its Kale, Κάστρο, Metropolis, Mir Hotel, Mirtali Art Hotel, Olympic, Ορίζων, Παλλάδιον, Πολιτεία Φρόντζου, Φιλύρα
Πρέβεζα	Sesa Hotel, Dioni Boutique Hotel, daLUZ Boutique Hotel, The Captain's House, Piges
Ηγουμενίτσα	Angelika Pallas, Perdika Resort
Πάργα	Salvator Villas & Spa, Ακροπόλ Villa Rosa, Ενετικό Resort, Bella Vista, Parga Beach Resort, Racconto Boutique Design Hotel, 1800 Apartments
Σύβοτα	Domotel Agios Nikolaos, Sivota Diamond Spa Resort, Karavostasi Beach, The Vew Hotel
Άρτα	Βυζαντινό
Τζουμέρκα	Γεφύρι Πλάκας, Καταφύγι, Ναπολέων Ζαγκλής, Ξενεϊόν Γιώργου Μεράντζα, Ορίζοντες Τζουμέρκων, Princess Ianassa
Μέτσοβο	Απόλλων, Αρχοντικό Μετσόβου, Άρωμα Δρυός, Βικτώρια, Γαλαξίας, Grand Forest Metsono, Κατώγι Αβέρωφ
Ζαγοροχώρια	Aberatio Boutique Hotel, Αίθριο, Αλθαία, Αμανίτης, Amaryllis Luxury Guest House, Αμελικό, Άπειρος Χώρα, Aristi Mountain Resort & Villas, Ariston Hotel, Αρκτούρος, Art Deco, Αρτσίστας Οικίες, Αρχοντικό Γκέκη 1876, Αρχοντικό Διλόφου, Αρχοντικό της Αρίστης, Astra Inn, Αυραγόσιον, Βίκος, Βιργινία, Γαία, Δίας, Δρακόλιμνη, Δριόφυλλο, Εν Χώρα Βεζίτσα, Zagori Philoxenia, Zagori Suites, Gamila Rocks, Hotel-Restaurant Nikow & Ioulia Tsoumani, Θουκυδίδης, Κήποι Αγγέλων, Κήποι Suites, Μαχαλάς, Μελίνα, Μελίτειον, Μικρό Πάπιγκο 1700, Μονοπάτια Mountain Resort, Μπελόι, Ντοβρά, Ξενώνας του Νικόλα, Παπαεσαγγέλου, Parigo Towers Hotel &

¹²⁵ Ηπειρος: Τα Καλύτερα 114 Ξενοδοχεία, Alpha Guide.

	Restaurant, Πετρότεχνο, Πετρωτό, Πορφυρόν, Πρίμουλα, Πύρρειον Sweet Hospitality, Το Σπίτι του Ορέστη, Στης Γιαγιάς Ευγενίας Ταξίαρχες
Κόνιτσα	Bourazani Wild Life Resort, Γεφύρι, Grand Hotel Δένδρο, Konitsa Mountain Hotel, Ροδοβόλι
Χωριά Πωγωνίου	Παιώνια

Πίνακας 4: Χώροι Εστίασης στην Ήπειρο Προτεινόμενοι από τον Alpha Guide¹²⁶

Περιοχή	Χώροι Εστίασης
Ιωάννινα	Γάστρα, Ζαγορίσιος, Όμιλος, Πρεσβεία, Φύσα-Ρούφα, Πιπερίτσα, Wine Bar Siglitos, Μουκιά-Μπουκιά, Open Minds Cafe
Πρέβεζα	SESA, Μυριούνης, Αμβρόσιος, Ψάθα, Τρελή Γαρίδα, Αλατοπίπερο, Απάγκιο, Κουρδιστό Πορτοκάλι
Ηγουμενίτσα	Ο Πατέρας, Συμπόσιο
Πάργα	Baros, Filomila, Castello, Med Club, Savori, Wine & Food by Sugar
Σύβοτα	Θάλεια, Καβούρια, Island Bar Restaurant, Ο Φύλακας, Τρεχαντήρι, Areti's, Ο Βυθός
Άρτα	Η Μυρταριά, Βουλιαγμένη
Τζουμέρκα	Ο Μπούτζας, Τάσου Ειρήνη
Μέτσοβο	Γαλαξίας, το Κουτούκι του Νικόλα
Ζαγοροχώρια	Άγγελος, Αρμολοί, Βιργινία, Δίας, Dizaki, Δρυόφυλλο, Εν Αρίστη, Ζήσης, Ιωαννίδης, Καλλιόπη, Κανέλα & Γαρύφαλλο, Μαραγαρίτες, Μεσοχώρι, Το Παλιό Αλώνι, Η Πίτα της Κικίτσας, Ρόμππολο, Salvia, Τα Σουδενά-Σωτηρία Τσιγαρά, Στα Ριζά, Στου Μιχάλη
Κόνιτσα	Καπνισμένο Τσουκάλι, Μπουραζάνι, Η Ταβέρνα του Φασούλη, Τόρης

¹²⁶ Ήπειρος: Τα Καλύτερα 63 Εστιατόρια, Alpha Guide.

Πίνακας 5: Αεροπορικές Εταιρείες & Πτήσεις Από/Προς Άκτιο (2017)¹²⁷

Εταιρεία	Πτήσεις
Adria Airways	Θερινή πτήση charter: Λιουμπλιάνα
Austrian Airlines	Θερινή περίοδος: Βιέννη, Ίνσμπρουκ
Avantiair	Θερινή πτήση charter: Ίνσμπρουκ (από 13 Μαΐου 2017)
Aviolet (μέσω της Air Serbia)	Θερινή πτήση charter: Βελιγράδι
BRA	Θερινές πτήσεις charter: Γκέτεμποργκ, Μάλμε
Blu-Express (μέσω της Blue Panorama Airlines)	Θερινή περίοδος: Μπέργκαμο (από 13 Ιουλίου 2017), Μπολόνια, Ρώμη-Φιουμισίνο
Blue Air	Θερινή πτήση charter: Λάρνακα
British Airways	Θερινή πτήση charter: Λονδίνο-Χίθροου
Condor	Θερινή περίοδος: Μόναχο, Ντίσελντορφ (από 29 Απριλίου 2017), Στουτγκάρδη, Φρανκφούρτη
Danish Air Transport	Θερινές πτήσεις charter: Κοπεγχάγη (από 22 Μαΐου 2017)
EasyJet	Θερινή περίοδος: Λονδίνο-Γκάτγουικ, Μάντσεστερ (από 21 Μαΐου 2017)
Finnair	Θερινή περίοδος: Ελσίνκι
Mistral Air	Θερινή περίοδος: Μπάρι, Νάπολη
Monarch Airlines	Θερινή περίοδος: Λονδίνο-Γκάτγουικ, Μάντσεστερ, Μπέρμιγχαμ
Niki	Θερινή περίοδος: Βιέννη
Norwegian Air Shuttle	Θερινή περίοδος: Όσλο
Novair	Θερινές πτήσεις charter: Όσλο, Στοκχόλμη-Αρλάντα

¹²⁷ Αεροδρόμιο Ακτίου, Fraport Greece.

Olympic Air	Θερινή περίοδος: Αθήνα
People's Viennaline	Θερινή περίοδος: Σεντ Γκάλεν
Scandinavian Airlines	Θερινή πτήση charter: Βιέννη (από 13 Ιουνίου 2017)
Sky Express	Θερινές πτήσεις charter: Γκέτεμποργκ, Σταβάνγκερ, Στοκχόλμη-Αρλάντα
Small Planet Airlines	Κέρκυρα, Κεφαλλονιά, Σητεία (πρόγραμμα άγονων γραμμών)
SmartWings μέσω της Travel Service Airlines	Θερινή πτήση charter: Λονδίνο-Γκάτγουικ
TAROM	Θερινή περίοδος: Μπρνο, Πράγα

Πίνακας 6: Παραγωγοί στην Περιφερειακή Ενότητα Ιωαννίνων¹²⁸

Επωνυμία	Προϊόντα
SALIGARO FARM ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ - ΜΕΛΙΣΣΟΒΑΣ Α - ΠΑΝΤΟΥ Φ. ΟΕ	Σαλιγκάρια
ZAFIRIS	Γλυκά κουταλιού, γλυκά ταψιού, κουλούρια, παγωτά, παξιμάδια, τούρτες
ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΟΙΝΟΠΟΙΗΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΜΟΛΥΒΔΟΣΚΕΠΑΣΤΗΣ	Γλυκά κουταλιού, μαρμελάδες, οίνοι, τσίπουρο
ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΠΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	Κοτόπουλα
ΟΝΟ FRESCO ΑΒΕΕ	Αυγά παστεριωμένα, μείγμα ομελέτας
ΑΘ. & ΣΠ. ΧΑΒΕΛΑΣ ΟΕ	Μακαρονόπιτα, σπανακόπιτα, τυρόπιτα, φύλλα, φύλλα γιαννιώτικα
ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ	Κεφαλογραβιέρα, τυριά
ΑΣΤΕΡΙΟΣ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΣ	Βασιλικός, δυόσμος, θυμάρι, μέντα,

¹²⁸ Agrodata.gr.

	μπούκοβο, μπουκόβο γλυκό, ρίγανη, χαμομήλι, χυλοπίτες
Β.ΜΠΟΥΜΠΑΣ & ΥΙΟΙ ΟΕ	Γραβιέρα γλυκιά, γραβιέρα πικάντικη, μετσοβίτικο καπνιστό, μετσοβίτικο με μπουκόβο, μετσοβίτικο με πιπέρι, ριγανάτο, τυρί καπνιστό
ΒΙΚΟΣ ΑΕ	Μεταλλικό νερό
ΒΙΟΛΟΓΙΚΑ & ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΑ ΠΡΟΙΟΝΤΑ ΜΟΝΟΛΙΘΙ ΤΖΟΥΜΕΡΚΑ	Βότανα, γλυκό βατόμουρο, γλυκό καρότο, γλυκό καρπούζι, γλυκό κάστανο, γλυκό κίτρο λεμόνι, γλυκό κολοκύθι, γλυκό μανταρίνι, γλυκό νεράντζι, γλυκό σταφύλι, δάφνη, κριθαράκι, λικέρ κρίνο, λικέρ λεμόνι, λικέρ ρόδι, λικέρ τριαντάφυλλο, μαρμελάδα ακτινίδιο, μαρμελάδα βατόμουρο, μαρμελάδα βύσσινο, μαρμελάδα δαμάσκηνο, μαρμελάδα κύδωνι, μαρμελάδα σύκο, μαρμελάδα φράουλα, ξύδι με βότανα, ρίγανη, τραχανάς, τσαΐ, φασκόμηλο, χυλοπιτάκι, χυλοπίτες, χυλοπίτες με σπανάκι, χυλοπίτες με τσουκνίδα
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ	Καλαμπόκι
ΓΙΑΝΝΕΤΑΣ Μ. ΑΕ	Πέστροφες, πέστροφες φιλέτο καπνιστές
ΓΡΑΜΜΟΖΗΣ Θ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ	Κεφαλογραβιέρα, φέτα
ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΣ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ Γ.Η.Σ.	Γλυκό δαμασκηνό, γλυκό καρύδι, γλυκό κερασί, γλυκό κολοκύθι, γλυκό κυδώνι, γλυκό μανταρίνι, γλυκό μελιτζανάκι, γλυκό νεράντζι, γλυκό νεράντζι ρολέ, γλυκό νεραντζολεμονο, γλυκό πορτοκάλι, γλυκό σταφύλι, γλυκό σύκο, λικέρ κανέλα, λικέρ πικραμύγδαλο, μαρμελάδα ακτινίδιο, μαρμελάδα κρίνα, μαρμελάδα μανταρίνι, μαρμελάδα πορτοκάλι, μαρμελάδα φράουλα, τραχανάς λευκός, τραχανάς νηστίσιμος, τραχανάς ολικής άλεσης, χυλοπιτάκι, χυλοπίτες μακριές
ΔΑΒΟΥΤΗΣ - ΜΑΥΡΙΔΟΠΟΥΛΟΣ ΑΕ	Κρέατα
ΔΕΡΜΟΥ ΑΥΓΟΥΛΑ	Κρέας βοδινό, κρέας μόσχου, μοσχάρια,

	μοσχίδες
ΔΩΔΩΝΗ ΑΕ	Ανθότυρο, βούτυρο, γάλα σοκολατούχο, γάλα φρέσκο, γιαούρτια, γραβιέρα, κασέρι, κεφαλοτύρι, μυζήθρα, τυρί κατσικίσιο, φέτα
ΕΚ ΦΥΣΕΩΣ ΑΕ	Διάφοροι ξηροί καρποί
ΕΚΤΡΟΦΕΙΟ ΘΗΡΑΜΑΤΩΝ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ	Αγριόχοιροι, ελάφια
ΕΝΩΣΗ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ & ΔΑΣΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ ΚΟΝΙΤΣΑΣ-ΖΑΓΟΡΙΟΥ-ΜΕΤΣΟΒΟΥ	Γαλακτοκομικά, τυροκομικά
ΕΝΩΣΗ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	Γαλακτοκομικά, οίνοι, τυροκομικά
ΕΝΩΣΗ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ ΠΩΓΩΝΙΟΥ	Γάλα φρέσκο, γαλακτοκομικά, κρεμμύδια, τυροκομικά
ΖΑΜΠΟΥ ΔΗΜΗΤΡΑ	Γιαούρτια
ΖΟΙΝΟΣ ΑΕ - ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΟΙΝΟΠΟΙΙΑ ΗΠΕΙΡΟΥ ΑΕ	Οίνος ερυθρός cabernet βλάχικο μπεκάρι, οίνος ερυθρός αγιωργίτικο μπεκάρι, οίνος ερυθρός ροδίτης, οίνος λευκός, οίνος λευκός γλυκός ντεμπίνα, οίνος λευκός ημιαφρώδης ντεμπίνα, οίνος λευκός μαλαγουζιά saunignon blanc, οίνος λευκός ντεμπίνα, οίνος λευκός ροδίτης, οίνος ροζέ ημίγλυκος ροδίτης, οίνος ροζέ ξινόμαυρο μπεκάρι βλάχικο, τσίπουρο
ΖΩΓΡΑΦΟΥ - ΤΣΟΜΠΑΝΙΔΗ & ΥΙΟΙ ΟΕ	Κριθάρι, σιτάρι
Η ΣΤΕΡΝΑ	Γλυκά κουταλιού, γλυκά ταψιού, λικέρ, μανιτάρια αποξηραμένα, μανιτάρια αποξηραμένα, μαρμελάδα από παράγωγα σταφυλιού, μπισκότα με μούστο, μπισκότα με σουσάμι, ξύδι, οίνοι, πάστα κυδωνιού
ΗΠΕΙΡΟΣ ΓΗ	Κλωστάρι, κουλούρια μήλου, λικέρ, μετσοβίτα, μπακλαβαδάκια, σκερ μπουρέκ

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΛΑΙΟΥΡΓΙΑ	Ελαιόλαδο, προϊόντα ελαίου
ΙΡΙΣ	Αρωματικά φυτά, βότανα, γλυκά κουταλιού, ζυμαρικά, οίνοι
ΙΧΘΥΟΤΡΟΦΕΙΟ ΣΠΑΝΟΥ	Πέστροφες
ΚΑΡΑΓΚΟΥΝΗΣ ΧΡΗΣΤΟΣ	Βασιλικός πολτός, γύρη, μέλι
ΚΑΤΩΓΙ & ΣΤΡΟΦΙΛΙΑ ΑΕ	Οίνος ερυθρός αγιωργίτικο, syrah cabernet sauvignon, οίνος ερυθρός βλάχικο, οίνος ερυθρός ξηρός cabernet sauvignon, οίνος ερυθρός ξηρός merlot cabernet sauvignon, οίνος ερυθρός ξηρός merlot cabernet sauvignon cabernet franc, οίνος ερυθρός ξηρός pinot noir, οίνος ερυθρός ξηρός syrah traminer, οίνος ερυθρός ξηρός αγιωργίτικο cabernet sauvignon, οίνος ερυθρός ξηρός γινιέτς, οίνος ερυθρός ξηρός ξινόμαυρο, οίνος λευκός αγιωργίτικο syrah merlot, οίνος λευκός αφρώδης ντεμπίνα, οίνος λευκός μαλαγουζιά, οίνος λευκός ξηρός traminer, οίνος λευκός ξηρός ροδίτης chardonnay, οίνος λευκός ξηρός ροδίτης σαββατιανό sauvignon blanc, οίνος λευκός ροδίτης μοσχάτο, οίνος λευκός ροδίτης σαββατιανό sauvignon blanc, οίνος ροζέ αγιωργίτικο, οίνος ροζέ αφρώδης αγιωργίτικο, οίνος ροζέ ξινόμαυρο, τσίπουρο
ΚΟΛΙΟΝΑΣΙΟΥ ΑΦΟΙ & ΣΙΑ	Γλυκά, γλυκά ταψιού, κανταΐφι, μπακλαβάς
ΚΟΥΛΑΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ - ΜΑΜΑΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΟΕ	Ζύμες κατεψυγμένες, μαργαρίνη, πρώτες ύλες αρτοποιίας, σαντιγί φυτική
ΚΟΥΤΣΑΜΑΝΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ	Τυριά
ΚΡΕΝΤΙΝ ΗΠΕΙΡΟΥ ΕΠΕ	Βελτιωτικά, διάφορα μείγματα, κρέμες ζαχαροπλαστικής, παντεσπάνι, πρώτες ύλες παγωτού
ΚΤΗΜΑ ΓΚΛΙΝΑΒΟΣ	Οίνοι, τσίπουρο

ΚΤΗΜΑΤΑ ΕΥΔΟΞΙΑ	Οίνος ερυθρός ξηρός cabernet sauvignon, οίνος λευκός ξηρός, τσίπουρο
ΚΥΡΙΑΖΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ & ΜΑΡΙΑ	Γύρη, μέλι
ΚΥΨΕΛΟΠΟΙΙΑ – ΜΕΛΙΣΣΟΚΟΜΙΑ	Βασιλικός πολτός, μέλι ανθέων
ΜΕΛΙΝΤΡΑ	Γλυκά κουταλιού, ηδύποτα, κηραλοιφές, μαρμελάδες, σάλτσες, τουρσιά
ΜΕΛΙΣΣΟΚΟΜΙΑ ΜΠΑΤΣΗΣ	Βασιλικός πολτός, γύρη, μέλι, μέλι με βασιλικό πολτό, μέλι με γύρη, μέλι με πρόπολη, πρόπολη αλοιφή, πρόπολη διάλυμα σε οινόπνευμα, πρόπολη σε σκόνη
ΜΕΛΙΣΣΟΚΟΜΙΑ ΤΑΤΣΙΝΑΣ	Μέλι
ΜΕΤΣΟΒΟ ΑΕ	Τυριά
ΜΙΝΕΡΒΑ ΑΕ	Τυριά
Μπαλαούρας ΟΕ	Κεράσια
ΜΠΑΡΜΠΑΣ ΦΙΛΙΠΠΟΣ	Ιπποφαές, λουίζα
ΜΠΑΣΙΟΣ – ΠΩΓΩΝΙ	Βότανα, ζυμαρικά, λικέρ
ΜΠΟΤΣΑΡΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ	Τυριά
ΜΠΟΥΜΠΑΣ Δ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ & ΥΙΟΙ ΟΕ	Τυριά
ΜΠΟΥΜΠΑΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ	Τυριά
ΜΥΤΑΡΗ ΒΑΣΙΛΙΚΗ	Τυριά
ΝΑΤΣΙΑΣ ΣΠΥΡΙΔΩΝ	Τυριά

ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ ΠΑΝΟΣ ΑΕ	Θαλασσινά, κρέατα, λαχανικά, πατάτες, πουλερικά, πουλερικά κατεψυγμένα, τυριά, ψάρια
ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΚΟΛΙΟΝΑΣΙΟΣ & ΣΙΑ ΟΕ	Κανταΐφι, μπακλαβαδάκια, μπακλαβάς, παστέλια, σαραγλί
ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΜΕΛΙΓΓΙΩΤΗΣ & ΥΙΟΙ	Κουλούρια αμυγδάλου, κουλούρια ολικής άλεσης, μουστοκούλουρα, μπισκότα, παξιμάδια, πτι φουρ, ροξ, σιροπιαστά
ΝΙΤΣΙΑΚΟΣ Θ. ΑΒΕΕ	Πουλερικά κατεψυγμένα
ΝΟΥΤΣΟΣ ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ	Κτηνοτροφικά
ΝΤΙΜΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ	Κεφαλογραβιέρα
ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΒΑΙΜΑΚΗ	Ηδύποτα χωρίς αλκοόλ με ξύδι, ξύδι
ΠΑΠΑΜΙΧΑΗΛ ΕΛΕΝΗ	Γλυκά ακτινίδιο, αχλάδι, βατόμουρο, βύσσινο, γκρέιπφρουτ, δαμάσκηνο, καρπούζι, καρύδι, κάστανο, κεράσι μαύρο, κίτρο περγαμόντο, κολοκύθι, κυδώνι, κυδώνι ψητό, λεμόνι, μανιτάρι, μανταρίνι, μελιτζανάκι, νεράντζι, ντοματάκι, ξυνόμηλο, πετροκέρασο, πορτοκάλι ρολέ, πορτοκάλι φέτα, σταφύλι, σύκο, φιρίκι με βύσσινο, φράουλα, φιρίκι και μαρμελάδες ακτινίδιο, αχλάδι, βατόμουρο, βερίκοκο, βερίκοκο δαμάσκηνο, βύσσινο, δαμάσκηνο, εσπεριδοειδών, καρότο κολοκύθι ξηροί καρποί, κεράσι, κορόμηλο, κράνα, κυδώνι, κυδώνι-μήλο-μέλι, λεμόνι, μανταρίνι, μανταρίνι-πορτοκάλι, μήλο, μήλο-ρέτσε, πορτοκάλι, πορτοκάλι-μήλο-μέλι, πορτοκάλι-σοκολάτα, σύκο, φράουλα, μελιτζανοσαλάτα, σάλτσες γλυκόξινη με δαμάσκηνο, καυτερής πιπεριάς, κήπου πράσινη, με μανιτάρια, με πάστα από πιπεριά Φλωρίνης, μελιτζάνας, ντομάτας με βασιλικό, ντομάτας με δεντρολίβανο, ντομάτας με μαϊντανό και σκόρδο, πορτοκαλιού, σκορδαλιά ρεβυθιού και τουρσιά, αγγουράκι, κουνουπίδι, καρότο, κρεμμυδάκι ψητό, μελιτζάνα γεμιστή,

	μελιτζάνα τριφτή, μελιτζάνα ψητή, ντοματάκι, πιπεριά-καρότο, πιπεριά ψητή, πολίτικο καυτερό, πολίτικο κλασσικό, πολίτικο με ξινόμηλο
ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΑ ΑΛΛΑΝΤΙΚΑ ΜΕΤΣΟΒΟΥ ΑΕ	Αλλαντικά
ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΑ ΖΥΜΑΡΙΚΑ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	Ζυμαρικά
ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΑ ΖΥΜΑΡΙΚΑ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΣΤΑΥΡΟΥΛΑ ΣΠΑΝΕΛΛΗ – ΤΣΑΜΑΔΟΥ	Ζυμαρικά, χυλοπιτάκι
ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΑ ΖΥΜΑΡΙΚΑ ΜΕΤΣΟΒΟΥ	Ζυμαρικά
ΠΟΡΙΚΗΣ ΒΑΣΙΛΗΣ & ΣΙΑ ΟΕ	Τυριά
ΠΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΑΕ	Αυγά
ΣΑΝΟΖΙΔΗΣ ΜΩΥΣΗΣ	Βασιλικός πολτός, γύρη, ηδύποτα με μέλι, κερύ, λικέρ, μέλι
ΣΙΔΗΡΟΠΟΥΛΟΣ ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ	Καρπούζια
ΣΠΙΤΙΚΑ ΖΥΜΑΡΙΚΑ ΜΕΤΣΟΒΟΥ	Τραχανάς γλυκός, τραχανάς λευκός, τραχανάς ξινός, χυλοπίτες γίγας χοντρές, χυλοπίτες λεπτές, χυλοπίτες μεσαίες
ΣΤΕΡΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΗΣ	Αμπέλια, άνηθος, αχλάδια, μαϊντανός, μήλα, μήλα φιρίκια, σύκα
ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ	Αρωματικά φυτά, βότανα, ζυμαρικά, λαχανικά, φρούτα, φρούτα μεταποιημένα
ΤΑΣΣΟΣ Α. & Δ. ΑΕ	Λουκάνικα αγριόχοιρου, λουκάνικα ελαφιού
ΤΣΙΑΛΟΣ ΕΕ	Πέστροφες φιλέτο καπνιστές, ρέγκες καπνιστές, σκουμπρί φιλέτο καπνιστό, χέλι καπνιστό
ΤΣΟΥΤΣΟΠΛΙΔΗΣ ΜΕΤΣΟΒΟ ΑΕ	Ανθότυρο, βλαχοτύρι, γραβιέρα, κασέρι, κεφαλογραβιέρα, κεφαλοτύρι, μυζήθρα ξηρή

ΤΥΡΟΚΟΜΕΙΟ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ ΤΟΣΙΤΣΑ	Γραβιέρα, μετσοβέλλα, μετσοβίσιο, μετσοβόνε καπνιστό, παρμεζάνα
ΤΥΡΟΚΟΜΕΙΟ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΝΤΟΥΤΣΗ	Γραβιέρα, κεφαλογραβιέρα, κεφαλοτύρι, τυρί ορεινό
ΧΗΤΟΣ ΑΒΕΕ	Νερό μεταλλικό
ΧΡΟΝΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ	Μέλι ανθέων

Πίνακας 7: Παραγωγοί στην Περιφερειακή Ενότητα Θεσπρωτίας¹²⁹

Επωνυμία	Προϊόντα
ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ	Μανταρίνια κλημεντίνες
ΑΦΟΙ ΔΗΜ. ΛΙΑΚΟΥ ΚΑΙ Σ.Ι.Α. ΟΕ	Αιγοπρόβατα, αλλαντικά, αμνοερίφια, βετούλια, ζυγούρια, κατσίκια, κουνέλια, κρέας χοιρινό, λαχανικά κατεψυγμένα, μοσχάρια, πουλερικά, προβατίνες, τράγοι, ψάρια κατεψυγμένα
ΑΦΟΙ Ι. ΚΑΚΟΥ ΟΕ	Γραβιέρα, κεφαλογραβιέρα, κεφαλοτύρι, μυζήθρα
ΒΙΟΚΤΗΜΑ ΦΑΝΩΤΗΣ	Αγγούρια, βλήτα, καλαμπόκι, καρπούζια, κολοκύθες, κολοκύθια, κρεμμύδια, μαϊντανός, μαρούλια, μελιτζάνες, ντομάτες, πατάτες, πεπόνια, πιπεριές, φασολάκια
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΣΠΥΡΙΔΩΝ & ΥΙΟΣ	Ακτινίδια, μανταρίνια κλημεντίνες
ΓΚΙΚΑΣ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ	Εσπεριδοειδή
ΓΡΑΜΜΟΣ ΑΕ ΕΣΠΕΡΙΔΟΕΙΔΗ	Εσπεριδοειδή
ΕΝΩΣΗ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	Ακτινίδια, βρώμη, ελαιόλαδο, καλαμπόκι, κριθάρι, μανταρίνια, πορτοκάλια
ΕΣΠΕΡΙΔΟΕΙΔΗ ΝΤΑΙΚΟΥ	Μανταρίνια, πορτοκάλια
ΙΧΘΥΟΤΡΟΦΕΙΑ ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ ΑΕ	Λαβράκια, μυτάκια, τσιπούρες

¹²⁹ Agrodata.gr.

ΚΑΤΣΙΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ & ΣΙΑ ΟΕ	Ελαιόλαδο
ΚΤΗΜΑ ΝΤΟΥΚΑ	Ελαιόλαδο εξαιρετικό παρθένο, ελαιόλαδο εξαιρετικό παρθένο, ελαιόλαδο παρθένο
ΛΩΡΙΔΑ ΑΕ	Τσιπούρες
ΜΑΚΡΗΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ	Γιαούρτια, κρέμες, ξινόγαλο
ΜΑΡΚΑΤΣΕΛΗΣ & ΥΙΟΙ ΟΕ	Οίνοι
ΜΑΣΤΟΡΑΣ ΑΝΔΡΕΑΣ	Κεφαλογραβιέρα
ΜΠΑΛΛΟΣ ΜΗΝΑΣ	Μανταρίνια, πορτοκάλια
ΜΠΟΡΟΥ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ	Βάλσαμο, δάφνη, εκουιζέτο, μολόχα, μύριλλα, ρίγανη, ταραξάκος
ΜΠΟΥΡΣΙΝΟΣ Δ. ΑΕ	Λαβράκια, μυτάκια, σαργοί, τσιπούρες
ΝΤΑΣΚΑΣ ΧΡΗΣΤΟΣ	Γλυκοπατάτες, ρόδια, φυσίκια αράπικα
ΝΤΙΝΗΣ ΗΛΙΑΣ	Μανταρίνια, πορτοκάλια
ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ	Τυριά
ΠΑΠΠΑ ΑΘΗΝΑ	Εσπεριδοειδή
ΠΑΠΠΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ	Δάφνη φασκόμηλο
ΠΟΤΟΠΟΙΙΑ ΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	Λικέρ βύσσινο, κεράσι, λεμόνι, μανταρίνι, μέντα, μπανάνα, πορτοκάλι, τριαντάφυλλο, φράουλα, οίνοι, ούζο, τσίπουρο
ΣΟΦΙΑΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ & ΥΙΟΣ ΟΕ	Μελισσοκομικά, τυριά
ΣΥΒΕΑΠ ΑΕ	Ακτινίδια, εσπεριδοειδή
ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΕΣΠΕΡΙΔΟΚΑΛΜΙΕΡΓΗΤΩΝ ΘΕΣΣΠΡΩΤΙΑΣ	Εσπεριδοειδή
ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΣΟΥΛΙΩΤΙΣΣΕΣ	Αλεύρι καλαμποκιού, γλυκά κουταλιού, κουραμπιέδες, τραχανάς ολικής άλεσης,

	τσάι βουνού
ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΠΡΟΙΟΝΤΩΝ	Ακτινίδια, καρπούζια, λεμόνια, μανταρίνια, μανταρίνια κλημεντίνες, πεπόνια, πορτοκάλια
ΦΑΡΡΑΣ Σ.-ΦΑΡΡΑΣ Μ.- ΠΑΠΑΕΥΘΥΜΙΟΥ ΓΡ. ΟΕ	Σαλιγκάρια <i>helix aspersa muller</i>
ΦΕΡΕΝΤΙΝΟΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ	Μανταρίνια, πορτοκάλια
ΧΡΗΣΤΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΣ & ΖΩΝΙΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ	Μανταρίνια, μανταρίνια κλημεντίνες

Πίνακας 8: Παραγωγοί στην Περιφερειακή Ενότητα Πρέβεζας¹³⁰

Επωνυμία	Προϊόντα
ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΚΗΠΕΥΤΙΚΩΝ ΠΡΕΒΕΖΑΣ	Αγγούρια, άσμπεργκ, καρπούζια, κολοκύθια, κουνουπίδια, λεμόνια, μανταρίνια κλημεντίνες, μαρούλια, μελιτζάνες τσακώνικες, μελιτζάνες φλάσκες, μπρόκολα, ντομάτες, ντομάτες τσαμπί, πεπόνια, πιπεριές έγχρωμες, πιπεριές κέρατο, πιπεριές πράσινες, πορτοκάλια, σαλάτα σγουρή (μαρούλια), σέλερι, σέλινο
ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΓΥΜΝΟΤΟΠΟΥ	Αρωματικά φυτά, βότανα
ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΘΕΣΠΡΩΤΙΚΟΥ ΠΡΕΒΕΖΗΣ	Γλυκά κουταλιού, γλυκά ταψιού, μαρμελάδες, πίτες, τραχανάς, χυλοπίτες
ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΠΡΕΒΕΖΑΣ	Αγγούρια, κηπευτικά, ντομάτες
ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΙΚΗ ΗΠΕΙΡΟΥ ΑΕ	Χοίροι
ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ	Ελαιόλαδο εξαιρετικό παρθένο, ελιές καλαμών

¹³⁰ Agrodata.gr.

ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ ΠΑΥΛΟΣ	Οπωρολαχανικά
ΔΑΡΔΑΜΑΝΗ ΒΑΙΑ	Μοσχάρια
ΔΟΥΛΓΕΡΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ	Λάχανα, σπανάκια
ΕΛΗ ΑΕ	Ελαιόλαδο, ελιές
ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΣΑΛΙΓΚΑΡΙΑ	Σαλιγκάρια <i>helix aspersa muller</i>
ΕΝΩΣΗ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ ΠΡΕΒΕΖΑΣ	Βασιλικός πολτός, γύρη, ελαιόλαδο, κερήθρες, μέλι, τυροκομικά
ΖΗΣΗΣ ΦΩΤΙΟΣ	Καλαμπόκι, κηπευτικά, μπρόκολα
ΘΕΟΔΟΣΙΟΥ ΙΩΑΝΝΗΣ	Αιγοπρόβατα
ΙΧΘΥΟΣΚΑΛΑ ΠΡΕΒΕΖΑΣ	Βακαλάοι, κουτσομούρες, λαβράκια, πέστροφες, τσιπούρες, χέλια
ΚΑΚΩΝΑ ΠΑΝΑΓΙΩΤΑ ΤΟΥ ΗΡΑΚΛΗ	Αγγούρια, κολοκύθια, κουνουπίδια, λάχανα, μαρούλια, μελιτζάνες, μπρόκολα, ντομάτες, παντζάρια, πιπεριές, φασολάκι
ΚΑΝΔΑΝΗΣ ΝΙΚΟΣ	Βασιλικός πολτός, μέλι
ΚΟΝΑΚΗΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ & ΣΙΑ ΟΕ	Ελαιόλαδο εξαιρετικό παρθένο
ΛΑΣΚΑΡΑ ΑΕ	Λαβράκια, τσιπούρες
ΛΕΟΝΤΙΤΣΗΣ ΒΑΣ. ΑΕ	Αγγούρια, αντίδια, κολοκύθια, μαρούλια, μελιτζάνες, ντομάτες
ΜΑΥΡΗ ΑΕ ΙΧΘΥΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ	Λαβράκια, τσιπούρες
ΜΕΛΙ "ΖΑΛΟΓΓΟ"	Μέλι ανθέων, μέλι δάσους
ΜΕΛΙΣΣΟΚΟΜΙΚΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΚΑΛΔΑΝΗ	Βασιλικός πολτός, γύρη, κερήθρες, μέλι ανθέων, μέλι ανθέων με καρύδια, μέλι δάσους, μέλι ελάτης
ΜΗΤΣΙΟΣ ΑΕΒΕ	Λιθρίνια, μυτάκια, σαργοί, φαγκριά
ΜΠΟΝΤΙΝΑΣ	Λεμόνια

ΝΑΤΟΥΡΑ ΦΑΡΜ	Αυγά ελευθέρας βοσκής, αυγά πάπιας, αυγά χήνας, αρνιά, κοκόρια, κότες, πάπιες, χήνες
ΝΟΒΑΣ Δ. ΙΩΑΝΝΗΣ	Ελαιόλαδο
ΝΤΕΤΣΙΚΑΣ ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ	Ανθότυρο, γαλοτύρι, κεφαλογραβιέρα, κεφαλοτύρι, μανουρομυζήθρα, μυζήθρα, φέτα
ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ Κ. - ΤΖΑΡΤΖΟΥΛΗΣ Κ.	Αγγούρια, κηπευτικά, κρεμμύδια, ντομάτες
ΠΟΤΟΠΟΙΙΑ ΡΟΥΜΠΟΥ	Ούζο
ΡΑΠΤΗ ΑΓΓΕΛΙΚΗ	Βίδες, κριθαράκι, λαζάνια, ταλιατέλες, χυλοπίτες
ΡΟΥΜΠΟΥ ANNA	Λικέρ, μπίρες, ούζο, τσίπουρο
ΡΟΥΜΠΟΥ Ε.Α.Μ. ΟΕ	Ούζο
ΤΖΑΒΑΡΑΣ ΑΛ. ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ	Αγγούρια, ακτινίδια, άνιθος, καρότα, καρπούζια, κολοκύθια, κουνουπίδια, κρεμμύδια, λάχανα, λεμόνια, μανταρίνια, μελιτζάνες, μπάμιες, ντομάτες, πατάτες, πεπόνια, πιπεριές, πορτοκάλια, πράσα, σέλινο, φασολάκια
ΤΖΙΜΑΣ ΠΕΤΡΟΣ	Καλαμπόκι γλυκό, λαθούρια, φασόλια (μέτρια), φασόλια βανίλια, φασόλια μαυρομάτικα, φασόλια χονδρά, φασόλια χορόζια, φασόλια ψιλά (βανίλια)
ΤΣΑΓΓΑΣ ΗΛΙΑΣ	Καρπούζια, πεπόνια
ΧΑΛΑΣΤΡΑΣ ΘΑΝΑΣΗΣ	Ζυμαρικά
ΧΑΛΚΙΑ ΑΦΟΙ ΑΕΒΕ	Αγγούρια, εσπεριδοειδή, ντομάτες

Πίνακας 9: Παραγωγοί στην Περιφερειακή Ενότητα Άρτας¹³¹

Επωνυμία	Προϊόντα
----------	----------

¹³¹ Agrodata.gr.

FOOD MASTER S.A.	Κοτόπουλα, κοτόπουλα κατεψυγμένα, κοτόπουλο φτερούγες
TSIFLIDIS PANAGIOTIS	Ακτινίδια
ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΠΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΑΡΤΑΣ	Κοτόπουλα, κοτόπουλα κατεψυγμένα, κοτόπουλα προψημένα
ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΑΚΤΙΝΙΔΙΟΠΑΡΑΓΩΓΩΝ ΑΡΤΑΣ	Ακτινίδια
ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΕΛΑΙΟΠΑΡΑΓΩΓΩΝ	Ελιές
ΑΚΗΣ ΠΑΠΠΑΣ	Πορτοκάλια ναβαλίνες
Ακτινίδια Φλωρος Κ. Λαμπρος Hellas ARTA	Ακτινίδια
ΑΡΑΠΗ ANNA	Λεμόνια, μανταρίνια, πορτοκάλια
ΑΡΑΧΘΟΣ ΑΕ	Χυμοί φρούτων
ΑΦΟΙ ΠΑΠΠΑ ΟΕ	Ανθότυρο, γραβιέρα, κεφαλογραβιέρα, κεφαλοτύρι, μανουρομυζήθρα, μυζήθρα, φέτα
Β. ΓΕΙΤΟΝΑΣ & ΣΙΑ ΕΕ	Αλιεύματα παστά, κέφαλοι, τιλαπιές, χέλι, χέλι καπνιστό
ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΤΣΙΑΚΑΣ	Κρέας χοιρινό, χοίροι
ΒΙ.Κ.Η. ΑΕ - ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΚΡΕΑΤΟΣ ΗΠΕΙΡΟΥ	Αλλαντικά
Γ. ΜΠΑΦΑΣ ΑΕ - ΠΡΟΤΥΠΟΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΓΑΛΑΚΤΟΣ ΑΡΤΑΣ	Ανθότυρο, γραβιέρα, κεφαλογραβιέρα, κεφαλοτύρι, μυζήθρα, φέτα
ΓΕΙΤΟΝΑΣ ΧΡΗΣΤΟΣ	Ακτινίδια, εσπεριδοειδή
ΓΕΩΡΓΑΝΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ	Βασιλικός πολτός, γύρη, κερύ, μέλι ανθέων, μέλι ερείκης, μέλι καστανιάς, μέλι κουμαριάς, πρόπολη

ΕΒΙΟΝ ΒΙΟΛΟΓΙΚΗ ΜΕΛΙΣΣΟΚΟΜΙΑ	Γύρη, μέλι, μέλι ελάτης, μέλι ερείκης, μέλι καστανιάς, μέλι κόκκινου ελάτου, μέλι κουμαριάς, μέλι πεύκου
ΕΜΠΟΡΙΚΟΣ ΟΜΙΛΟΣ ΚΟΛΙΟΥ ΑΒΕΕ	Ακτινίδια, πορτοκάλια
ΕΝΩΣΗ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ ΑΡΤΑΣ – ΦΙΛΙΠΠΙΑΔΑΣ	Ακτινίδια, εσπεριδοειδή, τυροκομικά
ΚΑΚΟΣΙΜΟΣ ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ	Ακτινίδια
ΚΑΚΟΣΙΜΟΣ ΦΑΡΜ ΑΕ	Ακτινίδια, εσπεριδοειδή
ΚΑΡΑΛΗΣ ΑΕ	Ανθότυρο, βούτυρο, γαλοτύρι, γιαούρτι πρόβειο, γίδινο τυρί, γραβιέρα, κεφαλογραβιέρα, κεφαλοτύρι, κρεμοτύρι, μυζήθρα, πεκορίνο, φέτα, φέρα βαρελίσια
ΚΟΥΤΣΙΟΥΚΗΣ ΓΙΩΡΓΟΣ	Βασιλικός πολτός, γύρη, μέλι ανθέων, μέλι ελάτης, μέλι κουμαριάς, μέλι πεύκου, μέλι πορτοκαλιάς
ΚΤΗΜΑ ΝΤΕΜΙΤΣΑ	Μανταρίνια
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΠΑΝΤΕΛΗΣ	Ελαιόλαδο, ελιές
ΚΩΣΤΑΔΗΜΑ - ΜΠΟΤΙΛΙΑ ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ	Τυριά
ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΝΤΕΛΗΣ	Ακτινίδια, μανταρίνια, πορτοκάλια
ΛΙΟΝΤΟΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ	Κρέας χοιρινό, χοίροι
ΜΑΝΑΚΑΝΑΤΑΣ ΗΛΙΑΣ	Πορτοκάλια
ΜΙΧΑΛΗΣ ΣΟΛΩΝ	Ακτινίδια
ΜΟΛΩΝΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ	Λεμόνια, μανταρίνια κλημεντίνες
ΜΠΑΚΟΓΙΑΝΝΗΣ ΛΑΜΠΡΟΣ	Κρέας χοιρινό, χοίροι
ΟΙΝΟΠΟΙΗΤΙΚΗ ΓΑΤΣΙΟΣ ΑΕ	Λικέρ, ούζο, τσίπουρο
ΠΑΝΕΤΑΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ	Γύρη, μέλι

ΠΑΠΑΔΗΜΑΣ Δ. - ΡΕΒΑΣ Β. ΑΕ	Ακτινίδια, καρπούζια, λεμόνια, μανταρίνια, νεκταρίνια, πορτοκάλια, ροδάκινα, σταφύλια
ΠΑΠΑΚΙΤΣΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ	Ακτινίδια
ΠΑΠΠΑΣ ΦΡΟΥΙΤ ΑΕ	Μανταρίνια κλημεντίνες, μέλι πορτοκαλιάς
ΠΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΑΡΤΑΣ ΑΒΕΕ	Κοτόπουλα, κοτόπουλα κιμάς, κοτόπουλο γύρος, κοτόπουλο τεμαχισμένο
ΡΕΝΤΖΟΣ Ε. & ΣΙΑ ΟΕ	Κρέας χοιρινό, χοίροι
ΣΕΡΓΙΑΝΝΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ	Ελαιόλαδο
ΣΚΑΡΛΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ	Κρέας χοιρινό, χοίροι
ΤΖΑΜΑΚΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ	Άνθος, καλαμπόκι, μαϊντάνος, μελιτζάνες, ντομάτες, φασόλια
ΤΖΟΥΜΕΡΚΩΝ ΓΕΥΣΕΙΣ	Αμπέλια, αρωματικά φυτά, βότανα, ζυμαρικά, μελισσοκομικά, φρούτα μεταποιημένα
ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ ΧΑΡΙΚΛΕΙΑ	Ελαιόλαδο
ΤΣΑΜΠΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ	Ακτινίδια, εσπεριδοειδή
ΤΣΕΛΙΟΣ ΑΝΔΡΕΑΣ	Πορτοκάλια, Πορτοκάλια μέρλιν
ΥΔΑΤΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ ΑΡΤΑΣ ΑΕΒΕ	Λαβράκια, σαργοί, τσιπούρες
ΦΛΩΡΟΣ ΗΛΙΑΣ του ΠΑΝΤ.	Βασιλικός πολτός, γύρη, μέλι, μέλι ανθέων, μέλι θυμαριού, μελισσοκομικά
ΦΟΥΚΑ ΣΠ. ΣΟΦΙΑ	Σύκα
ΧΕΙΡΟΤΕΧΝΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΠΕΤΑ	Γλυκά, καρυδάκι, κεράσι, κίτρο, κολοκύθι, κυδώνι, μελιτζανάκι, μήλο, νεράντζι πράσινο, νεράντζι φλούδα, ακτινίδια, μανταρίνια, περγαμόντο, πορτοκάλι, σταφύλι, σύκο, λικέρ, μαρμελάδα ακτινίδιο, μανταρίνι, πορτοκάλι, φράουλα, πίτες, τραχανάς γλυκός

ΧΗΡΑΣ ΧΡΗΣΤΟΣ	Κρέας χοιρινό, χοίροι
ΧΡΙΣΤΟΠΟΥΛΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ	Πορτοκάλια, πορτοκάλια ναβαλίνες

Πίνακας 10: Εργαστήρια Αργυροχοΐας που Στεγάζονται στο Κέντρο Παραδοσιακής Βιοτεχνίας Ιωαννίνων (ΚΕΠΑΒΙ)¹³²

Επωνυμία	Προϊόντα	Τηλέφωνο
Ασημουργική Θ. & Π. Ζάρρας ΟΕ	Σκεύη, κορνίζες	(+30) 2651027361
Οικόνομου Αναστάσιος ΕΠΕ	Στέφανα, είδη γάμου	(+30) 2651036002
Γιώτης Βασίλειος	Κοσμήματα χειροποίητα/μοντέρνα	(+30) 2651071160
Γκεσούλης Βασίλης	Κοσμήματα χειροποίητα/μοντέρνα	(+30) 6978775703
Ευθυμίου Νικόλαος	Χυτά κουταλοπήρουνα, σπάτουλες κ.λπ.	(+30) 2651026422
Ζαραβέλλας Γιώργος	Κοσμήματα χειροποίητα/μοντέρνα	(+30) 2651026282
Ζερβός Κων/νος	Κοσμήματα	(+30) 2651076416
Ζήδρος Λεοντάρης	Σκεύη, λάμπες, μπωλ, καλαθάκια σφυρήλατα/σκαλιστά/σκέτα	(+30) 2651077759
Ζώης Αντώνης	Εκκλησιαστικά	(+30) 2651027660
Ζώης Βασιλική	Εικόνες, κορνίζες, σκεύη	(+30) 2651040875
Ηλίας Φαίδωνας	Κοσμήματα, εκκλησιαστικά, συρματερά	(+30) 2651079105
Δημήτριος	Κοσμήματα	(+30) 2651084632
Κοτόρτσης Νικόλαος	Είδη δώρου	(+30) 6972291324

¹³² **Εργαστήρια**, Κέντρο Παραδοσιακής Βιοτεχνίας Ιωαννίνων.

Κούργιας Παύλος	Κοσμήματα αλυσιδωτά/ βυζαντινά, κομπολόγια, κλειδοθήκες	(+30) 2651033170
Λάμπρος Γκόλας	Κοσμήματα μαίανδρος/ αλυσιδωτά/βυζαντινά	(+30) 2651072097
Νικόλαος Γκόλας & ΣΙΑ ΟΕ	Κοσμήματα, μαίανδρος, αλυσιδωτά, βυζαντινά	(+30) 2651033030
Παλιάγκας Ιωάννης	Εκκλησιαστικά είδη	(+30) 2651064168
Παπαδήμας Μ. - Καραγιάννης Η. ΟΕ	Εκκλησιαστικά, φωτιστικά, είδη δώρου ορυχάλκινα/αργυρά	(+30) 2651035864
Πέτρου Ελευθέριος	Επάργυρα/ορυχάλκινα είδη δώρου, κορνίζες, δίσκοι	(+30) 2651031316
Πλιάκος Φώτιος	Κοσμήματα, βυζαντινά/μοντέρνα	(+30) 2651023602
Σιαπατόρης Χρήστος	Χυτά κουταλοπήρουνα, σπάτουλες κ.λπ.	(+30) 2651064094
Στάθης Γεώργιος	Κοσμήματα βυζαντινά/αλυσιδωτά	(+30) 2651083004
Υιοί Σωτηρίου Μπενέκου ΟΕ	Σκεύη, είδη δώρου (τριήρης, ζωάκια κ.λπ.), δίσκοι κ.λπ.	(+30) 2651022991
Χρήστου Ευάγγελος	Εκκλησιαστικά, καντήλια, πολυκάντηλα, ζέον	(+30) 2651078644

Πίνακας 11: Καταστήματα με Αργυρά και Επάργυρα Είδη στα Ιωάννινα ¹³³

Επωνυμία	Διεύθυνση
ΓΚΑΤΖΙΑΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ	Νήσος, Νησί Ιωαννίνων

¹³³ Χρυσός Οδηγός.

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΑΡΓΥΡΟΧΟΪΑΣ	Σπηλαίου 12, Πέραμα Ιωαννίνων
ΚΑΤΣΑΝΟΣ ΘΩΜΑΣ	Αβέρωφ Γεώργιου 32, Κέντρο, Ιωάννινα
ΖΩΗΣ ΑΠ. ΔΗΜ.	Λεωφόρος Καραμανλή Κωνσταντίνου 7, Κουρμανιό, Ιωάννινα
ΖΙΑΚΑΣ ΣΩΤ Β & ΣΙΑ ΟΕ	Κατσιμήτρου 1, Κουρμανιό, Ιωάννινα
ΚΑΤΣΟΥΛΗΣ	Μιχαήλ Άγγελου 29, Κέντρο, Ιωάννινα
ΧΡΗΣΤΟΥ Π ΙΩΑΝΝΗΣ	Μπότσαρη Νότη 2, Ιωάννινα
ΤΣΙΑΝΤΙ Β.	Τσιριγώτη Περικλή 21, Ιωάννινα
ΦΙΤΣΑΣ Β ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ	Κουρμανιό, Ιωάννινα
ΘΑΝΟΣ Ι. ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ	455 00 Αμφιθέα Ιωαννίνων
ΚΑΛΑΜΠΟΚΗΣ Ι ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ	Μπουμπουλίνας 26, Αμπελόκηποι, Ιωάννινα
ΚΑΤΣΟΥΛΗΣ Α. ΣΟΦΟΚΛΗΣ	Αγίας Μαρίας 20-22, Καλούτσιανη, Ιωάννινα
GOLAS	Λεωφόρος Εθνάρχη Μακάριου 11, Λασπότοπος Ιωαννίνων
ΜΑΙΑΝΔΡΟΤΕΧΝΙΚΗ	Ηγουμενίτσας - Ιωαννίνων 8ο Χιλιόμετρο, Ελεούσα Ιωαννίνων
ΣΤΑΘΗΣ Ε. ΓΕΩΡΓΙΟΣ	452 21 Ιωάννινα
ΣΥΤΤΑΡΟ	Λεωφόρος Εθνάρχη Μακάριου 11, Λασπότοπος, Ιωαννίνων
ΠΕΤΣΙΟΣ Μ. ΠΑΥΛΟΣ	Κόντσικα Ιωαννίνων
ΕΙΔΗ ΛΑΪΚΗΣ ΤΕΧΝΗΣ ΣΙΑΚΑΣ	Κατσιμήτρου 1, Πέραμα Ιωαννίνων
ΠΑΛΙΑΓΚΑΣ ΙΩΑΝΝ	Κουρμανιό, Ιωαννίνων
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΑΣΗΜΟΥΡΓΙΑΣ ΒΑΡΖΩΚΑΣ	Αβέρωφ Γεώργιου 31, Ιωάννινα
ΑΣΗΜΟΥΡΓΙΚΗ	Μελετίου του Γεωγράφου 20, Πλάτανος Ιωαννίνων

ΔΗΜΗΤΡΟΥΛΑΣ Γ. ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ	Αγίου Κοσμά 44, Κιάφα Ιωαννίνων
ΤΣΙΡΩΝΗΣ Γ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ	Σπηλαίου 78, Κουρμανιό Ιωαννίνων
ΣΙΑΜΑΝΤΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ Χ.	Αλκιβιάδη 16, Καλούτσιανη Ιωαννίνων
ΜΠΟΥΣΗΣ Α ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ	Αβέρωφ Γεώργιου 9, Ιωάννινα
ΜΠΑΚΑΤΣΟΥΛΑΣ ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ	Κατσιμήτρου, Πέραμα Ιωαννίνων
ΜΗΡΤΣΕΚΗΣ ΘΩΜΑΣ	Ζωσιμάδων 14, Ιωάννινα
ΚΕΦΟΣ ΜΙΧΑΗΛ	Βενιζέλου Ελευθερίου 82, Κέντρο, Ιωάννινα
ΣΤΕΡΙΑΔΗΣ SOUVENIR	Αβέρωφ Γεώργιου 54, Ιωάννινα
ΜΠΕΝΕΚΟΣ Λ. ΣΩΤΗΡΙΟΣ	Πανεπιστημιούπολεως 10, Ιωάννινα
ΧΕΙΡΟΠΟΙΗΤΑ ΦΩΤΙΣΤΙΚΑ	Εθνικής Αντιστάσεως 12, Ιωάννινα

Πίνακας 12: Οι 20 Βιομηχανίες με τα Μεγαλύτερα Καθαρά Κέρδη στην Ήπειρο¹³⁴

Επωνυμία	2013 (€ '000)	2012 (€ '000)
Ηπειρωτική Βιομηχανία Εμφιαλώσεων Βίκος ΑΕ	9.663	10.104
Χήτος ΑΒΕΕ Μεταλλικό Νερό Ζαγόρι	2.144	3.185
Ήπειρος ΑΕΒΕ	1.384	1.381
Νιτσιάκος Πτηνοτροφικές Επιχειρήσεις ΑΒΕΕ	1.021	-1.261
Καράλης ΑΕ	856	206
Αχέρων Μπετόν-Λατομεία ΑΕ	512	-192

¹³⁴ Οι 20 Πρώτες Εταιρείες στην Ήπειρο - Με τα Μεγαλύτερα Καθαρά Κέρδη και τις Μεγαλύτερες Πωλήσεις, Ο Ζήρος.

ΒΙΟΖΩΗΣ Βιομηχανία Ζωωτροφών Ηπείρου Σίντος ΑΕ	512	67
Πτηνοτροφική Ιωαννίνων ΑΕ	428	605
Ηπειρωτικές Πρωτεΐνες ΑΕ Προϊόντα Ορού Γάλακτος	403	714
Τέφας Ι&Η Λ Ναυπηγοπλαστική ΑΕΒΕ	392	414
ΟVO Fresco ΑΒΕΕ Παστερίωση Αβγών	322	-329
Ελαιουργεία Πρεβέζης ΑΕ	310	128
Ναυπηγοεπισκευαστική Σκαφών ΑΕ IONION MARIN	254	218
Μπετόν Μπαλαντάνης ΕΠΕ	180	-61
Δωδώνη Αγροτική Βιομηχανία Γάλακτος Ηπείρου ΑΕ	167	348
Μποχώτης ΑΕ Προϊόντα Ζαχαροπλαστικής-Παγωτά	133	6
ΧΕΒΑΚ ΑΕ Κρέας-Αλλαντικά	125	150
Food Master Επεξεργασία Πουλερικών ΑΕΒΕ	112	-69
Σκάλωμα ΑΕ Τυποποίηση Αγροτικών Προϊόντων	110	121
Ζόριστα ΑΕ	100	-185